נושאים באגרות הראי"ה

ירושלים, המקדש והכותל

94 אגרות · כרכים א', ב', ג', ד'

הנושא בקצרה, הנושאים המרכזיים שבו ומה מלמדות האגרות,

ונוסח כל האגרות שבנושא, כל אחת עם התמצית שלה

igrot.shlomo-aviner.net

הנושא בקצרה

ירושלים עוברת באגרות כחוט מראשית שנות הרב קוק ביפו ועד שנותיו כרב ירושלים. בשנים תרס"ה-תרע"ד (1905-1914), כשהרב קוק ביפו, ירושלים מופיעה כמרכז המוסדות הקדושים שצריך להציל, כמרכז שמירת תרומות ומעשרות בשוק, וכעיר שקדשיה "זנוחים בידי זרים". בלונדון, בשנת תרע"ח (1918), אחרי כיבוש ירושלים בידי הבריטים, הרב קוק מייסד את 'דגל ירושלים' (ראו בפרשת "דגל ירושלים"), תנועה שמעמידה את ירושלים, ולא רק את ציון, כדגל לבניין הארץ.

משנת תר"פ (1920) הרב קוק יושב בירושלים, ושם נוספות דאגות חדשות: שמירת הכותל המערבי (ראו בפרשת הכותל המערבי בראשית השלטון הבריטי) מפני "יד של זר" (כרך ד', אגרת אלו), בניין העיר בשכונות חדשות (כרך ד', אגרת ארפג), והקמת הישיבה המרכזית העולמית (ראו בפרשת יסוד הישיבה המרכזית העולמית), שירושלים "תעשה האכסניה של תורה היותר גדולה" (כרך ד', אגרת ארצד).

מוסדות הקודש של ירושלים

גם כשהרב קוק ביפו ובחוץ לארץ, הרב קוק נושא בעול המוסדות של ירושלים: הישיבות, תלמוד התורה ובית החולים. בכל משבר הרב קוק פונה לנדיבים בארצות רבות.

כרך ב', אגרת שנג: להרב מנחם מנדל היילפרין: קול קורא להצלת ישיבת 'תורת חיים', שבגלל צוק העתים תלמידיה רעבים.

"מבצר משגב ומעוז היא הישיבה הרבתי הזאת, לתורה ולתעודה, ליראת ד' טהורה ומקלט לאהב דת קודש, בהר הקודש"

כרך ב', אגרת תפה: לגביר לזר פוליאקוב ורעייתו: בקשה דחופה לעזרה לבית החולים הכללי 'ביקור חולים', אחרי המשברים שפקדו את מוסדות ירושלים.

"והמעמד כעת נורא ומחריד"

כרך ג', אגרת תשנב: קול קורא לנדיבי אפריקה, מסנט גאלן שבשווייץ: תלמוד התורה, ישיבת 'עץ חיים' ובית החולים 'ביקור חולים', עמודי התווך של ירושלים, במצב מסוכן בימי המלחמה.

"ותושיעו בזה את המוסדות הקדושים בעת צרתם, וצדקתכם תעמד לעד לזכרון לפני ד' תמיד"

כרך ד', אגרת אער: קריאה ליהודי הגולה, משנת תרפ"ה: הרב קוק קורא לתמוך בשני עמודי הקודש, תלמוד התורה וישיבת עץ חיים ובית החולים ביקור חולים, שההוצאות שלהם גדלות.

"ועל כולם שמח לבבי לקראת עמודי הקודש, שני אלה בני היצהר"

הכותל והמקומות הקדושים

כרך א', אגרת קסז: לאגודה לרכישת קדשי ישראל: הרב קוק שמח על שתי מטרות האגודה, רכישת המקומות הקדושים וחקירת ארץ ישראל, ומוכן לסייע.

"שמחתי מאד ברעיון הגדול והטוב הצפון באגודתם הנכבדה"

כרך ב', אגרת תקנח: לוועד החברה להחזקת המקומות ההיסטוריים: הרב קוק חותם על הקול קורא, אבל מתקן בו שני דברים: נוסח מעליב כלפי עם ישראל ושם משפחה שהוזכר לגנאי.

"לדעתי אין ראוי לפרסם לגנאי הסתורי שם משפחה בישראל, על מעשה שאולי עשתה בשגגה"

כרך ב', אגרת תרא: להרב יואל וגמייסטר בוורשה: קברי מלכים, נביאים וצדיקים זנוחים בידי זרים, והרב קוק קורא לגדולי החסידות בוורשה להצטרף לחברה.

"בתקופת ימינו אלה, כפולה היא האנחה של "עד מתי עוזך בשבי ותפארתך ביד צר""

כרך ב', אגרת שצג: לוועד 'בית רחל': גילוי דעת על קניית מגרש מול קבר רחל, רעיון שכבר החל בו הרב צבי הירש קלישר.

"עצם הדבר נכבד מאד שתהיה נחלה לישראל סמוך להקבר הקדוש והחביב הנ"ל"

כרך ד', אגרת אלו: למנהל הראשי הבריטי, מייג'ור גנרל בולס: צער היהדות על שזרים נגעו בכותל המערבי בלי ידיעתה. אם יש צורך בתיקון, שתודיע הממשלה לרבנים.

"אבל חלילה לשום יד, ובפרט יד של זר, לנגע בכל הוד השיבה של הכותל הקדוש הזה, מבלי הרשאתינו"

כרך ד', אגרת אס: למנחם אוסישקין: אחרי שיחה עם המושל סטורס, יש לשלוח מברק להסתדרות הציונית בלונדון שתתבע את זכותנו בכותל.

"אבל כמדומה שאין אנחנו רשאים לדחות את הדרישה ששום כח זר לא יגע בכל הכותל הקדוש"

שוק ירושלים ומצוות הארץ

השוק של ירושלים היה מקום שבו נמכרו פירות מהמושבות. הרב קוק רואה בו מפתח הן לשמירת תרומות ומעשרות והן לכבוד הלאומי.

כרך ב', אגרת תעד: לרבני ירושלים וראשי הכוללים: אחרי פטירת האדר"ת, ר' שמואל סלנט ור' חיים ברלין, הרב קוק מבקש מרבני ירושלים לשמור על השוק מפירות טבל.

"שהבריח התיכון, שמחזק את גבול המצות הקדושות הללו בארץ בכלל, וביהודה ביחוד, הוא השוק הירושלמי"

כרך ב', אגרת תרסב: לע' ליבריכט מאגודת 'הפרדס': הרב קוק פונה בחריפות לפרדסנים לספק תפוזים לשוק ירושלים, לא מסיבה דתית אלא לטובת הישוב.

"כולנו יודעים בעולם הגדול כמה כבישת שוק לעם היא נפש-המאזנים של הפוליטיקה"

'דגל ירושלים'

בלונדון, בימי מלחמת העולם הראשונה, הרב קוק הקים את 'דגל ירושלים' (גם 'הסתדרות ירושלים'). התנועה נועדה להביא לבניין הארץ את הציבור שומר התורה, ולהעמיד את הקודש במרכזו.

כרך ג', אגרת תתסא: להוריו ולאחיו, מלונדון: הגיעו הידיעות הראשונות מהמשפחה בארץ, אחרי כיבוש ירושלים בידי הבריטים.

"והנה כעת אנחנו עומדים ומצפים לחסדי השי"ת שנזכה לקבל מכתבים מכם בעצם כתב ידכם"

כרך ג', אגרת תתסב: לאחיו, הרב שאול חנה: בליל שבת נתמלא הבית אורה ממכתבי המשפחה, שמבשרים את ראשית הישועה.

"אשר בליל התקדש יום קדוש נתמלא הבית אורה ממכתביכם היקרים, המבשרות את ראשית ישועת ד' ואור גאולתו"

כרך ג', אגרת תתסז: מכתב גלוי ביידיש ובעברית: קריאה לעולם היהודי הדתי להתארגן תחת 'דגל ירושלים'. רבים אינם יכולים להיכנס להסתדרות של 'דגל ציון', ודגל ירושלים יישא גם את דגל ציון.

"נשא את דגלנו את דגל "ירושלים" אשר אך על ידו ובגינו ינשא דגל "ציון""

כרך ג', אגרת תתפו: רשימות לתוכנית 'הסתדרות ירושלים': ירושלים היא תנועה שלא פסקה בישראל מעולם. בירושלים צריך לייסד ישיבה עולמית גדולה.

"בירושלים עיר הקודש מוכרחים אנו ליסד ישיבה עולמית גדולה ונהדרה"

כרך ג', אגרת תתפח: חוברת ביידיש על מטרות 'דגל ירושלים': להביא לעבודת הבניין את כלל ישראל הדתי, שאינו יכול להיכנס להסתדרות הציונית.

"צעירים יכולים ליסד קבוצות מיוחדות בשם "צעירי-ירושלים""

ירושלים העתידה

כרך ד', אגרת ארעז: להרב שמריה מנשה אדלר: לפי הקבלה ציון פנימית מירושלים, אבל דווקא המדה האחרונה מתגלה יותר בעולם, כמו קדושת השבת שהיא מדת מלכות.

"ומ"מ מטעם זה עצמו קדושת ש"ק יותר מתגלה בעולם"

כרך ד', אגרת ארפג: ליהודי ארצות הברית וקנדה: אחד מסעיפי 'דגל ירושלים' הוא בניין העיר והרחבתה בבתים ובשכונות. לשם כך נוסדה 'קרן בנין ירושלים'.

כרך ד', אגרת ארצד: פרוספקט הישיבה המרכזית העולמית: ירושלים תהיה מרכז התורה של כל ישראל, ו'מרכז הרב' יהיה הגרעין שלה.

"אנחנו חפצים, שבירתנו הקדושה, קדושת עולמים ירושלים עיר הקודש, תעשה האכסניה של תורה היותר גדולה"

מה מלמדות האגרות

ירושלים לפני הכול. ירושלים היא "תנועה" שלא פסקה בישראל מעולם (כרך ג', אגרת תתפו), ולכן הדגל שלה יכול לאחד גם את מי שאינו מוצא את מקומו בציונות (כרך ג', אגרת תתסז).

קדושה וכבוד לאומי יחד. בשמירת השוק הרב קוק רואה גם מצוות התלויות בארץ וגם "כבישת שוק לעם" (כרך ב', אגרת תרסב), ובשמירת הכותל גם קודש וגם כבוד העם (כרך ד', אגרת אלו).

בונים את מה שיש. לצד החזון, הרב קוק נאבק שוב ושוב על קיום המוסדות הקיימים, הישיבות ובית החולים (כרך ב', אגרת שנג; כרך ג', אגרת תשנב).

עיר של תורה. החזון לירושלים הוא שתהיה "האכסניה של תורה היותר גדולה" לכל ישראל (כרך ד', אגרת ארצד).

הרב שלמה אבינר על הנושא

הרב אבינר מביא שבימי המאבק על הכותל, כשפנו אל הרב קוק מנהיגי המוסדות הציוניים וביקשו ממנו להסכים שהבעלות על הכותל תימסר לאחרים, ושליהודים תישאר רק הרשות להתפלל שם, סירב בתוקף: עם ישראל לא הסמיך אותנו לוותר בשמו על הכותל. הרצי"ה ביאר אחר כך את מעמדו של הכותל: כמו שישראל הם לב האנושות, כך הכותל הוא לב העולם, ועמידתו לאורך כל התהפוכות היא עדות לנצח ישראל. (מקור: מתוך ספרי הרב)

"'הכל מעלין לירושלים'" – במלואו, בלשונו של הרב אבינר: ירושלים כשיא של ארץ ישראל: מצוות הארץ מופיעה בה ביתר תוקף. (מקור: מתוך ספרי הרב)

"הכותל – כותל העזרה או כותל הר הבית?" – במלואו, בלשונו של הרב אבינר: מחלוקת הפוסקים אם הכותל המערבי הוא כותל העזרה או כותל הר הבית, ומה נובע מכך. (מקור: מתוך ספרי הרב)

"ירושלים המאחדת" – במלואו, בלשונו של הרב אבינר: כוחה של ירושלים לאחד את כלל ישראל ולהסיר את המחיצות שבין חלקי האומה. (מקור: מתוך ספרי הרב)

"מה זה בית מקדש?" – במלואו, בלשונו של הרב אבינר: אי אפשר לדעת מה זה בית מקדש בלי להיות שם – ובכל זאת הגעגועים אליו. (מקור: מתוך ספרי הרב)

"שלבים בהחזרת השכינה לציון" – במלואו, בלשונו של הרב אבינר: השלבים בחזרת השכינה לציון: שיבת ציון, בניין הארץ, ירושלים והמקדש. (מקור: מתוך ספרי הרב)

"האם ללמוד היום את דיני הקרבנות?" – במלואו, בלשונו של הרב אבינר: שאלה ותשובה: האם יש טעם ללמוד בזמן הזה את דיני הקרבנות ועניינם הרוחני, כפי שעורר החפץ חיים. (מקור: מתוך ספרי הרב)

נוסח האגרות – עם ביאור

94 האגרות שבנושא, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם התמצית שלה. הביאור משולב בתוך נוסח האגרות:
בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת. הוא אינו חלק מלשון האגרת

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת כד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ג אלול תרס"ה - יפו **נמען:** הרב מרדכי טוקצינסקי

הרב קוק מעביר בקשה מרוסיה שעשרה בני תורה יתפללו ליד הכותל המערבי ביום מסוים: על זוג שיזכה לבנים, על אבי המבקש שיזכה במשפט, ועל יהודי פוניבז' הנרדפים. המבקש מתחייב לשלוח כסף להדלקת נרות ולמתפללים. הרב קוק מבקש לשלוח לשם כך עשרה מבני הישיבה.

עיקרי הדברים

- תפילה ליד הכותל המערבי.
- עזרה ליהודי הגולה הנרדפים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ג אלול תרס"ה[4].

כוח"ט[5] לכ'[6] ידידי הרב הג'[7] החו"ב[8] איש חמודות בתו"ר[9] וכל חמדה, מוהר"ם[10] טוקצינסקי [הרב יחיאל מיכל טוקצ'ינסקי, מראשי ישיבת "עץ חיים" בירושלים] שליט"א[11], וכא"ל[12] שלו'[13].

אחדשה"ט[14] באה"ר[15]. הגיעני מכתב בקשה מרוסיא, להתפלל בעשרה לפני כותל מערבי יובב"א[16] [לפני הכותל המערבי, ייבנה במהרה בימינו אמן] ביום ג' נצו"י[17] [ביום ג' של פרשת נצבים וילך] הבעל"ט[18], י"ט אלול, על יצחק בן יוסף, ואשתו לאה בת הנדל, שיפקדו בבנים טובים והגונים לעבודת השי"ת[19], ובחיי ומזוני רויחי, [ובחיים ומזונות רווחים (ארמית)] ושיתברכו בכל הברכות האמורות בברכת כהנים, עם כל הפירושים שנאמרו עליהן.

ושיזכה אביו יוסף במשפט הנועד להיות ביום הנ"ל[20], ושיפטר מעול שרוצים להטיל עליו, ושינצל יוסף הנ"ל וכל בני עיר פאניווזע, [פוניבז' בליטא] הנרדפים מהצר המציק אותם, מהנכרי הרשע שונאם ואויבם, האוכל שארם. [מיכה ג, ג]

המתפללים יהיו בני תורה, כן יבקש המבקש. כותב שישלח סך ח"י[21] מארק, שממנו ידליקו לשם נשמת רמבעה"נ[22], [לעילוי נשמת רבי מאיר בעל הנס, כמנהג הנודרים] והמותר לחלק להמתפללים, ואם יותר - לשארי עניים הגונים.

והנה ממכתב המבקש נראה, שהוא חושב שאהי'[23] גם אנכי בירושי' ליום הנ"ל. אבל כפי הנראה לא יזדמן לי להיות ליום הנ"ל בירושלים עיה"ק[24] ת"ו. ע"כ[25] אחשוב שמרוצה יהי'[26] המבקש, שיתפללו עשרה ת"ח[27] מהישיבה. והנה איני אחראי בעד הכסף הנ"ל, רק מכיר אני את המבקש, שהוא איש אמיד ונכבד, בן תורה וירי"ש[28], ובודאי אחשוב שיקיים את הבטחתו. ע"כ אם יחפוץ כת"ר[29] לשלוח עשרה מבני הישיבה שי'[30], לקיים כנ"ל[31] ולהתאמץ ברחמים על המבוקשים הנ"ל, אז כשיבא הסך הנ"ל אשלח בל"נ[32] ליד כת"ר לחלקו כפי ראות עיניו.

אחתום בברכת השנים ואה"ר[33], כנה"ר[34] ונפש ידי"ע[35],

אברהם יצחק ה"ק הנ"ל.

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ה - השנה תרס"ה (1904/1905)
5. כוח"ט - כתיבה וחתימה טובה
6. לכ' - לכבוד
7. הג' - הגאון
8. החו"ב - החריף ובקי
9. בתוי"ר - בתורה ויראה
10. מוהר"ם - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ם (כגון ם) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
11. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
12. וכא"ל - וכל אשר לו
13. שלו' - שלום
14. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
15. באה"ר - באהבה רבה
16. יובב"א - יבנה ויכונן במהרה בימינו אמן
17. נצו"י - נצבים וילך (שבוע הפרשות)
18. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
19. השי"ת - השם יתברך
20. הנ"ל - הנזכר לעיל
21. ח"י - שמונה עשרה (18)
22. רמבעה"נ - רבי מאיר בעל הנס
23. שאהי' - שאהיה
24. עיה"ק - עיר הקודש
25. ע"כ - על כן
26. יהי' - יהיה
27. ת"ח - תלמידי חכמים
28. ויר"ש - ויראת שמים
29. כת"ר - כבוד תורתו
30. שי' - שיחיה
31. כנ"ל - כנזכר לעיל
32. בל"נ - בלי נדר
33. ואה"ר - ואהבה רבה
34. כנה"ר - כנפשו הרמה
35. ידי"ע - ידידו עוז

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת לט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ג' מרחשון תרס"ז - יפו **נמען:** דודו, ר' יהודה ליב פעלמאן

על מחלוקת בין ראשי הכוללים, כולל חב"ד, על כתובות המשלוח ועל הפרדת חברון מירושלים. הרב קוק מתנגד לכל פירוד, ובמיוחד לפגיעה במעמד ירושלים, שקדושתה כוללת את כל ארץ ישראל וגם את חברון (על פי הזוהר וראיות מהגמרא). הרב קוק מציע פשרה: לכתוב את הכתובת על שם שלושה אנשים, ולא להפריד את הכולל. הרב קוק מספר על תלמיד חכם זקן שסובל עוני בגלל המחלוקת.

עיקרי הדברים

- מעלת ירושלים על שאר ערי ארץ ישראל.
- שלום ומניעת מחלוקת בכוללים.
- כולל חב"ד וחסידים.

נוסח האגרת עם ביאור

בע"ה[1], עה"ק[2] יפו תובב"א[3], ג' מרחשון תרס"ז[4].

לכבוד דודי, יקירי ואהובי, הישיש הנכבד ת"ח[5] מופלג בתורה ויראה וחסידות מו"ה[6] יהודא ליב שליט"א[7] פעלמאן וכא"ל[8]. וכ"בב בניו וב"ב שיחי'[9] ברב שלו'[10] וברכה.

מכתב כבודו הגיעני, לשמחת לבבי לראות כתב ידו הנהדר, לכה"פ[11] בחת"י[12]. ות"ל[13] על שלומו הטוב.

וע"ד[14] הסכסוך שבין מנהיגי ישראל העומדים בראש הכוללים. [מחלוקת בכולל חב"ד בארץ ישראל על כתובת משלוח הכספים, שאיימה להפריד את חברון מירושלים] מאד נצטערתי ע"ז[15] מאז נודע לי דבר המחלוקת מהממונה בכולל חב"ד[16], איש נכבד מאד מירושלים ת"ו[17], ששאל בזה בעצתי. ודעתי היא, שאנחנו חייבים כולנו להתאמץ בכל עז שלא יהי'[18] ח"ו[19] שום פירוד, ודי לנו והותר הפירודים שכבר נתהוו בעוה"ר[20]. ויותר נכון הי'[21] לותר את הענין של האדרעסין, רק שלא יהי' פירוד להבדיל חברון בפ"ע[22], ולהפריד בינה לירושלים ת"ו[23]. וק"ו[24] שלא להביא ע"ז[25] איזה טינה בלב קצת מאחב"י[26] להקטין ח"ו מעלת קדושת ירושלים ת"ו נגד שאר ערי אה"ק[27] איזו שתהי'[28], שזהו ממש פגם איסור הבמות, והצעקה אשר הי' על בני גד ובני ראובן בבנותם המזבח, [יהושע כב] הכל הוא שלא להשוות אפילו קדושת מקום אחר באי"י[29] לקדושת המקום אשר בחר ד', והעיר אשר נקרא שמו ית'[30] עליה, וק"ו להפחית ח"ו ממעלתה נגדה. כי דוקא ירושלים כוללת כל אי"י[31], ולא עיר אחרת, א"כ[32] בכלל ירושלם נכללת ג"כ[33] קדושת חברון, ולא להיפך. וכ"ד זוה"ק[34] פי חיי שרה דקכ"ח ע"ב[35]: "ת"ח ירושלם כל ארעא דישראל אתכפל תחותה, ואיהי קיימא לעילא ותתא כגונא דא ירושלם לעילא ירושלם. לתתא כו'[36] ובגין כך כפלתא איהו דביי שריא כו' ובגין כך שדה המכפלה" כו'. הרי שאפי'[37] קדושת חברון ומערת המכפלה, שזהו עיקר מעלתה של עה"ק חברון, כלולה. ג"כ בירושלם, ומקור קדושת חברון הוא ג"כ מצד ירושלם. וזאת היא כונת הגאון ר'[38] בצלאל אשכנזי, שכתב בתשובה סי'[39] ט"ו: ואם אין ירושלם ח"ו אין חברון עכ"ל[40], שהגאון בעל חתם סופר הביאו בתשובה סי' רל"ג, וכתב עליו שלא הבין איך תלה ישיבת חברון בירושלם, אבל

נראה שרמז לדברי זוה"ק הנ"ל[41]. וענין קביעת המועדים, שבאמת אינו תלוי דוקא בירושלם כ"א[42] בכל א"י, כמבואר בברכות ד' ס"ג, [ברכות סג] רק שלכתחלה צריך שיהי'[43] ביהודא, משום לשכנו תדרשו, [דברים יב, ה] ויהודא נקרא שכנו של מקום כמבואר בסנהדרין די"א ע"ב, ועי' תוס'[44] ד"ה[45] אין מעברין בסופו, שהקשו דבברכות ילפי' מכי מציון ת"ת[46] וכאן מלשכנו, אבל הענין הוא דמכי מציון ילפי' על כלליות א"י, דג"כ[47] נקראת ע"ש[48] ציון וירושלם, ומלשכנו ילפי' דבעי' ביהודא. עכ"פ[49] משתי הסוגיות למדנו, דעיקר הקדושה והמעלה תלוי דוקא בירושלם, שסוף כל סוף אין מקרא יוצא מידי פשוטו, דכי מציון ת"ת ודבר ד' מירושלם דוקא, אלא שקדושת ירושלם מאירה ג"כ בכל א"י. וה"ה[50] היתרון שיש ליהודא הוא מפני הקירוב לירושלם, כדפי' רש"י[51] שכנו של מקום ירושלם והיא ביהודא, א"כ כל המעלה היא תלוי' רק בירושלם, וא"כ[52] עיקר ירושלם עדיפא מכל, ופשוט דמצות בנינה קודם וגדול משארי ערי הקודש. וראי'[53] לדבר, דבגמ'[54] דברכות גבי הנהנה מסעודת חתן אמרי' שם ד"ו[55] ע"ב "ואם משמחו מה שכרו, כאילו בנה אחת מחורבות ירושלם", ולא סתם מחרבות א"י, אע"ג[56] דפשטא דקרא דהביא ממנו ראי'[57] כתוב סתם "כי אשיב את שבות הארץ", א"ו[58] דבנין חרבות ירושלם גדול משאר ערי א"י וע"כ[59] נקט הגדול. וחלילה לחשוב, שהצדיקים הראשונים היו יכולים להתישב בירושלם והקדימו עיר אחרת מאה"ק[60]. והננו רואים גם עתה כל ת"ח[61] וצדיקים משתוקקים להקדים ישיבת ירושלם, ורבים עולים לרגלים גם עכשיו, ומתפללים מוספים אצל כותל המערבי שיבנה בב"א[62], בקדושה והתעוררות נפלאה. אלא שהי'[63] עול הגלות כבד מאד בירושלם, מפני שנאת הגוים שהי' אז, רק עכשיו בעקבא דמשיחא [בדור שלפני ביאת המשיח (סוטה מט)] אנו רואים אות לטובה ופקודת ישועה ורחמים, שאחב"י[64] ב"ה[65] הנם מכובדים בעיני השרים באה"ק[66] בכלל וירושלם בפרט, ות"ל הכל בטוח באין פחד. ועל גדולי הצדיקים אין להקשות כלל מ"ט בחרו בשארי ערי הקודש, אפילו אם היו יכולים לשבת בירושלם, שבודאי כל עיר ומקום שבאה"ק[67] יש לו שורש ובחי' בקדושה בפני' עצמה, כמו שהאריך בזה ב"חסד לאברהם" [ספרו של המקובל רבי אברהם אזולאי] בחלק עין הארץ נהר י"ג, ומן הפרטים שזכר שם נלמד על הכלל כלו. ואפילו בדרך הפשטות יש לכל מקום ומקום חבת הקודש מיוחדת בפ"ע. למשל פה עה"ק יפו ת"ו יש לחבב מצד שהיא גבול המסומן בתוה"ק[68], "גבול ים", [במדבר לד, ו] ומצד שבה הלך יונה הנביא [יונה א, ג] ע"ה[69], שבודאי כמה וכמה תיקונין השריש בהליכתו לדורות, ובה הובאו הדוברות לשלמה המלך ע"ה לבנין ביהמ"ק[70], כמ"ש[71] בדברי הימים ב' ב' פט"ו[72], ולשי' הירושלמי יומא פ"ג ה"ח[73] נעשה הנס לנקנור [יומא לח: נס הדלתות שהביא ניקנור מאלכסנדריה למקדש] ג"כ פה עה"ק בנמל יפו. ע"כ[74] אע"פ[75] שירושלם חביבה מאד, וקדושתה כוללת בכללות, וישובה קודם לכל, מ"מ[76] כ"א שהשיג ע"פ[77] פרטיות שורש נשמתו, שהוא שייך לקדושה המיוחדת הפרטית השייכת לאותה העיר, הי' קובע בה דירתו. ובודאי מצד חילוק השבטים הי' כן הענין, ע"כ היו כמה נביאים משארי ערים, אע"פ שרובם היו מירושלם, שע"כ[78] נקראת גיא חזיון, [ישעיהו כב, א] וכל נביא שלא נתפרש שם עירו הוא מירושלם, כדאיתא במדר' איכה, אבל מיעוטם נתפרשו בשם עירם ודרו שם מטעם הנ"ל. וכ"ז בדרך פרט, אבל בדרך כלל ודאי גדולה היא מצות ישיבת ירושלם מכל א"י, אע"ג דכ"מ[79] חביב בפ"ע. ועד היום נמצאים זקנים שנתגדלו באה"ק והם מחפשים בכל יום ללכת ד' אמות חדשות באי"י, מפני גודל חביבות הארץ, ומ"מ[80] כל מי שיש סיפק בידו משתדל לשבת בירושלם, אלא שרבים הם מוכרחים מצד מצבם ופרנסתם, ושארי סיבות וענינים

דלא מתדר להו בירושלם ת"ו, ע"כ הם יושבים בערי קודש אחרות. וא"צ[81] להאריך כלל בחשיבות ירושלים עה"ק, שהכתוב מעיד עליה "העיר אשר בחרתי", והיא עצמה נקראת צואר ומקום החיות, כדאי' בתקוני זוהר בתיקונים הנוספים תיקונא שתיתאה "צוארך כמגדל השן [שיר השירים ז, ה] דא ירושלם, עלה אתמר כמגדל דוד צוארך, תכשיטין דילה כהנים לויים ישראלים", הרי שהיא עצמה היא מקום החיות כולה, וכהנים לויים וישראלים הם מקשטים את הקדושה, ובודאי כל המרבה בתכשיטי קדושה ה"ז[82] משובח. ואע"ג[83] דהכונה כאן ביחוד על בחי' ירושלם ברוחניות, מ"מ הכל אחד, ומכוון זה נגד זה, כדי' הזה"ק[84] המובא לעיל בענין מכפלה. ובודאי ראוי להתחזק בכל עז בדבר השלום, שלא יתפשט הענין ח"ו לומר שראוי למעט בהרחבת בנין ירושלים עה"ק, וכדאמרי' בזבחים דקי"ג פ"א מצאו עצמות בלשכת דיר העצים ובקשו לגזור טומאה על ירושלם, עמד ר' יהושע על רגליו ואמר לא בושה וכלימה היא לנו שנגזור טומאה על עיר אבותינו וכו'[85]. ות"ל אין לנו עיר בכל העולם כולו שיש בה כ"כ[86] תורה ועבודה, צדיקים וגדולים, חסידים ואנשי מעשה, כמו ירושלם עה"ק ת"ו, וב"ה[87] היא מתוספת והולכת לעינינו מדי שבוע בשבוע, שמתקבצים אליה אחב"י[88] מארבע כנפות הארץ, והיא נבנית ב"ה בבנינים חדשים ע"י[89] אחינו הדבקים באהבת ירושלם בכל לבם ונפשם. והלא הפגם הראשון, שגרם חילוק מלכות ב"ד[90], וגרם לכל הגלויות והנפילות, בעוה"ר, הי' השפלת ירושלם, וכדאי' בסנהד' דק"ב וירבעם יצא מירושלם שיצא מפיתקה של ירושלם, ת"ו. וכן לדחות מוחזק ג"כ א"א[91] בשו"א[92], מטעם הד"ת[93] ומטעם היושר. ע"כ יעצתי להנכבד ששאל עצתי אז, שראוי לפשר ע"י הוספה, להוסיף את מי שהרב דליובאוויטש שי'[94] חפץ בו ג"כ, ויותר נכון שיהיו המכתבים נכתבים על אדרעס של שלשה אנשים, משתהי'[95] מחלוקת בישראל. ובכולל פרושים נוהגים כבר לכתב על שני אנשים, ומה בכך שיהי' שלישי. וכ"ז כדאי כדי שלא למעט ח"ו כבודה של ירושלם עה"ק אפילו כחוט השערה. ולפי ענ"ד[96] כדאי שכל יראי ד' שהם חסידים באמת, המקושרים בין לבאברויסק בין ללאדי בין לליובאוויץ, [ענפי חסידות חב"ד: באברויסק, לאדי וליובאוויטש] שכולם יגלו דעתם שהם רוצים שתהי' האדרעסא משולשת, רק שלא יפרד הכולל, ולא יזוז הכבוד שיש עכ"פ בידינו ליתן בזמה"ז[97] לעיר בית חיינו תובב"א מתוכה. ואין ספק בדבר כמעט, שאם ימצאו אנשים ישרים, אוהבי שלום, שיתערבו בדבר, אפשר למעט ולבטל לגמרי את המחלוקת בתחילה, לפני התפשטותה, "ולפני התגלע הריב נטוש". [משלי יז, יד] וכפי הנראה כבר סובלים מזה ת"ח חשובים שבאה"ק מצער המחלוקת. ופה נמצא אתנו בעה"ק[98] ת"ו ת"ח אחד זקן, גדול בישראל ממש, מכולל חב"ד, והוא דחוק מאד בעניות גדולה, ואינו יכול לתבוע חובו מהכולל מפני בלבול הכולל מצד המחלוקת. וכאלה בודאי ישנם רבים, ואין שיעור כמה גדולה היא המצוה להתערב בזה בדרך שלו', שיבטל כ"א מהראשים חלק אחד מדעתו, כדי שיבוא השלו'[99] על כנו, וישאר כבוד עיר אלקינו במקומו, ולא יחסר חלק העניים יושבי אה"ק עובדי ד' באמת בקדושת ארץ חמדה, שחוברה לה יחדיו, [תהלים קכב, ג] ע"י פרץ ומריבה בין ראשי אלפי ישראל.

הארכתי קצת בדברי אלו שלא כמדתי, מפני כבוד עיה"ק[100] ומאהבת השלו'. והשית"ב[101] ישפת ברכה ושלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלם, וידבר שלו' אל עמו ואל חסידיו.

אחתום בברכה וכ״ט[102], ואבקשו לכתב לנו לפעמים יותר תכופות משלומו הטוב, ומשלום צאצאיו שיחי׳. והי׳[103] ז״ש[104] וברכה, אורך ימים ושנות חיים וכ״ט, כנפשו היקרה ונפש ב״א דור״ש[105] וטובו, מברכו מהררי קודש ומצפה לחדות בשמחה את פניו על אדמת קדשנו, בבא כל ישראל ברינה ושמחה, ושבו בנים לגבולם בב״א.

הק׳ אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. בע״ה - בעזרת השם
2. עה״ק - עיר הקודש
3. תובב״א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
4. תרס״ז - השנה תרס״ז (1906/1907)
5. ת״ח - תלמיד חכם
6. מו״ה - מורנו הרב
7. שליט״א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. וכא״ל - וכל אשר לו
9. שיחי׳ - שיחיו
10. שלו׳ - שלום
11. לכה״פ - לכל הפחות
12. בחת״י - בחתימת ידי
13. ות״ל - ותודה לא-ל
14. וע״ד - ועל דבר
15. ע״ז - על זה
16. חב״ד - חכמה בינה דעת (חסידות חב״ד)
17. ת״ו - תבנה ותכונן
18. יהי׳ - יהיה
19. ח״ו - חס ושלום
20. בעוה״ר - בעוונותינו הרבים
21. הי׳ - היה
22. בפ״ע - בפני עצמו
23. ת״ו - תבנה ותכונן
24. וק״ו - וקל וחומר
25. ע״י״ז - על ידי זה
26. מאחב״י - מאחינו בני ישראל
27. אה״ק - ארץ הקודש
28. שתהי׳ - שתהיה
29. בא״י - בארץ ישראל
30. ית׳ - יתברך
31. א״י - ארץ ישראל
32. א״כ - אם כן
33. ג״כ - גם כן
34. זוה״ק - זוהר הקדוש
35. ע״ב - עמוד ב
36. כו׳ - וכולי (וכן הלאה)
37. שאפי׳ - שאפילו
38. ר׳ - רבי
39. סי׳ - סימן

40. עכ"ל - עד כאן לשונו
41. הנ"ל - הנזכר לעיל
42. כ"א - כי אם
43. שיהי' - שיהיה
44. תוס' - תוספות
45. ד"ה - דיבור המתחיל
46. ת"ת - תלמוד תורה
47. דג"כ - דגם כן
48. ע"ש - עיין שם
49. עכ"פ - על כל פנים
50. וה"ה - והוא הדין
51. רש"י - רבי שלמה יצחקי
52. וא"כ - ואם כן
53. וראי' - וראיה
54. דבגמ' - דבגמרא
55. ד"ו - דף ו' (בציון מקור)
56. אע"ג - אף על גב
57. ראי' - ראיה
58. א"ו - אלא ודאי
59. וע"כ - ועל כן
60. מאה"ק - מארץ הקודש
61. ת"ח - תלמידי חכמים
62. בב"א - במהרה בימינו אמן
63. שהי' - שהיה
64. שאחב"י - שאחינו בני ישראל
65. ב"ה - ברוך השם
66. באה"ק - בארץ הקודש
67. שבאה"ק - שבארץ הקודש
68. בתוה"ק - בתורתנו הקדושה
69. ע"ה - עליו השלום
70. ביהמ"ק - בית המקדש
71. כמ"ש - כמו שכתב / כמו שנאמר
72. פט"ו - פסוק ט"ו
73. ה"ח - הלכה ח' (בציון מקור)
74. ע"כ - על כן
75. אע"פ - אף על פי
76. מ"מ - מכל מקום
77. ע"פ - על פי
78. שע"כ - שעל כן
79. דכ"מ - דכמה מקומות
80. ומ"מ - ומכל מקום
81. וא"צ - ואין צריך
82. ה"ז - הרי זה
83. ואע"ג - ואף על גב
84. הזה"ק - הזוהר הקדוש
85. וכו' - וכולי (וכן הלאה)
86. כ"כ - כל כך

87. וב"ה - וברוך השם
88. אחב"י - אחינו בני ישראל
89. ע"י - על ידי
90. ב"ד - בית דין
91. א"א - אי אפשר
92. בשו"א - בשום אופן
93. הד"ת - הדברי תורה
94. שי' - שיחיה
95. משתהי' - משתהיה
96. ענ"ד - עניות דעתי
97. בזמה"ז - בזמן הזה
98. בעה"ק - בעיר הקודש
99. השלו' - השלום
10. עיה"ק - עיר הקודש
10. והשית"ב - והשם יתברך
10. וכ"ט - וכל טוב
10. והי' - והיה
10. ז"ש - זה שלום
10. דור"ש - דורש שלום

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת פד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ד מנחם אב תרס"ז - יפו **נמען:** הרב יחיאל מיכל טיקוצינסקי

אחרי פטירת הגריצ"ב (ככל הנראה רבי יצחק בלאזר), הרב קוק מציע את עצמו לתפקיד בכולל בירושלים. לדבריו הרבנות וההוראה אינן לפי תכונתו, והרב קוק משתוקק לשבת בירושלים בלי עול הרבנות.

עיקרי הדברים

- רצון הרב קוק לשבת בירושלים.
- הרבנות כעול.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ד מנ"א[4] תרס"ז[5].

כ'[6] ידי"נ[7] הרה"ג[8] החה"ש[9] מו"ה[10] יחיאל מיכל טיקאצינסקי שליט"א[11], שלו'[12] וברכה.

מצאתי לנפשי חובה לגלות את אזן כת"ר[13] את הצעתי. כאשר בעוה"ר[14] נלקח מאתנו מחמד עינינו הגריצ"ב[15] זצ"ל[16], ולפי המצב, כפי הנראה, ידרש הענין למנות איזה איש מוכשר לעבודה זו בעניני הכולל, ואנכי כאשר ענין הרבנות הוא נגד תכונתי וכחותי, ומאד מאד אשתוקק שיהי'[17] שבתי באה"ק[18] בלא משא של עול רבים בעניני הוראה. ע"כ[19] אולי יציע כת"ר, לפני מי שהיכולת בידם בזה, את הצעתי זאת, שאם יואילו לבחור בי הפעוט לעבודת הכולל, לע"ד[20] הייתי מוכשר לזה בע"ה[21]. ונראה שהייתי מוצא בזה את מגמת פני לשבת בעיה"ק[22] ירושת"ו[23] ובלא עול של עניני רבנות והוראה.

אם יש לכת"ר[24] בזה דברים, אקוה שלא יאחר לכבדני בתשובתו. ואם יש מניעות, יהיו הדברים כאילו לא נאמרו. והי'[25] ז"ש[26] וברכה, ישועה ונחמה בישועת ד' על עמו, וענייו ירחם, וציון וירושלים ינחם באור ישעו,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. מנ"א - מנחם אב
5. תרס"ז - השנה תרס"ז (1906/1907)
6. כ' - כבוד
7. ידי"נ - ידיד נפשי
8. הרה"ג - הרב הגאון
9. החה"ש - החיים והשלום
10. מו"ה - מורנו הרב
11. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
12. שלו' - שלום
13. כת"ר - כבוד תורתו

14. בעוה"ר – בעוונותינו הרבים
15. הגריצ"ב – הגאון רבי שמות שמתחילים באותיות י, צ, ב (למשל: יעקב + צבי + בנימין) – הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
16. זצ"ל – זכר צדיק לברכה
17. שיהי' – שיהיה
18. באה"ק – בארץ הקודש
19. ע"כ – על כן
20. לע"ד – לעניות דעתי
21. בע"ה – בעזרת השם
22. בעיה"ק – בעיר הקודש
23. ירושת"ו – ירושלים תבנה ותכונן
24. לכת"ר – לכבוד תורתו
25. והי' – והיה
26. ז"ש – זה שלום

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קי

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ט שבט תרס"ח - יפו **נמען:** הרב ר' שמואל אלכסנדרוב

הרב קוק משיב לאלכסנדרוב על השגותיו. בעניין 'אחדות ההפכים': מצד המחשבה העליונה אין הפכים כלל, ושני משפטים הפוכים רואים את העניין משני צדדיו. על תפיסת ה'איך' אצל הבודהיסטים: זו מציאות של שאיפה להיעדר, שנובעת מראיית הרע בלי נועם ה'. לעומת זאת ההכרה הישראלית שואפת להוויה שלמה. התנועה הישראלית לא השתנתה מימי אברהם, אלא רק מאירה פעם בבהירות ופעם בכהות. בעניין ירושלים: החוגים שבה מבטאים את אבלות האומה, ולכן יש לייסד תחילה יסודות בריאים בישוב החדש, ולכן תוכנן הישיבה ביפו.

עיקרי הדברים

- אחדות ההפכים - אין ניגוד מוחלט במחשבה העליונה.
- השוואה לבודהיזם: ה'איך' לעומת השאיפה להוויה.
- רציפות 'התנועה הישראלית' מימי אברהם.
- ירושלים וצער האומה; תחילה לבנות בישוב החדש.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ט שבט תרס"ח[4]. [כ"ט בשבט תרס"ח (1908)]

לכבוד ידידי הרב הג'[5] החכם הנשגב מו"ה[6] שמואל אלכסנדרוב [הרב שמואל אלכסנדרוב מבוברויסק, הוגה ומקובל, שניהל עם הרב קוק התכתבות ענפה] שליט"א[7]. שלו'[8] וברכה, מקודש.

זה לי איזה ימים שקבלתי את קבוצת מכתביו הנעלים, והי'[9] ראוי לי להשיב מיד מפני הכבוד, אך עכבוני מניעות רבות ומטרידות, כמו שבכלל נתעכבתי על ידן עדן ועדנים [על פי דניאל ז, כה – זמן רב] מלכתב לכתר"ה[10]. אמנם כאשר ראיתי, שהענין נדחה יותר מדאי, הנני חוטף כעת וכותב מעט. הנני נותן לו את תודתי על התשורה היקרה בכלל, אף שבפרט יש בה כמה דברים שראוי להעיר עליהם, בעיקר צורתם ובמובן מגמתם. ואולי ירחיב ד' לי ונדבר בכל פרט בפ"ע[11] בהרחבה.

כעת מונח לפני מכתבו האחרון. ואתפלא, שעל מה שכתבתי בענין אחדות ההפכים, משיב כבודו עלי מהדבר הידוע שאין אפשרות לשני הפכים שיהיו בנושא אחד. ותמיהני, וכי לזו אנו צריכים. הלא עיקר הצד של חידוש שבדברי הוא, מה שמצד המחשבה העליונה, הסוקרת את עמקם של דברים, אין במציאות כלל הפכים, וכ"מ[12] שיש הפכים יש שם בודאי איזה תנאי נעלם, שכשיתפרש נמצא ששני המשפטים, שנראו במבטא ובציור הפכים, שאחד מהם הוא בנוי על צד אחד מהמשפט והשני על צד אחר, ונמצא שע"י[13] שני ההפכים יחדיו אנו רואים את המשפט משני צדדיו, ונמצא שאין כאן הפכים בדרך החלט, ומצדם אין כאן נושא אחד, כיון שהיחושים של הנושא הם שונים. ובענין שאנו עסוקים, דהיינו מה שנוגע למצב הדעות, מתפשט זה המשפט על כל הרעיונות הרוחניים, וניגוד אמיתי לא נמצא כ"א[14] במה שנוגע להעובדות ההיסטוריות שהנן מבונות בידיעתנו ע"י[15] הקבלה והמסורת, שגם הן כל מה שהדעות הרוחניות מאירות יותר, נעשות הראשונות יותר מזוקקות ויותר קרובות אל הלב, עד

שמגיע האדם גם בהן למדת המדרגה העליונה שבתמימות, אחר ההרחבה היותר בלתי-מוגבלת של חופש המחשבה, ודוקא על ידה.

וע"ד[16] מציאות האין בדברי הנוטים לבודאיות, [הבודהיזם, השואף אל ה"נירוונה"] נראים הדברים שכונתם היא למציאות הכח השואף להעדיר ולאפס בערך מוחלט. ע"כ[17] הוא בעצמו בפנימיות ישותו הוא הויה ומציאות, אלא שישותו היא שאיפה להעדר, ואפילו להעדר של עצמו. כן אנחנו יכולים לצייר לנו את מציאות האפס שלהם, שעכ"ז[18] הוא אצלם מציאות. ובזה אין אנו נכנסים כלל למיסתיקה בלתי-מובנת. וההכרה הישראלית, בדעת ד' כי טוב, מביאה להכיר את המציאות המוחלטת בשאפה להויה גמורה ושלמה, והיא מתענגת על ד' ועל טובו, ובוטחת בו בכל לב, ההפך מטענות המתיאשים, שיסודם הוא חזיון הרע שבמציאות, שהוא נשאר אצלם במרירות טעמו., כ"ז[19] שאינם מתרוממים לנעם ד', שעל ידו מתהפך כל מר למתוק. ונמצא שגם הניגוד הזה, שבין הבודאיות והיהדות, איננו ג"כ[20] הפך מוחלט, כי המציאות הנסקרת בשכחת ד' היא כולה רעה ומרה, ובקרבה מונחת שאיפה של העדר מוחלט, שסופה להתמלא. "וחפרה הלבנה ובושה החמה" [ישעיהו כד, כג] דא חמה ולבנה דקליפה, "והיה אור הלבנה כאור החמה" [ישעיהו ל, כו] וגו'[21] דא הוא חו"ל[22] דקדושה, כד' הזוהר בתיקונים. [תיקוני זוהר]

ומה שכתב כבוד ידידי, על דברי שכתבתי שהתנועה הישראלית כמעט שלא נשתנתה מימי אברהם וכו'[23], ממקרא מפורש של "ושמי ד' לא נודעתי להם", [שמות ו, ג] תמיהני, והרי כתבתי שלפעמים היא מתעלמת, א"כ[24] משמע שלפעמים מאירה באור יותר בהיר ולפעמים באור כהה, ומה יש להעיר מעתה, וכי אין ההבדל בין שמות שונים על מושג נשגב ענין אחר כ"א הגדרות על הארתו, בין מדרגה של אור מזהיר ובין מדרגה של אור כהה, או לפי שינויי המדרגות של פרטי ההארות, אבל התנועה היסודית, שהיא הגרעין האלקי, שלא גרעין הוא, כ"א יסוד הכל, הכולל את כל המגמות מראש ועד אחרית במצב לחוץ מאד בתכונת ז"א[25], [זעיר אנפין – מושג בקבלה] זאת לא תשתנה, כ"א תתרחב ותתעלה, עד שתמלא כבודה את כל הארץ. [על פי ישעיהו ו, ג: "מלא כל הארץ כבודו"]

ומה שהעיר כבודו על ההבדל שבין הכלל להפרט, שאמנם הורגלו הלאומיים שלנו לדון, שע"י שנחלש הרוח הלאומי בתקופות האחרונות הוחל הלימוד של הפרטיות להתחדש מקצת, אמת יש בדבר, אבל לא כדבריהם. הם סוברים, שהנצחיות הפרטיית היא תורה מחודשת, שנולדה מסבת החלישות הלאומית, אבל באמת כבר בימים היותר עתיקים, שהרוח הלאומי היה בפריחתו, כבר נאמר "והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים", [שמואל א כה, כט] ובדברי התקועית "ולא ישא אלקים נפש וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח", [שמואל ב יד, יד – דברי האשה החכמה מתקוע] והלשון "אסיפה אל האבות", [על פי שופטים ב, י: "נאספו אל אבותיו"] שכבר העירו עכ"ז[26] הראשונים שעסקו באלו הענינים. והם דברים חיים וקיימים לעד, שהיסוד האינדיבידואלי לא יוכל לעולם להיות נשמט לגמרי מכל רוח כביר וכללי, אלא שכשהכלליות מתגברת הוא איננו ניכר כ"כ[27] ואינו בולט, מפני שאיננו משמש כ"א בתור מרכז להעגולה הכללית הגדולה והרחבה, וכיון שהכלליות מתחלשת אז העגולה נעשית יותר ניכרת, והיא מתמלאת בפתגמים ובדרושים רבים, ומחזקת מקום יותר רחב בציור הפרטים הרבים שנתעלמו מהם חיי כלליותם. ע"כ בשקיעת שמש האומה ברוח גאונה נקבעו הלימודים של חטיבת הפרט, של כל אישיות

פרטית, ביותר הרחבה ויותר פרסום, וזה הכריח ממילא להתאמץ לגלות כמה סודות פנימיים מהעבר הרוחני של המציאות המוחלטת הרחבה מאד. מתוך החושך של הירידה הזאת יצא אור גדול של התפשטות הידיעות הרוחניות בעולם, שזקקו הרבה את התכונה האישית.

ומה שהעיר כתר"ה[28] על מה שכתבתי, כי "התכונה הפנימית הזאת אינה נשמרת כ"א ע"י אותה ההדרכה ההיגינית, הצריכה לשמירתה כו'[29] לכל המצות המעשיות --שבתורה שבכתב ושבע"פ", שהלא מסתמא יש מושג רוחני לענין קיום כל התו"כ[30] של אברהם אבינו, ולא כפשוטו. ונראה שכבודו רוצה להוליד מזה, שא"כ[31] גם ענין התכונה הזאת הפנימית, שהוא הגרעין האלקי, ג"כ אין לו יחש כ"א למושג הרוחני של המצות. אני תמה, הלא על אבן מעמסה זו [על פי זכריה יב, ג] אנו מצטערים מימי האלכסנדרונים, [ככל הנראה חכמי יהודי אלכסנדריה בתקופה ההלניסטית, שהיו מהם שפירשו את המצוות כסמלים בלבד; ראו גם (כרך א', אגרת קמ)] שע"י הנצרות אתגלי בהתתייהו ביחש לקיום האומה וקישורה. ואיך לא יספיק כ"ז ללמדנו, שעכ"פ[32] איך שהיתה צורת החיים של האבות בכללם, הנה הם מתוארים בדרך יחושי [בדרך יחסי] של דימוי מצבם למצבנו, שאז היו מצד אותו הרעיון האלקי שלהם מקיימים את הכל כפשוטו, אפילו עירוב תבשילין, [יומא כח: "קיים אברהם אבינו כל התורה כולה, אפילו עירובי תבשילין"] דהיינו אפילו אותם הקוים הדקים שמבדילים בין קודש חמור לקודש קל, שהם יותר נעלמים מאותם שמבדילים בין קודש לחול, ובין טמא לטהור וכו'. א"כ המוסר היוצא מזה לנו הוא, שיש כח בידינו לפחת ג"כ את הזיק הפנימי, עד שיתרחב ע"פ[33] תכונתו, וישיב את כל החיים ברוחו לכל התכונה השלמה, של המצות המעשיות כולן, שהן תולדה נאמנה ע"פ שינויי המצבים מרוח ד' שעל אבות העולם לפי מעמדם הם, לא רק במושגים רוחניים אוריים, כ"א בדרכי חיים מלאים ושלמים.

כן מה שמזכיר כתר"ה אותי, שהציורים של אהבה העליונה אינם מיוחדים דוקא לישראל, כי טובי חושבי אוה"ע[34] גם הם מדברים בזה. לא אמרתי מעולם, שהידיעות העליונות חסרות הן למין האנושי. אם היו חסרות בטבע, לא היתה שום תקוה להעלותם למרומי האושר שאנו מקוים לו, אלא שהן עלומות הרבה, ואינן חיות בלב האומות במהותן הלאומית, ובנחלת ד' האהבה האלקית היא צביונה הפנימי, שחייה הלאומיים נובעים ממנה. וממילא מוכרח הדבר, שיהיה ג"כ הפרש, בין האישים הפרטיים, אע"פ[35] שההבדל הוא לפעמים מתעלם מאד, שמ"מ[36] רוח הכלל חלק ממנו שורה הוא על כל יחיד, ע"כ אומר גם היחיד בשמחה "שלא עשני גוי".

ואל יחשדני כבודו, שהנני הולך אחר הרגש בלא הארת השכל. רק שהנני משנן תמיד, שהרגש הוא יותר שכלי כשהוא עומד במעלתו התמימה, מאותו החזיון הפסיכי שאנו קוראים לו שכל, שאפילו מה שאנו נוטים לאהבת השכל הוא מיוסד ברגש, ואלמלא הרגש הזה לא היו בעלי שכל מתגברים במושכלותיהם, וק"ו[37] שלא היו בעלי מוסר מתגברים במעשיהם הטובים, מפני שהשכל מביא לו את סמוכותיו מעולם אחר, והרגש טובי גניז בגויה, ואינו צריך להביא ממרחק לחמו; - אבל לעולם לא יבא לתעודתו כ"א לפי רוב הארת השכל עליו.

מפני הטרדות הנני מקצר הרבה מאד. אחתום בברכה וכ"ט[38] לכתר"ה וכא"ל[39], כנה"י[40] ונפש דוש"ת[41], מכבדו ומוקירו,

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

מצאתי לנכון להעיר ע"ד[42] הישיבה, שזכר כתר"ה. לפי התכונה, שהנני מצייר לי את ההכרח ואת האידיאל הגדול במציאותה, הוא דוקא כשתתכונן כעת לא בירושלים, כ"א במרכז הישוב החדש. עלינו להכין סביבה טובה, קדושה וחכמה, כדי שתוכל ירושלים עיה"ק[43] ת"ו להיות מטרופולין עליה. הרעיון של תחיית האומה, במובנו המעשי, חי הוא בפועל דוקא בישוב החדש, ובירושלים היא עומדת לגדולות, לעת יפוח היום, לכשיתרומם רוח האומה בגבורתו ובטהרתו בא"י[44] בכלל, ורוח חיים הנושב מצפונותיה של תורה, בהתאמה אל החיים והמציאות, ימלא כל לב הבאים מארצות נכר להתישב על אדמת הקודש. אז יגיע זמן, שנוכל לדבר ע"ד החזיון המרומם, להראות את מקור החיים לעמנו בהר הקודש בירושלים. לעת עתה משמשת היא עדיין ירושלים בתור מקום ומכון לאבלי ציון המזכירים את ד', בתור אות מוחשי על חרבננו, ועל עומק הכאב המוחש והדוקר בקרב נשמתה של האומה, ממכאובה ויריידתה הנוראה. זעקה זו צריכה היא להתלבש בבגדי אבל, שהשממון נוטל בהם חלק גדול, אע"פ שהוא מעוטר בהרבה רגשי קודש ומדות טהורות, נשגבות ונעלות, אבל כל המקודש מחבירו חרב מחבירו. ע"כ אותם שמיסדים יסודות מתאימים לרוח התחיה בירושלים עיה"ק כעת, מוכרחים הם לשכח את צער האומה, את גלות השכינה ועומק צרת הנשמה הישראלית, השרויה שמה גם בחורבנה ושוממותה. ירושלים בתור כלילת יופי ומרכז מקדש מלך לא התחילה עדין כלל להתנחם. היא תנחם רק כאשר תוכל לשמח בבניה. ע"כ תחילה אנו צריכים להכין יסודות טובים ובריאים, מלאים רוח חיים ורוח קדושה, בישוב החדש, שבתור ישוב הארץ יש בו קצת סימני נחמה, כדי שתהיה הנחמה הולכת ומתבססת. ובזה הננו מכינים עז לירושלים לימים הבאים.

ע"כ מגמתי היא לקבע ישיבה ממולאה בתורה ודעה, ברגש ותחיית האומה, ברוח ד' מלא, שיקיף אותה וישכללנה, לעת עתה פה, בעיה"ק[45], שהיא עיר החוף לאה"ק[46], ומרכז הישוב המתחדש ברוח התחיה הישראלית, בהתחלת הניצנים אשר נראו בארץ. והשי"ת[47] יעזרנו ע"ד כבוד שמו. הנ"ל[48]

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ח - השנה תרס"ח (1907/1908)
5. הג' - הגאון
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. שלו' - שלום
9. והי' - והיה
10. לכתר"ה - לכבוד תורתו רום הדרתו
11. בפ"ע - בפני עצמו
12. וכ"מ - וכן משמע; לפני "ש..."; וכל מקום / וכל מה
13. שע"י - שעל ידי
14. כ"א - כי אם
15. ע"י - על ידי
16. וע"ד - ועל דבר

17. ע"כ - על כן
18. שעכ"ז - שעם כל זה
19. כ"ז - כל זה
20. ג"כ - גם כן
21. וגו' - וגומר (וכן הלאה בפסוק)
22. חו"ל - חוץ לארץ
23. וכו' - וכולי (וכן הלאה)
24. א"כ - אם כן
25. ז"א - זעיר אנפין
26. עכ"ז - עם כל זה
27. כ"כ - כל כך
28. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
29. כו' - וכולי (וכן הלאה)
30. התו"כ - התורת כהנים
31. שא"כ - שאם כן
32. שעכ"פ - שעל כל פנים
33. ע"פ - על פי
34. אוה"ע - אומות העולם
35. אע"פ - אף על פי
36. שמ"מ - שמכל מקום
37. וק"ו - וקל וחומר
38. וכ"ט - וכל טוב
39. וכא"ל - וכל אשר לו
40. כנה"י - כנפשו היקרה
41. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
42. ע"ד - על דבר
43. עיה"ק - עיר הקודש
44. באי"י - בארץ ישראל
45. בעיה"ק - בעיר הקודש
46. לאה"ק - לארץ הקודש
47. והשי"ת - והשם יתברך
48. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קסז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"א מרחשוון תרס"ט - יפו

נמען: האגודה לרכישת קדשי ישראל בארץ ישראל והמכון לחקירת ארץ ישראל (א' גרייבסקי)

מכתב ברכה קצר. הרב קוק שמח על שתי מטרות האגודה, רכישת המקומות הקדושים ומחקר ארץ ישראל, ומוכן לסייע.

עיקרי הדברים

- רכישת המקומות הקדושים.
- מחקר ארץ ישראל.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"א חשון תרס"ט[4].

(לאגודה להרכיש קדשי ישראל בארץ ישראל לעם ישראל [אגודה לרכישת המקומות הקדושים בארץ ישראל] והמכון לחקירת ארץ ישראל בירושלים, - א' גראיבסקי).

ועד נכבד,

שמחתי מאד ברעיון הגדול והטוב הצפון באגודתם הנכבדה, הכולל בקרבו שתי מטרות הנכבדות לנו מאד. תחזקנה ידיהם בשם ד', הבוחר בציון עדי עד.

מצדי הנני מוכן לשרתם בל"נ[5], ככל אשר יזמין ד' להיות לאל ידי.

המכבדם ומוקיר פעלם בכל לב

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
5. בל"נ - בלי נדר

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רפב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"א אדר ראשון תר"ע - ירושלים **נמען:** מנהלי העדה בירושלים

הרב קוק מבקש להמשיך את הפיקוח על תרומות ומעשרות בשוק ירושלים, שהחל חותנו האדר"ת. צריך מפקחים קבועים בכל מקום ונסיעות קבועות, ואין לסמוך על השגחתו הכללית בלבד, שלא יתרחב מכשול הטבל.

עיקרי הדברים

- פיקוח על תרומות ומעשרות בשוק ירושלים.
- המשך תקנת האדר"ת.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה, לכבוד גדולי

עם ד' מנהלי עדת קודש בעיר עז לנו ירושלים עה"ק[1] תובב"א[2], שלו'[3] וברכה מקודש עדי עד.

הנני מוצא לעצמי חובה נאמנה להודיע להדרת כבוד תורתם, שההשגחה על תיקון תרומות ומעשרות, בפיקוח מיוחד על השוק בעיר קו"ת[4] ירושלים עה"ק ת"ו[5], הוא דבר מוכרח, בין מצד עצם הסרת המכשול של אכילת טבלים, [פירות שלא הופרשו מהם תרומות ומעשרות] חלילה, ובין מצד החזקת יסוד קדושת המצוה של תיקון תרומ"ע[6] בכלל בכל מסיבי ירושלים והמושבות בכלל. והכרח גדול הוא להעמיד מפקחים בכל מקום, ולהוציא הוצאות על נסיעות מיוחדות לעתים מזומנות, כדי להעיר ולעורר את האהבה להזהר בתיקון הפירות כדת תוה"ק[7] על אדמת הקודש. כי ע"כ[8] תקותי חזקה בעזהשי"ת[9], שכל גדולי עה"ק ת"ו יתנו יד להחזיק את המעמד, ואת התיקון אשר הוחל בזמנו כראוי ע"י[10] כבוד מר חמי גאון ישראל הצדיק האדר"ת[11] [חותנו של הרב קוק, הרב אליהו דוד רבינוביץ-תאומים, שנפטר בירושלים בתרס"ה] זי"ל[12], בתיקון תרומ"ע ופיקוח השוק, יחזיקו על מכונו, וטהורי ידים יוסיפו אומץ. ואי אפשר בשום אופן לסמוך על השגחתי בכללות ענין זה לפרטיו, כי"א[13] כשיצורף לזה גם מפקחים תמידים על תיקון השוק, בכל מקום בפי"ע[14], ואם ח"ו[15] תהי'[16] איזו התרשלות בדבר יכול הענין לבא לידי בטול יסוד המצוה בעיקרה ח"ו, ומכשול אכילת טבלים יוכל חלילה להתרחב לאין מרפא, ד' ישמרנו.

והנני בזה חותם בברכה וצפיית ישועה וגאולה קרובה, כי"א אד"ר[17] תרעי"ן פעה"ק[18] ירושלים תובב"א.

הק' אברהם יצחק ה"ק

עבד לעם קדוש על אדמת הקודש בעיה"ק[19] יפו והמושבות תובב"א

1. עה"ק - עיר הקודש
2. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
3. שלו' - שלום
4. קו"ת - קודשנו ותפארתנו

5. ת"ו – תבנה ותכונן
6. תרומ"ע – תרומות ומעשרות
7. תוה"ק – תורתנו הקדושה
8. ע"כ – על כן
9. בעזהשי"ת – בעזרת השם יתברך
10. ע"י – על ידי
11. האדר"ת – אליהו דוד רבינוביץ־תאומים
12. ז"ל – זכרונו לברכה
13. כי"א – כי אם
14. בפ"ע – בפני עצמו
15. ח"ו – חס ושלום
16. תהי' – תהיה
17. אד"ר – אדר ראשון
18. פעה"ק – פה עיר הקודש
19. בעיה"ק – בעיר הקודש

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת שג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ח אייר תר"ע - יפו **נמען:** הרב מנדל הכהן (מארגן אספת קרקוב)

אין השעה ראויה לאספה שמטרתה חידוש הסמיכה. הדור קטן בדעתו, ואין דבר שמעורר לעז כמו ניסיון לחדש דבר שכבר נדחה. מה שאפשר הוא לכנס אספת רבנים גדולה בירושלים, באופן קבוע כמו קונגרס, שתעסוק בענייני האומה. היא תוכל גם להכין את הרקע לרעיון הסמיכה, אבל זה לא יהיה העיקר.

עיקרי הדברים

- דחיית חידוש הסמיכה כעת.
- אספת רבנים קבועה בירושלים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ח אייר תרעי"ן.

רע יקר ונכבד, מרבה עצה ותבונה, הרב הגאון ר'[4] מענדל כהן [הרב מנחם מנדל הכהן, מארגני אספת הרבנים בקרקוב] שליט"א[5], שלו'[6] וברכה באה"ר[7].

בתשובה על מכתבו היקר, הנני בזה להביע את דעתי, שלקרות לאסיפה ביחוד בשביל מטרת החזרת הסמיכה, [חידוש הסמיכה, שתאפשר להקים סנהדרין, כפי שניסה לעשות רבי יעקב בירב בצפת] אין השעה ראויה לכך כלל. לא נמצא לדברים שומע, ומקטרגים מעברים שונים יסובו עלינו, ואולי יצדקו ממנו. הדור הזה, קטן הוא לאין שיעור בדעתו, בשפלות לאין חקר נגד הקדמונים. רק פרטים בודדים ישנם היוצאים מן הכלל. ואין לך דבר שיעורר תמהון ולעז כמו הנסיון לחדש דבר שכבר היה נראה ונדחה, [זבחים יב; הניסיון בימי רבי יעקב בירב (שנת ש"ח) לחדש את הסמיכה, שנתקל בהתנגדות] שהוא חמור יותר מדחוי מעיקרא. ["נראה ונדחה" חמור מ"דחוי מעיקרו" (על פי סוכה לג)] מה שיש בידינו הוא רק להקהיל אסיפת רבנים גדולה באה"ק[8] ובירושת"ו[9] דוקא, ולתן לה תכונה קונגרסית, כלומר שתהיה חובה בכל שנה או בכל ב' וג' שנים, והיא תשים לב לכל עניני האומה שיוכלו רק להכנס בחוג אנשי קודש, אוהבי ד' ועמו באמת. אם אסיפה כזאת תשים את דעתה, לצפות לישועה כזאת להחל הכנות בדבר הסרת המניעות של רעיון הסמיכה, ולעבד את הרעיון ביצירה של ספרות מיוחדת עבורו, יוכל להיות שעם כל הדברים הטובים שיעלה בידה, יתפוס זה מקום בראש, אבל בכל אופן, לא זה יהי'[10] האלף וגם לא התיו של האסיפה.

אם בהצעתי יבחר כת"ר[11], ואחרי אשר כבר אתמחי גברא [הוחזק האיש (מומחה) (ארמית)] להוציא אל הפועל את אסיפת קראקא, [אספת הרבנים בקרקוב בשנת תרס"ג] אשר איך שהוא קנתה לה שם בזמנה, ואם לא הופרעה אולי היו לה תוצאות יותר חשובות, הנה ידי הקטנה עמו בל"נ[12] לכל אשר ישחרני לעזור על ידו, בדברים שאמצא אותם קרובים לשכר מצוה מצוה ["שכר מצוה – מצוה" (אבות ד, ב)] בעה"י[13].

והנני בזה ידי"ע[14] דוש"ת[15] באה"ר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. ר' - רבי
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. שלו' - שלום
7. באה"ר - באהבה רבה
8. באה"ק - בארץ הקודש
9. ובירושת"ו - ובירושלים תבנה ותכונן
10. יהי' - יהיה
11. כת"ר - כבוד תורתו
12. בל"נ - בלי נדר
13. בעה"י - בעזרת השם יתברך
14. ידי"ע - ידידו עוז
15. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שנג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ח אדר תרע"א - יפו **נמען:** הרב מנחם מנדל היילפרין

הרב קוק שולח קול קורא להצלת ישיבת 'תורת חיים' בירושלים, שמשמשת מבצר לתורה ובה מאות תלמידי חכמים. בגלל צוק העתים היא על סף משבר, ותלמידיה רעבים. הרב קוק קורא לרבנים ולנדיבים להצילה.

עיקרי הדברים

- קול קורא להצלת ישיבת 'תורת חיים'.
- מצוקת תלמידי החכמים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ח אדר תרע"א[4].

שלו'[5] וברכה באה"ר[6] לכבוד ידיד לבבי ונפשי הרב המאוה"ג[7] חכם.

הרזים, אוצר אור יקרותו מו"ה[8] מנחם מענכין היילפרין שליט"א[9].

אחדשה"ט[10] באה"ר וידידות אמת.

הנני שולח בזה לכבוד רב רחים ליבאי, [לכבוד רבי, אהוב לבי (ארמית)] את הקול-קורא. ואפריון אמטי [ואני נותן שבח (ארמית)] לכת"ר[11] ידי"נ[12] שי'[13] שהודיעני תוכן הענין, כי מה לא אדע בפרטיות ממצבם של יתר המוסדות, וביחוד מאשר נתכונן המעמד בישיבה על להבא בסדר נכון.

יתן השי"ת[14] ויתקבלו ברצון דברי ודברי כל המדברים טובה ותהילה על הישיבה הקדושה ומחזיקי ידיה, ומאופל וממחשך יציץ לנו ציץ ופרח, לברכה ותפארת לאור ד' והדרת תורת חיים. והי'[15] ז"ש[16] וברכה כנה"ר[17] ונפש ידי"ע[18] דוש"ת[19] באה"ר, מצפה לתשועת ד' על עמו עירו ונחלתו במהרה בימינו בקרוב,

הק' אברהם יצחק ה"ק

קול קורא

להציל מחורבן אחד ממקדשי התורה אשר בירושלם עיר הקודש ת"ו היא הישיבה הגדולה, הנאדרה בקודש, "תורת חיים", [ישיבת "תורת חיים" ברובע המוסלמי בעיר העתיקה בירושלים, מן הישיבות הגדולות של היישוב הישן] אלקים יכוננה.

לכבוד אחינו היקרים בארץ ובחוצה לארץ, להוד מעלת הרבנים הגאונים יושבי על מדין, והגבירים הנדיבים, רבי הפעלים, וכל עם ד' הגוי כולו, הקרובים והרחוקים, שלו' וברכה מקודש.

אחים יקרים ואהובים, אלופי ורבותי, לא לספר באזניכם את אשר לא תדעו באתי כעת בדברי אלה המעטים, כי-אם לעורר את רוחכם הטהור על דבר אשר מבלעדי ידעתם. בכל תפוצות ישראל בגולה,

וקל-וחומר במלא רוחב ארץ ישראל, נודעה למשגב הישיבה הגדולה "תורת חיים". הכל יודעים את שמה הגדול, את פעולתה הנפלאה, לרוממות קרן התורה, להגדלתה והאדרתה, בעיר בית חיינו, בירושלים. הישיבה הגדולה והקדושה הזאת מתנוססת היא זה תקופת-שנים נכבדה, כאבן נזר, במרום הר ציון, אין די באר גודל ערכה יפעתה והדרת פעלה. מבצר משגב ומעוז היא הישיבה הרבתי הזאת, לתורה ולתעודה, ליראת ד' טהורה ומקלט לאהב דת קודש, בהר הקודש. בביתה וחומותיה יחסיון תלמידי-חכמים רבים למאות, גדולי תורה ויראה, ומהם אריות שבחבורה, ["ארי שבחבורה" (גיטין כט)] הראויים לאות ולמופת בישראל.

והנה על-ידי צוק העתים, וריבוי ההוצאה המוכרחת, באה הישיבה הגדולה הזאת עד משבר, ולעת-עתה אין לשער כמה מר ואיום הוא גורלה. בני ציון היקרים, תלמידי חכמים מצויינים, גדולי תורה, יראה ודעת, שמקור מחיתם הוא קופת הישיבה, מתמוגגים הם ומשפחותיהם בעוצר רעה ויגון, [תהלים קז, לט] ברעב וחוסר כל, והבית הגדול הזה שמגדילין בו תורה, ומקדשין בו שם שמים בכינוס לצדיקים הנאה להם ונאה לעולם, [סנהדרין עא] עומד הוא ח"ו[20] לפול בנופלים, והאור הגדול הזה, אשר זרח בהדרת כבודו על ציון ובניה בוניה, עומד הוא, חלילה, להיות כבה. אוי, מה נורא הוא הרעיון, אם חלילה אור-יקרות זה יכבה.

בטוחים אנו בחסד ששומר אמת לעולם, האומר לציון תוסד, [ישעיהו מד, כח] ולמקראיה ומוסדות קדשיה שיכוננו, כי לא יטוש את עמו ונחלתו, ולא יתן למוט את רגלי כסא כבוד תורתו בהר קדשו. נדיבי עם אלקי אברהם", [תהלים מז, י] מקורב ומרחק, יכירו וידעו מה היא ישיבת תורת חיים בירושלים לישראל. ובאמת ב"ה כי האיר המזרח, ואור ישועה הנה החל לזרח.

ועתה עיני כל אוהבי תורה, מוקירי תורת חיים, נשואות אל כבוד יקירי עם ד', שיקומו לעזרת ד ' בגבורים", [שופטים ה, כג] לרומם בכבוד הראוי את הבית הגדול הזה, לתן יד בכבוד והדר, בחבת קודש ואמונת אומן, לכלכלתו וסיפוקו, למען לא ייבש המעין המפכה מים קדושים מי התורה והיראה, על מכון הר ציון, ולא יקצץ האילן, העושה פרי קודש הילולים בנוה צדק הר הקודש. [ירמיהו לא, כב] חושו נדיבי עם נדיב, קומו על נדיבות, חזקו והתחזקו למען עיר אלקינו כבודה וגדלה, למען אור תורתה, פארה והדרה, שאו ידיכם קודש לד', להוסיף אומץ בחיזוק ואימוץ, לטובת הישיבה הגדולה והקדושה הזאת, מקור חיים כבוד וברכת עולמים לירושלים עיר הקודש, ולכל עם ד' הגוי כולו, אשר עיניו ולבו לציון עיר חמדתו. עורו והתעוררו, עושים ומעשים, החלש יאמר גבור אני, [יואל ד, י] עת היא עת הזאת לנו לעשות לד', להרים על גפי מרומי קרת עיר עז לנו, את כבוד התורה ומכונה מכון שבתה בהר הקודש בירושלים, בישיבה הנהדרה והקדושה תורת חיים, שכבודה מלא עולם.

חזקה היא תקותי, שהדברים היוצאים מן הלב יכנסו בלבות עם קדוש והיו לברכה, ויעשו פרי ישוה להם, והדרת כבוד הרבנים גאוני ישראל, בכל עיר ועיר ובכל פלך ופלך, בכל ארצות פזורי עדר ד' הנפוץ, וכל הנדיבים טהורי לב אוהבי תורה ודורשי שלו' ירושלים וחפצים בשלומה וכבודה, וכל אשר רוח ד' ואהבת עמו, ארץ חמדתו ועיר קדשו, תפעמהו, כולם יחד יקומו על נדיבות לעדור בלא לב ולב, להשגיא פעלים ולהפרות ישע, וצמח צדקה, אשר החל בחסדי צור ישראל ב"ה לצמח לתשועת הישיבה הגדולה

הזאת, יגדל ויצמיח, יעשה שורש למטה ופרי למעלה, לתפארת ציון וירושלים, ותפארת כל בית ישראל, אשר בכבודה יתימרו. ואור ד' יאר לנו ולכל הנותנים יד לקומם את הבית הגדול לתורה ולתעודה בתוככי ירושלים, ויזכו לראות בבנין שלם ובשוב ד' את שיבת ציון, בבא גאולים לתוכה ברנה ושמחת עולמים, מלכם לפניהם וד' בראשם, כנפשם היקרה ונפש המדבר בצדקה לכבוד עיר האלקים ומכון קודש תורתה תורת חיים, חותם בברכה מקודש, בצפיית ישועה לעם ד' לעירו ונחלתו, במהרה בימינו בקרוב,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק.

עבד לעם קדוש על אדמת הקודש פעה"ק[21] יפו והמושבות ת"ו[22]

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
5. שלו' - שלום
6. באה"ר - באהבה רבה
7. המאוה"ג - המאור הגדול
8. מו"ה - מורנו הרב
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
11. לכת"ר - לכבוד תורתו
12. ידי"נ - ידיד נפשי
13. שי' - שיחיה
14. השי"ת - השם יתברך
15. והי' - והיה
16. ז"ש - זה שלום
17. כנה"ר - כנפשו הרמה
18. ידי"ע - ידידו עוז
19. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
20. ח"ו - חס ושלום
21. פעה"ק - פה עיר הקודש
22. ת"ו - תבנה ותכונן

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שנד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ח אדר תרע"א - יפו **נמען:** מחותנו, הגביר אלעזר משה סלוצקין

הרב קוק מבקש מסלוצקין להציל את בית היתומים שייסד ר' יהושע לייב דיסקין בירושלים, בראשות ר' יצחק ירוחם. בגלל המשבר הוא עומד ליפול, ושלוש מאות יתומים עלולים ליפול בידי המיסיון. בירושלים נאספו 600 נפוליאונים, וחסרים 300. במקום לפזר את נדבותיו לשמחת בר המצווה וחנוכת הבית, שירכז אותן כאן.

עיקרי הדברים

- הצלת בית היתומים של ר' יהושע לייב דיסקין.
- סכנת המיסיון.
- ריכוז הנדבות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ח אדר תרע"א[4]

לכבוד ידיד לבי ונפשי, מחו' הרב הגביר האדיר צדיק ונשגב מוהר"ר[5] אלעזר משה סלוצקין שליט"א[6], שלו'[7] וברכה באהבת עולמים.

אדוני יקירי,

כנטל החול קשה לי [קשה לי כמשא החול (על פי משלי כז, ג)] לבא לפני כבודו בהצעות בעניני צדקות. כי אין לי כל חשבון לעורר רוח מלא נדבות ושש לעשות צדק שכמותו. על איזה דבר-צדקה, כי הלא ת"ל[8] ידו ולבו יחד פתוחים הם תמיד לכל טוב, ביד ברכת ד' ויראת ד' יחד הטובות עליו.

אבל אין למדין מן הכללות, [אבל אין ללמוד מן הכלל (עירובין כז)] והשעה הזאת למצב ירושלים יוצאת היא מן הכלל, ובגללה אני מוכרח לצאת מגדרי ולכתוב לכבוד הדרתו בקצרה, וברוח צדק ויושר אשר בלבבו ישפט, ויהי ד' עמו.

אחד מהמוסדים, שאין לפקפק בגודל התועלת שהם מביאים, בירושלים, הוא בית היתומים מיסוד גאון ישראל ריל"ד[9] ז"ל[10]. [בית היתומים "דיסקין" בירושלים, שייסד הרב יהושע לייב דיסקין] נוסף לגודל ערכו עומד בראשו איש נקי הדעת במדה עליונה מאד הגאון ר' יצחק ירוחם[11] [הרב יצחק ירוחם דיסקין, בנו של מייסד בית היתומים] שי'[12]. עתה, מפני המשבר, נודע לי, שאם לא יחושו נדיבים מצויינים לעזרתו מהרה, עומד הוא בסכנת נפילה ח"ו[13]. כמה נוראה ואיומה היא הצרה, אם ח"ו בית זה יתמוטט, אין לתאר ולשער. אם שלש מאות היתומים ויותר יתפזרו לכל רוח, חלילה, מאין משען ומאין הדרכה, והמיסיון כחתף תארוב לצודד [והמיסיון הנוצרי אורב כשודד (על פי משלי כג, כח) לצוד] לה נפשות מאפרוחינו אלה, אוי ואללי [אוי ואבוי] כמה גדול הכאב ונורא השבר. ומכבוד הגאון הנ"ל[14] איש האמת נשיא הבית נודע לי, שהפחד הזה לא פחד שוא הוא. לרגלי המשברים נלחץ גם הבית הזה, האמנה נפסקה והנוגשים נוגשים, [האשראי נפסק והנושים לוחצים] ודי יודע מה יהי'[15] אחרית דבר.

אבל לאשרנו לא נטבע המוסד הזה בחובות כ"כ[16] מרובים, עד שלא תוכל ההצלה לבא בסיוע ממוצע. ובהשתדלות יודעי יקרת ערך הבית, נאסף בירושלים עצמה לערך סך שש מאות נאפ', נדבות והלואות. אמנם חסר עדיין עוד סכום שלש מאות נאפ', להעמיד את המצב על בסיס נכון. מוכרח אני שלא להתעלם ולקרא את כבודו להיות בעת כזאת מראשי המצילים.

איני יכול לקצב איזה חלק וכמה יקח כבודו בזה, אבל אחת אומר בבטחה, כי כל אשר נדבה רוחו הטהורה, לכבוד שמחות לבבו ליום הבר-מצוה של הבן היקר שי' לאיו"ט[17], וחנוכת הבית לשמחה וברכה ואריכות ימים ושנים, אל נא יפזרם אדוני בעת-צרה כזאת לירושלים לפרורים קטנים. יקבץ נא את כל אלה והיו בידו לאגודה אחת פועלת צדקה רבה, אשר תעמיד על עמדה בית נכון ונשא בישראל.

חושב אני שדברי המעטים יספיקו ללב מלא צדקת ד', כהדרת כבוד חביבי. והנני חותם בכל רגשי כבוד וברכת אהבה נאמנה וצפית ישועה קרובה על ציון ועל מקראיה, [ישעיהו ד, ה] כנפשו הרוממה ונפש מחותנו קשור באהבתו בכל לב,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
5. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. שלו' - שלום
8. ת"ל - תודה לא-ל
9. ריל"ד - רבי יהושע לייב דיסקין
10. ז"ל - זכרונו לברכה
11. ר' - רבי
12. שי' - שיחיה
13. ח"ו - חס ושלום
14. הנ"ל - הנזכר לעיל
15. יהי' - יהיה
16. כ"כ - כל כך
17. לאיו"ט - לאורך ימים טובים

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שנו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ניסן תרע"א - יפו **נמען:** י' אייזיק בן־טובים

מכתב עידוד לבן־טובים, שהשקיע מכוחו בבית מושב הזקנים בירושלים, שנקלע למשבר. הרב קוק מבטיח שכל מה שעשה בארץ ישראל ייזכר לעד, ומאחל לו נחמה.

עיקרי הדברים

- עידוד לנאמן בית מושב הזקנים.
- משבר המוסדות בירושלים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ניסן תרע"א[4]

שלו'[5] רב לכבוד ידידי חביבי הרב הנכבד, דורש טוב והוגה משרים מר י. אייזיק בן-טובים [מעסקני הציבור בירושלים, ממנהלי בית מושב הזקנים] נ"י[6].

אהובי הנעלה.

קשר האהבה הרוחנית אשר תמיד מעת הכרתי את נפשך היקרה הנני ---מרגישה בלבבי פנימה, ללבב הנאמן ולרוחך הטהור, וחפצך הטוב באמת לעשות טוב לישראל ולארץ ישראל ביחוד, עד מקום שידך מגעת, - רוח זה יניעני כעת, דוקא כעת, בעת אשר על ידי המשבר הנמרץ אשר פגע במוסד הנהדר והמקודש, בית מושב הזקנים, אשר בו שמת מעינך, יצקת עליו מרוחך ולשרת אותו בכל כח כשרונך הנעלה, לתכסיס והנהגה, ואשר נאמנה ידעתי כי בכחך אשר שחדת לו תמיד, בצר לו עד כה מעמד כ"כ[7] יפה נהדר ומקודש, אשר היה באמת לעטרת תפארת שיבה לעיר קדשנו, בעת כזאת ידעתי, יקירי, את מכאוב רוחך אשר יעשה רושם של צער עמוק גם על נפשי היודעת ערכך הנעלה, דוקא בעת כזאת יניעני רוחי לדבר אליך דברי אמץ ונחומים. אל נא יפול רוחך, אהובי. כל הגדולות אשר עשית בארץ ישראל, מעת היותך בה, ישארו עדי עד לזכרון בהיכל ד' וארץ חמדתו, גם כל הגדל אשר נתת להבית הזה, נקוה לד' חסדו, כי לא ימחה ולא ינתץ. והבוחר בירושלים ב"ה יפרוס מהרה סוכת שלומו וברכתו על ציון ומקראיה, ובשמש צדקה ומרפא [על פי מלאכי ג, כ] יחבש לכל שבורי לב, אשר נשברו בשבר בת ציון, ועם אורות מאופל, אשר מהרה יזרחו על מרומי הר קודש אלקינו, יזרח אור ששון, חדות ד' ועז ישועתו, לכבוד חביבי, ידידי היקר, ונזכה לחדות בחדות ישועת עם ד' על נחלתו, ביום חבש ד' את שבר עמו וירפא מחץ מכתו, [ישעיהו ל, כו] בשיר ישע וטל חיים עדי עד.

ברגשי כבוד וידידות נאמנה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש

3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
5. שלו' - שלום
6. נ"י - נרו יאיר
7. כ"כ - כל כך

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שס

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג אייר תרע"א **נמען:** הגאון ר' חיים ברלין ורבני ירושלים

הרב קוק מבקש לחזק את ההשגחה על תרומות ומעשרות בשוק ירושלים, כפי שהייתה עד כה. אם ההשגחה בשוק תתרופף, תתרבה אכילת טבל, ואילו ההשגחה בשוק מחזקת את ההפרשה גם ביפו ובמושבות, ואפילו אצל יחידים בבתיהם.

עיקרי הדברים

- ההשגחה בשוק ירושלים.
- השפעתה על המושבות ועל היחידים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], כ"ג אייר תרע"א[2].

שלו'[3] וברכה לכבוד מר ידי"נ[4] הרב הגאון הגדול, עטרת תפארת ישראל, מוהר"ח[5] ברלין [הרב חיים ברלין, בנו של הנצי"ב, מראשי העדה האשכנזית בירושלים] שליט"א[6], ולכל גדולי עם ד' הרבנים הגאונים, יושבי על מדין וראשי ומנהלי עה"ק[7] ירושת"ו[8], שלו' שלו' עד העולם,

רבותי החביבים שי'[9].

הנני מוצא לי לחובה קדושה להעיר את לב קדושת תורתם ויראתם, על דבר ההתעוררות וההתאמצות הדרושה תמיד בכל שנה לחזוק שמירת הפרשת תרומ"ע[10] מכל הדברים הטעונים תיקון הבאים מהמושבות, יכוננן עליון. ועיקר התיקון תלוי שיהי'[11] השוק שבירושת"ו[12] משומר היטב [ראו גם (כרך א', אגרת רפב)] ע"פ[13] השגחה טובה, כאשר הי'[14] עד כה בלא שום שינוי. ובזה אנו מחזיקים את הענין כולו, בין פה, בין במושבות עצמן. ואם חלילה תתרופף השמירה וההשגחה מהשוק שבירושלים ת"ו[15], בשום אופן לא יהי'[16] אפשר להחזיק מעמד בענין השמירה הקדושה הזאת, ותתרבה הפרצה ח"ו[17] מאכילת טבלים לאין מרפא, ד' ישמרנו.

ע"כ[18] אחלי נא הדר"ג[19] מר שליט"א וכל קהלא קדישא די בירושלם, יאשרו ויקיימו הדברים, שתהי'[20] ההשגחה באותו הסדר שנוסד עד כה. וב"ה[21] שראינו פריו לטובה, שמתוך כך הולך ומתאמץ יסוד הפרשת תרומ"ע גם פעה"ק[22] וגם במושבות, והדבר פועל אפילו על היחידים בבתיהם, וזכות הרבים תלוי בהם.

אקוה שיואיל הדר"ג לשמחנו במכתב קדשו, שעשו דברי פרי והמעמד של השגחת השוק הושב על כנו, ועי"ז[23] תמצא ידי לזרז ג"כ[24] במושבות ע"י[25] המשגיחים הקבועים שם, שיתוקן הכל כדת, בעה"י[26].

הנני בזה חותם בברכה נאמנה ואה"ר[27], כנה"ר[28] ונפש ידי"ע[29] דוש"ת[30] בהדרת כבוד ויקר,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

אב"ד עה"ק יפו והמושבות תובב"א.

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
3. שלו' - שלום
4. ידי"נ - ידיד נפשי
5. מוהר"ח - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ח (כגון חיים / חנוך) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. עה"ק - עיר הקודש
8. ירושת"ו - ירושלים תבנה ותכונן
9. שי' - שיחיה
10. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
11. שיהי' - שיהיה
12. שבירושת"ו - שבירושלים תבנה ותכונן
13. ע"פ - על פי
14. הי' - היה
15. ת"ו - תבנה ותכונן
16. יהי' - יהיה
17. ח"ו - חס ושלום
18. ע"כ - על כן
19. הדר"ג - הדרת גאונו
20. שתהי' - שתהיה
21. וב"ה - וברוך השם
22. פעה"ק - פה עיר הקודש
23. ועי"ז - ועל ידי זה
24. ג"כ - גם כן
25. ע"י - על ידי
26. בעה"י - בעזרת השם יתברך
27. ואה"ר - ואהבה רבה
28. כנה"ר - כנפשו הרמה
29. ידי"ע - ידידו עוז
30. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שסז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ח תמוז תרע"א - ירושלים **נמען:** רבני ירושלים, ספרדים ואשכנזים

בשוק בירושלים יתקבל רק מה שבא עם תעודה מהמשגיחים הקבועים במושבות. ענבים בלי הכשר חשודים בטבל, דמאי, ערלה וכלאיים.

עיקרי הדברים

- כשרות בשוק ירושלים רק בתעודה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] ירושלים ת"ו[3]. ח"י[4] תמוז תרע"א[5].

לכבוד רבני גאוני עיר קו"ת[6] ירושת"ו[7] מקה"ק[8] ספרדים ואשכנזים יצ"ו[9], שלו'[10] רב.

רבותי הגדולים שי'[11],

אני מוצא את עצמי מחוייב להודיע לכ"ק[12] תורתם כי לצורך תיקון המעשרות במושבות ת"ו, מוכרח הוא שלא יתקבל על השוק פעה"ק[13] ת"ו, כ"א[14] מה שבא עם תעודה מהמשגיחים הקבועים על פי, וכל הענבים, ביחוד הבאים בלא הכשר מהמשגיח הקבוע, יש בהם כמה חששות של טבל ושל דמאי [פירות שלא הופרשו מהם תרומות ומעשרות, או שספק אם הופרשו] ושל ערלה וכלאים.

ע"כ[15] יהי'[16] נא מטובם לפרסם שלא יוחזק בכשרות בלתי אם ידעו המשגיחים נותני ההכשר בירושלים ת"ו, שבאה עליו תעודת הכשר מהמשגיחים הקבועים הנ"ל[17] במושבות, והנני חותם בכל חותמי ברכות באה"ר[18],

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. ח"י - שמונה עשרה (18)
5. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
6. קו"ת - קודשנו ותפארתנו
7. ירושת"ו - ירושלים תבנה ותכונן
8. מקה"ק - מקהילה קדושה
9. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
10. שלו' - שלום
11. שי' - שיחיה
12. לכ"ק - לכבוד קדושת
13. פעה"ק - פה עיר הקודש
14. כ"א - כי אם
15. ע"כ - על כן
16. יהי' - יהיה

17. הנ"ל - הנזכר לעיל
18. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שצג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ו מרחשוון תרע"ב - יפו **נמען:** ועד 'בית רחל' (הרבנים שאול חיים הורוביץ ויהושע צרבינסקי)

גילוי דעת על קניית מגרש מול קבר רחל: חשוב שתהיה נחלה לישראל ליד הקבר, ובה מוסד של תלמידי חכמים ומקום ישוב לעובדי אדמה. את הרעיון התחיל ר' צבי הירש קלישר. הכספים יופקדו בבנק אפ"ק. הערעורים נבעו מהגזמה בתוכניות, אבל גם התחלה קטנה ראויה. 'יש תקוה לאחריתך'.

עיקרי הדברים

- קניית מגרש מול קבר רחל.
- מוסד תורה וישוב.
- נגד הגזמה, ובעד התחלה קטנה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ט"ו מ"ח תרע"ב[4].

(אל ועד "בית רחל", [ועד שהוקם לרכישת קרקע מול קבר רחל] הרב הגאון ר'[5] שאול חיים הורוויץ [הרב שאול חיים הורוויץ, מגדולי ירושלים] ז"ל[6] והרב ר' יהושע צרווינסקי ז"ל)

גילוי דעת ע"ד[7] קנין המגרש שממול קבר רחל.

עצם הדבר נכבד מאד שתהיה נחלה לישראל סמוך להקבר הקדוש והחביב הנ"ל[8], וביחוד אם יעלה הדבר לבנות שמה איזה מוסדות-קודש הראויים למקום זה, כמו קיבוץ ת"ח[9] צדיקים עוסקים בתורה ובתפילה. מובן הדבר שנחוץ עם זה, שיהיה שם ג"כ[10] מקום ישוב של אנשים העוסקים בדרך ארץ, לזרע ולנטע ולהחיות את הארץ.

המחשבה הזאת עתיקה היא, וכבר התחיל בהתגשמותה הגאון ראש לחובבי ציון, ר' צבי הירש קאלישר [הרב צבי הירש קלישר, ממבשרי הציונות הדתית, שקרא להתיישבות בארץ ישראל] ז"ל, זה כשלשים שנה.

כשישולחו כל הכספים אל הבנק אנגלו-פלשתינא, [בנק אנגלו-פלשתינה (אפ"ק), הבנק של התנועה הציונית] באופן שיהיו שמורים שמה עד אשר יעלה הדבר ביד הועד, המתעסק ברכישת האדמה הנ"ל, לקנות חבלי אדמה במקום ההוא, כפי מדת היכולת הכספית, הדבר בטוח באופן זה שהנותנים קולעים הם בנדבותיהם אל מטרת הקודש הנ"ל, בלא שום פקפוק, בעה"י[11].

המטרה הנ"ל יש בה דרכים שונים. יש שתשאף לגדולות, כמו להקים מוסד גדול ומושבה חשובה, שעל זה צריך באמת סכומים גדולים, שהם לפי צוק העתים כעת רחוקים להיות נקבצים במשך זמן קרוב. אבל גם לקטנות אל נבוז, [על פי זכריה ד, י] ושיעלה בידינו לקנות שמה חבל אדמה של איזה אלפי אמות, ולקבע שמה מוסד קדוש והגון המתאים לתעודת המקום, זהו דבר קרוב מאד ב"ה. וגם ע"ז[12] ראוי שישמח לב כל איש ישראל, ובכל רגשי לבבנו נכסוף לראות גם את החזיון היפה, הנאדר בקודש הזה,

שממול קבר רחל אמנו, שהוא עד כה כולו מנוכר לנו, ישמע קולו של יעקב [בראשית כז, כב] בתורה ובתפילה, ויראו אותות חיים לישראל בבנין ועבודת הארץ, בשיבת בנים לגבולם.

הערעורים שיצאו על הענין הנ"ל באו לדעתי, מפני שנמצאו כאלה אשר הגזימו את הענין וציירו ללכת בגדולות, ביסוד מוסדות רבים ומושבה גדולה, וכיוצא בזה דברים שהרצון עומד בהם חוץ מגבול היכולת כעת, וההגזמה מביאה, כמובן, יאוש תמיד. ע"כ[13] בצדק מחו אנשים חשובים נגד הפרסום של הענין בציור מגוזם זה בהוה, אבל הענין החביב הזה בעצמו איננו צריך לסיוע של גוזמאות, וכפי מעמד הדבר, קרוב מאד שיצא אל הפועל בע"ה[14], ע"י[15] השתדלותם הנאמנה של אנשי הלב בארץ ובחו"ל[16], בצורה הגונה ומכובדת. ומראשית המצער הזה נוכל לשית אחרית שגיא מאד, בעזרת צור ישראל ומושיעו, האומר לאם המבכה על בניה "מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה [ירמיהו לא, טו-טז] כי יש שכר לפעולתך נאם ד' ושבו מארץ אויב, ויש תקוה לאחריתך נאם ד' ושבו בנים לגבולם"

את אשר יהגה לבי בזה באמת, הנני מביע בזה נגדה נא לכל עמי, [תהלים קטז, יד] אסירי התקוה, התאבים לשוב לבצרון, בצמיחת קרן ישועה, בימין ד' רוממה

בעה"ח[17], יום ט"ו מרחשון תרע"ב,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

אב"ד דפה עה"ק יפו והמושבות ת"ו

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. ר' - רבי
6. ז"ל - זכרונו לברכה
7. ע"ד - על דבר
8. הנ"ל - הנזכר לעיל
9. ת"ח - תלמידי חכמים
10. ג"כ - גם כן
11. בעה"י - בעזרת השם יתברך
12. ע"ז - על זה
13. ע"כ - על כן
14. בע"ה - בעזרת השם
15. ע"י - על ידי
16. ובחו"ל - ובחוץ לארץ
17. בעה"ח - באתי על החתום

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תכח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ג' סיון תרע"ב **נמען:** הגאון ר' חיים ברלין

הרב קוק מעורר שוב על חיזוק השמירה בשוק בירושלים בעניין תרומות ומעשרות מן המושבות, ומבקש לחזק את ידי המשגיח הראשי, הרב בן ציון ידלר. לא יתקבל דבר בלי תעודה מהמשגיחים שמינה.

עיקרי הדברים

- חיזוק השמירה בשוק ירושלים.
- המשגיח הרב ידלר.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ג' סיון תרע"ב[2].

עתרת שלו'[3] וברכה לכבוד רב רחימאי, עט"ר[4] הגאון הגדול פה"ד[5] מוהר"ח[6] ברלין [הרב חיים ברלין, בנו של הנצי"ב] שליט"א[7] וכא"ל[8] שלו' וברכה באה"ר[9], שמחת הרגל הק'[10] וכט"ס[11] להדר"ג[12] שליט"א.

כדרכנו מדי שנה בשנה לעורר את לב הדר"ג[13], וגדולי עיקו"ת[14] המצורפים לכ"ג ע"ד[15] הזירוז, הנחוץ כעת בענין שמירת השוק, בדבר הפרשת תרומ"ע[16], מכל הפירות המובאים מהמושבות ת"ו[17], שהעיקר תלוי חיזוק ענין זה והסרת מכשול טבלים מכל הסביבה ע"י[18] הזהירות שבשוק הירושלמי, שהוא המרכז שאליו נשואות עיני האכרים למכירת סחורתם, ע"כ[19] יתן נא הוד גאון מר שליט"א את ידו הקדושה לחזק את ידי המשגיח הראשי הרב ר'[20] בנציון ידלר [המגיד הירושלמי; ראו (כרך ב', אגרת תנב)] נ"י[21], ולאמצו בכל הנדרש לתיקון גדול זה וזכות קדושת שמירת מצות תרומ"ע באה"ק[22] בכללה, יעמד להדר"ג ולכל העוסקים במצוה זו באה"ק, לאמצם ולברכם בכל טוב סלה.

העיקר היא שתהיה ההסכמה חזקה שלא יקובל שום דבר הטעון תיקון כ"א[23] ע"פ[24] תעודת הכשר מהמשגיחים העומדים על פי מנויי במושבות ת"ו, והנני בזה חותם בברכה ואה"ר[25] כנה"ר[26] ונפש ידי"ע[27] דוש"ת[28] בכל לב ונפש,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
3. שלו' - שלום
4. עט"ר - עטרת ראשי
5. פה"ד - פאר הדור
6. מוהר"ח - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ח (כגון חיים / חנוך) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. וכא"ל - וכל אשר לו
9. באה"ר - באהבה רבה
10. הק' - הקטן
11. וכט"ס - וכל טוב סלה

12. להדר"ג - להדרת גאונו
13. הדר"ג - הדרת גאונו
14. עיקו"ת - עיר קודשנו ותפארתנו
15. ע"ד - על דבר
16. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
17. ת"ו - תבנה ותכונן
18. ע"י - על ידי
19. ע"כ - על כן
20. ר' - רבי
21. נ"י - נרו יאיר
22. באה"ק - בארץ הקודש
23. כ"א - כי אם
24. ע"פ - על פי
25. ואה"ר - ואהבה רבה
26. כנה"ר - כנפשו הרמה
27. ידי"ע - ידידו עוז
28. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תעד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ה כסלו תרע"ג - יפו **נמען:** רבני ירושלים וראשי הכוללים

השוק בירושלים הוא 'הבריח התיכון' של שמירת תרומות ומעשרות ביהודה. עד כה עזרו לכך האדר"ת, ר' שמואל סלנט ור' חיים ברלין. אחרי פטירתם הרב קוק מבקש מכל רבני ירושלים להמשיך לתמוך ולממן את ההשגחה.

עיקרי הדברים

- השוק בירושלים - הבריח התיכון.
- זכר האדר"ת, ר' שמואל סלנט ור' חיים ברלין.
- בקשת המשך תמיכה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ה כסלו תרע"ג[4].

עתרת שלו'[5] וברכה לראשי עם קדוש בעיר קדוש עליון, הרבנים הגאונים, גדולי עיקו"ת[6] ירושלים עה"ק תובב"א[7], ב"ד[8] הצדק, וראשי הכוללים; וכל הרבנים העומדים על הפקודים למוסדי הקודש, לכל העדות ומקהלות עם ד' בעיר עז לנו, יברך ד' חילם ובאור פניו יברכם, באורך ימים טובים וכל טוב סלה.

רבותי הגדולים,

זה עדן ועדנים [זה זמן רב (דניאל ז, כה)] אשר אנחנו עומדים בחסדי השי"ת[9], צור ישראל ומושיעו, בקשר קדוש ואמיץ להגן על יסוד המצות החביבות התלויות בארץ, בחיי ישובנו החדש, ותוצאותיו לכל ארה"ק[10] כולה, ולכל קהל הגולה, יברכם ד'.

החטיבה היסודית הצריכה טיפוח תדירי והשגחה תמידית, היא השמירה מאיסור טבלים, [השמירה שלא יימכרו פירות שלא הופרשו מהם תרומות ומעשרות] שלא יופקר חלילה, וחבת הקודש של הפרשת תרומ"ע[11] שלא תאבד מאתנו, אחרי אשר בחסדי ד' ניתן לנו בימינו ובדורנו גדר ויתד במקום קדשו, [עזרא ט, ח-ט] ות"ל[12] שנתחייבנו בקדושת שמירתם. וצדקת ד' וישרת לב אמונת אומן אשר לעם קדוש, נספר בזה, שב"ה[13] הדברים הולכים ונשמעים ורבים ממרבית בני הישוב, באהבה נוטים אזן לשמע קול תורה, וזריזות תיקון היבול של אדמת קודש מכל מכשול איסור טבל הולכת ומתאמצת. אמנם כבר הודעתי כמה פעמים, שהבריח התיכון, [שמות כו, כח] שמחזק את גבול המצות הקדושות הללו בארץ בכלל, וביהודה ביחוד, הוא השוק הירושלמי, [שוק הפירות בירושלים, שאליו הגיע היבול מן המושבות] שיהיה נצור מכל מכשול, בשימת עין לטובה, כאשר ב"ה עלתה בידינו עד כה, ביחוד ע"י[14] עזרתם והשפעתם הטובה של שלשת הרועים, שבשנים האחרונות, נוחי נפש ז"ל[15], הלא המה כבוד מו"ח[16] הגאון האדר"ת[17] [חותנו, הרב אליהו דוד רבינוביץ תאומים, האדר"ת, רב העדה האשכנזית בירושלים (נפטר תרס"ה)] והגרש"ס[18] [הרב שמואל סלנט, רבה של ירושלים (נפטר תרס"ט)] ואחריהם הגר"ח[19] ברלין, [הרב חיים ברלין (נפטר תרע"ג)] זכר צדיקים לברכה, תנצב"ה[20], זכותם יגן עלינו ועכ"י[21].

וביחוד מיום באתי אל הקודש, ומשא עם ד' בעבודת הישוב החדש נפל עלי, הגאונים הצדיקים הללו ז"ל המה תמיד עודדוני ועמדו לימיני בכל הנוגע ביחוד לשמירת קדושת המצות התלויות בארץ, וגם כעת כאשר בעוה"ר[22] סעו למנוחות, הגדולים נקובי השם [על פי במדבר א, יז] הנ"ל[23], יבדלו לחיים כל הגאונים והרבנים החשובים יקירי עיר הקודש, יהי שמם לעולם, אשר מאז גם יד קדשם היתה עמנו להחזיק בדק, אקוה שתחזיקו גם להבא את דגל הקודש ברמה, ומשמרת הקודש תשמר מסח, ולא תקמצו את ידכם הנדיבה לכל ההוצאות הדרושות לתיקון הענין הקדוש, המאיר בהודו על יפעת קדושת ארצנו הקדושה, ושרידי מחמדינו מימי קדם, מצות הארץ יאצרו ויחסנו ע"י עמלנו למשמרת קודש, עדי יציץ מהרה קץ פדות, ואור ישע ימין ד' רוממת, לעם ד' וארץ חמדתו.

בתקותי החזקה כי דברי אלה אל הדרת כבוד תורתכם, רבותי היקרים, יעשו את פרים, וכולכם יחד לאגודה אחת התאגדו, שלא להרפות את המצות הקדושות הללו, הראויות להשמר כאישון בת עין, [דברים לב, י] בקרן האורה, במקום גיא חזיון [ישעיהו כב, א] לפליטת שאר יהודה, ולראשית שיבת בצרון של גוי קדוש שומר אמונים, אל מקום שם היה אהלו בתחילה", [בראשית יג, ג] בחסדי צור ישראל ומושיעו בעת צרה, הנני חותם בכל חותמי ברכות, באהבה נאמנה ורחשי כבוד כבירים ונאמנים, כנפש הרוממה ונפש דוש"ת[24] באהבת עולמים, מצפה לתשועת ד' על עמו, ולרוממות קרן תורתו ויראתו, בעיר שחוברה לה יחדו, [תהלים קכב, ג] ובארץ חמדה כולה לשם ולתפארה, במהרה בימינו.

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

עבד לעם קדוש על אדמת הקודש פעה"ק[25] יפו והמושבות תובב"א.

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. שלו' - שלום
6. עיקו"ת - עיר קודשנו ותפארתנו
7. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
8. ב"ד - בית דין
9. השי"ת - השם יתברך
10. ארה"ק - ארץ הקודש
11. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
12. ות"ל - ותודה לא-ל
13. שב"ה - שברוך השם
14. ע"י - על ידי
15. ז"ל - זכרונו לברכה
16. מו"ח - מורי חמי
17. האדר"ת - אליהו דוד רבינוביץ־תאומים
18. והגרש"ס - והגאון רבי שמואל סלאנט
19. הגר"ח - הגאון רבי חיים (מבריסק או מוולוז'ין)
20. תנצב"ה - תהא נשמתו צרורה בצרור החיים
21. ועכ"י - ועל כל ישראל

22. בעוה"ר - בעוונותינו הרבים
23. הנ"ל - הנזכר לעיל
24. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
25. פעה"ק - פה עיר הקודש

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תפה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ב' שבט תרע"ג - יפו **נמען:** הגביר לזר פוליאקוב ורעייתו רוזליה

בקשה דחופה לעזרה לבית החולים הכללי בירושלים (ביקור חולים). אחרי המשברים שפקדו מוסדות בירושלים, המצב של בית החולים 'נורא ומחריד', ו'באו מים עד נפש'. הרב קוק פונה אל גדולי הנדיבים להושיע.

עיקרי הדברים

- משבר מוסדות ירושלים.
- בקשת עזרה לבית החולים הכללי.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3] ב' שבט תרע"ג[4].

הדרת כבוד הגביר האדיר, גדול בישראל ובאדם, מר לאזר פאליאקוב [לזר פוליאקוב, בנקאי ונדבן יהודי ממוסקבה] נ"י[5], ועזרתו בקודש בנדבת לב וחסד ורחמים, הגבירה הגדולה, מרת ראזאליה תחי'[6], וכל אשר להם יתברכו מקודש, ויתענגו על רב טוב לדור דורים.

הדרת אלופינו היקרים,

אחרי אשר הציק הזמן את מעמד המוסדות הקדושים בעיר הקודש ירושלים ת"ו, ובאו אחדים מהם עד משבר, אשר לקול נפלם רעשו עמודי הישוב הקדוש, וההרס אשר השאיר הרושם במצב העיר הקדושה, ברוחניות ובחומריות, הוא גדול המכאיב, הננו מוצאים את עצמנו מחויבים לעמוד על המשמר לנצור את הנשאר לנו, ובפרט המוסד הנחוץ והנכבד, האדיר בפעולותיו, בית החולים הכללי האספיטאל, [בית החולים "ביקור חולים" בירושלים] הנושא עליו משאם של חולים ונדכאים רבים מאד, והמעמד כעת נורא ומחריד, ותשועה מהירה מוכרחת לבא. על כן התאמצתי להפתיע את הוד מעלתכם בבקשה הדעפעשית, [בבקשה במברק] ודעו נא, גדולי נדיבי עם אלהי אברהם, כי באו מים עד נפש, [תהלים סט, ב] ומי בכל עם ד' הקרוא לעזרת קודש כזאת, אם לא גדולי אדיריו, אשר לבם ער לחסד ד' ולרחמים על נדכאי עמו, יושבי עיר קדשנו.

בתקוה שדברי יעשו את תפקידם ויפרו ישע, ותשועת ד' להמוסד הקדוש הנ"ל[7] תבא על ידי הדרתכם, כפי עז מעלת נדבת לבבכם הגדולה והעמוקה, הנני חותם בהוד רגשי כבוד וברכות מרובבות מקודש,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. נ"י - נרו יאיר

6. תחי' - תחיה
7. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תפו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ד' שבט תרע"ג – יפו **נמען:** הגביר הרב זליג פרטיץ

הרב קוק מבאר את בקשתו הטלגרפית: בית החולים הכללי בירושלים בסכנה. שערי ההלוואות נעולים, ההוצאה היומית גדולה, והבניין חייב להיגמר. חיי מאות נפשות תלויים בו, והרב קוק מבקש עזרה מהירה.

עיקרי הדברים

- מצוקת בית החולים.
- בקשת תרומה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ד' שבט תרע"ג[4].

עתרת שלו'[5] לכבוד חביבי הגביר האדיר, נדיב ושוע, הרב הגדול בתו"י[6] מו"ה[7] זעליג פערטיץ [ראו גם (כרך ב', אגרת שנ)] שליט"א[8], וכא"ל[9] שלו' וברכה נאמנה מקודש.

המצב המסוכן שבו עומד כעת המוסד הגדול, בית החולים האספיטאל הכללי שבעיקו"ת[10] ירושת"ו[11] [בית החולים "ביקור חולים" בירושלים] הביאני להפתיע את הדרת כבודו בבקשתי הטלגרפית. משער אני, שמעצמו יבין הדרת אדוני עד כמה הגיע הלחץ עד שהננו מוכרחים להפגין לעזרה נמרצה ונחוצה,. כמה שחיי מאות נפשות תלויות בהבית הגדול הזה, כמדומני שהדרת כבודו יודע הוא מאז היותו בירושלים, וכעת ששערי הלואות נעולים, מהרושם של המשברים שעברו, נורא הדבר, איך עומד מצב הבית הזה, שמצד אחד הוצאת כלכלתו דורשת מדי יום ביומו שפעת הוצאה גדולה, ועם זה הבנין עומד ודוחק, ומוכרח הוא להגמר.

הנחיצות הגדולה למהר עזר למוסד הקדוש והמכובד הזה היא ברורה כ"כ[12]. עד שאיני מוצא שום צורך לבא באריכות ובהתעוררות דברים לפני הוד מעלתו. ותקותי חזקה שתתגלגל זכות ע"י[13] זכאי מר שליט"א שיזכה במצוה רבה זו, ויושיט ידו הנדיבה להמוסד הגדול הזה ולכל התלויים בעמדתו, נדכאי רוח, בריחי דמערבא, [בני ארץ ישראל (ארמית)] המצפים לתשועת ד'.

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות באהבה רבה וברגשי כבוד אדירים,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה – ברוך השם
2. עה"ק – עיר הקודש
3. ת"ו – תבנה ותכונן
4. תרע"ג – השנה תרע"ג (1912/1913)
5. שלו' – שלום
6. בתו"י – בתורה ויראה

7. מו"ה - מורנו הרב
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. וכא"ל - וכל אשר לו
10. שבעיקו"ת - שבעיר קודשנו ותפארתנו
11. ירושת"ו - ירושלים תבנה ותכונן
12. כ"כ - כל כך
13. ע"י - על ידי

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תפז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ב שבט תרע"ג - יפו **נמען:** ד"ר ד' מגנוס

הרב קוק מסביר את הבקשה הטלגרפית: בגלל המשברים ומלחמת הבלקן נסגרו ההלוואות, ובית החולים הכללי בירושלים בסכנה. הרב קוק מבקש שישפיע על הנדיבים להציל את הבית.

עיקרי הדברים

- בית החולים בסכנה.
- בקשת השתדלות אצל נדיבים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ב שבט תרע"ג[4].

הדרת כבוד הרב החכם הנעלה מרבבה דגול ומעולה מר ד"ר מגנוס [ככל הנראה ד"ר יהודה לייב מגנס, ולימים נשיא האוניברסיטה העברית] נ"י[5], שלו'[6] רב מקודש,

הנני בזה מתכבד לבאר להדרת כבוד אדוני את המצב הנורא של בית החולים הכללי ["בית החולים "ביקור חולים בירושלים; ראו (כרך ב', אגרת תפו)] שבעיר קדשנו ירושלים ת"ו, שהכריח אותי להפתיע את הוד כבודו בבקשה הטלגרפית, מסבת המשברים שעברו על אחדים מהמוסדות בשנה שעברה, ומרעש המלחמה בשנה זו [מלחמות הבלקן (תרע"ג), שבהן השתתפה האימפריה העות'מאנית] נגעלו שערי ההלואות ומעמד המוסד הגדול שמאות נפשות תלויות בו בהצלת חייהם, עומד הוא בסכנה גדולה. נורא מאד הוא הרעיון אם יבא חלילה גם המוסד הגדול הזה לידי משבר, אנחנו הקרובים קרבת מקום מצאנו את עצמנו מחוייבים להפגין ולקרא לעזרה, אל כבוד היחידים השרידים, אשר ד' קורא, מיקרי הסגולות, שיש כח בידם בחסד עליון לקום ולהושיע, ותקותי חזקה שהדרת כבודו יושיט את ידו בהשפעתו הטובה על אדירי אחינו להצלת הבית הגדול הזה, ולהמשכת קיומו, והנני בזה חותם בברכה נאמנה והוקרה והערצה כיפעת ערכו הנעלה

הק' אברהם יצחק ה"ק

הנ"ל

1. ב"ה – ברוך השם
2. עה"ק – עיר הקודש
3. ת"ו – תבנה ותכונן
4. תרע"ג – השנה תרע"ג (1912/1913)
5. נ"י – נרו יאיר
6. שלו' – שלום

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקיב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ד אדר ראשון תרע"ג - יפו **נמען:** הרב משה זבולון מרגליות (רמ"ז), ניו יורק

הרב קוק שולח קבלות ממוסדות ירושלים על כספים שהעביר. בהערה: ישיבת 'תורת חיים' זקוקה לחיזוק רב כדי שלא תיהרס. יש לזכור גם את 'עץ חיים', את בית החולים הכללי ואת 'שערי תורה' ביפו עם בית התבשיל ובית המלאכה.

עיקרי הדברים

- קבלות מהמוסדות.
- חיזוק 'תורת חיים'.
- 'שערי תורה' ביפו.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ד אד"ר[4] תרע"ג[5]

כ'[6] הרב הגאון המפורסם אוצר תו"י[7] רב פעלים מו"ה[8] משה זבולון מרגליות [הרב משה זבולון מרגליות (הרמ"ז), מגדולי הרבנים בניו יורק] שליט"א[9].

שלו'[10] וברכה באה"ר[11],

יקבל הדר"ג[12] בזה את הקבלות מהמוסדות של ירושלים עה"ק ת"ו, מהנשלח אלי מיד כתר"ה[13]. והשי"ת[14] ישלם להם כפעלם הטוב בזכרם מרחוק את עיר קדשנו ומוסדותי', ויזכו לראות בטוב ד' בארץ חיים, בבנין עיר על תילה, ואפריון על מכונו, ומלך ביפיו.

והי'[15] זה שלו' וברכה כנה"ר[16] ונפש ידי"ע[17] דוש"ת[18] מקודש באה"ר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

בכלל צריכה ישיבת "תורת חיים" אימוץ מרובה, [ראו (כרך ב', אגרת תצה)] שלא תהרס ח"ו[19] מתגרת יד המשברים שחלו עליה. אבל צריך לזכור ג"כ[20] את ישיבת "עץ חיים" והת"ת[21] דתשב"ר[22] שלה, ויתר המוסדים הכלליים, כמו הבקו"ח[23] הכללי, וכיו"ב[24]. וראוי מאד לשים לב לתמוך בידי המוסד הנכבד "שערי תורה", אשר פעה"ק[25] יפו ת"ו, עם סניפיו הנכבדים, בית-התבשיל, ובית-המלאכה, שהוא יסוד הגון ונכבד בישוב אה"ק[26], ע"פ[27] השפעת שלמי אמונים יצ"ו[28].

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. אד"ר - אדר ראשון
5. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
6. כ' - כבוד
7. תו"י - תורה ויראה
8. מו"ה - מורנו הרב

9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. שלו' - שלום
11. באה"ר - באהבה רבה
12. הדר"ג - הדרת גאונו
13. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
14. והשי"ת - והשם יתברך
15. והי' - והיה
16. כנה"ר - כנפשו הרמה
17. ידי"ע - ידידו עוז
18. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
19. ח"ו - חס ושלום
20. ג"כ - גם כן
21. והת"ת - והתלמוד תורה
22. דתשב"ר - דתינוקות של בית רבן
23. הבקו"ח - הביקור חולים (בית החולים)
24. וכיו"ב - וכיוצא בזה
25. פעה"ק - פה עיר הקודש
26. אה"ק - ארץ הקודש
27. ע"פ - על פי
28. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקטו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ה אדר ראשון תרע"ג - יפו **נמען:** הרב משה זבולון מרגליות, ניו יורק, ורבני ונדיבי אמריקה

קריאה נרגשת לרגל משבר החלוקה בירושלים: 'מחשבה עדינה' של תיקון, שלא כוונה לזמן ולמקום, עלולה להפוך לתקלה. הישוב הישן והחדש קשורים קשר אורגני של נשמה וגוף. הישוב הישן בקדושתו משפיע אור על כל הישוב, ובכללו על החדש. הרב קוק מבקש לא לשנות את סדרי הצדקה הקדומים שייסדו גאוני יעקב ולא לחלל את הקודש גם בשם תיקון.

עיקרי הדברים

- משבר בתיקון החלוקה.
- הישן והחדש - נשמה וגוף.
- ערך הישוב הישן.
- אין לשנות את מוסדות הקודש.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ה אד"ר[4] תרע"ג[5]

מארץ חיים, יתן מחיה חיים, עושר וכבוד, אושר וחיים, לכבוד ידידי הרב הגאון המפורסם, בתורתו ויראת ד' חתולתו דגול במעשים טובים ומוכתר בנימוסין, מו"ה[6] משה זבולון מרגליות [הרב משה זבולון מרגליות (הרמ"ז), מגדולי הרבנים בניו יורק] שליט"א[7], רב בעי"ת[8] נוייארק ויו"ר[9] בועד צדקות א"י[10] בקה"ק[11] הנ"ל[12] יצ"ו[13].

אחדשה"ט[14] באה"ר[15] ויקרא סגי,

אנכי העני, הרובץ בין המשפטים, בארצנו הקדושה, הנצב על התחום שהישובים הקדושים הישן והחדש מתאחדים על ידו ומתנגשים בו, הנני מוצא לי לחובה לבא בדברי אלה, אל הדר"ג[16], ולכבוד כל הרבנים הגאונים חביריו וכל נדיבי לב יראי ד' וחושבי שמו, אשר יזכרו מרחוק את ד' וירושלים תעלה על לבבם, וגם לרבות לכל אחינו היקרים, אנשי העולם והמעשה, החושבים טוב על ציון ועל מקראיה, מכל צד ופינה שבלבו הטוב של כל אחד ואחד, לפום דרגיה.

הננו עומדים כולנו כעת לפני שעה קשה מאד. עיר הקודש והמחוזות, הישוב הישן והחדש גם יחד, וכבודו והדר אצילותו, עומדים כעת לקראת משבר קשה מאד, [ככל הנראה תכנית של עסקנים באמריקה לשנות את סדרי חלוקת כספי הצדקה למוסדות הישוב הישן בירושלים] שקשיו גדול מאד, בהיותו יוצא מתוך מחשבה עדינה ונאצלת, אשר לאסונינו לא כיונה את הערכים ההגונים, ולא את הזמן והמקום, והיא עלולה להתהפך חלילה לרועץ לחרפה ולתקלה, במקום אשר קותה לאמץ, לכבד ולתקן. והמשבר הזה, הכולל בתוכו אסונים רוחניים וגשמיים יחד, לא רק על הישוב הכללי הארצי-ישראלי הוא מתפשט, אלא הולך הוא וסוער על הכלל כולו.

אבאר מעט את דברי, אשר לבארם כליל לא אעצר כה, מפני המון רגשותי, המתגרים בקרבי, לנוכח החזיון המעציב והמחריד אשר לפנינו היום

כמדומה אני שרבים הם אנשי דעה ולב, ביחוד בין השרידים אשר ד' קורא, אשר נשמת ד' מאור ישראל ותורתו תחיה אותם כל היום, היודעים מה היא ארץ ישראל לנו, ומה הוא הערך והתפקיד של הישוב הקדוש והחביב שבהר קודש, לכל הגוי כולו כמה אומץ רוחני, כמה אור אמונה, וחיי קודש ותקוה, הוא משפיע בחום קדשו על הכלל כולו, ארץ חמדה וכל מקראיה גם כשהם שוממים הם בקדושתן. ביחוד אין ביד כל אדם לשער כמה גדול הוא המסעד של אור האמונה התורה והיהדות, וקשר האומה כולה בחייה הרוחניים, המקושרים בכמה קשרים לחייה המעשיים, גם בימי ירידה ודלדול רוחניים וחמריים, כימינו, שכנסת ישראל כולה מקבלת היא מזיו ארץ ישראל, משד תנחומיה וזיו כבודה ותקותיה, שכל אלה הנם הולכים ונעשים במסבות המתהלכות מקורא הדורות מראש ב"ה, הנותן זמן לכל חפץ, אשר שלח דברו, להרחיב את חוגי הישוב הקדוש בכלל, ולהרגיל את רגל ישראל על אדמת קדשו, ולהרבות התעוררות של קישור לבבות למקום בית חיינו, ע"י[17] החיים המתרבים, שהולכים ומתגדלים בחסדי ד', אל למושעות ב"ה. החודר בעין פקוחה יוכל גם מרחוק לראות, ואנו העומדים ת"ל[18] במקום האורה, בתחום הרת עולם של מעשי ד.

ההולכים ומתהוים בהר קודש אלקינו ב"ה, הננו יכולים ביתר בטחה ובירור להודיע לכל אחינו הקרובים והרחוקים, בכל השדרות והמפלגות, איך החיים היחושיים של שני הישובים הללו בקודש, הישן והחדש, מקושרים הם זה בזה, קשירה חיה אורגנית, כקשר של נשמה וגויה, ודוקא שניהם יחד, במילואם והודם, הם הם שבוראים את סוללת החיים, את אוצר הכח המריק עז ותעצומות לעם, להאיר מתוך מאפליה.

הישוב הישן בהוד קדושתו ואצילות הדרת שיבתו, בעומק קשר פליאות אמונת אומן וחיי נשמות פנימיים הגנוזים בו, משפיע הוא המון קרני הוד וקשרי לב ונשמה, לכללות הישוב הקדוש, המהנה באורו את הישוב החדש וכל אגפיו, הכולל בהקיפו הרוחני את כל הדגלים השונים, בהופיע עליהם בסתרי סתרים, מחבת הקודש, וידידת נחלת עולמים, שרק בקודש קדשים תמצא את עזה וחסנה, אשר עם זה עומד הישוב החדש, בטל ילדותו, ובהתעוררות חיי נעורים שלו, להרנין לב, ולחזק ידים, שהן כבר נשואות קודש. ומשילוב קודש זה לב ישראל יונק, וחפץ ד' הולך וצולח, ודגל ישראל מתנוסס בהדרו, להאיר אופל שה פזורה והישוב הישן הזה, אשר עשה לנו חיל גדול ונפלא, אשר העמיד מוסדות רבים וגדולים, לתורה ולאמונה, לחסד ולצדקה, לחמלה ולרחמים, בהיותו נכון על הבסיס הראוי לו, על בסיס הקדושה, והדרת שיבת אמונים, חן קודש לו, ויפעת טהרה ואצילות נשמה, המעוררים בכחם לאלקים נפשות ממרחקים, לדרוש את ארץ ד', ואת ישראל עמו. ודרישת קודש זו מחיה היא את דרישת ציון לכל חלקיה, עורק דם חיים של קדשי ד' הוא הנותן חיים בחשאי ברז צניעות חבתו, לו ולכל אגפיו, בכל מלא רוחב ארצנו הקדושה, ומעודד ומקשר מחזק ומחיה ברוחניותו, את כללות הישוב החדש, וכל סניפיו ההולכים ומתפתחים.

ואני הנני היודע ועד, מאזין ומקשיב אני תמיד לקול אלה הצינורות, שהמים העליונים והמים התחתונים של תחיית גוי קדוש על חבל נחלתו, איך תהומא אמר לחבריה אבע מימך, [תענית כה: התהום העליונה אומרת לתחתונה "הנבע מימיך"] למענך ולמעני. ומזה אני יודע להזהר ולהזהיר בע"ה[19] בקול גדול ואדיר: השמרו נא מגעת בעורק חיי הקודש, השמרו מלקלקל, מלהמעיט, מלשנות את ערך הקודש והדרת הקדשים של ראשית מקור חיי הישוב המקודש לכל כללותו, השמרו מלשנות בידים מלאכותיות את תכונות שבילי חיים מלאים סוד שיח קדוש עליון, למען חיי הישוב בכללו, ולמען שטפי האורה הרוחניים הרבים של נשמת ישראל האחוזים בהם.

מוסדי הישוב הישן, וראש וראשון לכולם בעיר עז לנו בקרית-משושנו, ועיר קדשנו ותפארתנו עדי עד ירושלים עיר הקודש תובב"א[20], הם חיים על יסוד התוכן והמסורת של קדושת הדרת שלמי אמונים, משפיעים הם רב טוב יותר ממה שהם מקבלים, חיי לבבות מחיים הם בקבלתם, שהיא מעולפת ספירי קודש. כל פרוטה ופרוטה הניתנת, יש עמה רציפת אהבה ורחשי קודש, אמונה ותמימות, היקרים מכל אלפי זהב כסף, מכל העולם הטכני והמסחרי כולו. ומקדשי אל אלה, בעיר ואם בישראל, [שמואל ב כ, יט] בכל הגודל ובכל המילוי של אמרת קודש זו, הם נתונים בעקרם, בירושלים, בעיר זו שאינה צריכה תוארים לפאר הדר קדשה, בעיר שהיא עצמה כה שם קדוש לה, בעיר ד' שמה. [על פי יחזקאל מח, לה] אל תגעו בידים עסקניות אומניות ומסחריות בזרם אור חיים זה, באוצר קודש מקדשי צור ישראל, חוסו נא על החיים הטמירים העליונים, הגדולים ויקרים, עשירים ונכבדים, מכל עושר ומכל חיים, מכל שכלול שיוכל לב בשר גם להעלות על לב. צדיקים יסודי עולם, אנשי קודש ואדירי אמונים, הרואים באמונתם יסדו יסוד קודש, אל נא תערבו לב לחללו גם בתיקון, של ראות עיני חולין, שיכולות רק למשש בצהרים, [על פי דברים כח, כט] ולא לראות פאר נגוהות גנוזות באוצר חיים.

כל החרפה והבוז, אשר מכל עברים ישטפו על מכון מקדש וקודש, ממנו והלאה הוא, באברת חסדו ישא את נושאיו, ויחון חיים וחסד בשפעת גדלו וקדשו, גם למכעיסיו ובוזיו מקוצר רוח וסמיות עינים.

אחלי רבותי החביבים מחמדי רוחי ונפשי, שרידי עם קודש, שרוח ד' ברגשי אמונים ונעימות ידידות משכני עליון תעודדם, תשגבם ותנחמם, אל תתנו לשנות את סדרי צדקת ד, במוסדי הקודש העתיקים, הוסיפו אומץ בכל אשר תשיג ידכם, בשמירת היסוד, אשר מאז עשוהו ויכוננוהו רוזני קודש, גאוני יעקב, קדושי עליון, ובזה יהיה שמכם הטוב לברכת עולמים, לכבוד ולתפארת לעד, ולזכרון נצח בהיכל ד', בהופיע פתאום בהיכלו [על פי מלאכי ג, א] מלך ביפיו, בשנת שילומים לריב ציון, [ישעיהו לד, ח] ובאור יקרות לכל מכבדיה, המתעטרים בידידות חבת קדשה מעולם ועד עולם. כנה"י[21] ונפש דורש אשרם והדרת כבודם מקודש, המצפה לתשועה ואור גאולה על ציון ועל מקראיה, ועל כל המחזיקים בשוליה, בהבקע למו אור שחריה ב"ב[22].

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן

4. אד"ר - אדר ראשון
5. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. בעי"ת - בעיר תהילה
9. ויו"ר - ויושב ראש
10. א"י - ארץ ישראל
11. בקה"ק - בקהילה קדושה
12. הנ"ל - הנזכר לעיל
13. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
14. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
15. באה"ר - באהבה רבה
16. הדר"ג - הדרת גאונו
17. ע"י - על ידי
18. ת"ל - תודה לא-ל
19. בע"ה - בעזרת השם
20. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
21. כנה"י - כנפשו היקרה
22. ב"ב - בני ביתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקמג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ד' סיון תרע"ג - יפו **נמען:** דוד ילין ויוסף מיוחס

הרב קוק מאשר את תקנות האגודה (כנראה לגאולת מקומות קדושים), ומציע תוספות: העברת המקומות על שם יחידים בלי זכות למכור או לשעבד; רב בוועד; ענייני דת בהסכמת הרב; ירושה רק ליורשים יהודים. אין לעכב, ויש להתחיל בהדפסה ובתעמולה.

עיקרי הדברים

- אישור התקנות.
- מניעת מכירה.
- רב בוועד.
- התנהגות לפי התורה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ד' סיון תרע"ג[4].

לכבוד חברינו הרה"ח[5] הנכבדים מר דוד ילין ומר יוסף מיוחס [דוד ילין, מחנך ומראשי היישוב בירושלים, ויוסף מיוחס, מחנך וחוקר] שליט"א[6], שלו'[7] רב.

בתשובה על יקרתם בצירוף התקנות שקבלתי, אתכבד להודיע להדרת כבודם, שהנני מוצא דברי התקנות מתאימים למטרתנו הקדושה. והנני מוצא להעיר אך הוספות אחדות:

א) במטרת החברה, סעיף ו"ו, ראוי להוסיף, לפי דעתי, שהעברת המקומות על שם היחידים או החבורות תהיה בצורה חוקית כזאת, שתשלול מאותם שנכתבו על שמם, באופן הרשמי, את היכולת של מכירה או שיעבוד והשכרה וכו'[8].

ב) שתמיד יבחר בתוך הועד רב אחד מהרבנים שבא"י[9].

ג) שכל הענינים שבחברה הנוגעים לדת ודין יעשו בהסכמת הרב שבין החברים.

ד) אם אפשר שיהיה מותנה באישור ההעברה, כשתהיה על שם יחיד, שלא תעבור זכותו ליורשיו, כ"א[10] אם יהיו בדת ישראל, היה זה לפי דעתי לא למותר.

לעשות פה אסיפת חברים איני רואה אפשרות כעת. מר א"ש[11] הוא חולה כאשר ידעתם (די ישלח לו רפו"ש[12] בקרוב), וממר ד"ר[13] רופין [ארתור רופין, מנהל "המשרד הארצישראלי"] לא קבלתי תשובה על מכתב ששלחתי לו סמוך לקבלת מכתבם הראשון. הנני חושב שכבר קבלתם תשובה משניהם, בהסכמה על התקנות. בכל אופן לפי"ד[14] אין לאחר, ולהקדים ההדפסה, והתחלת התעמולה למטרתנו הקדושה בעה"י[15].

והנני חותם בברכה מקודש ובשמחת הרגל, ברגשי כבוד ויקר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ, ב. בהערות ב. ג. אפשר ג"כ[16] לכתוב במקומן בקצרה "שהאגדה מתנהגת ע"פ[17] התורה והיהדות הנאמנה". הנ"ל[18]

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. הרה"ח - הרב החסיד
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. שלו' - שלום
8. וכו' - וכולי (וכן הלאה)
9. שבא"י - שבארץ ישראל
10. כ"א - כי אם
11. א"ש - אתי שפיר (מיושב היטב)
12. רפו"ש - רפואה שלמה
13. ד"ר - דוקטור
14. לפ"ד - לפי דעתי
15. בעה"י - בעזרת השם יתברך
16. ג"כ - גם כן
17. ע"פ - על פי
18. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקנח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ב' דראש חודש תמוז תרע"ג - יפו

נמען: ועד החברה להחזקת המקומות ההיסטוריים (ד' ילין, י' לוי, י' מיוחס)

הרב קוק חותם על הקול קורא בשני תיקונים: במקום 'עם נכר היודע יותר ממנו', שהוא מעליב, נוסח מעודד - 'היודע גם הוא... שנזדרז יותר ממנו'; ובמקום שם משפחה ישראלית שאולי שגגה, נכתב 'משפחה יהודית ידועה'. הרב קוק מקווה שהמקומות הקדושים ישובו לרשותנו.

עיקרי הדברים

- חתימה על קול קורא.
- נוסח מעודד ולא מעליב.
- לא לפרסם שם משפחה לגנאי.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ב' דר"ח[4] תמוז תרע"ג[5].

(לועד "החברה להחזקת המקומות ההיסטוריים בארץ-ישראל" בירושלים, ה"ה דוד ילין, יצחק לוי, יוסף מיוחס [דוד ילין, המחנך; יצחק לוי, מנהל סניף בנק אפ"ק בירושלים; יוסף מיוחס, סופר ומחנך]).

חברינו הנעלים והנכבדים, שלו'[6] רב.

הנני מתכבד בזה לשלח להדרת כבודם בחזרה את טופס מכתב הקול-קורא, אשר ישר הוא גם בעיני, והנני נמנה עם כבוד הדרתם לדבר מצוה גדולה זו, בחתימתי.

אמנם ראיתי לתקן בו שני תיקונים קטנים.

הא', תחת "עם נכר היודע יותר ממנו", שהוא סגנון מעליב, נסחתי "היודע גם הוא", שהוא סגנון מעודד ומרומם את הרוח, אלא "שנזדרז יותר ממנו" ולחכמי לב שכמותם אין צורך בביאור נימוק תיקון זה.

לדעתי אין ראוי לפרסם לגנאי הסתורי [היסטורי] שם משפחה בישראל, על מעשה שאולי עשתה בשגגה, ע"כ[7] מחקתי את השם פיריריה ונסחתי "משפחה יהודית ידועה".

הנני חותם בברכה, ששוכן ציון יעמד לימיננו, וישרה שכינתו במעשה ידינו, ובקרוב נזכה לראות מקומות קדושים, מלאי זכרון קודש ועז, שבים לרשותנו, להיות נחלה לישראל, ומקור התעודדות ותעצומות לעם.

בכבוד היותר נעלה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

אח"כ[8] הוספתי עוד איזה תיקונים, שאקוה להסכמת הדר"כ[9] [הדרת כבודם] עליהם ג"כ[10], הנ"ל[11]

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. דר"ח - דראש חודש
5. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
6. שלו' - שלום
7. ע"כ - על כן
8. אח"כ - אחר כך
9. הדר"כ - הדרת כבודו
10. ג"כ - גם כן
11. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ח אלול תרע"ג - יפו **נמען:** הרב יואל וגמייסטר, ורשה

כחבר בוועד החברה להחזקת המקומות ההיסטוריים, הרב קוק פונה לוגמייסטר להצטרף. קברי מלכים, נביאים וצדיקים 'זנוחים בידי זרים', בעוד ששאר הארץ נגאלת לאט. הרב קוק קורא לגדולי החסידות בוורשה לתמוך - 'עד מתי עוזך בשבי'.

עיקרי הדברים

- גאולת המקומות הקדושים.
- פנייה לגדולי החסידות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ח אלול תרע"ג[4]

שלו'[5] רב וכוח"ט[6], מקודש לכבוד אדם ביקר, הרב הגביר המרומם, גדול המעשים, מוכתר בתורה ויראה וחכמת לב, מו"ה[7] יואל וואגמייסטער [ר' יואל ווגמייסטר, מנכבדי חסידי ורשה] נ"י, מיח"ס[8], מנהלי עוב"י[9] ווארשא יצ"ו[10].

אחדשה"ט[11], בכבוד הראוי להדרת מעלתו, מהררי קודש,

בתור אחד מחברי ועד החברה הנכבדה, שנוסדה מקרוב, להחזקת המקומות ההיסטוריים [חברה שנוסדה בתרע"ג לרכישת המקומות הקדושים וההיסטוריים בארץ ישראל] באה"ק[12], שמטרתה להתעסק בתעמולה תדירית, לרכוש לנו את כל המקומות המצויינים בקדושתם בכללות אה"ק[13], קמא קמא דמטי לידינו [ראשון ראשון שיגיע לידינו (ארמית)] בעה"י[14], שאנכי נתתי ידי להחברה הנכבדה הזאת, אחרי אשר הכרתי את רוממות ערך מטרתה הקדושה, הנני פונה בזה לכבוד הדרתו, הנודע ברבת פעליו ובגודל השפעתו, שיואיל נא בטהרת לבבו ונפשו המלאה לבת אש קודש, לתן יד להאגודה הגדולה, רבת-ערך זאת.

נשען הנני בזה על שיחתו של כ'[15] הנכבד מר אברהם פודלישבסקי, בן עיר כת"ר[16], אשר בשר לאחד מחברי הועד שלנו, החכם הנכבד מר דוד ילין, [דוד ילין, מחנך ופעיל ציבור בירושלים] שקרוב הדבר שהוד כבודו יתן את ידו לאגודתנו, כשנציע לפניו את פרשת ערכה. וכמה נכבד היה הדבר לישראל, אם גדולי החסידות, בעדת ד' אשר בווארשא ופרוורהא, [ופרבריה] יתנו את ידם להמפעלים הרבים הצפויים לצאת לכבודם של ישראל וכבוד אה"ק, ממעשי החברה הנכבדה ומטרתה.

כמה ידאב הלב ותשוח הנפש, לזכר עתיקות קדושות, קברי מלכים, צדיקים, נביאים, שרידי זכרונות קדומים, מעת האיר אור ד' בכל מלא תפארתו על עמנו וארצנו הקדושה, ואבני נזר הללו הם זנוחים בידי זרים, בעת אשר ב"ה לחלקים אחרים, לשמושי החול של אה"ק, עכ"פ[17] הולכת לאטה יד גואלת ורוכשת, בחסדי ד' על עמו. בתקופת ימינו אלה, כפולה היא האנחה של "עד מתי עוזך בשבי ותפארתך ביד צר".

מובן הדבר שאין כל הזכרונות והמקומות הקדושים עומדים במדרגה אחת, יש הבדל בין קודש לקודש, ולפעמים יש שדוקא קודש חמור ונשגב, לא תוכל עדיין היד להשיג את גאולתו בראשית מעשנו, והננו נגשים לעבודה בכל מדה אשר תשיג ידנו. אבל המטרה נשאה היא, מתרוממת היא עד מרומי קדשי קדשים, וראוי הדבר שכל גדולי עם ד' הצדיקים והחסידים, אדירי הכסף ואדירי יראת ד' ואמונת אומן באהבה, הם המה יתנו יד לחזק את פעולת אגודתנו הנכבדה.

הנני מקוה שדברי המעטים מספיקים הם ללב מלא רשפי קודש ליראת ד' טהורה, לאהבת עם ד' וארץ חמדתו, וזכרונות קדושת עולמים, כהוד כבודו. ובתקותנו להתכבד בתשובתו הנכבדה, לעבוד שכם אחד בעבודת קודש זאת לשם ד' וארה"ק[18], הנני חותם בכל חותמי ברכות, בצפיית ישועה וגאולה קרובה, כנה"ר[19],

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. שלו' - שלום
6. וכוח"ט - וכתיבה וחתימה טובה
7. מו"ה - מורנו הרב
8. מיח"ס - מיחידי סגולה
9. עוב"י - עיר ואם בישראל
10. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
11. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
12. באה"ק - בארץ הקודש
13. אה"ק - ארץ הקודש
14. בעה"י - בעזרת השם יתברך
15. כ' - כבוד
16. כת"ר - כבוד תורתו
17. עכ"פ - על כל פנים
18. וארה"ק - וארץ הקודש
19. כנה"ר - כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ערב יום הכיפורים תרע"ד - יפו **נמען:** הרב שמואל חיים הלוי הורוויץ

הרב קוק שמח על ההשתדלות למען שומרי שביעית, ויעזור, בתנאי שיצורפו לוועד גדולי ירושלים ויסודר שמירת הכספים. על קבר רחל יכתוב לד"ר לוי אחרי החג.

עיקרי הדברים

- תמיכה בשומרי שביעית.
- שמירת הכספים.
- קבר רחל.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], עיו"כ[4] תרעד"לת

שלו'[5] וברכת השנים לכ'[6] ידי"נ[7] הרב הגאון המפורסם מוהר"ש[8] חיים הלוי הורוויץ שליט"א[9].

אחדשה"ט[10] באה"ר[11],

יקרתו הגיעה לידי, ואשמח על ההשתדלות בשביל שומרי שביעית [תמיכה באיכרים שישמרו את שנת השמיטה תרע"ה] בעה"י[12], והנני בל"נ[13] לעזור בזה בכל האפשרות. רק צריכים לאחד בועד עוד מגדולי ירושת"ו[14], ולסדר איך יהיו משומרים הכספים בלא שום חשש ח"ו[15].

ע"ד[16] קבר רחל [ראו (כרך ד', אגרת אשמא)] אקוה לכתוב לד"ר[17] לוי אחר יום הק'[18] הבעל"ט[19] בל"נ, והנני-בזה דור"ש[20] ידי"נ הרב ריי"צ[21] שי'[22].

והי'[23] ז"ש[24] וברכת השנים כנה"ר[25],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. עיו"כ - ערב יום כיפור
5. שלו' - שלום
6. לכ' - לכבוד
7. ידי"נ - ידיד נפשי
8. מוהר"ש - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ש (כגון שמואל / שלמה / שמעון / שמחה / שאול) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
11. באה"ר - באהבה רבה
12. בעה"י - בעזרת השם יתברך
13. בל"נ - בלי נדר

14. ירושת"ו - ירושלים תבנה ותכונן
15. ח"ו - חס ושלום
16. ע"ד - על דבר
17. לד"ר - לדוקטור
18. הק' - הקטן
19. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
20. דור"ש - דורש שלום
21. רי"צ - רבי יצחק / רבי יוסף צבי - שם אדם
22. שי' - שיחיה
23. והי' - והיה
24. ז"ש - זה שלום
25. כנה"ר - כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרלא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ז טבת תרע"ד - יפו **נמען:** בית הדין של הספרדים והאשכנזים בירושלים

הגיע הזמן לתקן את שוק ירושלים בעניין התפוזים מפרדסי היהודים, שנמכרים על ידי נכרים כשהם טבל. יש להודיע שלא יקנו תפוזים בלי תעודת הכשר, כמו שנעשה בענבים, ולגבות קבק מכל תיבה למימון ההשגחה.

עיקרי הדברים

- תעודת הכשר לתפוזים.
- מימון מכל תיבה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ז טבת תרע"ד[4]

שלו'[5] שלו בכפילא ועתרת ברכה, היא העולה לקדם מעלת רבנן קדישי גדולי עיר עז לנו ירושלים עה"ק תובב"א[6], וביחוד שרי התורה העומדים על הפקודים, שומרי משמרת קדושת תורת אמת, הרבנים הגאונים בד"צ[7] עדת ד' ספרדים ואשכנזים, ד' עליהם יחיו.

אחדשה"ט[8] באה"ר[9],

הנני מוצא לנכון להודיע להדרת כת"ר[10] שיחיו, שהגיע הזמן ע"פ[11] סדרי הישוב הקדוש והתפתחותו, ביחש לפרדסי תפוחי הזהב, [פרדסי התפוזים] לתקן את השוק הירושלמי ולשמרו ממכשול טבלים רבים, [פירות שלא הופרשו מהם תרומות ומעשרות] הם הפירות הבאים ע"י[12] נכרים מפרדסי אחינו, והם נאכלים בטבלם מבלי משים. והנה אין לנו שום דרך איך להסיר המכשלה כי-אם להודיע ברבים לכל עם ד' יושב ירושלים, שאי אפשר לקנות תפוחי זהב כ"א[13] ע"י תעודת הכשר שנתקנו מטבלם. וכמעשה אשר עשינו זה מכבר ות"ל[14] עלתה בידינו לתקן את שוק הענבים בשעתם, כן עלינו לעשות כעת על דבר תפוחי הזהב. והנני בטוח בקדושת יראת ד' הטהורה שבלבבם הטהור, כי יחלצו חושים לעזרת ד' בגבורים להסיר מכשול מדרך עם קדוש, ובכח ב"ד[15] יפה יודיעו ויזהירו בצדקה, על דרישת תעודת ההכשר לכל הפירות הנ"ל[16], באין הבדל בין שבא ע"י נכרי או ע"י ישראל. ופשוט הדבר שההפרשה והתיקון של הטבלים מוכרח להיות במקום גידול הפירות, חוץ ממה שבזמן מעשר שני אי-אפשר לתקן בירושלים מפני הפסד המעשר רבה היא תמיד הערבוביה, מתערובות פירות של ישראל ושל נכרים, של בעלי אחוזה ושל לקוח, ובטח יעמדו הדר"ג[17] על המשמר להסיר כל מכשול, והי'[18] ד' עמנו לכונן מעשי ידינו.

ולצורך הוצאת ההשגחה יוקח קבק מכל תיבה, [מטבע קטן כתשלום על כל ארגז] כנהוג בענבים מאז.

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות, מצפה לתשועת ד' על עמו ועל יראיו, על עיר קדשו וארץ חמדתו, במהרה בימינו אמן.

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. שלו' - שלום
6. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
7. בד"צ - בית דין צדק
8. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
9. באה"ר - באהבה רבה
10. כת"ר - כבוד תורתו
11. ע"פ - על פי
12. ע"י - על ידי
13. כ"א - כי אם
14. ות"ל - ותודה לא-ל
15. ב"ד - בית דין
16. הנ"ל - הנזכר לעיל
17. הדר"ג - הדרת גאונו
18. והי' - והיה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרנט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ו שבט תרע"ד - יפו **נמען:** ועד פתח תקווה

יש לכבוש את שוק ירושלים לתפוזים יהודיים, ויש לזה 'עתיד נכבד'. יחידים לא ימכרו לנכרים, ויבטלו את דעתם לטובת המסחר הכללי.

עיקרי הדברים

- כיבוש שוק ירושלים.
- לא למכור לנכרים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. עה"ק[2] יפו ת"ו, ט"ו שבט תרע"ד[3]

לכ'[4] הועד הנכבד בפ"ת[5], שלו'[6].

הנני מוצא לי לחובה להעיר את כבוד הועד, שראוי לו לדעתי להתענין בכבישת השוק הירושלמי לטובת האורנג'ים הישראליים. [ראו (כרך ב', אגרת תרלא), (כרך ב', אגרת תרנח)] הנני רואה בזה עתיד נכבד. אע"פ[7] שתחילת מהלך הענין הוא בכבדות, נקוה שישגה אחריתו בע"ה[8].

אחד מהדרכים הנדרשים לחיזוק ידי ישראל בזה הוא שלא ימכרו יחידים את האורנג'ים לנכרים. וכדאי הדבר שיבטלו איזה יחידים את דעתם לטובת המסחר הכללי שלנו, ביחוד כשאפשר לתקן שלא יסבלו מזה שום הפסד.

בתקוה שיעשה כ'[9] הועד כל האפשר לענין נכבד דנא, הנני חותם ברגשי כבוד וברכה נאמנה מציון ומקודש.

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ. ב, פרטי ביאורים ימסר להם צירנו הר"ב[10] ידלר נ"י[11]. הנ"ל[12]

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
4. לכ' - לכבוד
5. בפ"ת - בפתח תקוה
6. שלו' - שלום
7. אע"פ - אף על פי
8. בע"ה - בעזרת השם
9. כ' - כבוד
10. הר"ב - הרב רבי שם שמתחיל באות ב (כגון בנימין / ברוך / בצלאל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
11. נ"י - נרו יאיר
12. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרס

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ו שבט תרע"ד - יפו **נמען:** אגודת 'הפרדס' בפתח תקווה

אין לשים לב לחומרות 'המתמיהים' שמעכבות את המסחר, כי גדולי ירושלים ובית הדין מאוחדים בהגנת השוק לטובת ישראל. הרב קוק מבקש לא לקמץ בסחורה ולהוריד את המחיר ככל האפשר.

עיקרי הדברים

- אין להתחשב בחומרות מעכבות.
- אספקה מלאה ומחיר נמוך.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ט"ו שבט תרע"ד[4]

לכ'[5] אגודת הפרדס בפ"ת[6] ת"ו, שלו'[7].

הנני מוצא לי חובה להעיר את כבודם, ע"ד[8] ערך העתיד של כבישת השוק הירושלמי לאורנג'ינו. [ראו (כרך ב', אגרת תרנט)] אל ישימו לבם אל איזה דברי חומרות מהמתמיהים, שמעכבות את התפתחות העסק, כי בע"ה[9] דעת הקהל עמנו לטובת המסחר של יבולנו, וכל דבר חדש המעיק על מהלך העסק לא יתקבל בשום אופן. וגדולי ירושת"ו[10] ורבני הבד"צ[11] מוכנים להתאחד עמנו, בהגנת השוק לטובת ישראל ועבודתו בארץ, כחק דרכי נועם של תורתנו הק'[12], תורת חיים. ואבקש בזה מהאגדה הנכבדה, שלא תקמץ בסחורה, ויראו שיהיה השוק של עיר עז לנו מעוטר בפירותינו. וכמה דאפשר להנמיך את השער. אין ספק שיעשו כן לטובת הציבור בכללו, ולטובת הפרחת המסחר.

פרטי דברים בזה, ימסור להם צירנו הר"ב[13] ידלר נ"י[14].

בברכה לעשות חיל על אדמת קדשנו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. לכ' - לכבוד
6. בפ"ת - בפתח תקוה
7. שלו' - שלום
8. ע"ד - על דבר
9. בע"ה - בעזרת השם
10. ירושת"ו - ירושלים תבנה ותכונן
11. הבד"צ - הבית דין צדק
12. הק' - הקטן
13. הר"ב - הרב רבי שם שמתחיל באות ב (כגון בנימין / ברוך / בצלאל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם

14. נ"י – נרו יאיר

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרסב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ב שבט תרע"ד - יפו **נמען:** ע' ליבריכט, אגודת 'הפרדס'

הרב קוק פונה בחריפות: אין לו כל נגיעה בדבר, אפילו לא דתית; רק טובת הישוב. 'כיבוש שוק לעם הוא נפש המאזניים של הפוליטיקה'. אנו חולמים על רחוק ומזניחים את ירושלים, שיש בה כבוד לאומי ורווח. אם לא יספקו פירות, יאלצו הרבנים להתיר פירות נכרים - 'עוד הפעם חרפה'. הרב קוק נותן שבוע ימים.

עיקרי הדברים

- כיבוש שוק ירושלים.
- חשבון פרוטה מול כבוד לאומי.
- אולטימטום של שבוע.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ב שבט תרע"ד[4]

אדון חביב מר ע. ליבריכט נ"י[5], בעד אגודת הפרדס. [אגודת בעלי הפרדסים, ששיווקה את התפוזים] שלו'[6].

הנני מוכרח לפנות לכבודו בדברים ברורים, ע"ד[7] השוק הירושלמי של האורנג'ים. [התפוזים] כמדומה, ששום אדם לא יחשדני, שיש לי שום פניה בדבר. והנני מאמת לכבודו, שאפילו מפניה דתית, שאפשר לחשד בו כל רב בישראל, ג"כ[8] הנני רחוק בענין זה. כל חפצי הוא רק להיות עמל עם הציבור, וטובת ישובנו החביב לי חבת חיים, חבת נשמה ממש, וקדוש ונשגב לי הרעיון של הרחבת סחר יבול אחינו מחיי הארץ. והנה אני רואה בכבישת השוק [בכיבוש השוק] הירושלמי להאורנג'ים שלנו, מקצע מסחרי נכבד. כולנו יודעים בעולם הגדול כמה כבישת שוק לעם היא נפש-המאזנים [מרכז הכובד] של הפוליטיקה. ואנו חלומות מרחוק חולמים אנו, כולנו גם בעלי-המעשה שלנו, ומה שהוא בין ידינו נעזוב. ירושלים שלנו, שיש בה משום כבוד לאומי, ומשום ריוח מסחרי, שכל שוקה, שגם בהוה יש לו ערך הגון, ועתיד ודאי יותר גדול נשקף לו, העיר ב"ה מתגדלת ואוכלוסיה מתרבים, - היתכן שלא נעטר אותה בפירותינו. היש בזה צדק לחשוב חשבון פרוטה, שמא בעד אותן התיבות, הנדרשות לסיפוק אחינו שבכרך בירתנו [שבעיר הבירה שלנו, ירושלים] ישלמו לכם ערלים זרים מעט יותר. לא, עלבון גדול אני רואה מזה ולבי מתכווץ מכאב אנוש. ואם לא תספיקו לירושלים מפירותיכם, מה יהיו הרבנים מוכרחים לעשות, - להודיע שהפירות הנכרים כשרים הם, ועוד הפעם חרפה, ועוד הפעם אינטריגות, בזיון התורה ובזיון האומה.

איני יכול להאריך בענין זה מרוב שיחי וכעסי [מרוב שיחי וכעסי (שמואל א א, טז)] על הרשלנות הזאת ותוצאותיה. שבוע ימים אצוה לחכות. ולמע"ה[9] אבקשהו שיראה, שישלחו די פירות לירושלים לפי דרישת השוק, ויהיה שוק עיר אם לישראל, [שמואל ב כ, יט] - כולו לישראל.

לתשובתו הנכבדה אחכה במוקדם.

בכבוד וברכה

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ. ב. כשיצא היתר על של גויים, [כשיצטרכו להכריז על כשרות תפוזי הנכרים] אני רואה קיפוח גדול למסחרנו, יותר מהמדה המשוערת לפי המבט השטחי. אנא, הצילו שוקנו מידי בני נכר. הנ"ל[10]

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. נ"י - נרו יאיר
6. שלו' - שלום
7. ע"ד - על דבר
8. ג"כ - גם כן
9. ולמע"ה - ולמעלה
10. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשמב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ב מרחשוון תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** הרב ד"ר לי ליטמן, צירידך

התקבל מברק מראשי ירושלים שבית החולים הכללי 'ביקור חולים' ייסגר אם לא תגיע עזרה מיידית. הרב קוק מציע לפרסם קול קורא בעיתונו, ברשות רבני שווייץ, כדי להחזיק את הבית עד שתגיע עזרה מאמריקה.

עיקרי הדברים

- סכנת סגירת בית החולים.
- קול קורא בשווייץ.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1], כ"ב מ"ח[2] עתר"ו[3].

לכבוד הרב הגדול החכם המפורסם מר לי ד"ר[4] ליטמן [הרב ד"ר ליטמן, רבה של צירידך] נ"י[5] רב דעיר צירידך יצ"ו[6]. שלו'[7] וברכה, הנני פונה בזה אל כ'[8] הדרתו בדבר הנוגע לחיי מאות נפשות, בעיר קדשנו, ירושלים ת"ו[9].

תמול ביום ש"ק[10] הגיעה לידי דעפעשע מאת ראשי נכבדי ירושלים, אנשים נדיבים ונכבדים מאד, וועד ההנהלה של בית החולים הגדול ביקור-חולים הוספיטל הכללי בירושת"ו[11], ["בית החולים "ביקור חולים בירושלים; ראו גם (כרך ג', אגרת תשמג)] כי אם לא תשולח להם עזרה מהירה טלגרפית, מוכרח הבית להסגר.

אנכי, בתור אדם פנימי, היודע את מצב עיר הקודש והמחוזות, רעד עבר בכל יצורי לשמע הבשורה המדאיבה הזאת. כי בית-החולים הזה הוא המקלט היסודי לרובי החולים האומללים של העיר וסביבותיה. מובן הדבר שאי אפשר שמשווייץ תבא עזרה גדולה להמשיך את הקיום של הבית לזמן מרובה, אבל לא רחוק הדבר להמציא עזרה ע"י[12] השתדלות הגונה, של סכום כזה שיוכל להאריך את ימי פתיחתו עד שתבא עזרה ממקומות שאוכלוסי אחינו רבים שם, באמריקה ועוד. ע"כ[13] הנני מבקש בזה את כבודו, שיואיל לעסוק בזריזות הראוי' לאיש רב פעלים כמוהו בענין נשגב זה. חושב אני שראוי לפרסם קול-קורא בעתונו, וכבוד מעלתו ויתר רבני המדינה יחזקו את הדבר ויקבעו מקום או מקומות לאסיפת הנדבות. הקו"ק[14] יוכל להיות שנכון שביסודו יבא ממני, ורבני המדינה יצ"ו יחזקו ידי וימלאו את הדברים, כדי שיהיו נשמעים, וחוץ מזה חובתנו קדושה היא לעשות לטובת הבית הגדול הזה, שחיי מאות נפשות בעיה"ק[15] תלויים בו, עד כמה שידינו משגת.

והנני חושב שיספיקו דברי הקצרים ללבבו הטהור והער לפעולת צדק, ועשה יעשה ויפעל בעה"י.

יכבדני נא בתשובתו הנכבדה ועצתו הנאמנה, והנני חותם בברכת שלו' ורגשי כבוד כנה"ר[16],

הק' אברהם יצחק ה"ק

הנני דו"ש[17] ידידי הרה"ח[18] המרומם מר ד"ר שטרויס נ"י, ברגשי כבוד וידידות, ואבקש את כ' מעלתו להשתתף בעבוה"ק[19] הזאת של הצלת חיי נפשות רבות בהר הקודש, כיד כשרונו הטוב וישרת לבבו

הטהור בעה"י.

הנ"ל

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. מ"ח - מרחשון
3. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
4. ד"ר - דוקטור
5. נ"י - נרו יאיר
6. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
7. שלו' - שלום
8. כ' - כבוד
9. ת"ו - תבנה ותכונן
10. ש"ק - שבת קודש
11. בירושת"ו - בירושלים תבנה ותכונן
12. ע"י - על ידי
13. ע"כ - על כן
14. הקו"ק - הקהילה קדושה
15. בעיה"ק - בעיר הקודש
16. כנה"ר - כנפשו הרמה
17. דו"ש - דורש שלום
18. הרה"ח - הרב החסיד
19. בעבוה"ק - בעבודת הקודש

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשמט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ז כסלו תרע"ו – סנט גאלן **נמען:** הרב ד"ר וולף, שאדעפאן (?)

בקשה לגייס תרומות לבית החולים הכללי בירושלים, שעומד להיסגר. כבר פורסם קול קורא בעיתון של ד"ר ליטמן, ונענו רבים.

עיקרי הדברים

- גיוס לבית החולים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה, ס"ט גאללן, ט"ז כסלו עתר"ו[1]. [סנקט גאלן שבשווייץ, ט"ז בכסלו תרע"ו (1915)]

לכבוד הרב הנכבד והמרומם מר ד"ר[2] וואלף נ"י[3] רב בעיר שאדעפאן [ככל הנראה רב קהילת לה-שו-דה-פון (La Chaux-de-Fonds) שבשווייץ] יצ"ו[4]. שלו'[5] רב.

הנני נשען על נדבת רוחו, להציע לפני כבודו, שיטיב נא להיות תומך ועוזר לדבר מצוה של פקוח נפשות, של רבים מאחינו בעיר הקדש ירושלים. כאשר הגיעה לידי ידיעה טלגרפית מועד בית החולים הגדול הכללי שם, [ככל הנראה בית החולים "ביקור חולים" בירושלים; ראו (כרך ג', אגרת תשנד)] וחתום עוד גם מאנשים גדולים ונאמנים מאד, מגדולי עיר הקודש זולתם, שאם לא ישולח להם עזר במהרה, יסגר הבית. ואני יודע כמה גדולה היא הצרה שמה אם חלילה יסגר זה הבית הגדול, שמוצאים בו מרפא והצלה מאות חולים מאחינו, עניים ומדוכאים. והנה כבר יצאתי בקול קורא לעזרה בעתון השבועון היוצא ע"י[6] הרב ד"ר ליטמן בציריך [הרב ד"ר ל' ליטמן, רב בציריך ועורך שבועון יהודי] ובה התעוררו נכבדים וישרי לב לקול הקריאה, והמכתבים ששלחתי למעלת הרבנים הסמוכים עשו פירות, והכירו כולם את גדולת המצוה והחובה המוסרית, הרובצת עלינו כעת לצאת לעזרת אחינו הנתונים במצוקה בעיר הקודש.

והנני מקוה, שגם כבוד מעלתו, הנודע לרב פעלים ושש לעשות צדק, יתמוך בכל כחו בדבר הגדול הזה, ויעשה בקהילתו ובחוג מכיריו ומוקיריו הרבים פעולה לטובה ולהצלה הנחוצה לבא במוקדם היותר אפשרי, ויעמיד גם בעירו איש נכבד אשר יקבל עליו את פעולת המצוה הרבה הזאת, ויודיעני בטובו את שמו, או שבעצמו ובכבודו יעסוק במצוה גדולה זו של פקוח נפש, כראוי לנפש עדינה היודעת לרחם על אחים מדוכאים הנתונים במצר. ובפרט ששמעתי שמעלת כבודו רגיל הוא לעשות פעלים לטובה לצדקה של ארצנו הקדושה, וחבת הקודש קשורה בנפשו הנדיבה.

הנני מחכה לקבלת תשובתו הנכבדה ופעולתו הטובה ושכרו כפול מן השמים.

ברגשי כבוד,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. עתר"ו – השנה תרע"ו (1915/1916) – בצירוף אותיות

2. ד"ר - דוקטור
3. נ"י - נרו יאיר
4. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
5. שלו' - שלום
6. ע"י - על ידי

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשנב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' טבת תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** קול קורא לנדיבי ארצות אפריקה

המוסדות שהם 'עמודי התווך' של ירושלים - תלמוד התורה, ישיבת 'עץ חיים' ובית החולים 'ביקור חולים' - במצב מסוכן. גדולי ירושלים מינו את הרב אברהם יעקב הכהן באלכסנדריה כסוכן, והשד"ר יעקב וולפרט נשלח לאסוף. הרב קוק קורא לתרום.

עיקרי הדברים

- מוסדות ירושלים בסכנה.
- סוכן ושד"ר.
- קריאה לתרום.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1], ה' טבת עתר"ו[2].

לכבוד אחינו היקרים נדיבים טהורי לב, המזכירים את ד' וירושלים תעלה על לבבם, יושבי גלילות אפריקא, [יהודי דרום אפריקה] יברכם ד' וירומם בכבוד קרנם ויזכו לראות בבא לציון גואל ופדויי ד' ישובון בשמחת עולמים.

אחים נכבדים, המעמד הנורא והאיום, אשר נתונים המה בו אחינו יושבי חבל נחלת הקודש, בזמן המצוקה הנוראה הזאת, [מלחמת העולם הראשונה, שבה ניתקה ארץ ישראל מתמיכת יהודי העולם, והיישוב סבל מרעב] אשר לחצה את העולם כולו כמעט, ויותר מכל עם שמה מועקה על עם ד' ברובי מקומות פזוריהם, ומכל אלה יחד סובל הוא קבוצנו המיוחד בהר הקודש, והמקודש מחברו שמם יותר מחברו, והמוסדות היותר נאדרים בקודש, עמודי ישוב קדשנו וראשי תומכיו ומחזקיו הם הם הסובלים יותר מכל. והנה עמודי התוך, אשר עמדת עיר בית חיינו עליהם נשענה הם, הם המפעלים הקדושים תלמוד תורה דתשב"ר[3] הכללית וישיבת "עץ חיים" הגדולה, [תלמוד התורה וישיבת "עץ חיים" בירושלים, מן המוסדות הגדולים של היישוב הישן] מכון הקודש לתורה ולתעודה, לשפעת חיי קודש של חמדת ישראל, ועמוד החסד והרחמים בית החולים בקור-חולים הכללי, [בית החולים "ביקור חולים" בירושלים] המקלט להמון רב חולים נדכאים אומללים המוצאים בו רוח והצלה. ומה אומר ואדבר על רוממות יקרת ערכם הנשגב של שני אלה המרומם גם יחד, שני צנתרות זהב [זכריה ד, יב] המה המריקים חיים להר הקודש ויושביו, ומה תשתוחח נפש כל איש יהודי בזכרו כי מתגרת המצב הנורא הבתים הגדולים הללו הנם עומדים במצב נלחץ מסוכן מאד. דהנה גדולי עה"ק[4] בחרו להם איש נבון וחכם, נאמן ויקר רוח, הרב הנכבד מו"ה[5] אברהם יעקב הכהן נ"י[6], והוא יושב כעת באלכסנדריא במצרים להיות המתוך והבא בדברים [להיות המתווך, הבא בדברים] עם כל אשר לבם וידם נתונים לעזרת הקודש, ולהעיר את רוח נדיבי עם בגלילותיהם הנה שלוח הוא השד"ר[7] [שליח דרבנן: שליח שיצא לאסוף כספים לטובת מוסדות ארץ ישראל] המופלג בתו"י[8] נלבב ויקר מו"ה יעקב וולפרט נ"י, ועל ידו

הרימו נא נדבותיכם אשר ימציאם למעלת הרב ר' אברהם יעקב הכהן הנ"ל[9], סוכן הכללי של מוסדי הקודש הנ"ל.

ותושיעו בזה את המוסדות הקדושים בעת צרתם, וצדקתכם תעמד לעד לזכרון לפני ד' תמיד.

והנני בזה חותם בברכה, מצפה לגאולה וישועה לאור ד' אשר יופיע מציון מכלל יופי להגיהה כל מחשכים ובאורו נראה אור. [תהלים לו, י]

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

עבד לעם קדוש על אדמת הקודש בעה"ק[10] יפו והמושבות ת"ו[11],

מתגורר כעת פה ס"ג במדינת שווייץ [סנקט גאלן שבשווייץ, שבה נתקע הרב קוק בזמן המלחמה]

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
3. דתשב"ר - דתינוקות של בית רבן
4. עה"ק - עיר הקודש
5. מו"ה - מורנו הרב
6. נ"י - נרו יאיר
7. השד"ר - השד"ר - שלוחא דרבנן (שליח לאסוף כספים)
8. בתו"י - בתורה ויראה
9. הנ"ל - הנזכר לעיל
10. בעה"ק - בעיר הקודש
11. ת"ו - תבנה ותכונן

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשנד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו טבת תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** הרב משה זאב רם

ברכה לבנו אברהם יצחק על הסמכתו לרופא. מכתב הרב הופמן לא נגע בעיקר: הרב רם הוחזק בשחיטה גם אחרי בוא ד"ר לבנשטיין, ואין להשוות למנהג קהילות אשכנז. על לונדון: הרב קוק מברר שאין מחלוקת. נשלחו כאלף וחמש מאות פרנק, ועוד מבזל ופרנקפורט, לבית החולים בירושלים.

עיקרי הדברים

- ברכה לבן הרופא.
- חזקת השוחט.
- בירור בלונדון.
- כסף לבית החולים.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1], כ"ו טבת עתר"ו[2] ס"ג.

שלו'[3] וברכה באה"ר[4] לכבוד ידידי וחביבי הרב הגדול בתורה ויראת ד' אוצרו, אהוב ונחמד, מוהר"ר[5] משה זאב ראם [ראו (כרך ב', אגרת תשח)] שליט"א[6] ומשפחתו היקרה וכא"ל[7] לטובה ולברכה. יקרת כת"ר[8] הגיעתני. והנה אנכי הוא הנדרש לבקש את סליחתו של כבוד חביבי, על אשר אחרתי מהגיש את ברכתי מז"ט[9] להכתרת בנו ידידי היקר והנחמד מר אברהם יצחק שי'[10] בתור דוקטור מדציני. יתן השי"ת[11] להצלחה ולברכה ויהי'[12] חלקו בין גדולי עם ד' הצדיקים שהיו דגולים בחכמת הרפואה, ואשר בא מפורש בדחז"ל[13] והפוסקים שמם הטוב ופעולתם לטובה ולתפארת בישראל ובאדם. והנני נותן בזה לכבוד אהובי ולמשפחתו ולמעלת הבן היקר הד"ר[14] הנכבד שי' את ברכתי ברכת מז"ט ממעמקי לבבי, ויקבלו נא ברצון את ברכת אוהבם הנאמן, אשר אחרתי עד כה מפני טרדות שונות בקודש ובחול.

וע"ד[15] מכתבו של הרה"ג[16] ר"ד ד"ר[17] הופמן [הרב ד"ר דוד צבי הופמן; ראו (כרך ג', אגרת תשמה)] שי', לא נגע ביסוד הענין, שהוא מה שכת"ר[18] הוחזק מאז בעבודותיו, וגם מעת אשר בא הד"ר ל, למחנם, וידע שהנמשכים אחריו משתמשים בשחיטת כת"ר, ולא עלה על לבו כלל להנדז בזה, א"כ[19] הוחזק בדבר, ובאיזה כח וזכות יש לו לשנות את החזקה, ומה זה דמיון מקהילות האורתודוכסיות באשכנז ששם נוהגים כך מעולם. אבל אם יחזיקו איש אחד בהימנותא מאיזה טעם שהוא, וק"ו[20] מצד יתרון ערכו בתורה וביראה כנ"ד אצל כת"ר, היעלה חלילה על לבם להוריד בקודש ולהעליב צורבא דרבנן, אפי'[21] ברמיזה בעלמא. ולדעתי ראוי שכת"ר יוסיף את דבר החזקה בפרטיות, והעלבון שיש מהשנוי ממה שהי'[22] נהוג עד כה, במכתב לד"ר[23] האי"מ[24] הנ"ל[25], למען באר לו את החילוק בין מה שנהוג בקהילות האשכנזיות ובין הנוגע לעובדא שבצ'.

ע"ד[26] לונדון, [הזמנת הרב קוק לכהן כרב קהילת "מחזיקי הדת" בלונדון, שאליה עבר בשבט תרע"ו] נתעכבו קצת הדברים מפני איזה חקירות ודרישות שעשיתי לדעת בפרטיות ע"ד מצב השלו'[27] שם, ובקשתי מהם ענינים מבררים

בזה, כדי לסור מכל חשש של שמץ מחלוקת וערעורים, שאפשר לחול בעניני רבנות ובמקום שהעדות מרובות ביחוד, ורבנים רבים חונים איש על דגלו בכרך גדול זה. וכפי הנראה בעה"י שאין שום חשש בעה"י, ועוד אקוה שיתברר לי ביותר בירור ע"י[28] מכתב אחד, שהבטיח לי הפרנס משם להמציא לידי בקרוב בכל הפרטים אשר דרשתי מהם, וכפי הנראה קשורים הם ב"ה[29] בידידות וכבוד הראוי. יחננו השי"ת ומהרה יפתחו שערי ישועה ונוכל לשוב בחסדי השי"ת המרובים לאה"ק[30] מחמד לבבנו, אשר עינינו ולבנו שם כה"י[31], קרוב הדבר שתהי'[32] נסיעתנו בע"ה[33] דרך צוריך. יזכנו השי"ת להתראות בשמחה ואהבת תורה ויראת שמים.

ע"ד עניני צדקת אה"ק[34], הנה מסרנו כבר לשלח ערך קרוב לחמש עשרה מאות פרנקין אשר נתקבץ ע"י השתדלותנו, ועוד חמש מאות פרנק נשלחו למטרה זו מבזל ג"כ[35] לטובת הבקו"ח[36], ומוסדות א"י[37], ותהי'[38] הצלה פורתא. ונודע לי שגם מפפד"מ[39] [פרנקפורט דמיין] שלחו שלשת אלפים פרנק להם, ויוכלו בזה בעה"י להמשיך פתיחת הבית עד שיבא העזר מהמקורים היותר נאמנים של הארצות הגדולות, שכעת העיקרית שבהן היא אמריקה.

יודיעני נא כת"ר משלומו הטוב וממצב בריאותו ביחוד, ואל ישים אל לבו לכל עניני הסכסוך שלו, כי השי"ת לא יעזבהו וירומם בכבוד קרנו בעה"י, וגם אויביו ישלים אתו ברב חסדו וטובו אי"ה[40]. והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות באה"ר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
3. שלו' - שלום
4. באה"ר - באהבה רבה
5. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. וכא"ל - וכל אשר לו
8. כת"ר - כבוד תורתו
9. מז"ט - מזל טוב
10. שי' - שיחיה
11. השי"ת - השם יתברך
12. ויהי' - ויהיה
13. בדחז"ל - בדברי חכמינו זכרונם לברכה
14. הד"ר - הדוקטור
15. וע"ד - ועל דבר
16. הרה"ג - הרב הגאון
17. ד"ר - דוקטור
18. שכת"ר - שכבוד תורתו
19. א"כ - אם כן
20. וק"ו - וקל וחומר
21. אפי' - אפילו
22. שהי' - שהיה
23. לד"ר - לדוקטור

24. האי"מ - ראשי תיבות של שם
25. הני"ל - הנזכר לעיל
26. ע"ד - על דבר
27. השלו' - השלום
28. ע"י - על ידי
29. ב"ה - ברוך השם
30. לאה"ק - לארץ הקודש
31. כה"י - כנפשו היפה
32. שתהי' - שתהיה
33. בע"ה - בעזרת השם
34. אה"ק - ארץ הקודש
35. ג"כ - גם כן
36. הבקו"ח - הביקור חולים (בית החולים)
37. אי"י - ארץ ישראל
38. ותהי' - ותהיה
39. מפפד"מ - מפרנקפורט דמיין
40. אי"ה - אם ירצה השם

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתנח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ה כסלו (חנוכה) תרע"ח - לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

ממברק של סלוצקין מאלכסנדריה נודע שבני המשפחה ברחובות בשלום. ירושלים נכבשה בידי הבריטים, ויש תקווה לשמוע על ההורים. הרב קוק היה בליברפול ביסוד ישיבה, ושם הגיעה הבשורה על כיבוש ירושלים. הרב קוק מצטער שהרצי"ה מתעכב בכתיבה.

עיקרי הדברים

- שלום המשפחה ברחובות.
- כיבוש ירושלים.
- ישיבה בליברפול.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], כ"ה דחנוכה תרע"ח[2] [כ"ה בכסלו תרע"ח, היום הראשון של חנוכה (10 בדצמבר 1917), יום אחרי כניעת ירושלים לצבא הבריטי] לונדון.

בני מחמדי שליט"א[3], תל"י[4] על החוה"ש[5] אשר עמנו. והנה כבר הודענוך מהדעפעש [מהמברק] שהגיעה לנו ממר סלוצקין נ"י[6] מאלכסנדריא, שבא לו מכתב מאלטע של שאול חנה שי'[7] שת"ל[8] שלו'[9] להם ולהילדים ולכל המשפחה, וזה הרגיע מעט את רוחנו. ושלחנו לו מכתב והליטונו מכתבים להם ובקשנוהו שישלח לידם. אולי יחנן ד' ונזכה לקבל מהם מכתבים בקרוב. וכעת כאשר ת"ל[10] ירושת"ו[11] נלכדה ע"י[12] הבריטים, [הצבא הבריטי בפיקוד הגנרל אלנבי כבש את ירושלים בחנוכה תרע"ח (דצמבר 1917)] יש תקוה שנתודע ג"כ[13] משלו'[14] הורינו שי'. אמנם כעת הננו מצטערים מאד על אשר נתאחרו דבריך כ"כ[15], אחרי אשר כתבת שהנך מתעתד לנסוע לס"ט גלין. [לסנקט גאלן שבשווייץ] ולמה זה תאחר ככה מלהודיענו משלומך הטוב, היום שלחנו דעפעש לניישאטל לדרש שלומך, וגם מר אשר שטרנבוך הבטיח לשלח דעפעש לאביו לדרש עליך. נא ונא בני יקירי אל תעכב את דבריך, והרגיע רוחנו הצמא ומשתוקק מאד לדעת שלומך הטוב ומצב בריאותך וכל אשר אתך.

הנני מוטרד בהרבה טרדות מאד. הייתי שבוע דנא בליוורפאל [בליברפול שבאנגליה] על שמחת יסוד ישיבה שמה. ושמה הגיעה לנו השמועה, הממלא את לבבנו רוח תקוה והתעודדות עליונה מרכישת ירושת"ו. הרבה הרבה ראוי כעת לדבר ולהעיר. ובחסדי השי"ת[16] כשנזכה לשמח באור טל של דבריך להשיב את נפשנו נוכל לסדר הענינים העומדים ברום עולם בסידור קצת. והנני כופל את בקשתי ממך בני יקירי למהר ולשמחנו בתכיפות משלומך הטוב. ודי ישפות שלו' לכולנו, וימהר לנו אור ישועתו וחסדו. כנפשך היקרה ונפש אביך המצפה לתשועה ואורה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)

3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. תל"י - תודה לא-ל יתברך
5. החוה"ש - החיים והשלום
6. נ"י - נרו יאיר
7. שי' - שיחיה
8. שת"ל - שתודה לא-ל
9. שלו' - שלום
10. ת"ל - תודה לא-ל
11. ירושת"ו - ירושלים תבנה ותכונן
12. ע"י - על ידי
13. ג"כ - גם כן
14. משלו' - משלום
15. כ"כ - כל כך
16. השי"ת - השם יתברך

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתסא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: מוצאי שבת ח' טבת תרע"ח - לונדון **נמען:** הוריו, דודתו ואחיו שמואל (בעברית וביידיש)

הגיעו ידיעות ראשונות מבני המשפחה בארץ על ישועת ה' (שחרור ירושלים). הרב קוק מחכה למכתבים בכתב ידם. צבי יהודה בסנט גאלן, האח דב בער ביליסבטגרד, וחיים בסראטוב. הם שלחו מכתבים וכספים, אבל לא קיבלו אישור. ביידיש לאמו: הרב קוק מבקש מכתב בכתב ידה.

עיקרי הדברים

- ידיעות ראשונות.
- פיזור המשפחה.
- בקשה למכתב מהאם.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], מוצש"ק[2] ח' טבת תרע"ח[3].

הורי היקרים עט"ר[4] שליט"א[5] ודודתי היקרה תחי'[6] לאוי"ט[7], אחי היקר מר שמואל וככ"ב שליט"א.

עתרת שלו'[8] וברכת ד' עדי עד.

ת"ל[9] על ראשית בשורת החוה"ש[10] אשר קבלנו כעת מש"ח ומפסח, מבתי' ומש"ר[11] שיחיו, וכולם הודיעו אותנו בשמחת לב ע"ד[12] ישועת ד' אשר נעשתה כעת עמכם. [כיבוש ירושלים בידי הבריטים, שסיים את מצוקת היישוב תחת השלטון העות'מאני] כן יחונן השי"ת[13] וישמיענו מהרה צדקה ותהילה וגאולה שלמה ושלו'[14] וכ"ט[15]. והנה כעת אנחנו עומדים ומצפים לחסדי השי"ת שנזכה לקבל מכתבים מכם בעצם כתב ידכם, שישמחו את לבותינו. בטח לא תמנעו ממנו את חסדכם הגדול להודיענו מכל אשר עמכם בפרטיות.

ת"ל על החוה"ש אשר עמנו פה. מצב"י[16] שי'[17] הננו מקבלים מכתבים מבשרים שלומו וטובו. הוא כעת בס'[18] גלין, וכן הננו לפעמים מקבלים ידיעות ומכתבים מאחינו הרב ד"ב ומחיים שי'. ב"ה על שלו' כולם, הרד"ב[19] שי' יושב כעת ביעליסאוועטגראד [באליסבטגרד, עיר באוקראינה] וחיים שי' הוא בסאראטוב. [בסרטוב, עיר ברוסיה] רפאל שי' עוסק בתורה בישיבה, וכולם ב"ה בחו"ש[20].

במשך זמן העבר היינו תמיד שולחים לכם מכתבים, ולפעמים ג"כ[21] כספים, אך לא זכינו לקבל שום קבלה זה זמן גדול מאד, וזה הרפה את רוחנו בזמנים המאוחרים מלשלח. כעת נקוה בעה"י[22] שתודיעונו בטובכם כל הנדרש למצבכם, ובע"ה[23] נקוה לעשות כל מה שיש בכחנו בל"נ[24] לטובתכם, ודי' יתי'[25] יעזרנו ויזכנו לעלות בקרוב ברב שמחה וחדות ד' על אדמת הקודש ולהתראות עמכם בכ"ט[26] לספר תהילת ד' ועזו, וכל חסדו אשר הפלא לעשות עם שאר עמו ועמנו. הננו עדיין מלאים התרגשות שמחה ותקוה, מהבשורות הטובות, ואין בכוחנו להרציא דברים [להרצות דברים] ארוכים, ע"כ[27] נקצר ואומר שלו' וברכה ותקות ישועה, כנפשכם היקרה ונפש בנכם עבדכם חותם ביראת הכבוד, ומצפה לתשועה וגאולה שלמה בקרוב,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

טייערסטע ליעבע מוטער לעבען.

ב"ה פאר אונזער אלעמעס געזונדהייט. מיר און צבי יהודא לעבן, אויך בערציג מיט דיא פאמיליע, און חיים מיט שרהן לעבען. אהאפענונג אז דער בורא ב"ה וועט אונז מזכה זיין תמיד בשורות טובות צו הערען איינער פון אנדערען, און ער וועט אונז העלפען מיט זיין גרויסער גינאדע צו זעהען זיך על אדמת הקודש אין פרייד‌ען. ביטטע ליעבע מוטער, מיט אלע מעגליכקייט אונז ערפרייען מיט דיין ליעבען האנדשריפט פון אייער געזונדהייט. זייא געזונד און מונטער טייערסטע מוטער, נאך גרוס דיין זאהן, וועלכער האפט צו אגיכע ישועה וגאולה,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תרגום [הקטע נכתב ביידיש, וזה תרגומו]

אמא תחי' אהובה יקרה מאד.

ב"ה על הבריאות של כולנו, אנחנו וצבי יהודא שיחי'[28], גם דוב עם המשפחה, וחיים עם שרה שיחי'. תקוה כי הבורא ב"ה יזכנו תמיד לשמוע בשורות טובות איש מרעהו, ויעזרנו בחסדו הגדול להתראות על אדמת הקודש בשמחה. בבקשה אמא אהובה בכל האפשרות לשמחנו בכתב ידך האהוב מבריאותכם. היי בריאה ושמחה אמא יקרה מאד, כברכת בנך המקוה לישועה וגאולה מהירה.

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מוצש"ק - מוצאי שבת קודש
3. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)
4. עט"ר - עטרת ראשי
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. תחי' - תחיה
7. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
8. שלו' - שלום
9. ת"ל - תודה לא-ל
10. החוה"ש - החיים והשלום
11. ומש"ר - ומשה רבנו
12. ע"ד - על דבר
13. השי"ת - השם יתברך
14. ושלו' - ושלום
15. וכ"ט - וכל טוב
16. מצב"י - מצבי יהודה (בנו של הרב קוק)
17. שי' - שיחיה
18. בס' - בספר
19. הרד"ב - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ד, ב (למשל: דוד + בנימין) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
20. בחו"ש - בחיים ושלום
21. ג"כ - גם כן
22. בעה"י - בעזרת השם יתברך

23. ובע"ה - ובעזרת השם
24. בל"נ - בלי נדר
25. יתי' - יתברך
26. בכ"ט - בכל טוב
27. ע"כ - על כן
28. שיחי' - שיחיו

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתסב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: מוצאי שבת ח' טבת תרע"ח - לונדון **נמען:** אחיו, הרב שאול חנה (רש"ח)

בליל שבת 'נתמלא הבית אורה' ממכתביהם, 'המבשרים את ראשית ישועת ה''. עכשיו יש לסדר את העבודה ואת ההתכתבות 'בישוב הדעת', לחשוב על המוסדות, על ת"ח ועל עבודות הציבור. תודה על הטיפול בבנותיו.

עיקרי הדברים

- אור המכתבים.
- סדר העבודה.
- תודה על הבנות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] מוצש"ק[2] ח' טבת תרע"ח[3].

אחי יקירי ומחמדי הרש"ח[4] [אחיו, הרב שמואל חיים קוק] שליט"א[5] רעיתך היקרה וצאצאיכם האהובים שילאוי"ט[6], שלו'[7] וברכה וכט"ס[8].

מה גדול הוא היום יום ש"ק[9] דנא, אשר בליל התקדש יום קדוש נתמלא הבית אורה ממכתביכם היקרים, המבשרות את ראשית ישועת ד' ואור גאולתו, [כיבוש ירושלים בידי הבריטים בחנוכה תרע"ח] יתן ד' שתהי'[10] האורה הולכת ומתוספת, ומהרה יגאלו כל אחינו יושבי אה"ק[11], ועמהם יופיע אור ישועה וגאולה על כל פזורינו, ולכל אפסי ארץ יגיע אור שלו' וברכה.

כבר חיכינו על דבריכם היקרים, מאז הגיענו הדעפעשע מהרא"מ[12] סלוצקין [הרב אברהם מרדכי סלוצקין, ממגורשי ארץ ישראל באלכסנדריה] שליט"א, שבשרנו בו משלומכם, ות"ל[13] כי הגענו לזמן הזה, שכבר יחילו רשמי אורה להגלות.

כעת אח יקר עלינו לסדר את עבודותינו בכמה דאפשר, ולמע"ה[14] שיהיו המכתבים סדורים ביניינו וערוכים בפרטיות, ובישוב הדעת בכל הנדרש למעשה, בין לעניני הכלל בין לעניני הפרט, והשי"ת[15] יעזרנו ויכונן מעשינו לטובה.

מה שלו' הורינו היקרים שי'[16] איך עברו עליהם הימים האיומים, יחזקם ד' ויאמצם, מה מאד היינו מאושרים אם נזכה לראות תמונת כתי"ק[17]. [צורת כתב ידם] אין די תודה להשיב לך אחי יקירי על דבריך היקרים, ועל כל הטוב והחסד אשר תעשה עם בנותינו היקרות שיחיו, יזכנו ד' לשרת איש את אחיו בשמחה ואהבה באופנים טובים ומאושרים על אדמת הקודש, חמדת לבנו ונפשנו.

אכפול את דברי שלא לקמץ במכתבים, ולברר הכל פרטי המצב של כל אחד ואחד, עבודתו ומשאו בריאותו ושלומו, מהגדולים והקטנים כולם יברכם ד', ולחשוב מחשבות טובות ופוריות שיוכלו לשאת פרי ברכה, להעניינים הכלליים, למוסדות הקדושים, ולחיזוק ידי ת"ח[18], ולשיתוף ידים בכל עבודות

המתכוננות בעניני הציבור בכלל בכל סעיף האפשרי, ולחזק את הידים בהמעמד הפרטי, להאיר ולתקן בכל עז ואומץ. והבוחר בעמו ובארץ חמדתו יכונן לטובה את כל מעשינו, ויזכנו להתראות באהבה וחדות ד' על אדמת הקודש בשוב גאולים באורה וצהלה, תל"י[19] על החוה"ש[20] אשר עמנו, כה נקוה לחסדו שיושיענו ברחמיו לימים הבעל"ט[21] ויעלנו מעומק הגלות אל מרום הר קדשו באהבתו ובחמלתו. כן תל"י מצב"י[22] שי' הננו מקבלים מכתבים משלומו ולימודו הוא ב"ה הולך וטוב בכל ענין, יצליחהו ד'.

כעת הוא בס'[23] גלין. [בסנקט גאלן] כמו כן הננו מקבלים לפעמים ידיעות ומכתבים מאחינו הרד"ב[24] שי' מיעליסאוועטגראד, [מאליסבטגרד שבאוקראינה] ומחיים שי' מסאראטוב, [ומאחיו חיים, מסרטוב שברוסיה] ב"ה על שלומם ושי כא"ל[25]. והנני כעת מקצר ואו"ש[26] וברכה וכ"ט[27] כנפשך היקרה ונפש אחיך המצפה לאור גאולה וישועה קרובה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מוצש"ק - מוצאי שבת קודש
3. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)
4. הרש"ח - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ש, ח (למשל: שמואל + חיים) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. שילאוי"ט - שיחיה לאורך ימים טובים
7. שלו' - שלום
8. וכט"ס - וכל טוב סלה
9. ש"ק - שבת קודש
10. שתהי' - שתהיה
11. אה"ק - ארץ הקודש
12. מהרא"מ - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות א, מ (למשל: אברהם + משה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
13. ות"ל - ותודה לא-ל
14. ולמע"ה - ולמעלה
15. והשי"ת - והשם יתברך
16. שי' - שיחיה
17. כתי"ק - כתב ידו הקדושה
18. ת"ח - תלמידי חכמים
19. תל"י - תודה לא-ל יתברך
20. החוה"ש - החיים והשלום
21. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
22. מצב"י - מצבי יהודה (בנו של הרב קוק)
23. בס' - בספר
24. הרד"ב - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ד, ב (למשל: דוד + בנימין) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
25. כא"ל - כל אשר לו
26. ואו"ש - ואומר שלום
27. וכ"ט - וכל טוב

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתסג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' טבת תרע"ח - לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

הרב קוק שולח לבן את מכתבי המשפחה מהארץ, שמראים יאת הרושם הגדול של תשועת ה'י. הגיע קול קורא מעסקני הארץ להתכונן למצב החדש.

עיקרי הדברים

- מכתבי המשפחה.
- היערכות למצב החדש.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ח' טבת, תרע"ח[2].

בני יקירי שליט"א[3], תל"י[4] על החוה"ש[5] אשר עמנו. כה לחי לשמע ממך ומכל יקירנו ומכל ישראל רב טוב, שלו'[6] ונחת, לאוי"ט[7], הננו שולחים לך את המכתבים שהגיע לידינו ב"ה מיקירינו שי'[8], ותראה בע"ה[9] את הרושם הגדול של תשועת ד' ההולכת ונעשית לעינינו. ישמח לב מבקשי ד' וצופי ישועתו.

כן הגיע פה מכתב ובו לוטה קול קורא מהעסקנים שמה איך להכון לקראת המצב החדש [קריאה מעסקני היישוב בארץ ישראל להתכונן לתקופה החדשה שאחרי הכיבוש הבריטי] בע"ה. מלא רוח נכון ואומץ ישועה.

יחזק ד' את ידי הבונים ויעודד את רוח אנשי הרוח, להרים קרן בעז קודש, באור ד', ועדינות רוח ד' יחשף על עם קדשו לפאר את כל העולם בפאר שלו' וישע. מטרדת הרעיון ופיזור הנפש מהמון מחשבות רבות, וצורך התעודדות לקראת עתיד גדול ההולך ומתנוצץ לגוי קדוש, הדורש סידור ובהירות להוציא לאור תעלומות לב לטובה, והכרח הזמן למלא דרישת הדורשים איזה רשמי עבודה פה, הנני מקצר כעת. חזק ואמץ מחמדי, וצור ישראל ומושיעו יראינו בישועתו בקרוב, ויגאל מהרה את כל אחינו היושבים על אדמת הקודש. ועמהם יעלה ויראה [על פי נוסח "יעלה ויבוא"] אור ישעו על כל פזורי הגולה, שיתעלו ויעלו לציון ברינה, בגדולת אמת ותפארת קודש קדשים. כנה"י[10] ונפש אביך מצפה לתשועת ד' ואור חסדו על עמו ונחלתו, ועל עולמו וכל מעשיו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. תל"י - תודה לא-ל יתברך
5. החוה"ש - החיים והשלום
6. שלו' - שלום
7. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
8. שי' - שיחיה
9. בע"ה - בעזרת השם

10. כנה"י – כנפשו היקרה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתסז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (טבת תרע"ח) - לונדון **נמען:** 'דגל ירושלים' - מכתב גלוי ביידיש ובעברית

קריאה לכל העולם היהודי הדתי להתארגן תחת 'דגל ירושלים' לבניין הארץ. 'דגל ציון' (הציונות) מאגד חלק מהעם על בסיס האינטרסים החילוניים, ורבים אינם יכולים להצטרף אליו. ציון מבטאת את המלוכה והכוח העולמי, וירושלים את המטרה הקדושה - המקדש והסנהדרין, ומשם תצא תורה. יש להירשם כחברים ולייסד סניפים.

עיקרי הדברים

- 'דגל ירושלים'.
- ציון וירושלים.
- ארגון הדתיים לבניין הארץ.

נוסח האגרת עם ביאור

זכרו מרחוק את-ד' וירושלים תעלוה על-לבבכם

(ירמיה נ"א נ')

דגל

ירושלים

אן אפענער בריעף [מכתב גלוי (יידיש). בקריאה זו קורא הרב קוק לכל היהודים שומרי המצוות להתאגד תחת "דגל ירושלים" ולהשתתף בבניין הארץ ובתחיית האומה. "ציון" מבטא את צד המלכות והכוח הלאומי, ו"ירושלים" את צד הקודש: בית המקדש, הסנהדרין והתורה; ודגל ירושלים צריך ללכת בשלום יחד עם דגל ציון]

פון

הרב קוק

רבנים, קהילות, סאסייטיס און יחידים, [רבנים, קהילות, אגודות (societies) ויחידים] ענטפערט אויף אונזער רוף וואס פריהער, גיט אונז קראפט צו גרינדען אונזער הייליגען בנין פון די ארגאניזאציאן, פון אונזער גאנצע אידישע פרומע וועלט, צום בנין הארץ ותחית האומה, אונטער אונזער הייליגען דגל ירושלים.

צו אונזער. געהרטע אידישע פרומע וועלט פרומע אידען!

מיר רופען אייך קומט צו די הייליגע ארבייט פון בויען אונזער אידישען פאלק אין אונזער הייליגע לאנד אין ארץ ישראל, קומט צו אונז, פעראייניגט זיך אלע אונטער דעם דגל ירושלים, וואס מיר הויבען איהם אויף, פאר די גאנצע אידישע פרומע וועלט.

אלע ווייסען אז עם איז דא א דגל ציון, ער פעראייניגט א געוויסען טהייל פון אונזערע בריידער, אויף דעם יסוד פון אונזערע אידישע וועלטליכע אינטע-רעסען [על יסוד האינטרסים היהודיים החילוניים] אין ארץ

ישראל.

עס זיינען אבער דא פיעל, זעהר פיעל, וואס זיי זיינען ניט אריין אין די פערבינדונגס-ארגאניזאציע פון די וואס טראגען דעם דגל ציון, און פיעלע פיהלען ביי זיך פאר אן אונמעגליכקייט פאר זיי, אריינצוגעהן אין די ארגא-ניזאציע. מיר ריידען ניט ווי ווייט די זאך איז געקומען אדער אונגערעכט, אבער פאקטיש איז דאך אזוי.

עס איז דאך אבער אונמעגליך אז דער גרעסטער נאטירליכער און ערענסטער טהייל פון אידען, דאס איז די מעהרסטע פון די אידישע פרומע וועלט, זאל פון ווייטען שטעהן בלייבען, ביי די יעצטיגע וואונדערליכע געשעהענישען פון די איצטיגע צייט, און ניט צולייגען זיין האנד צו דעם הייליגען בנין פון אונזער אומה אויף איהר הייליגען באדען, צוליעב די אזוי גערופענע שטערונגען. [בגלל ההפרעות, כביכול] אלזא הויבען מיר אויף, פאר די גאנצע פרומע אידישע וועלט, דעם דגל ירושלים, עס זאלען זיך אונטער איהם ארגאניזירען אלע פרומע אידען, צו שאפען די ארבייט פון אונזער בויאונג אין ארץ ישראל, נאך אונזער ריכטיגען אידישען פרומען גייסט, מיט שטאלץ און מיט מוטה, [בגאווה ובאומץ] זאלען מיר אופהויבען אונזער פרומע אידישע פאהן, דעם דגל ירושלים.

ציון און ירושלים, געהען איינע ביי די אנדערע. פון אנפאנג אן פון אונזער געשיכטע, איז אויסגעדריקט געווארען דער נאמען ציון ביי די אויסשפרעכונג פון אונזער מלוכה, [בביטוי של מלכותנו] פון אונזער וועלטליכען כח, וועלכער איז אויך געוויס הייליג פאר זיך, און בעדיענט אלע הייליגע ציעלען פון דעם הייליגטהום פון אונזער פאלק, וועלכע זי איז, און וועט אויף אייביג זיין, די' ממלכת כהנים וגוי קדוש [על פי שמות יט, ו] פון דער גאנצער וועלט.

ירושלים אבער שפרעכט אוים מיט איהר אויסדרוק דעם ציעל פון אונזער הייליגטימליכקייט פאר זיך, אלס דער העכסטער אידיאלסטישער פרינציפ פון אונזער אידישען עקזיסטענץ, [כעיקרון האידיאלי העליון של קיומנו היהודי] פאר אונז אליין און פאר דער גאנצער מענשהייט, דער מקום פון דעם "בית המקדש", דער צוקונפטיגער בית תפילה לכל העמים, [על פי ישעיהו נו, ז] דער פלאץ וואו עס זיינען געזעסען די "סנהדרי גדולה", וואס פון איהר איז, און עס וועט ארויסגעהן תורה פאר כל ישראל. דאס בעצייכענט ירושלים. די גאנצע אידישע פרומע וועלט איז פון אייביג אן זייער טיעף מיט די הייליגע ציעלען געבונדען, זי איז געטליך אין איהרע געדאנקען, הייליג אין איהר גלויבען. די נשמה פון אונזער אומה האט אויסגעשפראכען אין איהרע טיעפע ווינשונגען, אין איהרע הייליגע תפילות, צו דעם אומקעהרען די שכינה אין ציון, דוקא דורך די בויאונג פון ירושלים, דורך די הייליגקייט פון בית המקדש, דורך די דערהויבונג פון די געטליכע קדושה אויף אונז, און דורך אונז אויף דער גאנצער וועלט.

דעם פרומען ציעל, ווילען מיר אויסשפרעכען דורך דעם דגל ירושלים, וועלכען מיר האפען דאס ער וועט געהן מיט א פריעדליכען צושטאנד [במצב של שלום] צוזאמען מיט דעם דגל ציון, ביז וואנען מיר און די גאנצע וועלט וועלען דערקענען, אז די אידישע וועלטליכע אינטערעסען צו דעם אומקעהרען זיך אין ארץ ישראל אלס פאלשטענדיגע פאלק, און די הייליגע אינטערעסען, די עכטע פרומע פרינ-ציפען

פעראייניגען זיך מיט די בעסטע ברידערשאפט איינער מיט דעם אנדערען. אבער כדי בעקאנט צו מאכען די אינערליכע און די אויסערליכע וועלט, [אבל כדי להודיע לעולם הפנימי ולעולם החיצוני] מיט אונזערע פרומע אידישע נאציאנאלע פרינציפען, און צו שאפען, אן ארגאניזירטען קראפט, ווי אזוי דאס צו ריכטען אין א היסטארישען זינן, הויבען מיר אויף פאר די גאנצע אידישע פרומע וועלט דעם דגל ירושלים, און מיר רופען אלע פרומע אידען קומט צו אונז, פעראייניגט זיך מיט אונז, שטארקט אונזער קראפט, צוליעב די הייליגע אידישע פרומע אינטערעסען, וואס זיי זיינען באמת די ריכטיגע נאטירליכע אינטערעסען פון דעם גאנצען כלל ישראל, אין אלע דורות אין די בעסטע צייטען פון אונזער עבר, און אין די זיכערסטע געהויבענסטע צייטען פון אונזער עתיד.

קומט צו אונזער דגל ירושלים, וועלכע די גרעסטע קרעפטען פון אונזער פרומע אידישע וועלט וועלען איהם טראגען, פאראויס, פאר אונזער הייליגע געטליכע מחנה ישראל.

פרומע וועלט, אלע שלומי אמוני ישראל, [על פי שמואל ב כ, יט] עם איז ניטא וואס צו צווייפלען אז די הייליגע געטליכע קראפט בעווייזט זיך יעצט אויף אונז אין די וועלט-פאסירונגען. [במאורעות העולם] מיר זיינען געוויס געוופען צו קומען צוריק צו אונזער אלטע היים, אין ארץ ישראל, מחדש צו זיין דארטען, אונזער אלטען הייליגען לעבען, מיר מוזען די הייליגע בעוועגונג יעצט קומען אנטקעגען מיט אלע אונזערע קרעפטען, דער ריכטיגער אידישער וואָרט, דער פרומער אידישער וואָרט, וואס אין איהם ליעגט דער קראפט פון אונזער פאלקם לעבען, און וואס איז ביז איצט געלעגען זעהר טיעף אין גלות, וועלכער זיין שפראך איז ניט בעפרייט געווען, מוז איצט פריי געזאגט ווערען... [חייב עכשיו להיאמר בחופשיות]

טיעף זעהר טיעף איז ער, דער אידישער פרומער וואָרט, שווער זעהר שווער קומט אן די וועלט, איידער דער פרומער העכסט אידעאלער, גליקליכער אידישער וואָרט, ווערט ריכטיג אויסגעשפראכען, איידער ער גיהט ארוים פון זיין ערנסטע בעהעלטניס, וואס ער איז בעהאלטען טיעף גאנץ טיעף אין די אידישע הייליגע נשמה, און איידער ער ווערט א קראפט אין דער ווירקליכקייט פון דעם פראק-טישען נאציאנאלען אידישען לעבען, ד. ה. איידער עס בעווייזט זיך דער ריכטיגער אמת ארויס, אז ער און איבערהויפט ער, איז דער פראקטישער כח פון דעם אלגעמיינעם אידישען פאלקס לעבען.

דער אמת איז דאך אז דער גאנצער אידישער עקזיסטענץ, און די גאנצע אידישע בינדליכקייט, וואס מאכט אונזער אומה פאר אן אייביגען אונבעזיעגטען פאלק אויף דער וועלט, ליעגט דאך נור אין איהם, אין דעם אידישען פרומען וואָרט, וואס ער דארף אויסגעשפראכען ווערען לויטער און דייטליך, דורך דעם כח פון די אידישע ארגאניזירטע פרומע וועלט, וועלכע ער מוז מיט ערהא-בענמוטהיגקייט איהר הייליגען פאהן טראגען.

דער פרומער אידישער כח, ער און ניט קיין אנדערער איז דער טרעגער און דער היטער פון די הייליגע שבועה, וואס מיר האבען געשוואָרען על נהרות בבל "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני". [תהלים קלז, ה] און דער כח איז דאך אפילו וועלכער ער צינדט אן דעם בעהאלטענעם פייערל, [את האש הקטנה הגנוזה] וואס ער לעשט זיך ניט אויס ביי קיין אידען, וואס ער האלט זיך נאך, טראץ אלע טונקעלע וועלטליכע

חשבונות, [למרות כל החשבונות החילוניים האפלים] צוגעבונדען פעסט צו זיין פאלק, מיט זיינע גרויסע האפנונגען. דער כח איז באמת אויך דער הויפט מקור פון וואנען עס ווערען געשעפט אלע צווייגען פון אידישע ספעציעלע טעטיגקייטען, וועלכע זיי נוצען אזוי פיעל צו דעם אויפבויאונג פון אונזער פאלק אויף אונזער לאנד, און וואס ער שאפט מוטה און ענערגיע צו אלע אידישע שאפונגס קרעפטען אין אלע זייערע איינטיילונגען.

דער הייליגער כח, מוז ארויסגעהן, יעצט פאר די גרויסע עפענטליכע וועלט דורך די ארגאניזירטע אידישע פרומע וועלט, וועלכע זי וועט זיך פעראייניגען דורך דעם דגל ירושלים.

די גאנצע וועלט וועט ערשט דערהערען ווי אזוי מיר געהען מיט די הייליגע געטליכע פאהן, וואס איז אונזער ריכטיגער, אמת'ער לעבענס אינהאלט, מען וועט ערשט דערהערען ווי אזוי די פאלק פון דער געטליכער תורה הויבט זיך אויף מיט זיין גרויסען הימעלשען כח, צוריק צו בויען זיך אויף זיין געטליכע לאנד.

מיר אלע פרומע אידען, ברויכען טיעף וויסען און גלויבען אז די הייליגע געטליכע האנד פיהרט אונז יעצט עפענטליך צו אונזערע הויכע אידעאלע ציעלען, מיר דארפען בעקאנט מאכען די גאנצע וועלט די ריכטיגע בעדייטונג פון די יעצטיגע וואונדערליכע וועלט-פאסירונגען, וועלכע זיי ציעלען זיך אזוי אפענבאר מקרב צו זיין אונזער גאולה, אונזער ישועה, וואס פון איהר און נור פון איהר מוז ארויסקומען די גאולה און די ישועה פאר די גאנצע מענשען-וועלט.

מיט די פלאמענדיגע ליכטיגע געטליכע אמונה, מיט די שיינונג פון דעם אור פון אונזער הייליגער תורה, מיט די לעבהאפטיגקייט פון אלע איידעלסטע און פרומסטע אידען, וועלען מיר טראגען אונזער דגל, דעם דגל ירושלים, וואס נור דורך איהם און צוליעב איהם וועט ערשט ריכטיג זיך דערהויבען דער דגל ציון. עם וועט די ווערטה פון דעם אידישען וועלטליכען קראפט ערשט ריין ערקלערט ווערען אין דער וועלט, דורך די ערלייכטונג פון דעם הייליגען אידישען פרומען קראפט, וואס ער וועט ריכטיג בעטאנט ווערען דורך די אויפהויבענדע שטימען פון די גאנצע אידישע פרומע וועלט, וואס זי וועט זיך נעהמען מיט איהר הייליגע התלהבות, צו די ערנסטע ארבייט פון אונזער הייליגען בנין האומה, צו אראנזשירען אונזער צוריקקעהרען זיך אין ארץ ישראל, מיט דעם גליק פון אונזער הייליגע געטליכע ליכטיגקייט, "בית יעקב לכו ונלכה באור ד'". [ישעיהו ב, ה]

מיט די טיעפסטע הייליגע בעגייסטערונג רופען מיר אייך, אלע פרומע אידען, לייגט ניט אב די צייט, וועלכע מארשירט מיט אזוינע ריעזען שריט, [הצועד בצעדי ענק כאלה] און קומט וואס פריהער צו אונזער הייליגען דגל, פון די גאנצע אידישע פרומע וועלט וואס וועט זיך פעראייניגען צו די עבודת הקודש, פון שיבת ציון, פון תחית האומה, פון גאולת ארץ ישראל, און פון איהר בנין, און פון אלע פיעלע און ערהאבענע פראקטישע און גייסטליכע ארבייט, וואס געהערען צו די גרויסע אונטערנעהמונגען, וועלכע וועלען יעצט אין אונזער נייען לעבען פארקומען טאג טעגליך, אונטער דעם דגל ירושלים, וואס מיר הויבען יעצט אויף. מיר שליסען מיט די הייליגע ווערטער פון דעם נביא, [זכריה ח, יא–יג, המובא להלן] וואס

יעדער פרומער איד ברויכט זיי קיין סעקונדע אין זיין לעבען, פון זיין הארצען ניט אוועקלאזען, ביי די איצטיגע וואונדערליכע צייט, כדי ער זאל פערשטעהן וואס עס ווערט פון אונז געפאדערט.

"ועתה לא כימים הראשנים אני לשארית העם הזה, נאם ד' צבאות, כי זרע השלום, הגפן תתן פריה, והארץ תתן את יבולה, והשמים יתנו טלם. והנחלתי את שארית העם הזה את כל אלה, והיה כאשר הייתם קללה בגוים בית יהודה ובית ישראל, כן אושיע אתכם והייתם ברכה, אל תיראו, תחזקנה ידיכם (זכריה ח', י"א - י"ג).

צוזאמען מיט אונזער אלטען שר הצבא יואב [יחד עם שר צבאנו הקדמון יואב; הפסוק שבהמשך הוא מדבריו (שמואל ב י, יב)] לאמיר זאגען איינער צום אנדערען.

"חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי אלהינו" (שמואל ב' י, י"ב). שטארקט זיך אונזערע אלע פרומע ברידער, און קומט אין די מאסען צו אונזער הייליגען געטליכען אידישען נאציאנאלען דגל, צום דגל ירושלים. צו אלע אידען אין אלע לענדער, אין אלע גלותין, לאמיר אלע זאגען אהן אן אויפהער דעם גאנצען פסוק פון אונזער מאטא:

"פלטים מחרב הלכו אל תעמדו זכרו מרחוק את ד' וירושלם תעלה על לבבכם". [ירמיהו נא, נ – הפסוק שבראש האגרת, שנבחר למוטו של "דגל ירושלים"] אנטרונענע פון שווערד, (וואס ער יאגט אייך און אייערע דורות אין אלע אייערע גלות-לענדער), געהט שטעלט זיך ניט אב, געדענקט פון ווייטען אן גאט און ירושלים זאל ארויפגעהן אין אייער הארצען.

קומט, קומט, ברידער אלע, אין די מאסען צו אונזער הייליגען דגל, דעם דגל ירושלים.

"ראשון לציון הנה הנם, ולירושלים מבשר אתן" (ישעיה מ"א כ"ז[1]). אמן סלה.

תרגום

מכתב גלוי

מהרב קוק

רבנים, קהלות חבורות, ויחידים ענו על קריאתנו, ביותר מוקדם, תנו לנו אומץ ליסד את בניננו הקדוש של כל ההסתדרות של כל עולמנו הישראלי הכשר לבנין הארץ ותחית האומה תחת דגלנו הקדוש דגל ירושלים.

לעולמנו המכובד הכשר, של שלמי אמוני ישראל יהודים כשרים!

אנחנו קוראים לכם, באו להעבודה הקדושה לבנות את עמנו הישראלי, על אדמת קדשנו א"י[2] באו אלינו, התאחדו כולכם תחת דגל "ירושלים" אשר אנחנו מרימים אותו לפני כל העולם הכשר הישראלי הכל יודעים שיש במציאות "דגל-ציון", הוא מאחד חלק ידוע של אחינו, על היסוד של ענינינו הישראליים-העולמיים בארץ ישראל. נמצאים אמנם רבים, רבים מאד אשר לא נכנסו בהתאגדות ההסתדרות של אותם שנושאים את "דגל ציון" ורבים מרגישים בעצמם לאי אפשרות לפניהם להכנס

בתוך ההסתדרות. אין אנו מדברים עד כמה הדבר הוא צודק, או בלתי-צודק, אבל בפועל הלא המצב הוא ככה.

אבל הלא דבר שאי אפשר הוא שהחלק היותר גדול, היותר לבבי ויותר תמים מישראל, שהם הרוב של העולם הכשר הישראלי יהיה נשאר עומד ממרחק אצל המאורעות הנפלאות של הזמן הנוכחי, ולא ירים את ידו לטובת הבנין הקדוש של אומתנו על אדמת קדשה, בשביל אותם העכובים הנקראים בשם הפרעות.

לזאת מרימים אנחנו, לפני כל העולם הכשר הישראלי, את דגל "ירושלים" שיסתדרו תחתיו כל כשרי ישראל לכונן את העבודה של בניננו בארץ ישראל, ע"פ[3] אמתתו של הרוח הישראלי הכשר, בגאון ובאומץ נשא את דגלנו הכשר הישראלי את דגל ירושלים.

"ציון" ו"ירושלים", הן זו אצל זו, מאז מראשית תולדותנו התבלט שם ציון אצל ההבטאה של מלכותנו כחנו העולמי שהוא הנהו גם כן ודאי קדוש מצד עצמו והוא משמש את כל המטרות הקדושות של עמנו שהוא הוה ויהיה לעד ממלכת הכהנים וגוי הקדוש של העולם כולו.

אמנם "ירושלים" מבטאת בהבלטתה את המטרה של קדושתנו מצד עצמה בתור המגמה היותר גבוהה באידיאליותה של הויתנו הישראלית, בעד עצמנו ובעד האנושיות כולה, המקום של בית המקדש, בית תפלה העתיד של כל העמים, המקום שבו ישבו הסנהדריה הגדולה אשר ממנה יצאה ותצא תורה לכל ישראל, זה מציין השם "ירושלים" העולם הכשר הישראלי כולו, הוא מעולם עמוק מאד מקושר עם המטרות הקדושות, הוא אלהי ברעיוניו קדוש בעוצם אמונתו, אומתנו בטאה באחוליה העמוקים, בתפילותיה הקדושות לשיבת השכינה "לציון", דוקא על ידי בנין "ירושלים", על ידי קדושת בית המקדש, על ידי ההתרוממות של הקדושה האלהית עלינו ועל ידנו על העולם כולו.

את המטרה הכשרה הזאת חפצים אנחנו לבטא על ידי דגלנו דגל "ירושלים", שאנחנו מקוים שילך במצב של שלום עם דגל "ציון", עד אשר אנחנו וכל העולם כולו נכיר שהענינים העולמיים של ישראל לשוב אל ארץ ישראל, בתור עם שלם, והענינים המקודשים, עצם המגמות הכשרות, מתאחדים הם במיטב האחוה זה עם זה.

אבל כדי לתן הכרה להעולם הפנימי ולהעולם החצוני, עם המגמות הלאומיות הכשרות שלנו, וכדי ליצור כח מסודר איך לכונן את זה באופי תולדתי, הננו נושאים לפני כל העולם הישראלי הכשר את דגל "ירושלים" והננו קוראים את כל אחינו הכשרים, באו אלינו, התאחדו עמנו, אמצו את כחנו, בעבור הענינים הקדושים של העולם הכשר הישראלי, שהם הנם באמת הענינים העצמיים הטבעיים של כל כלל ישראל בכל הדורות, בזמנים היותר טובים של עברנו ובהתור הבטוח והנשא של עתידנו.

באו אל דגלנו "ירושלים", אשר הכחות היותר גדולים של העולם הכשר היהודי ישא אותו קדימה, לפני המחנה הקדושה האלהית "מחנה ישראל".

עולמנו הכשר, כל שלומי אמוני ישראל, אין לנו מה להסתפק, ברור הוא שהכח האלהי הקדוש מתגלה עלינו כעת בתוך המאורעות של העולם, אנחנו בודאי קרואים הננו לשוב בחזרה אל נונו העתיק, לארץ

ישראל לחדש שמה את החיים העתיקים הקדושים שלנו, אנחנו חייבים לקדם את פני התנועה הקדושה הזאת בכל מאמצי כחותנו, אמנם המלה הישראלית האמיתית, המלה הישראלית הכשרה, שבה מונח הכח של החיים הלאומיים שלנו, שהוטל עד כה במעמקי הגלות, עמוק מאד במורד, שלשונו לא נחפש, מוכרחת עתה להאמר בחופש מוחלט.

עמוק עמוק מאד הוא האומר הישראלי הכשר, כבד כבד מאד הוא המעמס של העולם, עד אשר האומר הנשא האומר המרומם באידיאליותו, האומר הכשר המוצלח הישראלי, יתבטא באמתת צביונו, עד אשר יצא ממחבואו הרציני שהוא גנוז בו עמוק, מאד עמוק, בתוך הנשמה הקדושה הישראלית, ועד שיעשה לכח פועל בהממשיות של החיים הישראליים הלאומיים, כלומר עד שיתגלה אותו האופי של האמת האמיתית שהוא וביחוד הוא, הנהו הכח הממשי של החיים הכלליים של הלאום הישראלי.

האמת הלא היא שהקיום הישראלי וכל הקשור היהדותי שהוא עושה את אומתנו לעם עולם בלתי מנוצח בתבל, מונח הוא רק בו בהאומר היהודי הכשר, שהוא צריך להתבטא בבהירות ובהבלטה ע"י[4] הכח של ההסתדרות של העולם הכשר הישראלי, שהוא מוכרח בגאון רוח לשאת את דגלו הקדוש.

הכח הכשר הישראלי, הוא ולא אחר הוא הנו הנושא והשומר של השבועה הקדושה אשר נשבענו על נהרות בבל "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני" והכח הזה הלא הוא הנהו המבעיר אפילו את הזיק של האש הגנוז אשר לא יכבה כליל אצל כל בר ישראל, שהוא כל עוד מחזיק את עצמו עדנה למרות כל החשבונות הכהים של העולם קשור באומץ בעמו עם תקותיו הגדולות. זה הכח הוא באמת גם המקור היותר עליון מהיכן שנשאבים החיים לכל הענפים של הכשרונות הישראליים המיוחדים, שהם מועילים כל כך אל הבנין של עמנו על ארצנו, ושהוא יוצר רוח ומרץ לכל כחות היצירה שלנו בכל מחלקותיהם. הכח הקדוש הזה מוכרח הוא לצאת כעת לפני העולם הגדול הרשמי, ע"י העולם היהודי הכשר המסודר אשר יתאחד ע"י הדגל "ירושלים". כל העולם אך כעת יקשיב איך שאנו הולכים עם הדגל האלהי, שהוא התוכן האמיתי של מהות חיינו האמיתיים.

כעת בהפתעה ישמע איך שהעם של התורה האלהית הוא מתנשא בכחו הגדול השמימי לשוב ולכונן את עצמו על ארצו האלהית. אנו היהודים הכשרים צריכים אנו לדעת עמוק ולהאמין, שהיד האלהית הקדושה היא מנהלת אותנו כעת בחושף אל מגמותנו האידיאליות הנשאות, אנו צריכים לתן להכרה לכל העולם כולו את הפתרון הגדול של מאורעות העולם הנפלאות, שהן קולעות כל כך בגלוי אל המטרה לקרב את גאולתנו, את ישועתנו שממנה ואך ממנה מוכרחת היא לצאת הגאולה והישועה של כל העולם האנושי. בשלהבתיה, של הארת האמונה האלהית, בהופעת האורה של תורתנו הקדושה, בהתחיה של כל הרעיונות הכשרים היותר אידיאלים, נשא את דגלנו את דגל "ירושלים" אשר אך על ידו ובגינו ינשא דגל "ציון". הערך של העולם הישראלי העולמי יתברר לטהרתו בעולם, על ידי ההופעה של הכח הקדוש היהדותי, שיבוטא בדיוק על ידי ההתרוממות הקולית, של כל העולם הישראלי הכשר, שיקח את כל עצמיותו בהתלהבות קדושה אל העבודה הרצינית, של הבנין הלאומי הקדוש, לכונן את שיבתנו לא"י[5] בהאושר של האורה האלהית שלנו "בית יעקב לכו ונלכה באור ד'" בהתעוררות רוח קדושה היותר עמוקה, הננו קוראים אנו אתכם כל אחינו הכשרים, אל תדחו את הזמן ושהוא צועד

בצעדי ענק כאלה, ובאו ביותר מוקדם אל דגלנו הקדוש, של כל העולם הכשר הישראלי, אשר יתאחד אל עבודת הקודש של שיבת ציון, של תחית האומה של גאולת אר"י[6], ושל בנינה, ושל כל העבודות הרבות והנשאות, המעשיות והרוחניות, שהן שייכות להעבודות האחראיות הגדולות הללו, שהן יאתיו יום יום בחיינו החדשים, שיעשו כולם תחת השפעת דגלנו הקדוש דגל "ירושלים" שאנו מרימים אותו כעת.

הננו חותמים בהדברים הקדושים של הנביא, שכל יהודי כשר צריך שלא יזיזו גם רגע מלבבו בעת הנפלאה הזאת, כדי שיבין מה שנדרש מאתנו: "ועתה לא כימים הראשונים אני לשארית העם הזה נאום ד' צבאות: כי-זרע השלום הגפן תתן פריה הארץ תתן את-יבולה והשמים יתנו טלם. והנחלתי את שארית העם הזה את כל-אלה: והיה כאשר הייתם קללה בגוים בית יהודה ובית ישראל כן אושיע אתכם והייתם ברכה אל-תיראו תחזקנה ידיכם". (זכריה ח', י"א - י"ג).

יחד עם שר צבאנו העתיק יואב, נאמר איש לאחיו:

"חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי אלהינו". (שמואל ב', י"א י"ב). לכל היהודים בכל הארצות, בכל הגלויות, נאמר כולנו בלא הרף, את הפסוק כולו של המוטה שלנו:

"פלטים מחרב הלכו אל תעמדו זכרו מרחוק את ד' וירושלים תעלה על לבבכם". (ירמיה נ"א נ').

באו באו, אחים כולכם בהמון אל דגלנו הקדוש אל דגל "ירושלים" "ראשון לציון הנה הנם, ולירושלים מבשר אתן" (ישעיה מ"א כ"ז).

אמן סלה.

קול הקורא מאת הרב קוק שליט"א[7] להעולם הכשר של שלמי אמוני ישראל אחים חביבים, בשמחה ותקוה הנני מצהיר לכם שההסתדרות של ההתאחדות של עולמנו הישראלי הכשר לשם בנין אומתנו בארץ ישראל, במצב עצמי בלתי תלוי, ע"פ האופי של הכשרות הישראלית, ע"י ההסתדרותנו "ירושלים", יצאה כבר אל הפועל במהלך החיים. מחלקי תבל שונים וגם מארץ ישראל באות אלינו הסכמות מלאות רגש, מרבנים גדולים, ומעסקני-הכלל מפורסמים, שהם מוצאים בההתיסדות של ההסתדרות "ירושלים" את ההכרח היותר גבוה, להחיות על ידה את תנועתנו של תחית האומה ובנינה באי"י[8], בהתוכן של רוח הקודש הישראלי, בהתום היותר טהור של הכשרות היהדותית.

לזאת מבקשים אנו את כל אחד מישראל ואת כל אגודה ישראלית, שהם מאחלים שהצעדים של בנין האומה שלנו בארצנו הקדושה יהיו מכוונים עם ההתרצות וההצלחה הישראלית, שלא ידחו את הזמן, ויהיו מקדימים להכתיב את עצמם בתור חברים להסתדרות "ירושלים", אשר נתפרסמה על ידי המכתבים בשם "דגל ירושלים", ומכל העסקנים הכלליים במקומותיהם מבקשים אנחנו שייסדו ענפים להסתדרות ירושלים, בהתקשרות עם ועדנו המרכזי, שנתיסד בתור ועד זמני להסתדרות ירושלים.

באו אחים מכובדים, התאגדו נא בתוך התאחדותנו הקדושה, עם המטרה לרומם את האורה האלהית הקדושה, המוכרחת להופיע בשביל הבנין של עמנו בארצנו הקדושה, חזקו כל מה שהוא קדוש, כל מה שהוא כשר, כל מה שהוא מרומם בישראל, ובארץ ישראל.

באו אל הבנין של אומתנו הקדושה בארצנו הקדושה, על ידי ההתעוררות הקדושה, ועל ידי ההשפעה האלהית, של ירושלים.

בברכת ציון וירושלים, ידידכם המסור לכם,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. כ"ז - כל זה
2. א"י - ארץ ישראל
3. ע"פ - על פי
4. ע"י - על ידי
5. לא"י - לארץ ישראל
6. אר"י - ארץ ישראל; "האר"י": רבי יצחק לוריא
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. בא"י - בארץ ישראל

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתעח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ח אדר תרע"ח - לונדון **נמען:** ברכה ל'יועד הצירים' (משלחת ויצמן לארץ)

'שלוחינו הקדושים... קדושה היא מלאכותכם': הם 'שלוחי כלל ישראל', ו'שלוחי דרחמנא'. עליהם לכבד את 'כל קדשי ישראל', ולא לחזור על טעויות שליחים קודמים שפגעו ברגשות הכלל. שתהיה אהבה שווה ל'ישוב הישן והחדש'. שיתאכסנו באכסניות יהודיות. שלא יעלו להר הבית - 'טמאי מתים אנחנו' - אלא יעמדו 'לפני הכותל המערבי'. כמו זקני הכהונה לכהן הגדול: 'משביעין אנו עליך'.

עיקרי הדברים

- שלוחי כלל ישראל.
- כבוד הישוב הישן והחדש.
- איסור עלייה להר הבית.
- שבועת הכהן הגדול.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], כ"ח אדר תרע"ח[2], לונדון.

ברכתי נתונה לכם, שליחינו הגדולים חבר מלאכות-הקודש ["ועד הצירים" הציוני בראשות חיים ויצמן, שיצא בתרע"ח מלונדון לארץ ישראל] לכונן ארץ-אבות, ברכת-ד' על דרככם, שליחינו היקרים, שליחינו הקדושים, קדושים אתם, כי קדושה היא מלאכותכם. צאתכם לשלום, ובואכם לשלום, יהי'[3] מסעכם לשלום, ובואו לשלום על אדמת-קדשנו הנעימה והחביבה, אשר עיני כל ישראל מדור-דורים בכל מעמקי-נשמותיהם בכל להבת עז ידידות אליה הן נשואות. בטוח אני בהצלחת משלחתכם, מלאכות נכבדה, תפילות של דורות עולמים הולכות הן עמכם, ואם לעיני בשר לא יראה עדנה אותו עמוד-האש [שמות יג, כא] העומד ללכת לפני מחנה-ישראל, להאיר להם את כל מחשכי הלילות, שהוא הולך לפניכם, אבל נכון הדבר ויציב שהכח האיתן של אור-הקודש הולך הוא עמכם, כל אשר לו עינים פקוחות רואה אותו בעוצם תוקף בהירות זהרו.

בא תבאו, מלאכות יקרה, להצלחה לארצנו הקדושה, בתור שליחים של עמנו עם-הקודש, תתרוממו לאותה המדרגה הגבוהה של תפקידכם הנכבדה, תיכף בצעד כפות-רגליכם על אדמת-הקודש יאיר רוחכם לפחות קוי-אורה מאותו עמוד-האש ההולך לפניכם, יאיר באור-קדשו את כל מערכות נשמתכם. תבינו ותשכילו, שליחים גדולים, כי לא אנשים פרטיים אתם כעת, לא שליחים של איזו חברה ואגודה, איזו שתהי'[4], לא, כי שלוחי-ציבור אתם, שלוחי כלל-ישראל. ואותו החסרון, שעוד לא השתכללנו עדיין עד כדי היכולת לאשר את משלחתכם בדרך רשמי ובצורה תכניתית, מאת כל כלל ישראל הגוי כולו, זה החסרון הבא מסבת חולשתנו הזמנית, הוא מרומם עוד את ערככם הנעלה ואת ערך המשלחת שלכם, להציגכם בתור שלוחי-דרחמנא, [שלוחי הקב"ה (ארמית)] מלאכי-קודש שלוחים המתמנים מתוך הרגש הבא מתוך הנשמה הלאומית, מתוך ההקשבה הפנימית, הישראלית של כל הזמנים והתקופות התולדתיים,

מתוך אותו כח הקודש הכח האלהי המנהיג את העולם כולו, כוחו של שומר ישראל אשר לא ינום ולא יישן, [תהלים קכא, ד] בכח עליון זה נמסרת לכם משלחתכם הגדולה לאומתנו הקדושה כולה.

בתור שלוחי הכלל, תבינו איך לכבד את כל קדשי הכלל כולו, כל קדשי ישראל, בטח תהיו מנועים מאותם החסרונות אשר נפגעו בהם שליחים אחרים קטנים, הרבה קטנים מכם, בזמנים שהיו קטנים הרבה מהזמן הגדול והקדוש הזה, בעת אשר באו לא"י[5] ולא התחשבו כראוי עם רגשות-הנפש של הכלל הישראלי וחיי קדשו - העירו בשעתם אי-אמון אי-חפץ אצל הכלל, שהי'[6] למפגע למחשבות הטובות של השלוחים ההם, שבגלל זה פגעו במכשולים על דרך התגשמותן. אבל אתם שלוחי ציבור הגדולים, היו נשאים וגדולים במעמדכם ובתפקידכם, אתם בטח באהבת-אחים תתנהגו עם כלל ציבורנו שם בארץ אבות, אתם תישרו את מבטכם, באהבה שוה לשתי המחלקות הכללית של ישובנו אשר יש לנו בא"י[7], הישוב הישן והישוב החדש, ששניהם יחדו הנה הנם הגורמים של עתידנו המוצלח של החיים הבאים בעדינו על אדמת הקודש.

אתם בטח תתאכסנו באכסניות של אחינו בני-ישראל ולא תסורו לאכסניות נכריות, כאשר עשו שלוחים אחרים שהמשיכו בזה עליהם מרירות גדולה. אתם בטח תתנו כבוד בתם ובהוד לכל קדשינו, אתם תהיו אורחים ומבקרים גבוהים של המקומות הקדושים שלנו ולא תשכחו לקדש את הנקודה המקודשת קדש קדשים של ארצנו הקדושה, זהו מקום-המקדש, באותה יראת-הכבוד הגדולה שכל כלל-ישראל כולו בכל הדורות מקדש אותו מזמן חורבן בית-מקדשנו, להזהר מלדרוך על המקום הקדוש יותר מהגבול המסומן [להיזהר שלא להיכנס להר הבית, מעבר לתחום שמותר לטמאי מתים] שאנו מותרים לדרוך עליו על פי משפט התורה. טמאי-מתים אנחנו, [בזמן הזה כולנו טמאי מתים, כי אין אפר פרה אדומה לטהר] ועד הזמן אשר תבוא טהרתנו, בעת אשר הישועה השלמה תופיע, אין אנחנו דורכים במקום הקודש, רק עומדים אנחנו באימה ופחד, בגודל-רוח ובטחון נמרץ, לפני "הכותל המערבי" ושם שופכים את לבנו, את הלב הישראלי. הרגישו שלוחי ישראל הגדולים הכירו את גדלכם, את הגדלות הישראלית שלכם, בתם לבב, רכשו לכם את האימון של כל מפלגותנו על אדמת-הקודש, הניחו בהצלחה את אבן-היסוד להבנין הקדוש של אחדות האומה בארץ-מכורתה [יחזקאל טז, ג] ובנחלת-עולמים שלה.

בהצלחה, בהצלחה, סעו שלוחים יקרים בברכה מציון ומקודש. באותו הבטוי שזקני-כהונה היו אומרים לכהן הגדול בערב יום הכפורים עם חשיכה - אנו אומרים לכם: "אנו שלוחי בית-דין ואתה שלוחנו ושליח ב"ד[8], משביעין אנו עליך במי ששכן שמו בבית-הזה, שלא תשנה דבר ממה שאמרנו לך, הוא פורש ובוכה והם פורשים ובוכים" במצב כזה מוצא את-עצמו כל מי שעומד במעמד היותר נשגב שברצינות בשעה רצינית, באותו מצב אנו מוצאים את עצמנו ובאותו המעמד הרציני אתם עומדים שלוחים רמי-ערך. בדמעות-גיל אני מברך אתכם: יהי מסעכם לשלום ולהצלחה ובאו ברב שלום ובהצלחה על אדמתנו הקדושה והאהובה, והביאו שלום והצלחה ומלוי רצון לכל עמנו האהוב, עם הקודש הגוי כולו. שאלו שלום ירושלם ישליו אוהביך. יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך, למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך למען בית ד' אלהינו אבקשה טוב לך. היו איתנים ומשוגבים מאוזר ישראל

בגבורה ומפוארים תהיו מעוטר ישראל בתפארה. כברכת המסור להדרת-כבודכם בכל לב המצפה לתשועת-ד' בגאולה הקרובה על עמו ונחלתו,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)
3. יהי' - יהיה
4. שתהי' - שתהיה
5. לא"י - לארץ ישראל
6. שהי' - שהיה
7. בא"י - בארץ ישראל
8. ב"ד - בית דין

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתפו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (תרע"ח) - לונדון **נמען:** רשימות לתוכנית 'הסתדרות ירושלים'

'ירושלים' היא 'תנועה קיימת בישראל סבא מאז'. הציונות היא ענף ממנה, ותתוקן כשתתקרב לרוח הקודש. מוסדות הקודש וכספיהם בארץ יהיו בידי שומרי המצוות. יש לתמוך בפוליטיקה הלאומית ולייסד הסברה פוליטית ממקור התורה והנביאים; עיתונים בעברית, ביידיש ובשפות העמים; 'קרן קיימת דתית'; ישיבה עולמית גדולה בירושלים בבניין מהודר, עם סניפים; מושבות, קבוצות וחוות 'כדת משה וישראל'.

עיקרי הדברים

- 'ירושלים' - תנועה עתיקה.
- הציונות - ענף.
- ישיבה עולמית.
- קרן קיימת דתית.
- מושבות כדת.

נוסח האגרת עם ביאור

רשמים* להפרוגרמה של ההסתדרות ירושלים [ראשי פרקים לתוכנית של "דגל ירושלים", התנועה שייסד הרב קוק בלונדון] א) ההסתדרות ירושלים, איננה רק אגודה או ארגניזציה, כי אם גם וביחוד תנועה, שהיא קימת בישראל סבא מאז, והיא הולכת לחדש כעת מפעלים חדשים הנדרשים למגמתה הקדושה מעולם, לפי הצרכים המתחדשים על פי תהלוכות המצב של דורנו וזמננו עפ"י[1] עצת ה' קורא הדורות מראש. [ישעיהו מא, ד]

ב) העולם הכשר ורוחו, הוא יסוד האומה כולה, כל מה שמתחדש בעולמנו לפעול לטובת האומה על ידי אגודות או סדרים שיסוד החיים של קדושת ישראל, אינו מתגלה בם בבהירות נחשבים הם כמעמדים נסמכים אל העיקר, שהוא קשר האומה כולה ע"י[2] ברית ה' וקדושת תוה"ק[3], שהיא מורשה קהלת יעקב [דברים לג, ד] עדי עד.

ג) התנועה "ירושלים" לא נפסקה בקרבנו, מעולם פנינו בכל הגיוננו אל ארצנו הקדושה מפני חבת קדושתה וע"פ[4] יסוד זה המשכנו את החיים בארץ ישראל, ועל פי זה היסוד מונח הוא כל מה שיתחדש בארץ ישראל גם להבא. ד) הציוניות נחשבת היא לענף מגוף התנועה הירושלמית, השוררת באומתנו מעולם, ותקונה השלם יבא על ידי מה שתתקרב במשך הזמנים יותר ויותר אל הרוח הקדוש השורר בתנועת ירושלים, הרוח של קודש ישראל להי' מעולם עד עולם.

ה) כל התאגדות שכבר נמצאת בעולמנו למטרה של בנין הארץ ברוח קדושה וחפץ הכשרות הישראלית הכל הוא נחשב להתפשטותה של התנועה הכללית "ירושלים" שהיא מעולם אחוזה בידי שומרי תורה שלמי אמוני ישראל, ומתנהלת עפ"י גדולי התורה גאונים וצדיקים מקובלים באומה וכל הכחות הטובים הנאמנים לדגלם, ודבקים בקדושתם.

ו) כל המוסדות וכל עניני כספים שיש להם יחש אל עניני הקודש באי"י[5], מוכרחים להיות עומדים ברשותם והנהלתם של שלמי אמוני ישראל, שהם הם המיסדים את המוסדות הללו, והראויים לשכללם ולפתחם ע"פ[6] רוחם העצמי. ז) אנו מחזקים את התעמולה של הפוליטיקה הלאומית שלנו בכל מה שיש לה יחש אל הבנין של האומה והארץ בערכיהם העולמיים.

ח) אנחנו קוראים ליסד לנו אגיטציה פוליטית, [תעמולה מדינית] שתדבר אל העולם הפנימי הישראלי, ואל העולם החצון של העמים כולם, בשפה ברורה את הבעת זכיותנו על ארץ הקודש ממקור הקודש מתוך האוצר האלהי שלנו ושל כל העולם, מתוך מקור התורה והנביאים מיסוד דבר ד' הנאמן לעד.

ט) לשם המטרה הפוליטית שלנו עלינו ליסד עתונים בעברית, באידיש, ובלשונות העמים, שכולם יאדירו את התנועה "ירושלים" בכל מערכי החיים בישראל ובעמים.

* הפרוגרמה של ההסתדרות ירושלים במלואה תצא לאור על פי הסכמתה של הכנסיה הכללית הראשונה שזמנה ומקומה יתפרסמו ע"י המשרד המרכזי ומקוים אנו שתהיה בע"ה[7] בבירתנו הקדושה, ירושלים עיר הקודש תובב"א[8].

י) מוכנים אנו לגשת ליסד "קרן קיים ריליגיוזי" [קרן קיימת דתית, בדומה לקרן הקיימת לישראל] שיעמד בקרבנו בעבודתו הירושלמית, כמו הקרן הלאומי העומד לסייע את העבודה הציונית.

יא) בירושלים עיר הקודש מוכרחים אנו ליסד ישיבה עולמית גדולה [הרעיון שהתממש בייסוד ישיבת "מרכז הרב" בתרפ"ד] ונהדרה, חוץ ממה שאנו צריכים לתמוך בכל הישיבות העומדות שמה ובכל ערי הקודש מכבר.

יב) הישיבה הגדולה תתיסד בתוך בנין גדול ומהודר בכבודו, ותהיה מעוטרה בכל המכשירים הנדרשים לישיבה כללית מרכזית בעד כל ישראל.

יג) הישיבה תכניס אל תוכה טובי הצעירים הנתונים לתלמוד תורה, לשם גדולתה והאדרתה מכל הכחות היותר טובים שבארץ ושבחוץ לארץ.

יד) הפרוגרמה של הישיבה תוסד ע"פ קבוצה של גדולי גאוני דורנו, באסיפה רבה של הכחות היותר חשובים בתורה בצדקות ובחכמה בישראל.

טו) האסיפה המיסדת את הישיבה תקציב את קצבת השנים שבה ישתלם התלמיד עד אשר יצא מעוטר בתעודתו הבגרותית, ע"פ חלוקי המדרגות שיוסכמו בה.

טז) ישיבות ביתר ערי הקודש ובמושבות יתיסדו לפי האפשרות בתור סניפים להישיבה העולמית הגדולה שבירושלים.

יז) מכון מיוחד יהיה בהישיבה מקצע לתלמידי חכמים גדולי מחדשים החפצים להקדיש כל ימיהם להאדרתה של תורה כל אחד במקצע שהוא נוטה ומוכשר לו, סכום קצוב של ספרים אשר תוכנם יפורט ע"פ הועד הראשי להנהלת הישיבה, ע"פ הדרישה וצורך הזמן, יהיה צריך לצאת לאור בכל שנה ע"י המכון הספרותי של הישיבה.

יח) עתון קבוע יהיה לישיבה שעל ידו יהיה קשר רוחני בין חכמי הישיבה ותלמידיה עם כל חכמי ישראל שבכל הגולה ועל ידו יתקבץ רכוש ספרותי הגון ע"י אותן המאמרים שיהיו ראויים להכנס לאוצר של קיום ע"י הדפסה מיוחדת, בספרים, שיבאו מזמן לזמן.

יט) הננו נקראים ליסד בית-דין גדול כללי בירושלים, מחובר מרבנים גאונים, גדולים בתורה, בצדקות, בחכמה, ובידיעות העולם, שע"י[9] הקיבוץ הכללי ישלים כל אחד מהם את התואר של הקבוצה הזאת עד שתהיה להוד ולהדרת קודש בישראל ובעולם.

כ) הכח המשפטי באי"י מוכרח להיות משפט התורה ע"פ בתי דינים קבועים, ורבנים מומחים ומובהקים אנשי חיל כו'[10] ככל תורת הדיינים בישראל מעולם.

כא) חברי הבי"ד[11] יהיו מהם קבועים בירושלים, ומהם יהיו נקראים על משך זמן ובכל שנה ופרק הנדרש יעשה הבי"ד הכללי, אסיפה כללית של רבנים מכל א"י[12] ומכל ארצות הגולה, קבוצה קדושה של ת"ח[13] גדולים יראי ד' וחכמי לב להועץ יחדו על הענינים העומדים על הפרק בתקון עניני הקודש, ועניני החיים הכלליים של האומה, כב) אם יתיסד איזה כח עולמי בישראל בארצנו הקדושה יהיה הכח הרבני הכללי, והכח העולמי באים לפעמים לידי ועידה כדי להתישב איך לנהל את הענינים הנוגעים בשני המקצועות העולמיים, והקדושים, באיזה יחש, ואיך להביא את הדברים למצב רצוי.

כג) התנועה הירושלמית תמשיך את כח המושך של האומה אל בית חייה, אל ארצנו הקדושה מאותו המקור החי וקים לעד ממקור הקודש, ותשתדל להגביר את כחו ולהאדיר את פעולותיו בחיים ע"י תעמולות של ספרות והסתדרויות וכו'[14]. כד) התנועה הירושלמית שואפת לרומם את כל הרוח הכללי של תסיסת תחית האומה ובנין הארץ משפלות החול, אל רוממות הקודש, לחזק את כחו על ידי מה שתשתדל שיהיה רוח זה הולך ומטהר מהסיגים הזרים שנכנסו אל תוכו עד שיהיה חוזר לאיתן טבעו, להטהרה של רוח ישראל החי בחוסן קדשו. כה) התנועה הירושלמית באה להכניס רוח חיים חיובי של גבורה ושל קדושה בכל מערכות המפעלים ההולכות ומתפתחות בקרבנו לשם בנין הארץ ותחית האומה באופן שיהיו כל המעשים וכל הכוננויות עשויים ברוח ישראל האמתי. כו) מגמתה של התנועה הירושלמית היא לכוין את כל המבטים של פזורי עמנו לכונן את חיינו בתור "עם קדוש על אדמת הקודש" שהוא נסה ודגלה של אומתנו מעולם ולהרגיל בכל מה דאפשר את הדגל של כשרי ישראל להתישב באי"י, ליסד מושבות, קבוצות של פועלים, וחוות, מבוססות על פי תקנות יסודיות בחיים הציבוריים ביחוד שיהיו ערוכים כדת משה וישראל.

כדי שתשרה שכינה במעשה ידינו והד הקול של תנועת קבוץ גלויותנו יהיה כולו אומר כבוד לשם ה' ועם קדשו ואדמת הקודש תהיה תל התלפיות אשר ממנה תצא אורה וישועה ברכה וקדושה לישראל ולעולם כולו, כמה שנאמר כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים.

---

1. עפ"י - על פי
2. ע"י - על ידי
3. תוה"ק - תורתנו הקדושה
4. וע"פ - ועל פי

5. באי"י - בארץ ישראל
6. ע"פ - על פי
7. בע"ה - בעזרת השם
8. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
9. שע"י - שעל ידי
10. כו' - וכולי (וכן הלאה)
11. הבי"ד - הבית דין
12. א"י - ארץ ישראל
13. ת"ח - תלמידי חכמים
14. וכו' - וכולי (וכן הלאה)

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתפח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (תרע"ח) - לונדון **נמען:** 'צו וואס ציעלט דער דגל ירושלים' (חוברת ביידיש)

מטרת 'דגל ירושלים' כפולה. בכמות: להביא לעבודת הבניין את 'כלל ישראל האמיתי', החלק הדתי והעמוק, שאינו יכול להיכנס להסתדרות הציונית בגלל פערי השקפה. באיכות: להקים 'ישיבה עולמית' בירושלים, לצד הישיבות הקיימות, שאליה יבואו צעירים מהגולה ומהארץ לכמה שנים, ותהיה בה מחלקה לעריכת ספרים לפי צורכי הזמן.

עיקרי הדברים

- מטרה כמותית.
- מטרה איכותית.
- ישיבה עולמית בירושלים.

נוסח האגרת עם ביאור

עוד תפוצנה ערי מטוב [זכריה א, יז] ונחם יי עוד את-ציון ובחר עוד בירושלים (זכריה א' י"ז).

צו וואס ציעלט דער דגל ירושלים ["למה שואף דגל ירושלים" (יידיש). בחיבור זה מסביר הרב קוק שמטרת דגל ירושלים כפולה: בכמות – לקרב את כל היהודים שומרי המצוות, שאינם יכולים להיכנס להסתדרות הציונית ואף לא ל"מזרחי", לעבודת בניין הארץ; ובאיכות – להבליט את צד הקודש של התחייה הלאומית] בעת ההיא יקראו לירושלם כסא יי ונקוו אליה כל הגוים לשם יי לירושלם ולא ילכו עוד אחרי שררות לבם הרע. בימים ההמה ילכו בית יהודה על בית ישראל ויבאו יחדו מארץ צפון על הארץ אשר הנחלתי את אבותיכם. ואנכי אמרתי איך אשיתך בבנים ואתן לך ארץ חמדה נחלת צבי צבאות גוים ואמר אבי תקראי לי ומאחרי לא תשובי. (ירמיה ג' י"ז, י"ח וי"ט).

על חומתיך ירושלם הפקדתי שומרים כל היום וכל הלילה תמיד לא יחשו המזכירים את יי אל דמי לכם. ואל תתנו דמי לו עד יכונן ועד ישים את ירושלים תהלה בארץ. (ישעיה ס"ב ו' ז') צו וואס ציעלט דער דגל ירושלים? דער אנטווארט אויף דעם איז, אז דער ציעל פון דגל ירושלים, איז א דאפעלטער, אין כמות, און אין איכות. [בכמות ובאיכות] די ערשטע זאך שטרעבט דער דגל ירושלים, צוצובריינגען דעם גאנצען כלל-ישראל, צו אונזער הייליגע ארבייט, איבערהויפט, דעם אמתין כלל-ישראל, ד. ה. דעם פרומען און טיעפסטען הארציגסטען טהייל פון אונזער אומה, דער טהייל וועלכער לעבט און דענקט, פיהלט און גלויבט עכט אידיש, וואס אין אמתין געריעדט איז ער, און נאר ער, די הויפט גאראנטיע, פאר איהר ריכטיגען קיום, אין איהר ריכטיגען געשטאלט אין איהר ריינעם אייגענעם אינהאלט. אט דעם וויכטיגען אידיש גייסטיג שטארקען טהייל, פון די אומה, וויל דער דגל ירושלים, צובריינגען צו דעם גייסט ערוועקונג, און צו די ארבייט, פון דעם בנין פון אונזער פאלק אין ארץ-ישראל, אזוי ווי עס איז אונזער האפנונג אין אלע צייטען, און איבערהויפט ווי זי פארמולירט זיך איצט, ביי די בעניי-אונגען פון אונזער איצטיגער צייט.

אמת אז צו דעם וויכטיגען צוועק, אין זיין פראקטישען זינן, דיענט זעהער טיכטיג די ציוניסטישע ארגאניזאציע, וועלכע זי האט אזוינע גרויסע פאליטישע פערדיענסטען, און אנדערע קענען דענקען, אז עס וואלט אפשר געווען א גוטער פלאן אז אלע פרומע אידען, זאלען איינפאך אריינטרעטען אין די ציוניסטישע ארגאניזאציע, כדי צו פערווירקליכען אונזער ארבייט לטובה פון דעם בנין האומה, אויף אונזער הייליגע לאנד.

עס קען זיין, אז פיעלע שטערונגען וועלכע עס געפינען זיך פארלויפיג, צו די פרומע אידענען, אין אנדערע פון די ציוניסטישע קרייזען, וואלטען ארונטער-געהן אין גאנצען דורך די שטראמען פון די פיעלע טויזענדער פון אונזערע פרומע ברידער אין דעם ציוניסטישען לאגער.

דאס איז אפשר מעגליך טהעארעטיש, אבער פראקטיש ווייסען מיר, אז דאס איז אונמעגליך, די פערשיעדענהייט און די מיינונגען צווישען די פיעלע מאסען פזן די פרומע וועלט, געגען פיעלע הערשענדע שטימען אין די ציוניסטישע קרייזען, האבען געבראכט, און ברייננגען ליידער פארלויפיג, אזוינע מיספער-טרויאונגען, [חוסר אמון] און וועלכע צום בעדויערען בעזיצען מיר נאך ניט אזא קראפט וועלכע זאל קענען וועניגסטענס לינדערען זיי, און וויר רעדט וועגען דעם, אין גאנצען זיי ארונטערצונעהמען. מיר ברויכען זיך פארבעריטען מיט אזא לעבהאפטען פרומען ארגאניזאציאנס-קראפט, מיט גרינדליכע פרינציפען, וועלכע דאס אליין, וועט זיין א מיטעל, אז א גרויסער פעראייניגונגס-קראפט, זאל דאך ביי אונז אויסוואקסען.

אבער פארלויפיג איז די זאך ליידער אזוי ווייט געקומען, (אפשר דורך דעם שולד פון ביידע צדדים, אדער אפשר אן קיינעמס שולד, נור דורך די נאטיר-ליכקייט פון פערשיעדענהייט אין מיימנגעק, אז ניט נור אין די ציוניסטישע אלגעמיינע ארגאניזאציע, איז ניט מעגליך אריינצובערענגען מיט וואסערע עס איז צופריעדענהייט דעם גרעסטען טהייל, פון די פרומע וועלט, נאר אויך אפילו אין די ארגאניזאציע פון דעם "מזרחי", וועלכער איז ספעציעל געגרינדעט געווארען, צוליעב די פרומע וועלט, איז אויך ניטא קיין מעגליכקייט אריינצובערענגען גאנץ גרויסע מאסען און פיעלע גוטע קרעפטען פון אונזערע פרומע אידען. מיט וואסערע מיינונגען מיר וועלען זיך ניט רעכענען מיט דעם פאקט, מיט צופריעדענהייט אדער מיט אונצופריעדענהייט, מוזען מיר וועגען אי, הם ריידען. וועו מיר ווילען ערענסט טהון אונזער ארבייט, לטובה פון אונזער כלל-האומה, מוזען מיר זיך רעכענען מיט די ערשיינונגען, ווי זיי זיינען פראקטיש, אין דער ווירקליכקייט, ניט רעכענעדיג זיך אויב דער צושטאנד געפעהלט אונז אדער ניט. צי אונזער ואך איז אונז געגוג, וואס מיר ווייסען גאנץ ריכטיג אז אין דער ווירקליכקייט איז עס אזוי, אז מיר קענען אין קיין פאל ניט צובריינגען דעם גרעסטען טהייל, פון אונזער פרומע וועלט, אפילו אין פארמע פון פיעלע יחידים, און וועו רעדט אין די פארמע פון פיעלע ארגאניזאציעס, צו די הייליגע ארבייט פון דעם בנין פון אונזער פאלק אין ארץ ישראל, ניט דורך דער עקזיסטירענד ציוניסטישער ארגאניזאציע און אויך ניט דורך די פערמיטלונג פון דעם "מזרחי".

אויסרעכענעדיג דעם מאנגעל, [בהתחשב בחיסרון הזה] האט זיך דער דגל ירושלים געגרינדעט, וועלכער ער רופט די גאנצע פרומע וועלט צו איהר אייגענע ארגאניזאציע, מיט איהרע אייגענע מיטלען, מיט איהרע

אייגענע מיינונגען, מיט איהרע אייגענע אויטאריטעטען, מיט איהרע אייגענע שטרעבונגען, צו דעם צוועק פון די גרינדונג פון דעם לעבען פון אונזער הייליגע אומה אין ארץ ישראל, נאך די ריכטיגע ווינשונגען פון די אמת'ע בעקלעהרטע און אויפריכטיגע פרומע וועלט. דאס איז דער ציעל אין דעם אנהאנג פון זיין כמות, ד. ה. דער קוואנטיטעט, [כלומר, הכמות] אין דעם אנהאנג פון די צאהל פון פרומע אידען, און איבערהויפט פון זייערע גוטע און שטארקע קרעפטען, וועלכע מיר קענען צובריינגען צו די הייליגע ארבייט פון דעם בנין האומה אין ארץ ישראל, דורך דעם זעלבסטשטענדיגען ארגאן [על ידי הגוף העצמאי] פון דעם דגל ירושלים, מעהר ווי דורך אנדערע ארגאניזאציעס וועלכע עקזיסטירען שוין ביי אונז פון פריהער.

נאר נאך העכער און נאך וויכטיגער ווי דער ציעל, פון דעם דגל ירושלים מצד זיין כמות, איז זיין ציעל מצד זיין איכות, ד. ה. מצד די קוואליטעט, [מצד האיכות] מצד דעם אויפלעבונגס ציעל פון דעם ריכטיגען אידישען פרומען געטליכען געדאנק, אז ער זאל אין לעבען געהופען ווערען אלס א גייסטיגער קראפט, א נשמה צו די גאנצע בעווועגונג פון אונזער תחיית-האומה בכלל, און איבערהויפט פון איהר בנין אין ארץ ישראל, וואס זיי מארשירען פאר אונז אין אונזער וואונדערליכער געגען-ווארט פון דער איצטיגער צייט.

צוליעב דעם כבוד פון אונזער ריכטיגער פאלקם נשמה, וועלכער עס איז דער כבוד פון שם ד' אלהי ישראל, די גאנצע בעגייסטערונגס-קוועלע פון אונזער פאלקס לעבען, זיינען מיר געהופען אונזער אייביג הייליגען געטליכען ווארט צו זאגען עפענטליך, פאר די גאנצע אידישע אינערליכע וועלט און פאר די אויסערליכע וועלט פון אלע פעלקער, דעם גרויסען אייביג אמת'ען ווארט וואס ער דריקט אויס קלאהר דעם הייליגען געדאנק און בעטראכט מיט זיין גאנצע העלדישע הימעל שטארקייט, מיט זיין גאנצען אנהאנג צו אונזער צוריקקעהר אין אונזער אלטע הייליגע היים.

די טיעף געזאנענע מענשען, פון די גאנצע דענקבארע און פיהלבארע וועלט, וועלכע פערשטעהט זיך אויפצוהויבען איבער די קלייניליכע אויבערפלעכליכע געדאנקען, וואס זיי שוועבען ארום אויף דעם ליטעראריישען, און אין אנדערע קרייזען פון דעם געזעלשאפטליכען מארק, פון די צייטליכע איירואפעאישע וועלט, [של השוק החברתי, של העולם האירופי בן הזמן] די וואס זיינען געריכטעט צו קוקען מיט קלאהרע פערספעקטיוון אין דעם שטראמענדען צוקונפט, פערשטעהען גאנץ גוט ווי אנצורופען דעם ווערטה פון אונזער איצטיגע בעווועגונג צו ארץ ישראל, מיט אלע פאסירונגען וועלכע געהערען דערצו.

די גרויסע נשמות, אפילו פון די אלגעמיינע מענשהייט, און בפרט אונזערע אידישע גרויסע נשמות, זיי ווערען פול מיט הייליגע ליכטיגקייט, מיט אפענע אויגען זעהען זיי ווי דער דבר ד' וועגען אונזער גאולה הויבט אן פערווירקליכט צו ווערען, און וואו מיר ווערען געהופען צו שטעהן אויף די געהויבענע פאזיציע וועלכע זי פאסט פאר אונז.

צו א רענעסאנס פון אונזער גאנצען מהות [לתחייה (רנסנס) של כל מהותנו] זיינען מיר געהופען, מיר געהען צו א נייעם אויפלעבען, ניט נאר אין אויסערליכע שפליטערען פון אונזער מאטעריע-לען לעבען, ניין, נאר

מיט אונזער גאנצער גאנצקייט פון דעם גאנצען גוף און די גאנצע נשמה פון אונזער פאלק. מיר פיהלען, און די גרויסע מענשען-וועלט מיט איהר איידעלסטע קרעפטען פיהלט דאס אויך, אז אונזער ספעציעלער אויפלעבען שטראמט פון אונזער גאנצען הייליגען קוואל, ממקור ישראל, מיט די גאנצע טיעפקייט פון אונזער לעבען.

אז אין די טיעפקייט פון אלעם וואם בעווען זיך, וועגען אונזער תחיית-האומה, שטראמט דער געטליכער פלום, [הזרם האלוהי] וועלכער פיהלט אן די הארץ פון אונזער פאלק, מיט שטארקע אויפלעבונגס-געפיהלען, וואס דער בעוואוסטזיין דערפון אליין, איז איינער פון די גרעסטע קרעפטען אין דעם פראצעס, דאס איז א זאך וועלכעס פאנגט איצט אן זעהער בולט צו ערשיינען, פאר יעדען בעזאנענעם מענשען.

וואר אבער קען דאס דעם גרויסען וואלט ריין אויסשפרעכען, וואר קען דאס פארמולירען, דעם געשטאלט פון אונזער נייען לעבען אין אונזער הייליגע לאנד און די גאנצע בינדליכקייט פון אונזער אומה, איבעראל אין גאנצען אז עס זאל פאסען צו דעם הויכען ציעל פון אונזער הויפט אידעע, וואר קען מאכען די וועגען וועלכע זיי פיהרען דערצו אויף דעם ריכטיגען הייליגען געטליכען אידישען יסוד און פארעם, - ניט קיינע אנדערע נור אונזער פרומע אידישע וועלט, וואן זי וואלט ארגאנזירט פריי און זעלבסטשטענדיג מיט איהר גאנצע פרייהייט מיט איהר גאנצען לעבענס קראפט.

דער אידישער הייליגער שטרעבונגס-וואלט קען ניט אויסגעשפראכען וואלען, נאר דורך די גאנצע אייגענארטיגע ארגאניזאציע פון די אידישע פרומע וועלט, וועלכע זי וועט זיך דערקענען ניט פאר א נאכגעצויגענעם טהייל פון אן אנדער קראפט, נאר פאר דעם ריכטיגען כח-החיים פון אונזער אומה, וואס הויכט אריין די ריכטיגע נשמה אין דעם גאנצען אינהאלט פון די אלע וועלטליכע פאלקס-בעווענגען, וועלכע ערוועקען זיך איצט ביי אונז, כדי ארויפצובריינגען אונזער תנועה פון תחיית-האומה צו דעם ריכטיגען הייליגען נאטירליכען אידישען לעבענס פונקט.

די פרומע וועלט וואס זי איז געשטאנען פון וויטען און האט ניט אנערקענט די ציוניסטישע בעווענגונג, איז דאס נאר וויל זי זוכט דעם עפענטליכען אידישען הייליגען גייסט אין די תחיית האומה, וויל זי פרייזט די בעווענגונג מיט דעם הייליגסטען פרייז, און וויל זי וויגשט אז אלע אנהענגער פון די בעווענגונג זאלען קומען צו די ארגינעלע אידישע אנערקענונג, אז ניט נור מיט דעם אייראפעאישען אלגעמיינעם גייסט אליין, און ניט נור מיט אלגעמיינע קולטור פארמען אליין, אפילו וואן זיי וועלען אויסגעדריקט ווערען מיט אונזער ליעבע העברעאישע שפראך, וואס איהר אויפלעבונג איז אונז אין גרונד אזוי הייליג און ליעב, און אויך ניט נור מיט טרוקענע מאטעריעלע געליהענע סאציאלע שטרע-בונגען, וועלכע עס מעגען זיך געפינען אין זיי זעהר גוטע און עהרענהאפטע יסודות, אבער כל-זמן עס וועט ניט אריינפליסען אין זיי דער רוח-החיים פון דעם אידישען ארגינעלען אינהאלט, איז דורך זיי אונמעגליך צו עררייכען דעם ציעל, צו קומען צו אונזער נייען לעבען, אלס גאנצע פאלק, אויף אונזער לאנד. נאר וואן מיר וועלען דעם גרונדשטיין לייגען, אונזער אייגענע ספעציעלע אידישע טהאטען-וועלט, לעבענס אנשויאונגען און געפיהלען, [עולם המעשים, השקפות החיים והרגשות היהודי המיוחד שלנו] וועלכע אלעס שטראמט ביי

אונז פון דעם הייליגען געטליכען ווארט, פון די הויכשעצונג פון אונזער הייליגען געטליכען פערמעגען, די בינדליכקייט פון אונזער פאלק צו די הייליגע געטליכע ספערע, צו די קוועלע פון די ערלייזונג פון ישראל, און צו די טרייהייט צו זיין תורה וועלכע זי איז אונזער לעבענס קוואל, דאן, נור דאן, קענען מיר זאגען זיכער, פאר די גאנצע וועלט אז מיר געהען צו זיך זעלבסט, אז מיר ציהען זיך צו אונזער ריכטיגען אייגענעם אויפלעבונגס אינהלט, און מיר זיינען געזיכערט, אז דער אלטער שעהנער וואונדר קראפט, פון דעם גור אריה יהודה, [על פי בראשית מט, ט] וועט אין אונז מיט זיק גאנצען גלאנץ און עכטהייט אויפשיינען.

אבער ווער זאל דאס ענדעקען, דעם אמת'ן אינהאלט פון אונזער נייער אויפ-לעבונג? ווער זאל איהר ערקלעהרען פאר הייליג און געטליך אויב ניט אונזער פרומע אידישע וועלט? מיט איהר גאנצקייט מיט איהרע גרויסע מאסען, מיט איהרע הייליגע געטליכע וואנדער קרעפטען, וואס דאס קעז נור מגליך זיין, דוען זי איז ארגאניזירט, און די ארגאניזאציע, דאס איז די שטרעבונג פון דעם דגל ירושלים.

וועו די אמת פרומע אידישע וועלט, קריטיקירט די ציוניסטישע בעווועגונג, איז דאם ניט קיין נעגאטיווע קריטיק [אין זו ביקורת שלילית] ד.ה. אז זי דענקט ניט דאס די בעווועגונג איבעראל האט ניט קייז ווערטה, אז עס איז אין איהר דא עפעס אבסאלוטעס שלעכטעס, אדער שעדליכעס, ניין, זי קריטיקירט איהר נור א פאזיטיווע קריטיק ד.ה. זי זאגט אז זי מוז העכער, זעהער פיעל העכער שטייגען, דען עס איז אין איהר נאך צו ווייניג אמת'ער אידישער לעבען ענדעקט, עס איז נאך צו וועניג פערעפענטליכט געווארען אין איהר דער הייליגער קראפט, וואס ער דארף זיך אין איהר ענדעקען, פערהעלטניסמעסיג מיט די גרויסע מאס, [באופן יחסי למידה הגדולה] וועלכע עס איז נויטיג פאר אזא גרויסע וויכטיגע אונטערנעהמונג, וואס דארף פארשטעלען דעם ריכטיגען אינהאלט, פון די גאנצע אומה מיט איהרע אלע דורות-פערבינדונגען, און מיט איהר ריעזע-וועלטליכען און איבערוועלטליכען צונקונפט. און דער אינהאלט, אין זיין ריכטיגען ארט, געפינט זיך ניט, אין די וואכעדיגע קולטורעלע וועלט, וועו נאר זי אליין זאל זיין טהעטיג אין די ארבייט פון אונזער בנין האומה, עם איז אויף דערויף ניט גענוג דיפלאמאטישע טהעטיגקייט [פעילות דיפלומטית] אליין, און אויך ניט די געוועהנליכע מאדערנע ליטעראריש, פאעטישע און נאך אנדערע אלגעמיינע מענשליכע גערעטענקייט, און זאגאר אפילו געניאליטעט אליין. [ואפילו גאונות בלבד]

דאס אלעס איז גאנץ גוטע און ערפרעהענדע ביימיטלען, [אמצעי עזר משמחים] וועו זיי ווערען גוט בענוצט, שטעהען זיי צו דיענען די ריכטיגע בעווועגונג פון די אידישע נשמה מיט איהר פולע גרויסקייט, וועלכע זי דריקט זיך אוים נור מיט איהר אייביגען הייליגען קראפט, וואס עס שטראמט ביי איהר, אין איהר אייגענעם גייסט, און דאס וואס עס האט איהר געמאכט, און מאכט און וזעט נאך איהר מאכען פאר אן אומה וואס זי שטעהט פאר אן "אור גוים", [על פי ישעיהו מב, ו: "ונתתיך לברית עם לאור גוים"] פאר א הייל און הילפע פאר די גאנצע וועלט, וואס צוליעב איהר אייגענע ציעלען, און צוליעב די אלוועלטליכע ציעלען, וועלכע זיי זיינען איינע מיט די אנדערע געבונדען, מוז זי ווערען געבויט און בעקרעפטיגט אין אלע

הינזיכטען מיט אלע ווירטשאפטליכע קולטורעלע און פאליטישע בעציהונגען, [בכל היחסים הכלכליים, התרבותיים והמדיניים] אויף איהר אייגענע הייליגע לאנד.

עס איז זעלבסט פערשטענדליך, אז די געדאנקען מוזען זיך אויסשפרעכען אין טהאטען וואס וואקסען פון דעם ריכטיגען אידישען געדאנק וואס וועלען פארמולי, רען דעם פארם פון די צוקונפטיגע אידישע שטאטליכקייט אין ארץ ישראל, [את צורתה של המדינאות היהודית העתידה בארץ ישראל] און דעם פארם פון אונזערע אלע שאפונגען, וועלכע אונזער הייליגער גליקליכער צוקונפט וועט אונז בריינגען אויף דעם יסוד פון די צוקונפטיגע ערשיינונגען, וועלכע זיי דארפען זיך שטופענווייז אנהויבען שוין אין די נאהענטסטע צייט צו בעווייזען, און אויף זיי בעטראכטענדיג וועט געבויט ווערען דער אויספיהרליכער פראגראם [התוכנית המפורטת] פון דגל ירושלים.

דער אידעאל פון דגל ירושלים מוז גורם זיין דערהויבען דעם וועזטה פון די ציוניסטישע בעוועגונג און דעם וועזטה פון די תחיית-האומה איבעראל, אויך מיט אלע איהרע וועלטליכע ציעלען. ער וועט אריינבריינגען א הייליגע ערפרישונג אין די אלע ארגאנען וואס ארבייטען טעכניש וועגען אונזער אויפבויאונג אין אונזער הייליגע לאנד, ער וועט אריפציהען א הייליגען רעספעקט אויף אלע אונזערע פאלקסטהאטען.

דער לעבענס-טהוי פון דעם געטליכען וואזרט, וועלכער וועט פליסען דורך די פרומע אידישע בעוועגונג אין איהר הייליגען זינן, וועט אריינבריינגען הייליגע פאעזיע און געטליכע בעגייסטערונג אין די אלע שיכטען פון די בעוועגונג, אויך וועט ער אריינבריינגען א פרידענס-געפיהל אנשטאט דעם טונקעלען גייסט פון די פעסעמיסטישע פערגיפטיגונג, [של ההרעלה הפסימית] וואס די וואכעדיגקייט פון יעדער בעוועגונג שטעהט אין געפאהר פון איהר אנגעגריפען צו ווערען. דען נור וואו די געטליכע ליכטיגקייט שיינט אריין אין לעבענס בעוועגונגען, דארטען ערשיינט דער הייטערער דער אמת'ער ריכטיגער הייטער און צופריידענער לעבענס גייסט. און דאס איז פאר אונז דער נויטיגסטער פראדוקט אין אונזער נייען אויפטרעטען איבער דאס ניי אויף אונזער ריכטיגען פאלקס לעבען, אין אונזער ריכטיגע היים, מיר מוזען צו דעם קוואל פון פרייידען צוטרעטען. "ישמח ישראל בעושיו, בני ציון יגילו במלכם [תהלים קמט, ב]".

די ארבייט פון דגל ירושלים, ווערט פערטהיילט אויף די דריי גראנדיעזע אבטהיילונגען, פאליטישע, ווירטשאפטליכע און קולטורעלע. [לשלוש מחלקות גדולות: מדינית, כלכלית ותרבותית] זעלבסט פערשטענדליך, אז יעדע אבטהיילונג גרופירט אין זיך די פיעלע צווייגען, וועלכע זיי שטעהען אין א שטענדיגען וואקסענדען צושטאנד, נאך דעם ארט פון אונזער פראגרעסירונג אין אונזער צוקונפטדיגען לעבעדיג ארגאניזירטען כלל-ישראל וואס ער שטראמט און ציהט זיך מיט זיין גייסטיגען און מיט זיין ימאטעריעלען גאנצען מהות פון אלע גלות'ן צו ויין הייליגען לעבענס-פונקט, "מי אלה כעב תעופנה, וכיונים אל ארובותיהם [ישעיהו ס, ח]".

די ערשטע זאך פון די פאליטישע ארבייט איז, דעם שטענדיגען ארויסגעבען די קלאהרע אנערקענונג פאר די גאנצע פעלקער-וועלט אז די גאנצע אומה הישראלית בכלל אנערקענט אונזער שייכות צו ארץ ישראל, פון דעם אורשפרונג פון די געטליכע קוועלע. אזוי ווי אונזער גאנצע געשיכטע איז אפענבאר געטליך, אזוי ווי אונזער שטארקע כינדונג אלם עקזיסטירענדע פאלק, מיט דעם אויפנאהמס-וואונדערליכען אופן אין דער גאנצער פערגאנגענהייט, איז זעהער געטליך געשטימט און געזיכערט, אזוי איז די געוויסהייט אז ארץ ישראל איז אונזער לאנד אויף אייביג, געגרינדעט אויף דעם אונענדליכען הייליגען געטליכען ווארט, וועלכען די גאנצע מענשהייט ברויכט און וועט רעספעקטירען, און מיט די גרעסטע הויכאכטונג אנערקענען.

מיר מוזען אריינברענגען דעם הייליגען געטליכען אינהאלט אין די פערזיכערונג פון אונזער פאזיציע אין ארץ ישראל, וועלכער ער וועט ערמונטערען די גאנצע מענשען-וועלט זיך צו דערהויבען צו א הייליגען אנהאלט אין זייערע אלע פאליטישע אינטערעסען, וואס דער אנדאכט דערפון וועלכער שטאמט פון די הייליגע אידישע נשמה, פון אונזער תורה און אונזערע נביאים. דער אייביגער הייליגער טראכט וועט זיין דער זייל און דער פעסטונג פון דעם צוקונפטיגען וועלט-פריעדען, וואס ער וועט אנהויבען אין יעדענפאלס זיך צו בילדען, אלס רעזולטאט פון די גרויסע לייטערונג, וואס די מענשהייט בכלל און מיר אידען בפרט ווערען גענליטערט דורך די גרויסע פרובונגען פון די איצטיגע שרעקליכע מלחמה, וועלכע איינע פון איהרע גרעסטע פאקטארען איז דאך די טיעפע מענש-ליכע פערזינקונג אין די גראבע מאטעריאליזמוס און גאט-לאזיגקייט אין דעם טיעפסטען זינן פון דעם ווארט.

און ער דער געטליכער אנהאנג וועט זיין דער "חומת אש", [על פי זכריה ב, ט: "ואני אהיה לה... חומת אש סביב"] וועלכער וועט אריינברייגען זיכערוהיט און רעספעקט צו אונזער צוקונפטיגען עקזיסטענץ אויף אונזער הייליגער לאנד. די אלע אנערקענונגען און די מיטלען וועלכע זיי פיהרען צו זייער ערקלעהרונג געהערען צו דעם פאליטישען טהייל פון דגל ירושלים.

דער ווירטשאפטליכער טהייל פון דגל ירושלים בעשטעהט איבערהויפט צו זארגען אז דער פרומער עלעמענט וועלכער איז באמת מיט זיין גאנצען לעבען טיעף געבונדען מיט ארץ ישראל, און איהר הייליגקייט מיט די העכסטע אידע-אליזמוס, זאל זיך וואס מעהר איינפלאנצען אין לאנד, עס זאלען שטראמען קיבוצים מיט פרומע אידען צו בעזעצען זיך אין ארץ ישראל, צו קאלאניזירען, צו פארמירען דערפער, שטעדט, קאלאניעס, פארמס, פאבריקען און געשעפטליכע אונטערנעה-מונגען. [ליישב, להקים כפרים, ערים, מושבות, חוות, בתי חרושת ומפעלים מסחריים] דער פרומער ארבייטער-קלאס [מעמד הפועלים הדתי] זאל פארבערייטעט ווערען מיט גרינדונג פון מושבות פון פועלים, מיט אלע גוטע ארדנונגען. די פראקטישע וועג איז די איינציגע וועלכע זי מאכט א וועג, אז עס זאל קענען זיין גילטיג און בעפעסטיגט אין לעבען דעם איינדרוק פון דעם ריכטיגען אידישען פרומען אידעאל, וועלכער וועט ווערען דער לעבנעס-אינהאלט פון אונזער פעסטען ריעזען-גייסטיגען פאלק אויף זיין הייליגע באדען, צו די גליקליכקייט פון זיין אמת'ין נאטירליכען לעבען.

די קולטורעלע אבטהיילונג פערטהיילט זיך אויף די אויפהאלטונג פון אלעם הייליגעס און אלעם פרומעס וועלכע מיר האבען אין אונזער הייליגע לאנד, אנפאנגס מיט דאס וואס מיר פערמאגען פארלויפיג אין דער איצטיגער געגענווארט, צו דערהאלטען אלע פרומע אנשטאלטען, געבען זיי קרעפטען, זעהן מיט אלע מעגליכקייטען אז זיי זאלען פראגרעסירען מיט זייערע הייליגע רייכקייט אין די צוקונפט, מחזק זיין די אלע תלמידי-חכמים, וועלכע מיר פערמאגען אין ירושלים עיר הקודש שן אין אלע איבריגע ערטער פון אונזער הייליגע לאנד, זעהן צו פערשעהנערען די אלע הייזער פון תורה און עבודה, די בתי-כנסיות, די בתי-מדרשות, די ישיבות, די לאקאלען פון די בתי-דינים, די חדרים, די תלמוד-תורות, זיי זאלען האבען אן ארענטליכען שעהנעם אויסזעהן, זיי זאלען זייז אין א היגיענישען צושטאנד, [שיהיו במצב היגייני] זיי זאלען בליהען און שיינען אינערליך און אויסערליך, אזוי ווי עס פאסט פאר אונזער גרויסע לעבעדיגע פאלק אויף זיין לעבענס לאנד. צו בעשעפטיגען זיך מיט אלע צווייגען פון דעם חינוך דורך דעם איינפיהרען גוטע חדרים, בתי-ספר, ישיבות, נאך דעם ריכטיגען אידישען פרומען וואונש, מיט די ריכטיגע צופאסונגען צו די נויטוועندיגקייט פון אונזער נייעם לעבען אין ארץ ישראל.

צן גרינדען א גרויסע וועלט-ישיבה אין ירושלים [ישיבה עולמית גדולה בירושלים – הרעיון שממנו צמחה לימים ישיבת "מרכז הרב"] מיט זעהר א פארזיכטיגען בריייטען רייכען פראגראם, א ישיבה וועלכע זי זאל זיין אין איהר אינהאלט און איהר אנזיכט א "תפארת-בישראל", א ישיבה מיט פיעלע אבטהיילונגען אלס פאקולטעטען [כפקולטות] אויף אלע מקצועות שבתורה, אין הלכה, און אין הגדה, און אין אלעס וואס עם איז נוגע צו דעם אידישען תורה -עבען אין דעם בריייטסטען זינן פון ווארט.

צו גרינדען אין דער ישיבה קיבוצים פון תלמידי-חכמים גדולים, מחדשים מיט גוטע שאפונגס כוחות, צו פראדוצירען נויטיגע ספרים אין אלע צווייגען פון תורה און חכמת-ישראל, איינצואַרדענען די פריכטע פון זייערע שאפונגען מיט א גוטען סדר, צו זארגען אז די גוטע שריפטען די נוצליכע און וויכטיגע זאלען ערשיינען אין דרוק, מיט שעהנע פארמען.

און צו זארגען אז עס זאל זיין א פערבינדונג, ווי ווייט עס איז מעגליך, צווישען אלע חכמי-ישראל אין אלע לענדער, מיט די חכמי-הישיבה הגדולה, פון ירושלים, דורך שטענדיגע בריעף-וועקסלונג [על ידי חליפת מכתבים קבועה] אין אלע מקצועות פון תורה און חכמת-ישראל, און דורך א שטענדיגע צייטשריפט [ועל ידי כתב עת קבוע] וועלכע וועט ערשיינען דורך די רעדאקציאן פון אויסערוועהלטע גדולי-תורה און חכמי ישראל, וואס דורך דעם וועט זיך פערברייטערען און פערמעהרען די זאמלונגען פון די וויכמיגע שריפטען, וועלכע וועלען קענען אין בעשטימטע צייטען ערשיינען אין גרויסע פארמען. די ישיבה זאל זיך אויסבילדען אזוי הויך אין תורה און חכמת-ישראל, ביז וואנען די גאנצע אונזערע אידישע, און זאגאר אויך די פרעמדע און ניט אידישע וועלט, וועט וויסען אז דער פלאץ צו בעקומען גרינדליכע ערקלעהרונגען אויף די וויכטיגסטע פראגען אין חכמת-התורה והאמונה, און אלעס וואס איז נכלל אין חכמת ישראל, אין דעם טיעפסטען און בריייטסטען צווייגהאפטיגן אינהאלט פון דעם גרויסען ווארט, איז דער צענטראל דערפון די "ישיבה" אין ירושלים. דער דגל ירושלים ברויכט צו זארגען אז עס זאל געשאפען ווערען א גרויסער "בית-דין", א ועד פון רבנים-גדולים אין אונזער הייליגע הויפט-

שטאדט ירושלים, וועלכער זאל בעשטעהן פון א געוויסען בעשטימטען צאהל מיטגליעדער, וואם אין זיי זאל זיין א קאלעקציאן פון אויטאריזירטע פערזענליכקייטען [קיבוץ של אישים בעלי סמכות] אין דער אידישער וועלט.

עס זאל זיך געפינען צווישען זיי גאונים-גדולים אין תורה אין חכמה און צדקות און אין וועלט-פערקעהר, [ובהליכות העולם] באופן אז דער גרויסער ועד, זאלשטעהן אויף אזא מצב אז ער זאל מיט דער צייט אנערקענט ווערען פון אלע שיכטען פון אונזער פאלק, און אויך פון דער אלגעמיינער וועלט, אלס די גייסטיגע קרעפטיגע קער-פערשאפט פון אונזער וועלט. [הגוף הרוחני החזק של עולמנו]

דער ועד אדער דער בית-דין, וועט לייסטען זיינע טהעטיגקייטען האנד ביי האנד מיט אונזער וועלטליכער פיהרערשאפט, וואס עס וועט אין דער זיכערער צוקונפט ביי אונז געשאפען ווערען, אין אלע זאכען, אין וועלכע די ענינים פון אונזער כלל האומה וועלען זיך נויטיגען דערצו.

די בעווענגונג פון די אלע זאכען אין זייער איינטהיילונג, אין זייערע צווייגען וועלכע מוזען זיך מעהרען און דארפען שטענדיג-פערגרעסערט ווערען, וועט פארמען די אויסגעארבייטע פראגראם פון דגל ירושלים, וועלכע עס וועט קענען ערשיינען ערשט נאך די ערשטע בערעכטיגטע אספה-כללית, [האסיפה הכללית המוסמכת הראשונה] וואס וועט מעגליך זיין אויסגעפיהרט צו ווערען נאך די גרינדונג פון א געוויסען צאהל פון לאקאלע ארגאניזאציעס, וואס וועלען זיך אנשליסען צום דגל ירושלים. אלזא, רבותי, פארלויפיג האלטען מיר ביי די פארבערייטונגס-ארבייט. וועד עס איז געטריי צו דער אידעע פון דגל ירושלים, זאל זיך פערשרייבען אלס חבר, צוצוהעלפען צו אונזער הייליגע זאך.

און עס ווערט געבעטען פון יעדען טרייען חבר, ער זאל ווי ווייט מעגליך איז בעאיינפלוסען, יחידים, קבוצות, ארגאניזאציעס, סאסייטיס און געזעלשאפטען [להשפיע על יחידים, קבוצות, ארגונים, אגודות וחברות] אריינצוגעהן אלס חברים אין דגל ירושלים.

די הויפט רעגעלען זיינען פארלויפיג פאלגענדע:

א. יעדער איד, וועלכער שטרעבט צו די פערווירקליכונג פון די אידעע פון דגל ירושלים, ד.ה. דער וואס ווינשט, אז דער יסוד פון אונזער גאולה און תחיית-האומה זאל זיין געגרינדעט אויף דעם הייליגען געטליכען פרינציפ, וועלכער ערשיינט נור דורך די קדושה פון אונזער הייליגע תורה, איז בערעכטיגט, צו זיין א חבר אין דגל ירושלים.

ב. יעדע ארטליכע אגודה, וועלכע בעשטעהט פון צעהן מיטגליעדער, מאכט זיך א יושב-ראש און פארמירט א קאמיטעט פון נאך צוויי מיטגליעדער. ג. יעדע איינציגע אגודה, איז בערעכטיגט צו שיקען א דעלעגאט צו די אסיפה-כללית, ד.ה. צו דעם קאנפערענץ, וועלכער וועט שטאטפינדען אין דעם פלאץ פון דעם "צענטראל קאמיטעט [ועד מרכזי]" וועלכער איז פארלויפיג אין לאנדאן. [שנמצא לעת עתה בלונדון] ד. וועו א סאסייטי צעהלט מעהר ווי פופציג מיטגליעדער, האט זי דאס רעכט צו שיקען צוויי דעלעגאטען.

ה. יעדע איינציגע אגודה דארף איינמעלדען פון איהר עקזיסטענץ צו דעם צענטראל קאמיטעט, צוזאמען מיט די וויכטיגע איינצעלהייטען פון איהר טהעטיגקייט, אדער וויניגסטענס פון איהרע

אויסזיכטען.

. יעדע אגודה דארף יעדען חודש, צושטעלען א קורצען בעריכט [למסור דין וחשבון קצר] צו דעם ועד המרכזי, פון די לייסטונגען וועלכע זי האט דורכגעפיהרט דורך דעם חודש. ז. פון צייט צו צייט דארפען ערשיינען שריפטען מיט דעם נאמען דגל ירושלים, דורך דעם צענטראל קאמיטעט, אין וועלכע עס וועט ווערען בעהאנדעלט דער צושטאנד פון די בעווענגונג, און אלע פראבלעמען וואס האט אן אנהאנג מיט איהרע שטרעבונגען.

יכול להיות שהפרעות רבות שהן נמצאות כעת בעד הרעיונות הכשרים באיזה חוגים ציוניים, היו בטלות ועוברות לגמרי ע״י[1] ההזרמה של הרבה אלפים של אחינו הכשרים בתוך המחנה הציוני.

אמנם זה אפשר להיות באופן תיאורי, אבל בדרך מעשי יודעים אנחנו שזהו אי אפשר, ההשתנות של המושגים, בין ההמון הגדול של העולם הכשר שלנו, נגד הרבה דעות השוררות בתוך החוגים הציוניים, הביאו ועוד הם מביאים, לצערנו, רגשי אי אמון כאלה אשר אין אנו מרוכשים עדין כח כזה שיהיה יכול עכ״פ[2] להקל אותם, ומי ימלל להסיר אותם לגמרי. אנחנו צריכים להכין את עצמנו עם כח הסתדרותי כשר, בעל תוכן חיותי עם מטרות יסודיות, כזה, שהוא לבדו יהיה האמצעי שכח מאחד גדול יצמח בקרבנו, בתקופת העתיד הקרובה עכ״פ.

אבל לעת עתה, הגיע הדבר למגנתנו למצב כל כך רחוק, (אפשר על ידי האשמה של שני הצדדים, ואפשר שאין שום אשמה מכל צד, רק על פי הטבעיות של התחלקות ההשקפות), עד שלא רק בתוך ההסתדרות הציונית הכללית הוא דבר שאי אפשר להכניס באיזה דרך של התפיסות את החלק היותר גדול של עולמנו הכשר, אלא אפילו לתוך ההסתדרות של ״המזרחי״, שנוסד ביחוד בשביל אחינו הכשרים, אין עדיין שום אפשרות להכניס המונים גדולים וכחות טובים רבים של אחינו היהודים הכשרים, שלמי אמוני ישראל.

באיזו התחשבות שנתחשב עם העובדא, בהתרצות או באי התרצות מוכרחים אנחנו לדבר אודות זה. כשנרצה לעסוק בעבודתנו ברצינות, לטובתה של כלל אומתנו, אנו צריכים להתחשב עם ההופעות איך שהן בפועל בהממשיות, מבלי להתחשב אם מרוצים אנחנו עם המצב או לא. לענינינו די לנו לדעת שהדבר נכון ואמת שבמציאות כך הוא, שאין אנחנו יכולים להביא את החלק היותר גדול של עולמנו הכשר, אפילו בתכונה של יחידים מרובים במספרם, וקל וחומר בצורה של כנופיות מסודרות לעבודתנו הקדושה של בנין עמנו בארץ ישראל, לא ע״י הסתדרות הציונית הקיימת, וגם לא ע״י אמצעותו של המזרחי. בהתחשבות עם הכבדות הזאת התכונן הדגל ירושלים, שהוא קורא את כל העולם הכשר שלנו, אל ההסתדרות שלה העצמותית, עם האמצעיים שלה, עם דעותיה העצמיות, עם האוטריטטים שלה, עם שאיפותיה המיוחדות, בשביל המטרה של יסוד החיים אשר לאומתנו הקדושה באי״י[3], ע״פ[4] החפצים המדויקים של העולם הכשר האמיתי החשוב והמוצדק.

זאת היא המטרה ביחש לצדה הכמותי, כלומר בהתלות להכמות המספרית של אחינו הכשרים שלמי אמונים, וביחוד של הכחות הטובים והאמיצים שבהם, שאנחנו יכולים להביאם אל העבודה הקדושה

של בנין האומה באי"י, ע"י ההסתדרות העצמותית של דגל ירושלים במדה יתרה מאשר ע"י איזו הסתדרויות אחרות שהן מצויות כבר אצלנו מקדמת דנא.

אבל עוד יותר גבוה ויותר מסוים ממה שהוא תוכן המטרה של דגל ירושלים מצד כמותה, היא המטרה שלה מצד איכותה, מצד הרוחניות, מצד מטרת התחיה של הרעיון האלהי האמיתי של העולם הישראלי הכשר, שיקרא אל החיים בתור כח רוחני פועל בתור נשמה אל כללות התנועה ושל תחית עמנו בכלל, וביחוד של בנינו בארי"י[5], שהם צועדים ובאים לפנינו בההוה הפלאי שלנו של הזמן הנוכחי.

בשביל כבודה של נשמת אומתנו הפנימית, שהוא הוא הכבוד של שם ד' אלהי ישראל, מקור כל הופעת הרוח, של חיינו הלאומיים בטהרתם, הננו קרואים להגיד את האומר האלהי הנצחי שלנו, בהתגלות, בפני כל העולם הישראלי הפנימי, ובפני כל העולם החצוני של כל העמים, האומר הגדול הנצחי, שהוא מבטא בברור את רעיוננו הקדוש, ואת התחשבותנו עמו בכל מלא גבורתו ועזוזו השמימי, בכל המלוא של ההתיחסות שלו אל שיבתנו אל נוה קדשנו העתיק. בעלי המחשבה העמוקה של כל העולם החושב והמרגיש, שהוא יודע להרים את עצמו ממעל לאותה הקטנוניות ושטחיות המחשבה המרחפת בשוק הספרות הרגיל ובאיזה חוגים חברותיים של העולם האירופי הזמני, אותם שהם מכוננים להביט בתוך מערכי הבטה בהירים אל העתיד הזורם ובא מכירים הם יפה יפה, איך לקרא את שמה של תנועתנו ההוית לאי"י[6] עם כל המאורעות המתיחסות לה. הנשמות הגדולות אפילו של האנושיות הכללית, ובפרט הנשמות הישראליות הגדולות שלנו, הן מתמלאות באורה קדושה, בעינים פתוחות רואות הן, איך שדבר ד' על אודות גאולתנו הוא מתחיל להתגשם בפועל, והן יודעות להעריך אנה אנחנו נקראים לעמד בתכונת המעמד הגדול ההולם לנו.

לתחיה של כל מהותנו אנו נקראים, הננו הולכים להתחיות חדשה, לא לבד בשבבים חצונים של חיינו החמרים, לא, כי אם בכל כל תמותנו, של כל הגוף וכל הנשמה כולה של עמנו. אנו מרגישים והעולם הגדול של האנושיות בכחותיו היותר עדינים מרגיש גם הוא, שהתחיותנו האופית המיוחדה זורמת היא מכללות מקורנו הקדוש, ממקור ישראל בכל העומק המלא של תוכן חיינו. שבתוך העומק של כל מה שמתנועע אדות תחית האומה שלנו, זורם הוא השטף האלהי שהוא ממלא את לב עמנו, ברגשות תחיה אמיצים, שהידענות העצמית הזאת בעצמה היא אחת מהכחות הגדולים בתוך העסק הזה, זהו דבר שהוא מתחיל כעת להיות מופיע בהבלטה, לפני כל אדם של מחשבה.

אבל מי יכול הוא לבטא בטהרו את האומר הגדול, מי יכול הוא לצביין את התואר של אופי חיינו החדש בארצנו הקדושה וכל התקשרותו של כלל עמנו בכללות כללותו, באופן שיתאים אל המטרה הגבוהה של האידאה הראשית שלנו. מי יכול לכוין את הדרכים שהם מובילים לזה, על היסוד ועל התואר המדויק המקודש האלהי של ישראל, לא אחרים, כי אם עולמנו הישראלי הכשר, הוא, כשיסודר בחופש, ובמעמד עצמי בכל מלא חרותו, בכל מלא כח חייו. המלה השאיפתית הישראלית, אינה יכולה להתבטא כי אם על ידי ההסתדרות העצמית הכללית של כל עולמנו הישראלי הכשר, שהיא תוכר לא בתור איזה חלק נגרר מאיזה כח אחר, רק בתור כח החיים האמיתי של אומתנו שהוא מפיח את הנשמה האמיתית בתוך התוכן השלם של כל תנועותינו הלאומיות העולמיות, שהן מתעוררות כעת אצלנו, כדי להעלות

את התנועה של תחית האומה בכללה אל הנקודה האמיתית הקדושה של החיים הישראליים הטבעיים לנו באמת.

העולם הכשר כשעמד מרחוק ולא רצה להכיר את התנועה הציונית, הלא זה רק בשביל שהוא מבקש את הגילוי של רוח הקודש הישראלי בתוך תחית האומה. זהו בשביל שהוא מעריך את התנועה בהערכה היותר קדושה, ובעבור שהוא חפץ שכל הנלוים אל התנועה יבאו לידי ההכרה הישראלית המקורית, שלא אך בהרוח האירופי הכללי לבד תפרח תחיתנו, ולא לבד בהצביונות הקולטוריים הכלליים לבדם, גם אם יהיו מבוטאים בשפתנו העברית החביבה, שהתחיותה היא לנו ביסודה כל כך קדוש וחביב, וגם לא רק בשאיפות יבשות חמריות חברותיות שאולות מחיים של אחרים, אלה שרשאים אמנם להמצא בהם יסודות טובים ומכובדים, אבל כל זמן שלא יוצק בהם רוח החיים של התוכן הישראלי המקורי הוא דבר שאי אפשר שנשיג על ידם את המטרה לבא למצב חיינו החדש, בתור עם שלם על אדמתנו במובנו השלם.

רק כאשר נניח את האבן היסודי, את העולם המעשי הישראלי המיוחד של עצמותנו, את השקפת עולמנו והרגשותנו אלה, שהם כולם זורמים אצלנו מהאומר הקדוש האלהי, מתוך ההערכה הגבוהה של רכושנו האלהי הקדוש, ההתקשרות של עמנו אל הספירה האלהית הקדושה, אל המקור של גאולת ישראל, ולהאמון אל תורתו, שהיא היא הנה המעין של חיינו, אז רק אז, אנו יכולים להגיד בטח לפני כל העולם, שאנו הולכים אל עצמנו, שאנו נמשכים אל התוכן האמיתי של התחיותנו העצמית, ואנחנו בטוחים שהכח הפלאי העתיק והיפה של גור אריה יהודה יבריק לפנינו בכל מלא הדרו ויפעת עצמות פארו.

אבל מי הוא זה אשר יגלה את התוכן האמיתי של התחיותנו החדשה, מי הוא זה שיכיר אותה לקדושה ואלהית, אם לא עולמנו הישראלי הכשר בכל מלא תמותו, בהמוניו הרבים, בכחותיו האלהיים הנפלאים הקדושים, שהוא רק אז דבר אפשרי להיות מופע כשהוא מסודר, וההסתדרות הזאת זאת היא השאיפה של דגל ירושלים.

כשהעולם הכשר האמיתי מבקר את התנועה הציונית, אין זו בקורת שלילית, כלומר הוא אינו חושב שאין להתנועה בכלל שום ערך, שיש בתוכה איזה ענין של רע מוחלט, לא, הוא מבקר אותה רק בקורת חיובית, דהיינו שהיא אומרת שהתנועה הציונית צריכה להיות יותר גבוהה, הרבה מאד יותר גבוהה להתעלות ולהתרומם, כי עדיין במדה פחותה נתגלה בה ענין החיים הישראליים האמיתיים, עוד יותר מדאי פחות מהשיעור נתגלה בה אותו הכח הקדוש שהוא צריך להיות מתגלה בה, לפי אותו הערך של המדה הגדולה שהיא מוכרחה לדבר אחראי גדול ורשום כזה, שהוא צריך להציג את התוכן האמיתי של כל האומה כולה, בקשור של כל הדורות שלה, ובהעתיד הענקי שלה העולמי והממעל-עולמי. והתוכן הזה באופיו במהותו האמיתי, איננו נמצא בהעולם התרבותי החילוני, כשהוא לבדו יהיה עסוק עם העבודה של בנין האומה. על זה אין מספיקים כשרונות דיפלומטיים לבדם, גם לא כשרונות ספרותיים ושיריים של המודרניות הרגילה, ועוד אחרים מהמון הכשרונות והמעלות של יתרונות אנושיים כלליים, אפילו כשהם מגיעים עד הרוממות הגאונית שבהם. כל אלה הם דברים מאד טובים ומשמחים

בתור אמצעים, כשהם נשתמשים יפה עומדים הם לשמש את התנועה האמיתית של הנשמה הישראלית במלא גדולתה, אשר היא מתבטאת רק בכחה הקדוש הנצחי שלה, שהוא זורם אצלה בתוכיות רוחה העצמי, וזה אשר עשה אותה ואשר עושה ויעשה אותה עוד, לאומה שהיא עומדת לאור גוים ולגאולה וישועה לכל העולם כולו, אשר בעבור המטרות המיוחדות שלה לעצמה, ובשביל המטרות הכל-עולמיות שהן קשורות זו בזו, מוכרחת היא להיות בנויה ומאומצת בכל התוכנים והענינים הבעלניים, התרבותיים, והפוליטיים, בכל יחושיהם אל ארצה הקדושה העצמית.

דבר המובן מאליו הוא, שהרעיונות צריכים להתבטא במעשים שהם צומחים מתוך הרעיון הישראלי האמיתי, שהם יתארו את ההתארה של המדיניות הישראלית העתידה בארץ ישראל, והצביון של כל הצורות שהעתיד המאושר שלנו יביא לנו על היסוד של ההופעות העתידות, שהן צריכות להיות מותחלות בהדרגה מיד בזמן הקרוב להתראות, ובהתחשבות עמם יבנה הפרוגרם המשוכלל של דגל ירושלים.

האידיאל של דגל ירושלים מוכרח הוא להיות גורם לרומם את הערך של התנועה הציונית, ואת הערך של תחית האומה והכרתה בכלל, גם בכל מטרותיה העולמיות, הוא יכניס טריות של קדושה, בתוך כל ההסתדרויות העובדות את העבודות הטכניות בדבר התקדמות בניננו על ארצנו הקדושה, הוא ימשך משך כבוד של קודש על כל מעבדינו הלאומיים.

הטל של תחיה של האומר האלהי, שהוא יזל על ידי התנועה הכשרה באופיה הקדוש, יכניס שירה קדושה, והתלהבות רוחנית אלהית בתוך כל השדרות של התנועה, גם יכניס רוח ששון תחת הרוח הכהה, של הארסיות של הספקנות, שהחילוניות של כל תנועה היא עומדת בסכנה להפגע ממנה. כי רק במקום שהאורה האלהית היא מופיעה בתנועות החיים, שם זורחת היא הצהלה, הצהלה האמיתית המדויקה, ורוח החיים המרוצה, וזה הוא בעדנו הענין היותר מוכרח בצעדנו החדש בחדוש של חיינו הלאומיים בדיוקם, בנונו המוחלט, אנחנו מוכרחים לצעד אל המעין של הגילה, "ישמח ישראל בעושיו בני ציון יגילו במלכם".

העבודה של דגל ירושלים מתחלקת היא לשלשת מחלקות חטיביות, לפוליטית, עבודתית, ותרבותית. מובן מאליו שכל מחלקה, תסכם את הענפים הרבים שהם עומדים במצב של גדול תדירי, ע"פ המדה של התקדמותנו בהעתיד של הכלל-ישראל המסודר החי, שהוא זורם ונמשך בכל אופיו הרוחני והחומרי מתוך כל הגלויות אל נקודת הקודש של חייו. "מי אלה כעב תעופנה וכיונים אל ארובותיהם".

הענין הראשי של העבודה הפוליטית שלנו היא, התוצאה התמידית של ההכרה הברורה לפני כל העולם של העמים, שכללות האומה הישראלית בכללה מכרת היא את שייכותה לארץ ישראל מתוך הנביעה של המקור האלהי, כשם שקשורנו האמיץ בתור עם מצוי, עם ההצטינות הנפלאה של כל עברנו, הוא מאד מוסכם אלהי ומובטח, כשם שהודאיות שארץ ישראל היא ארצנו לעולמים מיוסדה היא על האמרה האלהית האין קצית, אשר כל האנושיות צריכה והיא עתידה להיות מכבדת, ובגודל רוממות הכבוד להכיר, אנחנו חייבים להכניס את התוכן הקדוש האלהי בתוך הבטחון של מעמדנו בא"י, שהוא יעורר

את כל העולם האנושי להתרומם לאחיזה קדושה בכל העניינים הפוליטיים שלהם, מה שההתכוונות מזה שהיא נובעת מתוך הנשמה הישראלית הקדושה מתוך תורתנו ונביאנו, זה המחשב הקדוש, הנצחי, היה יהיה העמוד והמבצר של שלום העולם העתיד, אשר יוחל בכל אופן להתפתח בתור תוצאה של המצרף הגדול, שהאנושיות בכלל ואנחנו ישראל בפרט הננו נצרפים ע"י המסות הגדולות של המלחמה האיומה העכשוית, שאחד מהגורמים הגדולים שלה היא השקיעה העמוקה של האנושיות בהחמרנות הגסה, ועזיבת האלהים בעמק המובן של המלה.

והיא, אותה ההתלות האלהית של הפוליטיות שלנו, תהיה ה"חומת-אש" אשר תכניס בטחון וכבוד אל קיומנו העתיד על ארצנו הקדושה. כל ההכרות הללו והאמצעיים שהם מובילים אל התבארותם, הם שייכים אל המחלקה הפוליטית של דגל ירושלים.

הצד העבודתי של דגל ירושלים כולל הוא ביחוד לדאג, שהיסוד הכשר של עמנו, שהוא באמת בכל כללות חייו, אגוד עמוק עם א"י[7], ועם קדושתה, באידיאליות היותר נערצה, שהוא יהיה בכל האפשרי יותר ויותר מתנטע בארץ, שיהיו זורמים קבוצים של אחינו היהודים הכשרים להתישב באי"י, לכונן מושבות, ליסד חוות, ערים, כפרים, בתי חרשת, וקבלניות מסחריות, השדרה של הפועל הכשר תתכונן ע"י מושבות של פועלים, בכל המכשירים הטובים הדרושים לזה. הדרך של התכונה המעשית היא היחידה שהיא סוללת את המסלה שיהיה הרושם של האידיאל הישראלי הכשר מכונן ומבוצר בחיים, שהוא יעשה את תוכן החיים של עמנו העז בענקיות רוחו על אדמת קדשו להצלחתו הטבעית לאמתתו. המחלקה התרבותית היא מתענפת על הקיום של כל קודש, וכל מה שהוא כשר, מכל מה שיש לנו בארצנו הקדושה, החל עם מה שיש לנו לעת ההוה, להחזיק את כל המוסדות הכשרים, לתן להם עצמה, להשתדל בכל האפשריות שיתקדמו בעושר הקודש שלהם בעתיד, לחזק את כל תלמידי החכמים שיש לנו בירושלים עיר הקודש, וביתר המקומות של ארצנו הקדושה, לראות איך לפאר ולהדר את כל הבתים המקודשים לתורה ועבודה, את בתי הכנסיות, בתי המדרשות, הישיבות משרדי בתי-הדינים, בתי התלמוד-תורה, ועוד, שיהיה להם חזות נאה והגון, שיהיו מתאימים עם התביעות ההיגיניות ומצב הבריאות, שיפרחו ויזהירו מבית ומחוץ, כמו שהוא ראוי והגון בעד עמנו הגדול החי בארץ חייו.

להתעסק בכל ענפי החנוך ע"י ההתיסדות של חדרים טובים, בתי ספר, ישיבות, עפ"י[8] הדרישה של הכשרות הישראלית לאמתתה, עם ההתאמה המכוונה להצרכים של חיינו החדשים בארץ ישראל.

ליסד ישיבת-עולם גדולה בירושלים, בפרוגרם ממולא בזהירות, ורחב ועשיר בתוכנו, ישיבה כזאת שתהיה בתוכנה ובחזותה לתפארת בישראל, ישיבה בעלת הרבה ענפים, בתור מחלקות על כל המקצעות שבתורה, שתהיה מקפת את כל התורה כולה שבכתב ושבעל פה את ההלכה וההגדה, וכל מה שהוא נוגע לחיי התורה בישראל במלא רוחב המובן של המלה.

לכונן בהישיבה קבוצים של תלמידי-חכמים גדולים, מחדשים, בעלי כחות יצירה טובים להמציא ספרים נצרכים בכל ענפי התורה וחכמת ישראל, לכונן את פרי יצירתם בסדר הגון, לדאג שהכתבים הטובים הנדרשים, והמצויינים ביחוד, יופיעו בדפוס בתבניות יפות ומהודרות.

להשתדל שיהיה נמצא קשר יחשי בכל האפשרות בין כל חכמי ישראל בכל הארצות עם חכמי הישיבה הגדולה שבירושלים, ע"י חליפות מכתבים תדיריות, בכל מקצעות התורה וחכמת ישראל, וע"י[9] עתון תמידי שיופיע ע"י העריכה של בחירי גדולי תורה וחכמי ישראל שבהישיבה, ועי"ז[10] יתרחב ויתרבה ג"כ[11] הקיבוציות של הכתבים המצוינים, שיהיו לספרים חשובים שיצאו לאור לזמנים מיוחדים בתכניות גדולות, הישיבה תתפתח במדריגה כל כך גבוהה בתורה וחכמת ישראל, עד אשר עולמנו הישראלי, וגם העולם הנכרי הבלתי ישראלי ידע שהמקום המיוחד להשיג ברורים מיוסדים, על השאלות היותר עיקריות בחכמת התורה והאמונה, וכל מה שהוא נכלל בחכמת ישראל בתוכן היותר עמוק ורחב ומתענף של המלה הגדולה הזאת, שהמרכז לזה, היא הישיבה בירושלים.

הדגל-ירושלים צריך לדאוג שיתכונן בית-דין גדול, ועד של רבנים גדולים, בעיר הראשית הקדושה שלנו ירושלים, שיהיה כולל בתוכו מספר רשום וידוע של חברים שבתוכם תתכנס קבוצה של אנשים בעלי סמך ובעלי צורה, בהעולם הישראלי.

שימצאו בתוכם גאונים גדולים בתורה, בחכמה ובצדקות, ובהתהלכות העולם והחיים, באופן שהועד הגדול הזה יהיה עומד על מצב כזה, שיהיה בהמשך הזמן מוכר אצל כל השדרות של עמנו, וגם אצל העולם הכללי, בתור הכנסיה הרוחנית המאומצת של עולמנו.

הועד או הבית-דין יכונן את מפעליו בצורה הדדית עם הנהלתנו העולמית, שהיא תתכונן אצלנו בעתידנו המובטח, בכל הדברים שהענינים של כלל האומה יהיו דורשים את ההדדיות הזאת, התנועה של כל אלה הדברים במחלוקותיהם בענפיהם, שהם מוכרחים להיות מתרבים, ושהם צריכים תמיד להיות הולכים ומתגדלים, יתאר הפרוגרם המשוכלל של דגל ירושלים אשר יוכל להופיע רק אחרי האסיפה הכללית המאושרת הראשונה ושהיא תוכל לצאת אל הפועל אחרי ההתיסדות של סכום הגון של הסתדרויות מקומיות שיתכנסו יחד אל דגל ירושלים.

בכן רבותי לעת עתה הננו עומדים אצל עבודת ההכנה, מי שהוא נאמן להאידיאה, של דגל ירושלים יכתיב את עצמו בתור חבר, לעזור לענייננו הקדוש. והנה נדרש מכל חבר נאמן שישפיע בכל האפשרות שלו, על יחידים, קבוצות, הסתדרויות, אגודות וחברות, שיכנסו בתור חברים אל דגל ירושלים.

התכונות הראשיות הנם לעת עתה, אלה:

א. כל איש ישראל שהוא שואף להתגשמות האידיאה של דגל ירושלים, דהיינו מי שהוא חפץ שהיסוד של גאולתנו ותחית האומה שלנו, יהיה מבוסס על המכון הקדוש האלהי, שהוא מופיע רק ע"י קדושת תורתנו הקדושה הוא מוכשר להיות חבר בדגל ירושלים.

ב. כל אגודה מקומית שהיא מכילה עשרה חברים, עושה לה יושב ראש ומציבה ועד של עוד שני חברים לפחות.

ג. כל אגודה יחידית היא מורשה לשלח דיליגט להאסיפה הכללית שהיא האסיפה שתמצא מקומה בהעיר של הועד המרכזי, שכעת הוא בלונדון.

ד. כשאגודה מונה מספר חבריה יותר מחמשים יש לה הזכות לשלח שני דיליגטים.

ה. כל אגודה מקומית צריכה להרשים את מציאותה אצל הועד המרכזי, ביחד עם זה, תודיע את הפרטים החשובים של פעולותיה, ולפחות את מה שהיא חושבת לפעול.

ו. כל אגודה צריכה להעמיד בכל חודש התודעות קצרה להועד המרכזי.

מהענינים שהוציאה אל הפועל במשך הזמן של החודש.

ז. מזמן לזמן, צריכות להופיע חוברות בשם "דגל ירושלים" ע"י הועד המרכזי, שבהן יתואר המצב של התנועה וכל הפרובלימים שיש להם התלות עם שאיפותיה.

ח. כל חבר בגיל של שמנה עשרה שנים, נחשב לחבר מאושר ב"דגל ירושלים". ט. צעירים יכולים ליסד קבוצות מיוחדות בשם "צעירי-ירושלים" בהתקשרות עם ההסתדרות הכללית של הדגל ירושלים.

י. נשים יכולות ליסד אגודות תחת שם "בנות ירושלים" גם צעירות יכולות ליסד חבורות בשם "צעירות ירושלים" ע"י התודעות של הועד המרכזי. יא. כל אלה האגודות של החבורות, ובכללן אגודות הנשים, הצעירים והצעירות, משלמות את דמי-חבר שלהן, אל הועד המרכזי, על פי ההערכה של ברור המצב אשר יתברר בין העומדים מצדם, ובין הועד המרכזי. יב. הועד ישיב לכל אחד על כל השאלות שיש להן איזה שייכות עם הענינים של דגל ירושלים.

יג. בכל עונה צריכה להיות אסיפה כללית של כל הדיליגאטים, וחברים, בתור הכנסיה הגדולה של "דגל ירושלים", ואנחנו מקוים שבעתיד הקרוב יהיה מקום הכנסיה בעירנו החביבה והקדושה, ירושלים עיר הקודש תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן.

בתקוה הגדולה אשר צור ישראל וגואלו, הבוחר בירושלים ושוכן ציון, יצליחנו בקבלנותנו, הננו חותמים לעת עתה את ההרצאה של ההודעה על דבר המטרות של דגל-ירושלים.

בהתקוה להההופעה המהירה של היום הגדול והאורי, ומהנביא הקדוש ציין אותו בהמלים הגדולים והקדושים הללו.

והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים, והשתחוו לד' בהר הקודש בירושלים. (ישעיה כ"ז[12] י"ג).

קול הקורא מאת הרבנים שליט"א[13]

לעולמנו הנכבד, של שלמי אמוני ישראל אנחנו הרבנים חתומי מטה, מרימים בזה, את דגלנו הקדוש דגל ירושלים, אשר נתכונן ע"י השתדלותו של כבוד הרב קוק שליט"א, לפני כל העולם הישראלי, הננו מוצאים מוצלח מאד את הרעיון הקדוש לאמץ ולקדש את תנועתינו של תחית האומה ובנינה על אדמתנו היקרה והקדושה, על ידי הכח של דגלנו הקדוש דגל ירושלים.

העינים של כל עמנו הקדוש ועיני כל האנושיות מוכרחות הן להפתח בהזמן הנפלא הנוכחי, להכיר איך היד האלהית החשופה מנהלת אותנו, עד כמה כל המאורעות של העולם הנן מכוננות כולן להקים את

אשר החליט האמר האלהי ע"י תורתינו הקדושה, ועל ידי נביאנו הקדושים. הצעדים של "אתחלתא דגאולה" מתחילים המה להיות כבר מורגשים, והאהבה האלהית לעם קדשו מתחילה היא להגלות ברשמים של גאולה, תנועתנו הלאומית לתחית האומה, ובנין הארץ מוכרחת היא להיות מוארת בשלהבת של אמונה ושל קדושה, בהרוממות של התשובה אל היהדות המלאה.

החפץ, והבטוי וכל המפעלים המעשיים, שהם מוכרחים לאותה ההסכמה הקדושה שהיא תחיה ותפאר את כל כחותנו הישראלים, מוכרחים הם להתבטא על ידי העולם הקדוש, של שלמי אמוני ישראל, ברגשותיו הקדושות והנמרצות. ובשביל כך מוכרחים אנחנו כולנו להתאחד לאגודתנו העולמית הגדולה, על ידי ההסתדרות ירושלים, אשר היא תקדש ותרומם בכחה העצמי, בעומק הרישום של תום יהדותה, את כל כחותנו שהם עובדים לשם המטרה של תחית האומה ובנין הארץ, על ארצנו הקדושה בכל גוניהם, בכן מבקשים אנחנו מכם אחינו האהובים, באו כולכם והתכנסו נא, בתוך הסתדרותנו הקדושה, "הסתדרות ירושלים" הרימו את הדגל הקדוש "דגל ירושלים". בכל החוגים שלכם ועל ידי הכח הקדוש של ההסתדרות "ירושלים", של בחירי שלמי אמונים, יתרומם ויתקדש לעיני כל העולם הישראלי וכל העולם האנושי, גם דגל ציון, ענינינו הלאומיים העולמים יעוטרו בריוח גדול בכבוד ואומץ, וברכת השלום תתפשט על כל השדרות של אומתנו היקרה שהיא תהיה מקור הברכה והשלום בעד כל העולם.

התחזקו אחינו שלמי אמונים בגדל רוח, בעומק רגש יהדותי, שאו בגאון במרץ, את דגלנו הקדוש "דגל ירושלים" תנו לעמנו אומץ אלהי, קדשו את שם קדוש ישראל וגואלו, התאחזו בתורתנו הקדושה לבנות בכחה את הדרך על גאולתנו המתעתדת לבא, במהרה בימינו אמן.

הרבנים מלונדון והמדינה

לונדון

מאיר צבי יונג, שמריהו יצחק בלאך, צבי הירש פערבער, מרדכי צבי שווארץ,

מאיר צימרמאן

ליעדז

ישראל חיים דייכעס, צבי הירש הורוויץ, נחום הכהן סינזון, יהודה ליב אסטרינסקי

מאנטשעסטער

ישראל יעקב הכהן יפה, משה יצחק סגל, מנחם מענדיל יצחק בערמאן אהרן ראובן טשארני, בירמינגהאם דוד ראבינאוויץ, סונדערלאנד משה נאמיאט, גייטסהעד יחיאל מאיר סאנדעלזאן, ניוקאסעל עוד רבנים גדולים ואנשי שם במדינה זו ובמדינות אחרות עומדים בהכרה גדולה בהתקשרות נאמנה לתנועתנו הקדושה התנועה "ירושלים" אמנם כעת נכתבו פה אותם הרבנים אשר הזדמנו עמנו פנים אל פנים והביעו את רגשי אהדותם הקדושים לענינו הקדוש.

חזקו אחים חביבים את הסתדרותנו הקדושה, הרימו את דגלנו הקדוש, דגל ירושלים.

בברכה מהבוחר בציון ושוכן ירושלים,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

הערה על דבר יסוד הישיבה העולמית בירושלים הנני מוצא לנכון לבאר את תוכן הרעיון של יסוד הישיבה האמורה במטרותנו. גדול מאד הוא הערך, של הישיבות הקיימות בירושלים, וביתר ערי הקודש, אוצרות קודש הן לנו, הרבה גדולי תורה, גאונים, צדיקים, וחכמים מצוינים נתנו לנו הישיבות הללו, ועלינו החובה להגדילן ולהאדירן, להוסיף להן עצמה, ולפאר את כבודן. אמנם התוכן של הישיבה היחידה, שחובתנו היא הולכת ומתגדלת, להוסיף עתה בתור אחד מהצרכים היותר גדולים וקדושים של כלל עמנו, היא ישיבה עולמית, כלומר לא ישיבה רק בעד בני ירושלים לבדם, או רק בעד בני ארץ ישראל בכלל לפי הערך של הקבוץ הישראלי שבתוכה, כי אם כללית. כי עלינו להתחשב עם המציאות האפשרית, שחלקים גדולים ורבים מאומתנו יהיו עוד פזורים בארצות הגולה, עד התור אשר גאולה שלמה תופיע, ולציון יבא גואל צדק, משיח צדקנו שיגלה ויראה במהרה בימינו. ועד העת ההיא אנו חייבים לעשות את ארצנו הקדושה בכלל ואת עיר קדשנו בפרט, לא למרכז רוחני, של חיי החול לכל הסתעפותיהם, בזה לא נתן כלל לעמנו, ולא לעולם כולו, את אמתת צביון החיים שאנו צריכים ועתידים לתן להם.

כחנו הגדול בסגולת קדושתנו הוא מונח, ועל ידי הארת אור תורתנו הוא מתגלה.

על כן לא למרכז רוחני סתמי אנו צריכים לעשות את ארצנו הקדושה ואת עיר קדשנו, כמו שגלו פנים שלא כהלכה בזה אנשים אחרים, כי אם למרכז קדוש, צריכים ועתידים אנחנו לעשות את בית חיינו, ולשלמות קדושת המרכז אשר יופיע חיי קודש גם על כל פזורי הגלויות, צריכים אנחנו שהכחות הצעירים היותר טובים והיותר מקודשים לקדושתה של תורה שבעמנו, הם יתועדו עמנו להתגדל באור תורה בתוך הישיבה הגדולה, הישיבה העולמית, שאנו שואפים שעל ידי התעמולה של הסתדרותנו הקדושה, ההסתדרות "ירושלים", תוסד בכל הדר שכלולה בעיר קדשנו, ירושלים, והיה יהיו הישיבות הקיימות בעיר הקודש מאז, עומדות בצביונן, ומוסיפות פאר והדר לכל אלה מבני ציון, החפצים לקבע את עצמם באהלה של תורה לכל ימי חייהם, ולהשאר בקביעות על אדמת הקודש, והישיבה העולמית תהיה למקום הקבוץ של כל הכחות הצעירים מפזורי הגולה, או מבני ארץ ישראל אשר ירצו באביב ימיהם להשתלם במשך איזה שנים בלמודם בתוך הישיבה העולמית. ואחר מלאת הזמן הקצוב שיהיה לכל צעיר שיכנס בהישיבה, יצא ממנה לעבוד את עבודתו בחיים, כל אחד ואחד לפי כשרונו וגורלו. חוץ מתלמידי חכמים יחידים, אשר יהיו שייכים להקבוצה העובדת בעריכת הספרים הנדרשים לפי הזמן, המה יהיו יכולים להשאר במחלקה זו בלא קצבה מוגבלת.

והבוחר בתורה ובציון וירושלים, יופיע על עצתנו, אמן,

1. ע"י - על ידי
2. עכ"פ - על כל פנים
3. בא"י - בארץ ישראל
4. ע"פ - על פי

5. בארי"י - בהארי"י - רבי יצחק לוריא
6. לאי"י - לארץ ישראל
7. אי"י - ארץ ישראל
8. עפי"י - על פי
9. ועי"י - ועל ידי
10. ועי"ז - ועל ידי זה
11. ג"כ - גם כן
12. כ"ז - כל זה
13. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתפט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ה סיון תרע"ח - לונדון **נמען:** הרב דב בער הלוי עפשטיין, ירושלים

בתחילה חשב שהישיבה הגדולה תהיה ב'יבנה', אבל אם בירושלים יקימו מוסדות לחכמות חול, אין להעביר את 'גדולתה של תורה' למקום אחר. רוב הישיבות הגדולות בחוץ לארץ נהרסו במלחמה. הרב קוק מבקש מהרב עפשטיין לאגד את גדולי ירושלים ל'דגל ירושלים'.

עיקרי הדברים

- הישיבה בירושלים ולא ביבנה.
- חורבן ישיבות אירופה.
- גיוס גדולי ירושלים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], כ"ה סיון תרע"ח[2].

שלו'[3] וברכה לכבוד ידי"נ[4] הרב המאוה"ג[5] סוע"ה[6] אוצר תורה ויראה טהורה איש חמודות מו"ה[7] דובער הלוי עפשטיין שליט"א[8].

אחדשה"ט[9] באה"ר[10].

אורו עיני מאור מכתבו הנעלה, והנה להאריך בדברים כעת ע"ד[11] פרטי הפעולות והמגמות אשר עומדות הן כעת על הפרק, לא יכילו גליונות, וחלק מזה ישכיל כתר"ה[12] חביבי מהחוברות הזארגוניות שבטח באו ויבאו לידו, ביחד עם קול הקורא ע"ד ההסתדרות "ירושלים", [ראו (כרך ג', אגרת תתע)] שהיא הולכת ומתעוררת ע"י[13] ההכרזה של הרמת "דגל ירושלים". אמנם בתחילה היתה מחשבתי שצריכים אנו לשאוף שמקום הישיבה יהיה דוקא "יבנה" ממש, [על פי "תן לי יבנה וחכמיה" (גיטין נו)] אבל אם מצד האנשים העולמיים יתיסדו בירושלים בעצמה כוננויות לחכמות חול, [האוניברסיטה העברית, שאבני הפינה שלה הונחו בתמוז תרע"ח] חושב אני שאין אנו רשאים לרכז את היסוד היותר איתן של גדולתה של תורה במקום אחר, אפילו אם יהיה חביב כמו "יבנה", ע"כ[14] נכתב בהמטרות שהישיבה צריכה להוסד בירושלים. מובן הדבר שיסוד ישיבה עולמית גדולה ואיתנה, מפוארה בכל עטרות הוד קודש, ועדויה ברוח צהלה טהרה וגבורה, היא כעת מוכרחת ביותר, אחרי שרוב הישיבות הגדולות שבחו"ל[15] נהרסו, בסערת הזמן, ומאד קשה יהיה ליסד בציון פנת יקרת זו, ואקוה בע"ה[16] כי ימצאו אמצעים חמריים, אם אך יתאגדו הלבבות של יחידי סגולתנו באי"י[17] להתאגד עמנו יחד במפעלנו הקדוש, להחיות את תחיית עמנו בחיי קודש ד' ואור קדושת תורתו.

ע"כ אהובי כתר"ה יהיה נא מעיר קודש לנו לעזר, וישתדל בכל כח השפעתו הטהורה לאגד ולקשר את לב כל גדולי וחשובי עיר עז לנו, וחשובי אה"ק[18] בכלל להלוות אל הדגל הקדוש, ולהחיות בעז גדולה את התנועה של "ירושלים", שהיא תצוק רוח קדושה, רוח שלו' ואהבה וריעות על עם ד', ורוח חיי עז

וגדולת נשמה על כל למודי ד', על חוכי ישעו, ומצפים תפארתו, בתתו מציון ישועה לעם קדשו, והי'[19] זה שלו' כנה"ר[20] ונפש ידי"ע[21] דוש"ת[22] באה"ר,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)
3. שלו' - שלום
4. ידי"נ - ידיד נפשי
5. המאוה"ג - המאור הגדול
6. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
7. מו"ה - מורנו הרב
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
10. באה"ר - באהבה רבה
11. ע"ד - על דבר
12. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
13. ע"י - על ידי
14. ע"כ - על כן
15. שבחו"ל - שבחוץ לארץ
16. בע"ה - בעזרת השם
17. בא"י - בארץ ישראל
18. אה"ק - ארץ הקודש
19. והי' - והיה
20. כנה"ר - כנפשו הרמה
21. ידי"ע - ידידו עוז
22. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתצ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו סיון תרע"ח - לונדון **נמען:** אחיו, הרב שאול חנה

'ריש מילין' - גם 'הלשון החתום שבו יש בו סגולה'. הרב קוק יודע שיידיש לא תתקבל בארץ, אבל בגולה צריך לדבר בשפת ההמון, ואין ביטוי שמדבר אל הלב כמו 'פרום' ביידיש. החוברת השנייה עושה רושם. הרב קוק שואל על 'ועד הרבנים' בירושלים ועל התנהגות 'השלוחים' (המשלחת) כלפי המוסדות, ומבקש לחזק את הקשר עם אנשי הרוח בארץ. 'המזרחי' יוכל להיכנס, 'אגודת ישראל' תלך שלובת יד, ועם הציונות - אחווה. הרב קוק שואל על כספי הישיבה, על הרבנות ביפו ועל המשפחה.

עיקרי הדברים

- 'ריש מילין' - סגולת הלשון החתום.
- יידיש בגולה.
- שאלות על הארץ.
- יחס לתנועות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], כ"ו סיון תרע"ח[2]. [כ"ו בסיוון תרע"ח (1918). הרב קוק ישב אז בלונדון]

אחי יקירי וחביבי הרשחה"ק[3] [אחיו של הרב קוק, הרב שמואל קוק] שליט"א[4], ורעיתך הכבודה תחי'[5], וצאצאיך היקרים, כולם יתברכו בכט"ס[6] לאוי"ט[7] ברב טובה וברכה.

אחי מחמדי, אין לי די מילין להודות לך על מכתבך היקר המפורט מיום י' אייר, ישר כחך, וכה תוסיף בטובך לשמחני תמיד בדבריך היקרים, ותקח לך מועד לברר לי את כל הנעשה כעת בא"י[8] בכל המעמדים השייכים לעניני הכלל והפרט, וכעת אכתוב לך על סדר מכתבך היקר.

שמחתי בהודעתך כי הנך משים לב להה"ראש[9] מילין", [ראו (כרך ג', אגרת תתד)] אקוה שכל מה שיוסיף כל ישר לב להגות בו לפרקים, יחשפו לו אוצרות חיים באור דעה והשכלת קודש, ואפילו הלשון החתום שבו יש בו ג"כ[10] סגולה, להאיר אור עליון על כל המשננו בטהרת רעיון, כי מתנת חנם חנני בו ד' מאוצרו הטוב, שנאמר עליו וחנותי את אשר אחון, [שמות לג, יט; ברכות ז] וכמו שדרשו חז"ל[11], אע"פ[12] שאינו כדאי, ומה גדלו חסדי ד'. גם אנכי ידעתי שלא יסכן הלשון הזרגוני בא"י, [שהיידיש לא תועיל בארץ ישראל] אבל ההכרח יאלצני פה בגולה לדבר דברי אל ההמון הרחב, ששפת קודש אינה מובנת לו, ולפי המצב בגולה לפעמים יוצאים מן הלב דוקא בלשון-הגלות, דברים לפי טבעם, מה שלא היו אפשרים להתבלט בעינם אם היו יוצאים בלה"ק[13], ועד הנה לא מצאתי מבטא מדבר כ"כ[14] אל הלב באמת, כמו הפעל "פרום" הזרגוני, ["פרום" ביידיש – אדוק, ירא שמים] לכל נטיותיו. בכ"ז[15] אקוה בעז"ה[16], שאקח דברים ע"ד[17] התוכן של ההסתדרות "ירושלים" גם בשפתנו הקדושה, החוברת השניה עם הקו"ק[18] [הקול קורא] הולכים ועושים רושם גדול, הלבבות מתעוררים, וגדולים וחשובים שהיו עד כה עומדים מרחוק באים ומתקרבים בהתלהבות.

אמנם הרבה תלוי הדבר בהיחש הרומם שיראו לזה מא"י[19] עצמה.

אקוה שתכתב לי בבירור איך היא התכונה של "ועד הרבנים" שבירושלים, [התארגנות משותפת של רבני ירושלים מכל העדות, שקמה אחרי הכיבוש הבריטי] הלא דבר משמח הוא שהכחות הפזורים של הקהלות השונות נתועדו יחד, ואיך הם מתיחשים לועד העיר, [ועד העיר ליהודי ירושלים, שקם אחרי הכיבוש הבריטי] והאחרון אליהם.

מאד אני צריך לדעת בבירור איך התנהגו "השלוחים" מפה למוסדותנו הקדושים ובתי הת"ת[20] והישיבות, וכמו כן להמוסדות הנמצאים לכה"פ[21] בידי היראים כהבקו"ח[22] ומוש"ז[23]. ["ביקור חולים" ו"מושב זקנים" בירושלים] חושש אני שאין חרדינו היקרים מכירים את כח עצמם כמה גדול הוא בע"ה[24] אם רק יתרוממו להכיר את גדולת ערכם בעולם, ויתעלו לקחת מהלך של רוח איתנה, והגות דעה ועצה מקפת, בדעת ד' ועולמו.

בשביל תוצאות מעשיות באי"י, ביחוד ע"ד המטרות היסודיות שבהחוברת, צריכים מאד להשתדל שיהיה הקשר שביני ובין כל השדרות של אנשי הרוח והלב הכשרים שבא"י[25], ובין העומדים בראש כל תנועה וכל מוסד, קבוע יפה, ואז יש לקוות בע"ה הרבה לטובה.

כעת צריכה ההשתדלות הראשונה להיות, להרבות תעמולה ליסוד ההסתדרות "ירושלים", דוקא בהטיבה בפני עצמה, כמו שמבואר הטעם בזה כבר בהחוברות. והרבה יותר מזה עוד עומד להתבאר, ובזה תלוי הצלת המעמד כולו, אפילו התפקידים של חול וכל שאיפותיהם הטובות תלויים הם הרבה ביסוד זה של ההסתדרות הכללית, הנשואה ע"י[26] דגל "ירושלים". צורת הקודש מוכרחת להיות מובלטת ונשואה על נס בתנועתנו הלאומית, מכל הצדדים והשאיפות כולם באיזה צד שנפנה, הולך ההכרח הזה ומתגבר. גם "המזרחי" יוכל להכנס לתוך ההסתדרות, [תנועת "המזרחי"] ו"אגודת ישראל" תוכל ללכת עמה שלובת יד בכל מהלכיה, ועם הציונות הכללית תעמד תמיד במעמד של אחוה, ושל השפעה אצילית.

הנחת את רוחי, בהודעתך ממצבך הפיננסי, ושת"ל[27] תקוה נשקפת שתשוב לאיתן מעמדך, ודי יצוה עליך את ברכתו בתוספת מרובה, בעזרתו מקודש. ע"ד תמיכת הורינו היקרים שי'[28], אנחנו שולחים לפי ההשערה, אבל אם ח"ו[29] אין מספיק להם, הואיל נא אח יקר והשתדל למלאות את מחסורם, ואם יהיה הסכום כבד עליך, כתוב נא כמה שיהיה בדעתך לקבע על חשבונינו, ונשתדל בל"נ[30] למלאות באה"ר[31].

מהמצב של הת"ת ביפו [תלמוד התורה "שערי תורה" ביפו] הייתי חפץ לדעת בפרטיות, הם השמיטו את הכתבת של בית המלאכה מהמכתבים החדשים. בצד אחד אני שמח על רוח התם המתנוסס בזה שלא להטעות את הבריות, בדבר שאינו נמצא, אבל מצד שני חושש אני שלא יתרשלו מהקמת בית המלאכה, ובאמת הוא נחוץ הרבה מאד, וכעת עוד יותר מהשנים הקודמות. עלינו לדעת כי להציל את ההמונים מטמיון רוחני, אפשר רק ע"י חינוך של מלאכה תחת השגחה הגונה בעניני היהדות, להריחם בריח תורה וקדושת ישראל, וגם במה שנוגע לחפץ המתנדבים בין אנשי המעשה בגולה ודאי דבר בית המלאכה הוא דבר יסודי.

רב תודות לך אח יקר על כל מה שהודעתני מבנותי היקרות שיחיו, [בנותיו של הרב קוק, שנשארו בארץ ישראל בימי המלחמה] ומה מאד אשתוקק שיתפתחו בדרך נאה והגון, ברוח של מוסר יפה, בטעם טוב ואצילות, ובבריאות הגוף והרוח. אקוה שהשי"ת[32] יעזרנו על כל הנצרך. מובן הדבר שאם הייתי מטבעי עלול לכספים, היה לי פה ביותר ריוח, אבל את תכונתי א"א[33] לי לשנות, וההתרחקות מכספים פועלת את פעולתה כנהוג, בכ"ז חזקה היא תקותנו שיזמין השי"ת[34] לנו על כל הנדרש בהכרח. והנה אנחנו נכתוב לה בע"ה שתעשה כעצתך, ובטובך תתענין במצבן כראוי ובישוב הדעת תעיין בזה, ותכתב לנו מכל דבר בפרטיות.

אנכי כתבתי לבתי' [בתיה מרים, בתו של הרב קוק] שתודיעני ע"ד הספרים שלנו אם הם קיימים, והיא כתבה לנו שהם בעינם, ובטובך תברר לי את המצב, וגם ע"ד הכתבים שלי אם הם כולם שמורים, ישנם איזה מספר של כרכים בלתי מסודרים, וחוברות קטנות בטח ידעת מהם בכללות, ואולי בפרטיות, ת"ח[35] אתן לך אם תודיעני בטובך מכ"ז. מה מאד ישמח לבי אם צאצאיך היקרים היכולים כבר לתפוש עט בידם יכתבו לנו בעצם ידם מילים אחדים, וגם אלטע תחי' ראוי שתכתב דברים אחדים ביחוד תשמח בזה הרבנית תחי'.

והנה לפי הערך ערכתי לפניך בזה דברים מבוררים על איזה פרטים שעלו ברעיוני ע"פ[36] סדר מכתבך היקר, ואתה תוסיף בע"ה להציע ולברר ולעורר על עוד פרטים מהנדרש לעניני המצב, ומה מצבם של יקירנו, איך מתפרנסים, ר'[37] יוסף ויונה, פסח, ושמואל ומשפחתם שיחיו, [בני המשפחה בארץ: ר' יוסף רבין ור' יונה מירקין, גיסיו של הרב קוק] ההתחיל שמואל כבר לעשות איזה עסק, והרא"מ[38] סלוצקין שיחי'[39] [אלעזר משה סלוצקין, איש עסקים ונדבן ממלבורן, מחותנו של הרב קוק] הישוב ליסד את בית החרושת?

ואיך עומד הוא ענין הכספים שהם מיוחדים בעד ישיבתנו, מהם נמצא סכום ביד רפאל שיחי', ואיזה סכום מונח כמדומה בהבנק, העומדים הם בחזקת קיום? ומצב הרבנות ביפו והמושבות איך הוא? [בהיעדרו של הרב קוק, שכיהן כרבן של יפו והמושבות] אקוה שהכל תברר לי. והנני בזה חותם בברכה ובצפיית ישועה, וברכת ד' על עמו ונחלתו בקרוב, ונזכה לחזות פני כולכם וכל מחמדנו בשמחת לבב על אדמת הקודש. כנה"י[40] ונפש אחיך דבק באהנ"פ[41],

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

נ.ב. בשביל בגדים שלחנו לבחינה, אם נקבל ידיעה שבא המשלוח נשתדל בל"נ, לשלח עוד, כמו כן שלחנו כעת מעט כסף, וחוץ מזה המחינו ע"י מר פעניגשטיין שאקוה שימסור כראוי, ואנחנו נשלם בזה לבנו היושב פה. הרבנית תחי' דו"ש[42] כולכם.

הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)
3. הרשחה"ק - הרב שמואל חיים הכהן קוק (אחי הרב)
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. תחי' - תחיה

6. בכט"ס - בכל טוב סלה
7. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
8. באי"י - בארץ ישראל
9. להי"ראש - להרב רבי שמות שמתחילים באותיות א, ש (למשל: אברהם + שמואל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
10. ג"כ - גם כן
11. חז"ל - חכמינו זכרונם לברכה
12. אע"פ - אף על פי
13. בלה"ק - בלשון הקודש
14. כ"כ - כל כך
15. בכ"ז - בכל זאת
16. בעז"ה - בעזרת השם
17. ע"ד - על דבר
18. הקו"ק - הקהילה קדושה
19. מא"י - מארץ ישראל
20. הת"ת - התלמוד תורה
21. לכה"פ - לכל הפחות
22. כהבקו"ח - כהביקור חולים (בית החולים)
23. ומוש"ז - ומושב זקנים
24. בע"ה - בעזרת השם
25. שבאי"י - שבארץ ישראל
26. ע"י - על ידי
27. ושת"ל - ושתודה לא-ל
28. שי' - שיחיה
29. ח"ו - חס ושלום
30. בל"נ - בלי נדר
31. באה"ר - באהבה רבה
32. שהשי"ת - שהשם יתברך
33. א"א - אי אפשר
34. השי"ת - השם יתברך
35. ת"ח - תלמידי חכמים
36. ע"פ - על פי
37. ר' - רבי
38. והרא"מ - והרב רבי שמות שמתחילים באותיות א, מ (למשל: אברהם + משה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
39. שיחי' - שיחיו
40. כנה"י - כנפשו היקרה
41. באהנ"פ - באהבת נפש
42. דו"ש - דורש שלום

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתצא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו סיון תרע"ח - לונדון **נמען:** הרב א"ר צ'רני, ברמינגהם

אין להבליט את הצד השלילי של 'הזרם הקיצוני'. דרך התגברות הנשמה הפנימית בתחייה ישובו גם הרחוקים: 'לאותו המקום הירוד שלאומיות טבעית חילונית אינה יכולה לחדור, יכול לחדור הניצוץ הקדוש'. הרב קוק מתכנן מאסף ביידיש.

עיקרי הדברים

- לא להבליט שלילה.
- הניצוץ חודר לרחוקים.
- מאסף ביידיש.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1], כ"ו סיון תרע"ח[2]. [כ"ו בסיוון תרע"ח (1918). הרב קוק ישב אז בלונדון]

שלו'[3] וברכה לכ'[4] ידי"נ[5] הרה"ג[6] החה"ש[7] זך הרעיון ורב פעלים מו"ה[8] א"ר[9] צארני [הרב אהרן ראובן צ'רני, רב בברמינגהם, מחברי "דגל ירושלים"] שליט"א[10] רב דק' בירמינגהאם [רב קהילת ברמינגהם שבאנגליה] יצ"ו[11], וכא"ל[12] ברכת ד' וכט"ס[13].

יקרו לי מאד דבריו היקרים במכתבו. הנני רואה בכת"ר[14] אחד מבעלי ההכרה וההרגשה הנכונה, שכמותו ירבו בישראל. ובאמת גם זה הצד של ההצלה מהזרם השלילי הקיצוני, העלול להפריד גם את המקובצים, וק"ו[15] שאין בכחו לקבץ את הנפזרים, ועכ"פ[16] ברור הוא שיש בכחו להפריע בעד הקיבוץ האידיאלי שנפש ישרה מישראל שואפת אליו, אבל בסידור הרצאת הדברים ראוי ודאי שלא להבליט את הצד השלילי, כי סוף כל סוף תקותנו חזקה היא בעז"ה[17] צור ישראל וגואלו, כי ע"י[18] ההתגברות של הנשמה הפנימית, שהיא תאיר את אורה בתוך התחיה הלאומית, ע"י ההתכנסות הכללית של כשרי ישראל, העומדים איתן על מעמד הקודש של המסורת הנאדרה, בחיים, בהגיון, בהרגשה, באמונה ובמעשה, ישובו לנו גם אחים רחוקים מאד, ממש האובדים והנדחים. [על פי ישעיהו כז, יג] ולאותו המקום הירוד, שלאומיות טבעית חילונית אינה יכולה לחדור, יכול הוא לחדור הניצוץ הקדוש החי מאור ד', מקור החיים ב"ה[19], המתגלה באור תורה ונר מצוה, [על פי משלי ו, כג: "כי נר מצוה ותורה אור"] ביקרת אמונת אומן, [על פי ישעיהו כה, א] ובטוהר קדושת ישראל. אקוה שכת"ר[20] יהיה מהחלוצים העובדים על שדי התנועה הקדושה הזאת, [תנועת "דגל ירושלים", שהרב קוק ייסד בלונדון בשנת תרע"ח (1918)] אשר גדולי עם ד' מעברים רבים הולכים ונלוים אליה. ודי' יהיה בעזרנו להעמיד מחנה גדול, כמחנה אלהים, [על פי דברי הימים א יב, כג] לגונן בעד נשמת עמנו ולהפריח פרחי הוד קודש על כל הככר כולו של תנועת התחיה ובנין הארץ.

יהיו נא חליפות מכתבינו תכופות בע"ה[21] ובעת הכושר יכתב כת"ר[22] בטובו מהגיוני לבבו, ע"ד[23] הסתדרותנו ומגמת דגלנו, כי חושב אני שנצטרך ג"כ[24] להוציא איזה מאסף, לע"ע[25] באידיש, שיקבץ חות דעתם של אנשי רוח שונים הנאמנים לדגלנו, למען יתבררו ויתלבנו הדברים בע"ה, והנני חותם בכל

חותמי ברכות, ישלח השי"ת[26] מרפא וארוכה ורפואה שלמה בתוש"ח[27] עם ד' לחמותו הכבודה ובתו היקרה תחי'[28], ויברך אותו ואת ביתו וכא"ל בכט"ס[29], כנה"י[30] ונפש ידי"ע[31] דוש"ת[32] באה"ר[33],

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)
3. שלו' - שלום
4. לכ' - לכבוד
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. הרה"ג - הרב הגאון
7. החה"ש - החיים והשלום
8. מו"ה - מורנו הרב
9. א"ר - אמר רבי
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
12. וכא"ל - וכל אשר לו
13. וכט"ס - וכל טוב סלה
14. בכת"ר - בכבוד תורתו
15. וק"ו - וקל וחומר
16. ועכ"פ - ועל כל פנים
17. בעז"ה - בעזרת השם
18. ע"י - על ידי
19. ב"ה - ברוך השם
20. שכת"ר - שכבוד תורתו
21. בע"ה - בעזרת השם
22. כת"ר - כבוד תורתו
23. ע"ד - על דבר
24. ג"כ - גם כן
25. לע"ע - לעת עתה
26. השי"ת - השם יתברך
27. בתוש"ח - בתוך שאר חולי (ישראל)
28. תחי' - תחיה
29. בכט"ס - בכל טוב סלה
30. כנה"י - כנפשו היקרה
31. ידי"ע - ידידו עוז
32. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
33. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתצט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ז' מנחם אב תרע"ח - הרוגייט **נמען:** הרב מאיר צבי יונג, לונדון

הבריאות מעכבת אותו. עניין 'המזרחי' אינו נוגע להם; רבים שאינם רוצים להתאגד עם הציונות ייכנסו לאגודה, וממילא יתרומם גם 'המזרחי'. התקבל מברק מתלמודי התורה במושבות, שהוצאתם 260 לירה לחודש; הרב הרץ כבר שלח 400, ויש לזרזו שוב, אחרת המורים 'פורקי העול' ימשכו את הילדים. הרב קוק מציע לקבוע את ערב ר"ח אלול ליום תענית ותשובה.

עיקרי הדברים

- עיכוב רפואי.
- המזרחי.
- תלמודי התורה במושבות.
- יום תענית.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ז' מנ"א[2] תרע"ח[3], האראגייטה. [ז' מנחם אב תרע"ח (1918). הרוגייט – עיר מרפא בצפון אנגליה, שבה שהה הרב קוק בקיץ תרע"ח לריפוי]

שלו, וברכה, באה"ר[4] לכ"[5] ידי"נ[6] הרב הגאון אוצר תו"י[7] וחכמה רב פעלים מו"ה[8] מאיר צבי ד"ר[9] יונג [הרב ד"ר מאיר צבי יונג, רב "התאחדות בתי הכנסת" בלונדון] שליט"א[10], האב"ד[11] דאגוה"ק[12] בק' לונדון יצ"ו[13].

אחדשה"ט[14].

מכתבו הנכבד הגיעני, והנה כעת מעוכב אני מטעם הרפואה, ומוכרחני להמשיך עוד את ישיבתי פה עד אשר אשלים את חוק המרפא, יתן ד' שיהי'[15] לרפו"ש[16]. ולולא מצב הבריאות המעכבני כבר הי'[17] בדעתי לסור למאנשעסתר [מנצ'סטר, שבה קהילה יהודית גדולה; הרב קוק תכנן לבקר בה לקידום "דגל ירושלים"] ועוד לפני התחלת עסקי הרפואה, אבל בביקור הרופא מצא שאני מוכרח להקדים את עסק הרפואה, ות"ל[18] שמעט הוטב לי לפי מה שהי'[19] המצב מקודם שהייתי סובל הרבה מכמה רפיונות ל"ע[20].

הענין של המזרחי, [תנועת "המזרחי", המפלגה הדתית בתוך ההסתדרות הציונית. הרב קוק מבהיר ש"דגל ירושלים" אינו מתחרה בה אלא פונה לאלה שאינם מוכנים להצטרף לציונות] אינו נוגע לנו, אקוה שימצאו הרבה שלמי אמוני ישראל, שאינם חפצים בשו"א[21] להתאגד עם הציוניות בכללה, מפני נימוקיהם, ההם יכנסו לאלפיהם בע"ה[22] באגודתנו, [אגודת "דגל ירושלים", שייסד הרב קוק בלונדון בשנת תרע"ח] וממילא יתרומם ג"כ[23] קרן המזרחי במטרתו לחזק את עניני הדת וכל עניני הקודש, ע"י[24] מה שרבים יהיו עמנו. בטח כבר עשה כתר"ה[25] איזה צעדים ע"י המכתב אל בתי הכנסיות. יודיעני נא בטובו מהפרטים שעלו בידו. בכלל הלא פנינו הם מועדות לשלו'[26] ולאחדות כלל עמנו, ולחזק את כל קודש ד' בישראל ובא"י[27], שעי"ז[28] יתאמץ כח הלאומי הכללי שהוא אחוז תמיד במעמד הרוחני האמיתי.

היום קבלתי דעפעשע [מברק (מגרמנית: Depesche)] מבתי הת״ת[29] שבמושבות, [תלמודי התורה במושבות שייסד ד"ר משה אויערבך בחסות הרב קוק ("נצח ישראל"), שסבלו ממחסור בימי המלחמה] שהם דרושים לעזרה מהירה. הוצאתם היא שתי מאות וששים לי״ש[30] לחודש, והנה בתחילת הזמן הי׳ לי ג״כ ט״ג[31] [טלגרמה – מברק] מהם, ולקחתי דברים עם ד״ר הערץ [הרב הראשי הרב ד"ר יוסף צבי הרץ; ראו (כרך ג', אגרת תתפא)] ושלח להם ארבע מאות לי״ש, ובזה החזיקו מעמד עד כה. ועתה כבר הגיע התור שצריך למהר לתמוך בידם, כי אם ח״ו[32] יפסיקו את פעולתם ימשיכו המורים פורקי עול התורה אשר בבתי הספר את הילדים אליהם. והנה כבר דרשתי מד״ר[33] הערץ כעת ע״פ[34] ט״ג שיחיש את מעשהו, ומאז כבר הבטיחני ע״ז[35], אולי יקח כתר״ה עמו דברים בזה, נוסף ע״מ[36] שאכתב בלי״נ[37], ומני׳ ומנן תסתיים שמעתתא [ממנו וממני תסתיים ההלכה – לשון התלמוד; כאן: בפעולה משותפת יבוא הדבר על תיקונו] בע״ה.

כעת יושב אצלי הרב הורוביץ מליעדז, [ככל הנראה רב מהעיר לידס שבאנגליה] והננו מדברים ע״ד[38] אגודתנו ירושלים, [אגודת "דגל ירושלים"] ונחשוב שבקרוב יהי׳[39] פה הוא והרב דייכעש, [הרב ישראל חיים דייכס, רבה של לידס] והרב יפה ממאנשעסטר, [הרב ישראל הכהן יפה, רב במנצ'סטר, מידידי הרב קוק] ועוד, ונשלח לקרא גם לכת״ר[40] ועוד רבנים חשובים, אקוה שיבאו בעה״י[41], ונחל את מעשנו בפרסום הראוי, ומפני אותם שאינם מכירים את טוהר לבבנו ואת גדולת המטרה שיש במפעלנו... סוף סוף יכירו גם הם את צדקנו.

מאד הי׳ נכון הדבר שנסכים כלנו להודיע בפומבי את יום ער״ח[42] אלול דהאי שתא ליום ת״צ ותשובה, [ערב ראש חודש אלול של שנה זו (תרע"ח) ליום תענית ציבור ותשובה, בעיצומה של מלחמת העולם הראשונה] והתעוררות הלב למע״ט[43], אולי יחנן ד׳, ויאמר למשחית הרף, [על פי שמואל ב כד, טז; דברי הימים א כא, טו] ויאיר מהרה אור ישועתו ושלומו. יקח נא כתר״ה דברים בזה עם חברינו הרבנים שי׳[44] ועם יתר הכוחות אשר ימצא נכון לפניו ויקדים נא להודיעני תוצאות ההשתדלות בזה.

והנני בזה חותם בברכה ובצפיית ישועה לחסדי צור ישראל שיאיר עינינו באור ישועתו, ומבין המצרים ירחיב לנו [על פי איכה א, ג ותהלים ד, ב] וירים קרן לעמו וישרים יראו וישמחו, [על פי תהלים קז, מב] כנה״ר[45] ונפש ידי״ע[46] דוש״ת[47] באה״ר,

הק׳ אברהם יצחק הכהן קוק

הנני באה״ר דו״ש[48] כבוד חביבינו הרבנים חברי הועד כולם יתברכו בכט״ס[49].

ידי״ע הנ״ל

1. ב״ה – ברוך השם
2. מנ״א – מנחם אב
3. תרע״ח – השנה תרע״ח (1917/1918)
4. באה״ר – באהבה רבה
5. לכ׳ – לכבוד
6. ידי״נ – ידיד נפשי
7. תו״י – תורה ויראה
8. מו״ה – מורנו הרב
9. ד״ר – דוקטור

10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. האב"ד - האב בית דין
12. דאגוה"ק - דאגודת הקהילות
13. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
14. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
15. שיהי' - שיהיה
16. לרפו"ש - לרפואה שלמה
17. הי' - היה
18. ות"ל - ותודה לא-ל
19. שהי' - שהיה
20. ל"ע - לא עלינו
21. בשו"א - בשום אופן
22. בע"ה - בעזרת השם
23. ג"כ - גם כן
24. ע"י - על ידי
25. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
26. לשלו' - לשלום
27. ובא"י - ובארץ ישראל
28. שעי"ז - שעל ידי זה
29. הת"ת - התלמוד תורה
30. לי"ש - לירות שטרלינג
31. ט"ג - טלגרמה
32. ח"ו - חס ושלום
33. מד"ר - מדרש רבה
34. ע"פ - על פי
35. ע"ז - על זה
36. ע"מ - על מה
37. בל"נ - בלי נדר
38. ע"ד - על דבר
39. יהי' - יהיה
40. לכת"ר - לכבוד תורתו
41. בעה"י - בעזרת השם יתברך
42. ער"ח - ערב ראש חודש
43. למע"ט - למעשים טובים
44. שי' - שיחיה
45. כנה"ר - כנפשו הרמה
46. ידי"ע - ידידו עוז
47. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
48. דו"ש - דורש שלום
49. בכט"ס - בכל טוב סלה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתק

תמצית האגרת

תאריך ומקום: יום טוב גדול, ט"ו מנחם אב תרע"ח - הרוגייט **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

הם בהרוגייט כשלושה שבועות, והעבודה מתעכבת, אבל התנועה כבר 'על מסילתה'. כדאי לתרגם את החוברות ואת הקול הקורא לשפות כל מדינה. עכשיו צריך להתחיל בצעדים מעשיים: לתמוך באופן עצמאי במוסדות הקודש בארץ, כלומר בתלמודי התורה במושבות וביפו, ב'תחכמוני' ובישיבות ירושלים. ד"ר לוין עומד בראש 'נצח ישראל'; נשלחו לו 400 לירה, והוא מבקש 1000. 'אנו באים להוסיף לעמנו את אמצו העיקרי, בתתנו להתנועה הלאומית צביון של קודש', ואת התנועה הזאת צריכים להוביל אלה שעומדים על הקודש. הצעת הרצי"ה לשבת בציריך לשם עבודת הדגל מתקבלת.

עיקרי הדברים

- צעדים מעשיים: תמיכה במוסדות הקודש.
- ד"ר לוין ו'נצח ישראל'.
- צביון של קודש לתנועה הלאומית.
- לשכה בציריך.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], יום טוב גדול ט"ו מנ"א[2] [ט"ו באב; ראו (כרך ג', אגרת תתלח)] תרע"ח[3], (הראגייטה).

בני חביבי שליט"א[4], ב"ה על החוה"ש[5] אשר עמנו. יתן ד' והרפואות יוסיפו אומץ וחיל והרחבת הלב לעבודת ד' ועם קדשו אשר נאהב סלה.

הננו פה זה כמשלש שבועות, כמובן מתעכבת היא התקדמות העבודה של דגלנו הקדוש, בכ"ז[6] התנועה הולכת כבר על מסילתה, ויש תקוה להתקדמות חשובה בע"ה[7]. ראוי להעתיק את החוברות וקוה"ק[8] לשפות המדוברות בכל מדינה, אקוה שכה תעשה במדינתך.

כעת צריכים כבר להחל בצעדים המעשיים הראשונים. המוסדות הנוסדות לרומם את יסוד הקודש באי"י[9] צריכים תמיכה עצמית, כלומר לא ע"י[10] אחרים שאין דעתם נוחה בעצם ביסודם. מהם בתי הת"ת[11] במושבות, וביפו וגם ה"תחכמוני" בכלל, וק"ו[12] הישיבות והת"ת[13] בירושת"ו[14].

ד"ר[15] לוין הוא כעת נושא את דגל הדירקטוריא על "נצח ישראל", [רשת תלמודי התורה "נצח ישראל"; ראו (כרך ב', אגרת תריח)] והוא חרוץ בעבודתו. ארבע מאות לי"ש[16] נשלח לו מפה בראשית הזמן, כעת הוא דורש אלף לי"ש, וזה אינו רב בעד ערך ששה בתי ת"ת[17] וההוצאה שם גדולה כעת. אחינו הציונים, מכל טפוס שהם, צריכים לדעת, כי אנו באים להוסיף לעמנו את אמצו העקרי, בתתנו להתנועה הלאומית צביון של קודש. באהבה רבה נקבל מהם את הצביון הלאומי הטבעי, שהם דוגלים בו, שהוא כח יפה ועדין, אבל לכלל חיים עצמיים יבוא רק בהזדרקותה של נשמת הקודש בו, אור עוז כל עולמים, חיי עם קדוש עדי עד. וזאת התנועה, להחיות את חיי העם מיסוד חייו, היא צריכה להנתן דוקא ביד אלה שכפות רגליהם עומדות רק על מעמד הקודש, אותם אשר לבת אש חיי הטוהר אשר לדורות עולמים לא כבתה בנשמתם,

מפני שלא נמכרו לעקר של הציביליזציה האלילית הזמנית. הבה נתעורר בעוז ד' ונעורר רבים עמנו, שלו'[18] וישע נפריח בכל גבול ישראל, תנו עוז לאלהים על ישראל גאותו. [תהלים סח, לה] ההצעה ע"ד[19] קביעותך בציריך לשם עבודת הדגל מתקבלת היא על הלב, פרש נא את הפרטים ומי ומי אתנו משם.

הנני כעת מקצר, בתקוה להאריך אי"ה[20] כשיגיענו מכתב מפורט ממך. ב"ה מאה"ק[21] קבלנו מכתבים משמחים לב משלו'[22] כולם ת"ל[23]. כתוב נא להם גם אתה בתכיפות ובבירור.

דר"ש[24] כל חביבנו ביחוד להר"א[25] קמחי וצאצאיו היקרים, להר"מ[26] ויסבורד וכב"ב[27], ולכל יקירינו וחובבינו ישרי לב, שי'[28] כולם ברב טוב לאוי"ט[29]. ביחוד שלו' חביבינו הרנ"ח[30] שטערנבוך שי' וכב"ב וחתנו חביבנו הרב באצקי שי' וכא"ל[31] שי'. מאשר שי' הננו מקבלים מכתבים, ב"ה על שה"ט[32].

חזק בני ודי יעודדנו בצדקת ישעו, אביך מצפה אשרך כל הימים,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. החוה"ש - החיים והשלום
6. בכ"ז - בכל זאת
7. בע"ה - בעזרת השם
8. וקוה"ק - וקול הקורא
9. באי"י - בארץ ישראל
10. ע"י - על ידי
11. התי"ת - התלמוד תורה
12. וק"ו - וקל וחומר
13. והתי"ת - והתלמוד תורה
14. בירושתי"ו - בירושלים תבנה ותכונן
15. ד"ר - דוקטור
16. לי"ש - לירות שטרלינג
17. ת"ת - תלמוד תורה
18. שלו' - שלום
19. ע"ד - על דבר
20. אי"ה - אם ירצה השם
21. מאה"ק - מארץ הקודש
22. משלו' - משלום
23. ת"ל - תודה לא-ל
24. דר"ש - דורש שלום
25. להר"א - ל + הר"א: הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
26. להר"מ - ל + הר"מ: הרב רבי שם שמתחיל באות מ (כגון משה / מאיר / מרדכי / מנחם / מיכל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
27. וכב"ב - וכל בני ביתו
28. שי' - שיחיה
29. לאוי"ט - לאורך ימים טובים

30. הרנ"ח - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות נ, ח (למשל: נתן + חיים) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
31. וכא"ל - וכל אשר לו
32. שה"ט - שמו הטוב

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ' אלול תרע"ח - הרוגייט **נמען:** הרב יעקב משה חרל"פ

ברכת השנה, והתנצלות על מיעוט מכתבים. 'הסתדרות ירושלים' מסתעפת לשלושה: התנועה הירושלמית - אידיאלים ודעות שיעוררו רוח קודש; ההסתדרות - חיזוק הקודש בארץ 'בשלטון עצמי מבלי שום התרפסות' לכוח של חול; ו'דגל ירושלים' בידי תמימי דעים, ובראשם גדולי תורה. הישיבה העולמית חייבת להיות בירושלים, ופניה אל הצעירים מכל הגולה, מהישיבות שנחרבו, למאות ולאלפים, 'לכח מכריע על תגבורת החול'. מהישיבות הקיימות יבואו לזמן קצוב, וכל ישיבה תעמוד במעלתה. 'כלים גדולים עלינו להכין' לאורות העתידים.

עיקרי הדברים

- שלושת ענפי התנועה.
- שלטון עצמי לקודש.
- הישיבה העולמית בירושלים.
- 'כלים גדולים עלינו להכין'.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] כ' אלול תרע"ח[2], האראגאטה.

בספרן של צדיקים גמורים לחיים טובים ארוכים ומתוקנים יכתב ויחתם כבוד מחמדי חותם לבבי, הרב הגאון המפורסם לשו"ת[3] קדוש ד' מכובד סוע"ה[4] מו"ה[5] יעקב משה חרל"פ[6] [הרב יעקב משה חרל"פ, מתלמידיו הקרובים של הרב קוק בירושלים] שליט"א[7] וכב"ב[8] היקרים, הקטנים עם הגדולים, כולם יתברכו במעולות שבברכות, ברב נחת והצלחה, בנועם ד' וחדות עזו לאוי"ט[9].

אחדשה"ט[10] באהבה מקורית פנימית.

אין די באר חביב לבי המניעות הרבות, בכמות ובאיכות, אשר ימנעוני מהפיק את עונג רוחי לבא בכתובים את כת"ר[11] יקירי לעתים קרובות. אמנם עצת ד' היא תמיד כי המסתרים יגיהו את האורים היותר אמיצים, אתה אל מסתתר אלהי ישראל מושיע. [ישעיהו מה, טו]

רבה עלי תכונת העבודה ביסוד הסתדרותנו הקדושה, הקשורה בקשר אמיץ ביסוד אור ישראל, המתנוצץ ממקום מה נורא, מרום מראשון מקום מקדשנו, המסתעפת לשלשת ראשים יסודיים, התנועה הירושלמית, אידיאליה דעותיה, רגשותיה, ופנימיות סוד שיח כונותיה, הראויה להתפשט עלי אדם רב, לעורר רוח קודש ד' במרחקים, לרומם קרן דעת ד' צור ישראל וגואלו, אשר זרע עזו נטויה על עמו ונחלתו, לאהבת יונתו תמתו, גם מחגוי הסלעים [על פי שיר השירים ב, יד; ה, ב] וסתרי המדריגות. אור תנועת קודש זו, תסיר את כרובי עינא, המעיבים את עננ חשכם, המערימים סוד על עם ד' לחשוב עליהם תועה, ועזבון. והתנועה ירושלים נפלאות תחולל בספרות ובפועל, להביע לכל העולם כולו הנה דבר ד' קם ונהיה, ולא עזב ד' את עמו, ולא יעזבנו עדי עד. ההסתדרות ירושלים תאמץ ותחזק את כל

המקודש על אדמת הקודש, בשלטון עצמי מבלי שום התרפסות כל דהו לאיזה כח של חול, וכל הנושא ידיו קודש לדי לבא לעזרה, מכל המון בית ישראל הנה הוא מציב לו יד ושם בהיכלי קודש ד'. דגל ירושלים, ינשא בידי תמימי דעים שלמי אמונים, צניעי ומעלי, הכופים אזניהם לקול מורים, ולבם וידם אמונה בטהרת קדושת ישראל בכל מערכי לבם ומהלכי חייהם, ובראשם ראשי עם ד' גדולי תורה טהורי לב ונבוני דעת ויראת ד'.

הישיבה העולמית, מוכרחת היא להתיסד בירושלים, [תכנית "הישיבה המרכזית העולמית", שהוקמה בירושלים כעבור שנים אחדות ונודעה בשם "מרכז הרב"] אחרי אשר לא בכוחנו הוא להפריע את תגבורת החול, ביסודי בניניהם, לא דוקא אל יושבי הארץ מאז מועדות פני הישיבה הזאת, ולא דוקא אל הקביעות הבלתי זמנית הנהוגה בישיבות הקדושות שכבר קנו להם קביעות מאז, שעלינו לרוממם ולשגבם, לחזקם ולאמצם. אבל פנינו מועדות אל החיל תופסי התורה הצעירים אשר בכל תפוצות הגולה, ממרכזי הישיבות הגדולות אשר נתבטלו בימי מהומת הזמנים, למה לא נקבץ לנו חיל קדוש צעיר ורענן לשם ד' ותגבורת כח תורתו, בהאדרתה של תורה והגדלתה, בריבוי עם למאות ואלפים שינהרו אל עיר הקודש, אל מקום בית חיינו צריכות עינינו להיות נשואות, והי'[12] החיל הקדוש הזה לכח מכריע על תגבורת החול, וכאשר אור עליון וקדוש מהגיוני קודש, ורזי תורה ודעת ד' יוצץ ביחידי הסגולות, יהיה לרוח חיים, ולאבן חן על כל המחנה כולה, שכולה היא קודש, כולה מוכתרת בכתרה של תורה בנעימת המדות, ובתפארת ד' על עם קדשו. מהישיבות הקיימות יוכלו לבא רק על משך זמן של קצבת שנים, והישיבות העומדות, כל אחת ואחת תעמוד במעלתה כבודה ויפעתה. זאת היא מטרתי ומגמת פני ע"ד[13] האידיאל של הישיבה.

כלים גדולים עלינו להכין, למען יכנסו בהם האורות העתידים להופיע בחסדי ד' גואל ישראל וצור ישעו על עם קדשו סלה. בע"ה[14] אקוה שמזמן לזמן יפקד חביבי הדרת כת"ר בקול מקודש, וסוד שיחו לא ימנע מהודיעני בפרטיות, וברכת ד', אומץ ועז, בריות גופא ונהורא מעליא תשגבהו, ובימין ד' רוממה נתגבר ונושע, וחדות קודש תהי'[15] עם רוחנו תמיד, ועדנת נועם אור תורה, וצפיית ישועה, שמחת גדולת צורינו גואלנו, יתעלה עדי עד רוממות כבוד שם תפארתו, תאשרנו תמיד, בהוספת חיל ומחיל אל חיל נצעד, וברחבה נתהלך בדעת ד' אמת וחקרי פקודיו ואמרות קדשו, ובגודל חסדו וטובו יתמך את גורלנו לטובה ויזכנו לחדות פנים בשמחות וגיל בעיר ד', עיר עז לנו עדי עד, בקיבוץ בניה לתוכה בשמחות וברוממות קרן ישועה, ממקור הקודש, אשר יופיע על כל נאות יעקב. והי' זה שלו'[16] וברכת עולמים כנפשו הטהורה ונפש ידידו עז קשור בקשרי קודש בידידותו הנאמנה המצפה לתשועת ד' וחותם בברכת השנים,

הק' אברהם יצחק ה"ק

לכל אהובינו ודו"ש[17] בקודש שלו' וברכת השנים באה"ר[18].

הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)

3. לשו"ת - לשם ולתפארת
4. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
5. מו"ה - מורנו הרב
6. חרל"פ - הרב יעקב משה חרל"פ (תלמידו של הרב קוק)
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. וכב"ב - וכל בני ביתו
9. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
10. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
11. כת"ר - כבוד תורתו
12. והי' - והיה
13. ע"ד - על דבר
14. בע"ה - בעזרת השם
15. תהי' - תהיה
16. שלו' - שלום
17. ודו"ש - ודורש שלום
18. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקי

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ערב ראש השנה תרע"ט **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

ברכת השנה, גם לאברהם קמחי ולמשה ויסבורד, ותלונה שהרצי"ה לא כתב זמן רב על ענייניו הפרטיים. נוסדו אגודות בכמה קהילות, ובעיקר בלידס ובמנצ'סטר, אחרי נאומיו. הרב קוק רוצה להוציא הכול גם בתרגום ללשון הקודש, כי ביידיש 'לזרא' בארץ. היום ביקרו אצלו חיילים מהלגיון האמריקאי - 'רוח חדש... נושב במחנה ישראלי'. הרב קוק שואל על תרגום החומר לגרמנית, על עלות לשכה בצירך ועל יחס העיתון השבועי של ליטמן.

עיקרי הדברים

- אגודות בלידס ובמנצ'סטר.
- תרגום ללשון הקודש.
- ביקור הלגיון האמריקאי.
- שאלות על צירך ותרגום.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ער"ה[2] דשנת עטר"ת[3]. [ערב ראש השנה תרע"ט]

בני מחמדי ויקירי, ברכת ד' ברכת השנים וכוח"ט[4] בספרן של צדיקים גמורים לך מחמד לבבי שליט"א[5], ולכבוד חביבינו הנכבד והמרומם מר אברהם קמחי שליט"א, וכא"ל[6] ולכל אהובינו כולם בכלל ובפרט, שלו'[7] וברכה וכט"ס[8] וכוח"ט לאוי"ט[9]. הננו כבר צמאים לדבריך בפרטיות מכל הליכותיך ומעשיך בענינים הפרטיים, אשר לא כתבת מהם מאומה שום דבר זה זמן כביר.

עבודת דגלנו הקדוש מתרחבת היא ב"ה למעלה למעלה, נוסדו אגודות בכמה קהלות ברב רושם ותקוה גדולה בעה"י[10]. ביחוד בערים הגדולות ליעדז ומאנשסטר, ב"ה שפעלו בהם דברי אשר דברתי בפומבי בהרצאת הענין לטובה. יואל ד' ויתחזקו שרידינו בעבודת הקודש, הנה באה השעה שקרנות צדיקים תרוממנה, וכרם ד' יבנה ברב פאר והדרת קודש, הבו נתחזקה נא לעבודת ד' וישראל עמו. אקוה בע"ה[11] להו"ל[12] את כל הנדפס גם בהעתקה ללה"ק[13] בייחוד בשביל השפעתה של א"י[14], שהדיבור הז'רגוני הוא לזרא כעת ביחוד בימי התעוררות הרוח הגדולה בכל השדרות.

היום בקרוני חברים של הלגיון האמריקני, [חיילי הגדודים העבריים שגויסו בארצות הברית במסגרת הצבא הבריטי, בדרכם לארץ ישראל] איך שיהי'[15] נפלא הדבר מאד, ומעשי ד' צור ישראל וגואלו נפלאים המה בכל מערכי רוח האדם כאשר הם נפלאים בכל מפעליו, רוח חדש רוח עז ורוח קודש נושב במחנה ישראל, ופעמי צמיחת גאולה מורגשים הם, אבל לעבודה להופעת אור קדוש ישראל הננו נקראים, וצור ישראל יאזרנו חיל ברוב חסדו ובעוזו יאמצנו.

באחד המכתבים העירותיך ע"ד[16] העתקת הדברים הנדפסים בשפה האשכנזית בגופן שלהם, הודיעני נא אם עשית בזה איזה צעד, ואם הדבר נוגע לשאלת כספים פרוט לי את הדברים כראוי.

וע"ד[17] לשכה מיוחדת בציריך, באר נא כמה היא ההוצאה שצריכה לזה וכמה מהתפתחות לטובת תנועתנו הקדושה יש לקוות ע"ז[18]. ואיך מתיחס לענייננו העתון השבועי של ליטמן. אקוה שביושר לבבך ודעתך הישרה, תבין לברר את הדברים כראוי.

והנני בזה מקצר מרוב הטרדה, וצור ישראל וגואלו יברכנו בעוז ישע ימינו ויעודד ענוים בישועה, כנה"י[19] ונפש אביך מצפה לישע עמנו ולתהלת נחלתנו במהרה בימינו בקרוב,

אברהם יצחק ה"ק

שלו' וברכת השנים לידידינו היקר המופלג מו"ה[20] משה ויסבורד שליט"א וכב"ב[21] היקרים שי'[22] ברב טוב וחסד לאוי"ט,

הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. ער"ה - ערב ראש השנה
3. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
4. וכוח"ט - וכתיבה וחתימה טובה
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. וכא"ל - וכל אשר לו
7. שלו' - שלום
8. וכט"ס - וכל טוב סלה
9. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
10. בעה"י - בעזרת השם יתברך
11. בע"ה - בעזרת השם
12. להו"ל - להוציא לאור
13. ללה"ק - ללשון הקודש
14. א"י - ארץ ישראל
15. שיהי' - שיהיה
16. ע"ד - על דבר
17. וע"ד - ועל דבר
18. ע"ז - על זה
19. כנה"י - כנפשו היקרה
20. מו"ה - מורנו הרב
21. וכב"ב - וכל בני ביתו
22. שי' - שיחיה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקיא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ז' תשרי תרע"ט **נמען:** אחיו, הרב שמואל

ממכתב חיים ושרה נשמע גם על שלום אחיהם הרב דב בער ועל מחותנו של שמואל. בתמיכת מוסדות הקודש ו'נצח ישראל' יש עיכובים; הרבה תלוי בכך שהתנועה 'ירושלים' תלבש 'צורה עולמית'. הרב קוק מתכנן להדפיס בעברית את מה שנדפס ביידיש, ולהוציא מאסף 'דגל ירושלים'. יש לחזק את ההסתדרות בארץ; הם מקווים לקרן לישיבה עולמית בירושלים, ולמשלחת ברשיון הממשלה הבריטית בשם 'הקומיסיה ירושלים', שתכונן את מוסדות הקודש במעמד חופשי. יסודות התנועה הלאומית יעמדו בכוח החול, וכוח הקודש יעמוד בחופשו - 'מטרתנו היא אך לבנות ולא להרוס'. הרב קוק תמה שלא קיבל מכתב מאחיו הרב שאול חנה.

עיקרי הדברים

- חדשות מרוסיה.
- עיכובי תמיכה.
- מאסף 'דגל ירושלים'.
- ישיבה עולמית ו'הקומיסיה ירושלים'.
- 'לבנות ולא להרוס'.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ז' תשרי, עטר"ת[2]. [ז' בתשרי תרע"ט (1918). הרב קוק ישב אז בלונדון]

אחי יקירי וחביבי הרה"ח[3] מר שמואל [אחיו של הרב קוק, הרב שמואל קוק] שליט"א[4], ורעיתך היקרה וצאצאיכם החביבים ברוכי ד' שי'[5] לאוי"ט[6] בכט"ס[7], שלו'[8] רב וברכת השנים וכוח"ט[9] [וכתיבה וחתימה טובה] ושמחת יו"ט[10] ברב עונג ונחת.

תל"י[11] על החוה"ש[12] אשר עמנו. כבר הודעתיך כמדומני מהמכתב שקבלנו מחיים ושרה שי', [ר' חיים קוק, אחיו של הרב קוק, ורעייתו, שישבו בסראטוב שברוסיה] שכותבים ד"ש[13] גם מאחינו הרד"ב[14] שי' [הרב דב בער קוק, אחיו של הרב קוק, שנותר ברוסיה] וביתו ומחותנך שי', שדורש הרבה לדעת משלומכם הטוב. את מקום תחנותו של חותנך לא הודיע במכתבו. בעניני התמיכה של מוסדות הקודש בכלל, ונצח ישראל [תלמודי התורה "נצח ישראל" במושבות, שייסד ד"ר משה אויערבך] עם כל אגפיו [ראו (כרך ב', אגרת תריח)] בפרט, נזדמנו במשך הזמן איזה מניעות ועיכובים, ואקוה בע"ה[15] שהדברים ישובו למצב יותר מעולה. כעת תלוי הרבה בהתאמצות ההשפעה של תנועתנו הקדושה "ירושלים" שהיא מוכרחת ללבוש צורה עולמית גדולה רחבה ומקפת, המדברת שלו' לכל עם ד' הגוי כולו, ונושאת בגאון את דגל הקודש בחופש מלא. אקוה בע"ה שנדפיס בקרוב את כל הנדפס מכבר באידיש, בקובץ אחד בלה"ק[16], והגליונות של הקו"ק[17] [של הקול קורא] ג"כ[18] נדפיסם במספר הגון עברית, ונקוה להו"ל[19] בקרוב מאסף "דגל ירושלים", [להוציא לאור] שיתחיל לבאר את התוכן של תנועתנו בצורה ספרותית רחבה. ב"ה התנועה הולכת וכובשת את השדרות היותר יפות ורחבות, והרחוקים ג"כ הולכים ומתקרבים, וכל מה שהדברים יותר נשמעים ברבים הולכים קרני הזוהר של

התנועה ומחממים ומאירים את הלבבות. בחוגי המזרחי [תנועת "המזרחי"] כבר מתחילים להרגיש איך שההתעוררות הנשאה של קדושת תנועתנו תחזק ותאמץ כל פינה טובה וכל רגש קדוש ותביעה נפשית יהודית באיזה צורה שתהי'[20].

אמנם הרבה מאד צריכים להתאמץ שתהיה הסתדרותנו ניכרת יפה על אדמת הקודש. מקוים אנו שקרן גדולה תוזמן למטרת ישיבה עולמית גדולה ורחבה בעיקו"ת[21] ירושת"ו[22], וטובי בנינו פזורי הישיבות שבכל הגולה יקוו אליה בחבה ובכבוד, יואל ד' וחפצו בידינו יצלח שתסודר ג"כ משלחת קדושה ברשיון הממלכה הבריטית, בשם הקומיסיה "ירושלים" [הוועדה] שחבריה יהיו נושאים דגל הדת וקדושת התורה, לכונן בעוז וגאון קודש את כל מכוני הקודש, ולגשם בפועל את השאיפה של תחית הקודש, כרצון יראי ד' וחושבי שמו, במעמד חפשי בלתי תלוי בכח חילוני כלל וכלל, ויסודות התנועה הלאומית שלנו יהיו מבוצרים באיתניותם ע"י[23] כח החול, אשר יעסוק בהוד וכבוד בכל עניני החול, וישפיע מטובו ג"כ על הקודש כשירצה לעזור בעזר חומרי בכבוד, וע"י[24] כח הקודש שיהי'[25] עומד במכונו בחופשו בהסתדרותו הכללית "ירושלים", שיאגד את כל כוחות הקודש, ויתן מקום לפיתוחם של כל הסעיפים בהרחבה, ע"פ[26] המגמות הפרטיות של נטיות הלב השונות, ששרשן בטהרת נפש, שיעבוד את עבודתו על כל חוגי הקודש בכל הרחבתם, בביצור עמדת ההוה, וביצירת העתיד, בהתפשטות ענפיו המרובים, ושלו'[27] אמת יהיה ביניהם, כי מטרתנו היא אך לבנות ולא להרוס, לעסוק בעבודות חיוביות, ולא לפזר את כוחותינו על כל שלילות.

ותקותנו חזקה היא בע"ה, כי יצדק קודש [על פי דניאל ח, יד] ואור ד' יגלה על עם קדשו, בפארו והדרו, באור דעה והשכל, בקדושת רגש ורוממות שירת גאולים, גאולי ד' עם הקודש.

הנני כמוכרח לקצר. להורינו שי' לוטה בזה המכתב, שתמסור בטובך לידם. והשי"ת[28] יחנינו ויצליחנו במעבדנו למען שמו הגדול, ולמען עמו ונחלתו, אשר נאהב סלה עדי עד.

אחיך דושו"ט[29] כה"י[30],

אברהם יצחק ה"ק

תמיהני שלא קבלתי זה זמ"ר[31] שום מכתב מאחינו הרש"ח[32] שי', [ר' שאול חנה קוק, אחיו של הרב קוק, שישב ביפו] נא לעוררו ע"ז[33].

הנ"ל

מה שלומם

הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
3. הרה"ח - הרב החסיד
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. שי' - שיחיה

6. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
7. בכט"ס - בכל טוב סלה
8. שלו' - שלום
9. וכוח"ט - וכתיבה וחתימה טובה
10. יו"ט - יום טוב
11. תל"י - תודה לא-ל יתברך
12. החוה"ש - החיים והשלום
13. ד"ש - דרישת שלום
14. הרד"ב - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ד, ב (למשל: דוד + בנימין) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
15. בע"ה - בעזרת השם
16. בלה"ק - בלשון הקודש
17. הקו"ק - הקהילה קדושה
18. ג"כ - גם כן
19. להו"ל - להוציא לאור
20. שתהי' - שתהיה
21. בעיקו"ת - בעיר קודשנו ותפארתנו
22. ירושת"ו - ירושלים תבנה ותכונן
23. ע"י - על ידי
24. וע"י - ועל ידי
25. שיהי' - שיהיה
26. ע"פ - על פי
27. ושלו' - ושלום
28. והשי"ת - והשם יתברך
29. דושו"ט - דורש שלומו וטובו
30. כה"י - כנפשו היפה
31. זמ"ר - זמן רב
32. הרש"ח - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ש, ח (למשל: שמואל + חיים) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
33. ע"ז - על זה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקיג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ב תשרי תרע"ט **נמען:** (נמען לא מפורש; כנראה תשובה לשואל על התנועה)

סניפים נוסדו בכמה קהילות, ובחורף יוצא מאסף 'דגל ירושלים'. התנועה מתחלקת לשלוש מחלקות: 'האידיאה ירושלים' - בירור הערך המקודש של התנועה הלאומית ושל קשר ישראל לארצו, גם בעיני חסידי אומות העולם; 'ההסתדרות ירושלים' - כל מי שרוצה לראות את הארץ בנויה בהדרת קודש, גם מי שאינו 'שלם באמונה' לגמרי; 'הדגל ירושלים' - שומרי התורה בחייהם הפרטיים. במעשה: לחזק את המוסדות הקיימים כדי שלא יזדקקו למבזיהם; ישיבה עולמית מפוארת בירושלים כנגד הצעירות החילונית שתתרחב בעקבות האוניברסיטה; קרן לספרות; ובית דין גדול בירושלים לכל האומה. בעניין השפה: החרמה גמורה של היידיש מוקדמת מדי. גם ארץ ישראל צריכה להשתתף ביצירה ולא רק לקבל כספים. אין להפריד בין הכוחות, גם עם 'הפשרנות המזרחית'.

עיקרי הדברים

- שלוש מחלקות: אידיאה, הסתדרות, דגל.
- ישיבה עולמית מול האוניברסיטה.
- בית דין גדול בירושלים.
- שאלת היידיש.
- אחדות עם המזרחי.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], י"ב תשרי עטר"ת[2]. ["י"ב בתשרי תרע"ט (1918). הרב קוק ישב אז בלונדון]

עניני דגלנו ["דגל ירושלים"] הולכים ומתפתחים ["דגל ירושלים"; ראו (כרך ג', אגרת תתע)] בע"ה[3], סניפים נוסדו בכמה קהלות, ההסברה הולכת ומתרחבת, ונקוה שסוף סוף יבינו הכל את העדינות התמה שבתנועתנו ועד כמה כבוד בית ישראל תלוי בה, ורבים רבים מאד יהיו עמנו. בימי החורף הבע"ל[4] נקוה להו"ל[5] מאסף דגל ירושלים לבאר את פרטי התנועה בבירורים ספרותיים. ביחוד צריכים אנו לבאר את היסודות הראשיים של מגמתינו, שהם מסתעפים לשלושת המחלקות של תנועתנו הקדושה, האידיאה ירושלים, ההסתדרות ירושלים והדגל ירושלים. א) תפקיד האידיאה היא בירור הרעיון ע"ד[6] הערך המקודש של התנועה הלאומית ושל יחש האומה לארץ ישראל ויחש האנושיות בכללה לקשר הקודש של ישראל לארצו, כפי מה שהדבר מתבטא גם אצל הכוחות היותר טובים שבחסידי אומות העולם, בעלי השפעה, מכל המינים, פוליטיקאנים, סופרים, רוחנים וכו'[7]. המלה ההפקרית ונאיצת הקודש, המצויה בחלקים מחוגי העסקנות המודרנית שלנו, היא מחלשת את יפוי הכח הפוליטי של עמנו, וכל העולם הכשר שלנו הוא קרוא עתה לבסס בכוחו הגדול לקדש את היסוד המוצק של תנועת התחיה. ב) ההסתדרות ירושלים תכניס לתוכה את כל אדם מישראל, המכיר ושואף שצורת החיים המקודשים בישראל תהיה מוכרת יפה לחיינו בארץ ישראל, החל מחיזוק האמצעים של החינוך עד המוסדות היותר כלליים, הגורמים בצביונם אופי מיוחד על החיים, שכולם ראויים להיות חתומים בחותם המלא של הנשמה הישראלית השלמה.

רבים מאד נמצאים שאיננו יכולים לחושבם בכלל "שלמי אמוני ישראל לגמרי", ובכ"ז[8] חפצים הם בכל לבם לראות את ארץ ישראל בנויה בהדרת קודש. מן היותר קרוב עד היותר רחוק שבסוג זה תבנה ההסתדרות, שע"י[9] רבוי חבריה תעשה גם לכח חמרי הגון וגם לכח מוסרי חשוב של גלוי רצון לאומי לגבי העולם החיצון והפנימי. ג) הדגל ירושלים יכניס לתוכו כל אלה אשר היהדות השלמה היא מתקיימת בחייהם הפרטיים, הם כל המחנה הגדול העולם הכשר שלנו, שהעתיד הלאומי עליו הוא מיוסד ואור הקודש עליו יגלה, ובגודל זכותו של כח איתן זה חיי האומה שוטפים על כל מרחביהם.

אתה שואל ע"ד המעשים והפעולות. הנה כל המפעלים שכבר ישנם בחוגו של עולמנו הכשר הלא אנו שואפים לחזקם ולאמצם, להעמידם ברשות עצמם שלא יצטרכו לקבל תמיכה מכוחות כאלה, שהם באמת מבזים אותם בלבם בפיהם ובעטם, ואנו שואפים לרומם את הערך המוסרי של כל המפעלים שלנו בתמיכתנו אותם שתלך בדרך כבודה, ע"י[10] מה שיוכרז על ידינו בכל העולם עד כמה גדול הוא התפקיד של עולמנו הכשר הנושא בתוכו את רעיון-הקודש של האורה האלהית, שהיא היא ולא אחרת היא הגורמת את צעדי "האתחלתא דגאולה" שלנו. [על פי מגילה יז: "מלחמה נמי אתחלתא דגאולה היא"] ואנו הולכים עוד ליצור לנו מוסדות ויצירות, שעוד לא נתהוו בתחומנו. הכלליים שבהם הם: הישיבה העולמית, שהננו שואפים שתיבנה בירושלים בצורה טרקלינית מפוארה ושתקבץ אל תוכה המון צעירים בחירי הכשרון מבני הישיבות הרבות שבחו"ל[11], כדי שתהיה לנו צעירות רעננה מקודשה לאור תורה וקודש ד' בישראל, שתהיה ראויה להכריע את כף הקודש, לעומת הצעירות החילונית שכבר ישנה ושעוד עתידה להתרחב ע"י האוניברסיטה; [האוניברסיטה העברית, שאבן הפינה שלה הונחה בירושלים בקיץ תרע"ח (1918)] שואפים אנו ליצירת קרן גדולה וחשובה למטרה זו וידים יש לתקותנו בע"ה; כלולה היא תקותנו זו בתקות יצירת אורגנים ספרותיים רבי ענין בעולמנו הקדוש, הכוללת בקרבה ג"כ[12] תמיכה לכל כח ספרותי הגון פנימי.

ועל כולם התייסדות ב"ד[13] גדול בירושלים לאומה בכללה, מכולכל בכבוד והרחבה ומורשה מהמון הקהלות, שהתנועה ירושלים תתפשט בהן במלא העולם. נניח שמטרה זו האחרונה יש לה עיכובים יותר עזים מכל, בכ"ז[14] מכלל שאיפה אינה יוצאה.

את החסרון של השפה אקוה לתקן בע"ה. בראשית הצעד הייתי מוכרח להשתמש בגולה בשפת ההמון, וכן עושים גם קנאי העברית. אמנם כעת בהשפעת א"י[15] ודאי העברית תבוא על מקומה, אף כי חושב אני שע"י ההחרמה הגמורה של הז'רגון, [היידיש] שהיא מוקדמת לשעה הראויה לכך, מתכבש ונלחץ הוא מעט או הרבה הרעיון גם בארץ ישראל, וביותר תהיה מורגשה לחיצה זו בשטף הבאים ועולים מבני הגולה בימים הקרובים העתידים לבא.

וגם באי"י[16] אנו צריכים לרכוש לנו שוק אידיאלי, ארץ ישראל אינה צריכה להיות רק היונקת את הכספים מחו"ל[17], היא צריכה להשתתף ביצירה, והעולם הכשר שלנו צריך שיהיה מוער על זה. הסתדרותנו הקדושה שואפת לרומם את כבוד האומה על ידי הוד קדושתה, לחלץ את תנועת התחיה ממעגל הצר החילוני שהוא לחוץ בו. כל לב עדין מאיזה מעמד שהוא צריך למצוא בקרבו נטיה לתנועה עולמית זו.

מאד חפצתי, שעכ"פ[18] יהיה איזה ענין המקשר את כל בתי החינוך הנאמנים לדי ותוה"ק[19]. אע"פ[20] שלפעמים קשה לרבים לסבול את הפשרנות המזרחית, [של תנועת "המזרחי"] בכ"ז הלא סוף סוף חפצים הם להעמיד יתד וגדר לקדושת ישראל באי"י, ואין לנו להפריד בין הכוחות העובדים להקים לישראל ניר בקודש [על פי מלכים א יא, לו: "למען היות ניר לדויד עבדי"] באיזו צורה שתהיה.

שלכם,

אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
3. בע"ה - בעזרת השם
4. הבע"ל - הבא עלינו
5. להו"ל - להוציא לאור
6. ע"ד - על דבר
7. וכו' - וכולי (וכן הלאה)
8. ובכ"ז - ובכל זאת
9. שע"י - שעל ידי
10. ע"י - על ידי
11. שבחו"ל - שבחוץ לארץ
12. ג"כ - גם כן
13. ב"ד - בית דין
14. בכ"ז - בכל זאת
15. אי"י - ארץ ישראל
16. באי"י - בארץ ישראל
17. מחו"ל - מחוץ לארץ
18. שעכ"פ - שעל כל פנים
19. ותוה"ק - ותורתנו הקדושה
20. אע"פ - אף על פי

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקיח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ג' מרחשון תרע"ט **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

הימים הנוראים עברו כשורה, עם בשורות כלליות טובות. התנועה מתקדמת, ומעטים מבינים איך תנועה 'אצילית' חובקת המונים בלי לגרוע מאגודות קיימות. הוועד הכללי בירושלים שלח לו כעין כתב רבנות לירושלים, עם הבטחת פרנסה בכבוד. הרב קוק השיב שאם טובת העיר דורשת זאת לא יימנע, אבל צריך שיתאחדו כל הכוחות: בתי הדין, ראשי המוסדות, המושבות, וגם הספרדים. מאסף 'דגל ירושלים' ייצא ביידיש ובעברית, והרב קוק מזמין את הרצי"ה לכתוב. מר עמוס הספרדי התלונן שהרצי"ה מחמיר במאכלים עד שבריאותו נפגעת; אין להחמיר בפת פלטר במקום חשש בריאות.

עיקרי הדברים

- הצעת הרבנות בירושלים.
- תנאי: איחוד כל הכוחות.
- מאסף 'דגל ירושלים'.
- חומרות המאכלים ובריאות הרצי"ה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ג' מ"ח[2] עטר"ת[3].

בני חביבי ויקירי שליט"א[4], תל"י[5] עברו עלינו הימים הנוראים והטובים ב"ה כשורה, במהלך הגון ורצוי, מצורף לבשורות ותקוות הטובות הכלליות, אשר בע"ה[6] מהן נשקפות צדקות ועז לעם עולם, וכל יצורי תבל הנתונים במועקה הנוראה אשר הסבה הרשעה העולמית עליהם בהמון כשפיה הרבים. [על פי מלכים ב ט, כב] וחדות ד' תעודדנו, כי מהרה קץ לחושך יושם [על פי איוב כח, ג] והיתה הרוחה, וקרן ישראל יתרומם וינשא לשמחת לב כל ישרי לבב. הננו מאד צמאים לדבריך היקרים, איך עברו עליך הימים הטובים, ומה מחשבותיך והחלטתך לימים הבעל"ט[7], ומה פעלת בדבר תנועתנו הקדושה במשך הזמן, ומה עשו חביבינו הנאמנים לדגלנו בענין הקדוש הזה. ב"ה שתנועתנו מתקדמת, ומשדרות שונות באות ידיעות ע"ד[8] יחושים טובים ועמוקים לטובת הסתדרותנו.

אמנם לא רבים יבינו משפט איך עומד מצב אצילי בתנועה החובקת גם המונים, באופן שאינה צריכה לגרע מזכיותיהן של כל קבוצות ואגודות שכבר נוצרו ויצאו אל הפועל בשכבר הימים, גם כמלא נימא.

אבל במשך הזמן יתבררו הדברים בעה"י[9] ויכירו הכל, שדגלנו הקדוש בא להרחיב את הגבולים בכרם בית ישראל, לעודד כל רוח, ולרומם כל נשמה, לזרז כל ידים למפעלים נעלים וחשובים, להחיות על ידם את אור תחיית עמנו, ולפאר בהם את צמח ישועתנו. מהועד הכללי דירושת"ו[10] קבלתי מכתב כמו כתב רבנות [מוועד העדה האשכנזית בירושלים קיבל הרב קוק כתב רבנות, הזמנה לכהן כרבה של ירושלים, שאותה קיבל עם שובו לארץ בתרע"ט] בבקשה גדולה לקבלת המשרה ובהבטחה שמצדם יספיקו ככל הנדרש להנהגת הבית והסיפוק בכבוד הראוי. והשיבותי להם, שאמנם אם קטנתי מלקבל משרה קדושה ורבת אחריות זו, אבל אם טובת עיקו"ת[11] דורשת כן א"א[12] לי להמנע ממשא הקדוש הזה, ודי יצליחנו. אבל העירותי להם שהדבר צריך

שיתאחדו בענין כל הכחות שבעיה"ק[13], ויבאו עה"ח[14] הבתי דינים וראשי המוסדות החשובים, והכחות היותר טובים בערי הקודש והמושבות, וגם לרכש איזה יחש אפשרי עם אחינו הספרדים. נקוה שתשועת ד' תשגבנו ונזכה להוציא אל הפועל את מאווייי לבבינו למען עם ד' ונחלת קדשו. הננו מקוים בע"ה להו"ל[15] מאסף "דגל ירושלים", [קובץ של תנועת "דגל ירושלים"] שיקחו בו חלק סופרים הגונים ורבנים חשובים. וכבר הודענו בעתונים לדרוש שהחומר הספרותי יאסף עד ר"ח כסלו הבעל"ט. ויש בדעתי בע"ה שיודפס בשני הלשונות המתהלכות בישראל, באידיש ובלה"ק[16]. [ביידיש ובעברית]

אולי תקח גם אתה חלק בעריכת איזה מאמר. וגם אולי תעורר איזה כחות ספרותיים ממכריך בזה. ואם בר טוביה משיג את הדבר לאשורו, ויכתב כראוי, אקוה שלא נקפח את שכרו בעה"י. אנו שואפים שהדבר יהי'[17] מואר מכל הצדדים כולם בכל היחושים להמעמד הקיימים בישראל ולכל משאלות הרוח והחיים. גם מודעות יתקבלו בו כראוי למאסף שיש תקוה שיהי'[18] נפוץ במספר הגון, ויד רבים תהי'[19] ממשמשת בו.

נקוה שהשי"ת[20] יכונן מהרה את השלו'[21] בעולם, ואור ישועה כללית יזריח לנו, ובישועת הכלל נושע ג"כ[22] בענינינו הפרטיים, שהם הרבה מאד חבוקים ומקושרים בעניני הכלל כולו.

דר"ש[23] כל יקירנו ואוהבנו. תמיהנו מאד שלא הגיענו שום מכתב מחביבינו הר"א[24] קמחי שי'[25]. מה מאד משתוקקים אנו לדעת משלומו הטוב, ומשלו'[26] צאצאיו היקרים הקרובים כ"כ[27] אל לבנו.

פה הי'[28] הספרדי מר עמוס, ומאד קבל עליך שהנך מחמיר יותר מדאי בעניני זהירות הנוגעים במידי דאכילה, עד שהדבר מגיע חלילה לגרעון במצב בריאותך. אמנם אקוה בע"ה שבר דעת ושכל ישר שכמותך יב"י[29] לא יהי' חלקו בין המפליגים בדברים חוץ משורת ההלכה, ועת ומשפט ידע לב חכם. בכ"ז[30] מאד אחפץ לדעת מה הם הענינים שעל ידם הנך כ"כ נדחק עד כדי הצמצום בעניני האכילה, אם הדבר מגיע לפת פלטר, רחוק הוא להחמיר בזה הרבה במקום דחק ולחץ הבריאות. וד' יעודדך יחזקך ויאמצך למען שמו לאוי"ט[31], ונזכה לראותך בתור האדם המעלה מאושר בכל טוב סלה, כנה"י[32] ונפש אביך מצפה צביונך ותפארתך כה"י[33],

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מ"ח - מרחשון
3. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. תל"י - תודה לא-ל יתברך
6. בע"ה - בעזרת השם
7. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
8. ע"ד - על דבר
9. בעה"י - בעזרת השם יתברך
10. דירושת"ו - דירושלים תבנה ותכונן
11. עיקו"ת - עיר קודשנו ותפארתנו
12. א"א - אי אפשר

13. שבעיה"ק - שבעיר הקודש
14. עה"ח - על החתום
15. להו"ל - להוציא לאור
16. ובלה"ק - ובלשון הקודש
17. יהי' - יהיה
18. שיהי' - שיהיה
19. תהי' - תהיה
20. שהשי"ת - שהשם יתברך
21. השלו' - השלום
22. ג"כ - גם כן
23. דר"ש - דורש שלום
24. הר"א - הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
25. שי' - שיחיה
26. ומשלו' - ומשלום
27. כ"כ - כל כך
28. הי' - היה
29. יב"י - ירבו בישראל
30. בכ"ז - בכל זאת
31. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
32. כנה"י - כנפשו היקרה
33. כהי"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקכז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג כסלו תרע"ט **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

הרב קוק מבקש מכתבים כל שבוע, ואפילו קצרים, כי העיכוב מצער את אמו. ראוי כבר להתכונן לשיבה. מתחילים בתעמולה מזורזת. אי אפשר לוותר לגמרי על היידיש, שהיא שפת ההמון, אבל צריך לכתוב גם בעברית. ל'קנאת השפה' המופרזת יש לשים גבולות, כי יש בה הרבה 'מלאכותיות... מצד החיקוי הקופי'.

עיקרי הדברים

- מכתבים כל שבוע.
- הכנה לשיבה.
- יידיש ועברית.
- גבולות לקנאת השפה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], כ"ג כסלו, עטר"ת[2].

בני מחמדי [הרצי"ה, שהיה אז בשווייץ] שליט"א[3], ת"ל[4] שהגיענו הכרטיס שלך, אחרי שמאד חכינו להודע משלומך. ומאד נבקש אותך שתכתוב בתדירות בכל שבוע, ואם אפשר לפעמים יותר, כי העיכוב של המכתבים גורם ביחוד לאמא תחי'[5] צער גדול. ומצוה רבה להזדרז למנע זה ע"י[6] המכתבים התכופים בעה"י[7]. וא"צ[8] לכתב באריכות כ"א[9] ד"ש[10] בקצת פירוט, רק מפרק לפרק תכתב בארוכה מכל העניינים הנוגעים להכלל ולהפרט. בטח כבר תקבל את מכתבנו, והנה ראוי כבר לעסוק בהכנה לשוב בעה"י ורחמיו למחוז חפצנו. ודי' יתקננו בעצה טובה מלפניו.

פה מתחילים אנחנו כעת בקצת תעמולה יותר מזורזת. [ככל הנראה לטובת תנועת "דגל ירושלים"] יצליחנו ד'. כמה פעמים העירותיך ע"ד[11] העתקת המכתבים לאשכנזית [תרגום לגרמנית] ומתפלא אני שלא השבתני ע"ז[12]. וע"ד[13] הזרגון, [יידיש] למנע לגמרי משימושה א"א[14] פה, שהיא השפה ההמונית אפילו בענינים ספרותיים. רק צריך להשתדל שיהיו הדברים ג"כ[15] כתובים בלה"ק[16]. וע"ד ההפרזה של קנאת השפה, [ההקפדה הקיצונית של חלק מאנשי התחיה לדבר ולכתוב עברית בלבד] צריכים אנחנו לשום ע"ז גבולים הגונים, כי סו"ס[17] יש בה הרבה ממלאכותיות והרבה ריקניות מצד החיקוי הקופי.

ישמחנו ד' בישועתו ויאיר לנו בעז יפעת אורו בימי חג האורים החנוכה הבעל"ט[18]. והי'[19] זה שלום וברכת עולמים כנה"י[20] ונפש אביך מצפה אשרך ודוש"ת[21] כה"י[22],

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה – ברוך השם
2. עטר"ת – השנה תרע"ט (1918/1919) – כתובה במילה "עטרת"
3. שליט"א – שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. ת"ל – תודה לא-ל

5. תחי' – תחיה
6. ע"י – על ידי
7. בעה"י – בעזרת השם יתברך
8. וא"צ – ואין צריך
9. כ"א – כי אם
10. ד"ש – דרישת שלום
11. ע"ד – על דבר
12. ע"ז – על זה
13. וע"ד – ועל דבר
14. א"א – אי אפשר
15. ג"כ – גם כן
16. בלה"ק – בלשון הקודש
17. סו"ס – סוף סוף
18. הבעל"ט – הבא עלינו לטובה
19. והי' – והיה
20. כנה"י – כנפשו היקרה
21. ודוש"ת – ודורש שלומו ותורתו
22. כה"י – כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקכח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' חנוכה תרע"ט **נמען:** הוריו ובנותיו (ולאמו ביידיש)

עניין הרבנות בירושלים: הרב פסח צבי פרנק כתב לו בחורף שעבר, ועכשיו כתב הוועד הכללי שני מכתבים, וגם ביקשו מהרב הראשי הרץ לעזור ברשיון יציאה. הרב קוק משתוקק לקבוע את דירתו בירושלים, אבל אינו יודע את המצב ואם העול לפי כוחו. מיפו לא קיבל שום פנייה. הרב קוק ביקש מאחיו ומחתנו לברר. אילו כתבו כל המוסדות הכשרים יחד שהם רוצים שיפעל בשבילם, היה אפשר לעשות הרבה, אבל כשהציונים מכריזים שהם מכלכלים הכול, קשה. חובה שלא להפקיר את הכספים של יראי ה', ולשם כך נחוצה 'הסתדרות ירושלים'. הרב קוק מבקש מבנותיו לכתוב ולהצליח בלימודיהן. לאמו ביידיש: הרב קוק היה רוצה לקבל את כתב ידה (בצירוף תרגום).

עיקרי הדברים

- הצעת הרבנות בירושלים.
- שאלת יפו.
- כספי היראים לא יופקרו.
- 'הסתדרות ירושלים'.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ה' חנוכה עטר"ת[2].

הורי והיקרים עט"ר[3] שליט"א[4], ובנותי היקרות וכל יקירינו שיחיו לאוי"ט[5]. שלו'[6] וברכה וכט"ס[7].

מאד נשמחנו ב"ה בשמחת מכתבם היקר, אין בפי די תודה להודות לכאמו"ר[8] שליט"א, על דבריו היקרים אשר היו לנו לנחת. וע"ד[9] הענין של ירושת"ו[10], [ההזמנה לכהן כרב העיר ירושלים] הנה עוד בחורף העבר כתב לי מזה הענין הרב ר'[11] פסח צבי פרנק [הרב צבי פסח פרנק, לימים רבה של ירושלים] נ"י[12], וכתבתי לו פרטים אחדים, ומאז לא קבלתי מהם שום מכתב, ואח"כ[13] או בפרק ההוא כתבו לי מזה רש"ח[14] ושמואל שי'[15] וג"כ[16] בדברים כלליים. אמנם באלו הימים כתבו לי מועה"כ[17] שתי אגרות כמעט רצופים, ואנכי השבתי להם על הראשון איזה פרטים ועוד לא קבלתי מהם תשובה, רק שבתוך כך בא מהם מכתב להטשיף רבי דפה ד"ר[18] הערץ [הרב הראשי, הרב יוסף צבי הרץ] נ"י, שיעזור לי ע"ד[19] הרשיון לנסע מטעם הרשות פה, וזה בע"ה[20] יעלה לא כ"כ[21] בכבדות כאשר נקרה.

והנה עם כל תשוקתי להקדים בעה"י[22] את באי לאה"ק[23], וכל ישעי וחפצי הי'[24] לקבע את דירתי בעיקו"ת[25] ירושת"ו, בכ"ז[26] עדיין לא אדע איך הוא המצב, ואם העול המוכרח להיות עמוס בזה הוא לפי כחי וכשרוני הדלים. אמנם לעומת זה מיפו הלא אין לי שום הערה ושום בקשה, ולא אדע כלל איך מתיחסים כעת אלי. אמנם כבר כתבתי מזה לשמואל ולש"ח[27] שי', אקוה שהם יעמידוני על בירור הדברים, וגם לחתני הישר שיחי'[28] כתבתי מזה הענין וכמו-כן לרבי יוסף שלנו שי'. אקוה שכולם יחד יפקחו בזריזות בכל פרטי הדברים וישיבוני דבר דבור על אפניו.

והנה אם היו הענינים באי"י[29] מכל המוסדות של אחינו הכשרים מסודרים לפחות במדה זו, עד שהיו כולם כותבים שהם חפצים שאעשה עבורם, באופן מפורסם, הי' אפשר לעשות הרבה לטובתם, אבל כיון שכותבים רק יחידים, ומוסדות בודדים, קשה מאד לעשות דברים גדולים בשעה שהציונים מפגינים שהם מכלכלים את הכל. ובאמת חובה רבה היא מוטלת על כל יראי ד' ושומרי עדותיו שלא להפקיר את השפעת הכספים שהם באים מידי יראים וכשרי ישראל, והם נתנים לידי יראי ד' וכשרים, אף שאפשר שישנם דברים שהם צריכים תיקון וסידור יותר הגון, אבל חלילה לבטל את כל היסוד של כח הכסף הנתון ברוח קדושה, מאחב"י[30] ומא"י[31].

אבל איך להחזיק מעמד, אי אפשר כ"א[32] ע"י[33] הסתדרות כללית, ולשם כך הננו עסוקים פה בההסתדרות "ירושלים" [התנועה שייסד הרב קוק בלונדון] שהי'[34] דבר גדול אם אחינו הכשרים באי"י יכירו את ערכה, ויתמכו בה בתמיכה מוסרית פומבית. רבים מאד הדברים בזה, יזכני ד' לברר אותם פא"פ[35] בשמחת לב בחסדי צור ישענו ב"ה. הננו מקוים לקבל מכם בקרוב מכתבים מבשרים שלומכם וטובכם, בעה"י, ויה"ר[36] שיחנינו ד' בקרוב לעלות אל הקודש ולהתראות בחדות ד' ועזו. כתבו נא בנותי היקרות מכל אשר עמכן, שקדו ועשו חיל בכל טוב, ביראת ד' ובמדות טובות, ובכל למודיכן, ודי' יצליחכן לשמחת לב כולנו. מצב"י[37] שי' [מבנו, הרצי"ה] הננו מקבלים מכתבים ב"ה על שלומו הטוב. מרוסיא מעוכבים הם כעת בכלל המכתבים, נקוה שבקרוב יהי'[38] אפשר להחליף עמם מכתבים, יזכנו השי"ת[39] לשמוע ולהשמיע מהם ולהם בשורות טובות, וכט"ס.

הנני חותם את מכתבי בכפילת בקשתי להודיעני בפרטיות משלומכם ובריאותם הורי היקרים וחביבים שי', והשי"ת[40] ישמחנו בישועתו, וירים קרן לעמו, וקרנות צדיקים תרוממנה, וכבוד שם ד' יגדל בכל אפסי ארץ, ויכירו וידעו כל יושבי תבל כי ד' אלהי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה, ויתן עז לעמו וירום קרן משיחו בב"א[41], כנה"ר[42] ונפש בנם עבדם חותם ביראת הכבוד וכט"ס,

הק' אברהם יצחק ה"ק

ליעבע טייערע מוטער לעבען. ב"ה פאר אונזער געזונדהייט. מיר פרייען זיך מיט די גערוסען וואס דער ליעבער פאטער שליט"א שרייבט אונז פון דיינט וועגען אויך. וועז עס איז דיר ניט שווער, וואלט דאס באי אונז זייער טייער זיין דיין ליעבע געשיצטע האנדשריפט צו ערהאלטען. מיט גרוס און עהרענפורכט, דיין זאהן

אברהם יצחק ה"ק

תרגום

אמא תחי האהובה והיקרה. ב"ה על בריאותנו. אנחנו שמחים בדרישת-שלום, אשר אבא האהוב שליט"א כותב אלינו גם בשבילך. אם לא קשה לך היה זה יקר מאד לקבל כתב-ידך האהוב החשוב.

בברכת שלו' ויראת-הכבוד, בנך

1. ב"ה - ברוך השם
2. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
3. עט"ר - עטרת ראשי
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
6. שלו' - שלום
7. וכט"ס - וכל טוב סלה
8. לכאאמו"ר - לכבוד אדוני אבי מורי ורבי
9. וע"ד - ועל דבר
10. ירושת"ו - ירושלים תבנה ותכונן
11. ר' - רבי
12. נ"י - נרו יאיר
13. ואח"כ - ואחר כך
14. רש"ח - רבי שמואל חיים? / רבי שלמה ח... - שם אדם
15. שי' - שיחיה
16. וג"כ - וגם כן
17. מועה"כ - מ(ה)ועד הכללי
18. ד"ר - דוקטור
19. ע"ד - על דבר
20. בע"ה - בעזרת השם
21. כ"כ - כל כך
22. בעה"י - בעזרת השם יתברך
23. לאה"ק - לארץ הקודש
24. הי' - היה
25. בעיקו"ת - בעיר קודשנו ותפארתנו
26. בכ"ז - בכל זאת
27. ולש"ח - ולשמואל חיים (אחי הרב)
28. שיחי' - שיחיו
29. באי"י - בארץ ישראל
30. מאחב"י - מאחינו בני ישראל
31. ומאי"י - ומארץ ישראל
32. כי"א - כי אם
33. ע"י - על ידי
34. שהי' - שהיה
35. פא"פ - פנים אל פנים
36. ויה"ר - ויהי רצון
37. מצב"י - מצבי יהודה (בנו של הרב קוק)
38. יהי' - יהיה
39. השי"ת - השם יתברך
40. והשי"ת - והשם יתברך
41. בב"א - במהרה בימינו אמן
42. כנה"ר - כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקל

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ד טבת תרע"ט **נמען:** הרב זאב יעבץ

ברכת אריכות ימים. החינוך הוא הפינה היסודית לבניין העתיד, אבל החינוך צריך סביבה חומרית ורוחנית שתסייע לו, ולכן נחוצה התחזקות כוללת של התנועה הירושלמית, שתזרוק 'נשמה אדירה' בתוך התנועה הלאומית. הממשלה הבריטית בארץ כבר מכירה ששני זרמים פועלים בבנייה: זרם של חול (הפועלים והמורים המודרניים) וזרם של קודש. הנציב האנגלי, בביקורו אצל זקני הרבנים, הביע אהדה לחלק המקדש את חייו בתורה. כל מהלך החול של התנועה הלאומית הוא 'רק פרוזדור' לטרקלין של תחיית קודש.

עיקרי הדברים

- החינוך וסביבתו.
- שני זרמים בארץ.
- אהדת הנציב הבריטי.
- פרוזדור לטרקלין.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], י"ד טבת, עטר"ת[2].

אורך ימים ושנות חיים בשיבה טובה דשנה ורעננה, לכבוד רב רחימאי, טובייאנא דחכימי, [אשרי החכמים,] ומכאן: שבח לחכם (ארמית)] המאור הגדול לתורה וחכמת ישראל מו"ה[3] זאב יעבץ [זאב יעבץ, ההיסטוריון והמחנך,] ממייסדי "המזרחי"] שליט"א[4], וכא"ל[5] שו"ר[6]. אחדשה"ט[7] באה"ר[8].

יקרו לי הרגעים אשר בהם השתעשעתי במכתב מר ידידי המלא רגש קודש וטוב טעם ודעת קדושים. אמת הדבר שהפינה היסודית לבנין העתיד של עמנו באי"י[9] הוא החנוך, אבל רואה אני שגם השפעת החינוך צריכה היא השפעה סביבית חמרית ורוחנית המסעדתה, ולשם כך צריכים אנחנו להחמש בכל עז בכחות פועלים על כל מקצעות חיי הרוח והמעשה, וזה אי אפשר כי"א[10] ע"י[11] ההתחזקות הכוללת של תנועתנו "הירושלמית" ["דגל ירושלים", התנועה שייסד הרב קוק בלונדון] האומרת את האמרה הקדושה של נשמת ישראל ותורתו. בתוך תוכה של התנועה הלאומית מוכרחת היא להיות נזרקת נשמה אדירה רבת אונים ממקור ישראל. הנשמה הטבעית שלנו הזורמת בעוז חייה בכל מלא מהותנו ממקור חי העולמים, אשר יצרנו חטיבה אחת בעולם להחיות את כל חיי החול המתים, באור החיים אשר לטל התחיה של הקודש, ובשטף הנהר הגדול הזה יובאו כל הפלגים כולם, שהענף החשוב שלהם כלפי העתיד הוא החנוך. וב"ה[12] שתקותנו יש לה יסוד בחיי ההוה ג"כ[13]. הממשלה הבריטית באי"י כבר יודעת היא לפי מה שהיא יכולה לצייר, כי שני זרמים זורמים כעת בשאיפת הבניה בארץ, זרם של חול, שנושאיו הם הפועלים והמורים המודרניים, וזרם של קודש, שנושאיו הם כל הקהל הגדול החי בתמותו ורגשי אמונת אמן אשר לו, ומפורש גלה את דעתו הנציב האנגלי בירושלים, [המושל הצבאי הבריטי בירושלים, זמן קצר אחרי הכיבוש] בבאו לבקר את זקני הרבנים, שהממשלה מתיחסת באהדה ביסוד האידיאלים שלה באי"י, לאותו החלק המקדש

את חייו בקדושת התורה, וזהו אחד מאותות הזמן הנראים, וכהנה וכהנה הננו רואים אותות כמוסים, שכל מהלך החול אשר הלכה בו עד עכשיו תנועתנו הלאומית בכל מצעדיה המעשיים והרוחניים, בכל התפשטות ספרותה ותכניותיה, הכל הוא רק פרוזדור להוביל אותנו אל תוך הטרקלין [על פי אבות ד, טז] של תחיית קודש במלא הודה והדרה, שהיא רק היא תישר לנו את דרך גאולתנו, אשר תקרב לבא, בהגלות יד ד' על עבדיו.

ובהבעת בטחוני ויחולי הנני חותם בברכה באהבה רבה כנפשו היקרה ונפש ידידו מלב עמוק שוחר טובו וצביונו כה"י[14],

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
3. מו"ה - מורנו הרב
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. וכא"ל - וכל אשר לו
6. שוי"ר - שלום וישע רב
7. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
8. באה"ר - באהבה רבה
9. בא"י - בארץ ישראל
10. כ"א - כי אם
11. ע"י - על ידי
12. וב"ה - וברוך השם
13. ג"כ - גם כן
14. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקלא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ז טבת תרע"ט **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

הוחלט שהדגל וההסתדרות הם שני חלקים: הדגל הוא הכוח הפועל (דמי חבר כעשרה שילינג), וההסתדרות היא הכוח העוזר (שני שילינג לשנה). כך גדל מספר החברים בלי חשש מהשפעת רחוקים. 'אגודת ישראל' בשווייץ (ד"ר לוונשטיין) הציעה התחברות עם הציונות הכללית, והרב קוק מתנגד: הציונות צריכה להיות כוח עולמי שאינו עוסק בקודש, והחיבור יטשטש את ענייני הקודש. עם האגודה הם מאוחדים ברוח; האגודה עוסקת ביהדות הגולה, ו'ירושלים' בקודש של ארץ ישראל. הגיע מכתב שלישי מירושלים על הרבנות, אבל ענייני ההסתדרות דורשים עיכוב. הרב קוק עוסק במחאה על הרציחות בפולין.

עיקרי הדברים

- דגל והסתדרות - דמי חבר.
- התנגדות להתחברות עם הציונות.
- היחס לאגודת ישראל.
- הרבנות בירושלים.
- מחאה על פרעות פולין.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ט"ז טבת עטר"ת[2]. [ט"ז בטבת תרע"ט (1918). הרב קוק ישב אז בלונדון]

בני מחמדי [הרצי"ה, שהיה אז בשווייץ] שליט"א[3], מכתבך וכרטיסך הגיעו לידינו, וב"ה[4] שהורגענו קצת מידיעת שלומך יתן ד' לבשר ולהתבשר תמיד מאתך ומכלל עם ד' אך טוב וחסד, תל"י[5] על החוה"ש[6] אשר עמנו כרגיל, יחזקנו בישועתו לימים הבעל"ט[7].

והנה הדברים של הסתדרותנו הקדושה הולכים ומתפתחים, אמנם לפי הערך לא כ"כ[8] בצעדים מהירים, אבל בכלל הדבר הולך ומתפשט בעולם, ואקוה שיתכשרו הלבבות להבין את צדקת מטרתנו ואור האמת והשלום הגנוז בה לכלל עם קדוש ולכל פרטיו, וממנה תוצאות לאושר העולם ורוממות האידיאלים היותר נערצים שכל טובי הלב שבאדם כולו עורגים אליהם בלא לב ולב.

בימים האחרונים באנו לידי הסכמה, שההסתדרות והדגל הם שני חלקים של התאחדותנו הכללית: [הסתדרות "ירושלים" ותנועת "דגל ירושלים" שייסד הרב קוק] הדגל הוא כח האקטיבי הפועל, וההסתדרות הוא הכח העוזר, וקצבת החברות של הדגל הרי היא עשרה שילינג לערך כמאז, אמנם קצבת חברות ההסתדרות היא רק שני שילינג לשנה, וכערך זה בכל מדינה. חידוש זה גרם התרבות חברים אל ההסתדרות, וגם פתחנו בזה פתח שנוכל לקבל כל חבר הבא ליכנס מבלי פחד מהשפעתו, שמא לא תהי'[9] מכוונת לאשיות קדושת מטרתנו הכללית, ומתוך שכל חבר הבא אל הדגל יודע הוא שעניני הדגל הוא יותר מרומם מערך ההסתדרות הכללית, והוא הכח הפועל והמוציא לאור את מפעלי ההסתדרות.

ע"כ[10] ע"פ[11] רוב לא יהין מי שהוא רחוק הרבה מהיהדות לדרוש שיקובל בתור חבר אל הדגל, ואם ימצאו כאלה יהיו מיעוט בלתי מכריע כלל, והעולם נדון אחר רובו. [על פי קידושין מ] היום הגיעני מכתב כתוב להסתדרותנו מההסתדרות של אגודת ישראל השויצית, חתום עליהם ד"ר[12] לעווענשטיין מציריך ועוד אחד, ע"ד[13] אופן של איזו התרכבות עם הציוניות הכללית. ולפי דעתי הדבר הוא נגד המטרה היסודית שלנו, וגם אין זו טובה לציוניות, שהיא מוכרחת להיות מוכרה בתור כוח עולמי, שאינו עוסק בעניני קודש, רק במקום שההסתדרות לעניני הקודש תפנה אליה בדברים מיוחדים שתוציאם אל הפועל ע"י[14] כוחותיה העולמיים, ולהיפך הננו מוכנים לעזור לה בכל מה שתדרוש מצדנו לטובת העניינים העולמיים. מובן הדבר שכל כח יתחשב עם מדת היכולת שלו לסיע את הפרט הנדרש, אם אינה למעלה מתכונתו, או אם אינה סותרת את מגמותיו היסודיות. ורק באופן כזה אנו יכולים להחזיק מעמד של שלו'[15] ושל כבוד.

מירושלים הגיעה פה ידיעה צדדית, שהצהיר השר בא כח אנגליה שם את אהדתה של הממשלה להעולם הכשר של היהדות בתור הכרה לטובה את מגמותיו הקדושות, וק"ו[16] שצריך לקוות שהכח העולמי שלנו יבוא לידי מדה זו של הכרת יסוד הקודש שבכל המגמה הלאומית שלנו באי"י[17] ועד כמה שכלל עמנו צריך לרכז לו את כחותיו ולדאוג לשכלולו. וכי"ז יעשה דוקא בשמירת צביונו בכל עוז; אבל ע"י ההרכבה עם הכח העולמי, שהוא טבוע כעת לעמוד בצביונו החילוני, יוכלו ענינינו כלם העומדים על גבול הקודש להתטשטש. ע"כ בדעתי להשיב להם אי"ה[18], שעם האגודה הננו מאוחדים ברוח ונפש ובפעל והננו מכירים את חטיבתה בתור כח הפועל בעיקרו על עניני היהדות של הגלות, שנטישותיו שלוחות הן ג"כ[19] באי"י בתור מדינה שיש בה קיבוץ יהודי גדול וחשוב חרד לדבר ד', וההסתדרות "ירושלים" מיוחדת היא לעניני הקודש אשר לאי"י[20], שלמטרה זו של בנין האומה בארצה על יסוד הקודש צריכה היא להיות שולחת מתוכה ענפים רבים בכל תפוצות ישראל, ומוכנה היא לעזור להאגודה בכל אשר תמצא לנכון לשתף את עזרתה בעניני הקודש של אימוץ היהדות הכללית.

גם הגיענו מכתב שלישי מועד הכללי והרבנים בירושלים ת"ו[21] ע"ד הרבנות, וכפי הנראה אין שם כעת כח מאחד ומרכז, והם שמים עיניהם שבבואי בעה"י[22] יובאו הדברים למעמדם הנכון, יתן ד' ויהי'[23] בהצלחה. אבל לעומת זה העניינים של הסתדרותנו דורשים מאד עוד התעכבות פה או עוד באיזה ארצות, שיהי'[24] אפשר לבא שמה במשך הזמן הקצר בשביל איחוד ענינינו. ובדעתי לכונן הדברים בע"ה[25], שנסכים לסע אל הקודש כעת במוקדם היותר אפשרי, רק אם ידרשו עניני ההסתדרות לסור עוד לחו"ל[26] יחזקנו ד' בטובו לבא עוד לאיזה משך זמן. אמנם תקותי לד' היא, שבבאנו אל הקודש יתבססו העניינים ויתישרו, עד שיהי' אפשר לפעול משם ע"י סידור של מכתבים והערכה של איזה דברים נדפסים, באיזו צורה שיתמכנו ד' בימין צדקו לאפשר שמה בבואנו בחסדו אל הקודש, ממר קמחי נ"י[27] הגיעני מכתב מעיר ע"ד הרציחות של הפולנים [ככל הנראה הפרעות ביהודי לבוב בכסלו תרע"ט (נובמבר 1918), ושאר הפרעות ביהודי פולין באותם ימים] בעוה"ר[28], והנה אני עסוק פה ע"ד האפשרות להוציא אל הפועל איזו מחאה שיוכל להיות שיהי' לה ערך, ודי' ירחם על עמו, ודם עבדיו יקום [על פי דברים לב, מג: "כי דם עבדיו יקום"] מרשעי עולם

אשר אכלו את יעקב בכל פה, [על פי ירמיהו י, כה ("כי אכלו את יעקב") וישעיהו ט, יא ("ויאכלו את ישראל בכל פה")] וישמחנו בישועתו.

והי"[29] זה שלו' וברכת ד' וטובו בכל עוז ורב שלו' כנפשך היקרה ונפש אביך מצפה אשרך וטובך כה"י[30],

אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. וב"ה - וברוך השם
5. תל"י - תודה לא-ל יתברך
6. החוה"ש - החיים והשלום
7. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
8. כ"כ - כל כך
9. תהי' - תהיה
10. ע"כ - על כן
11. ע"פ - על פי
12. ד"ר - דוקטור
13. ע"ד - על דבר
14. ע"י - על ידי
15. שלו' - שלום
16. וק"ו - וקל וחומר
17. באי"י - בארץ ישראל
18. אי"ה - אם ירצה השם
19. ג"כ - גם כן
20. לאי"י - לארץ ישראל
21. ת"ו - תבנה ותכונן
22. בעה"י - בעזרת השם יתברך
23. ויהי' - ויהיה
24. שיהי' - שיהיה
25. בע"ה - בעזרת השם
26. לחו"ל - לחוץ לארץ
27. נ"י - נרו יאיר
28. בעוה"ר - בעוונותינו הרבים
29. והי' - והיה
30. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקלב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ז טבת תרע"ט **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

צרות היהודים בארצות שונות מרעישות את הלב. לאגודת ישראל בשווייץ: יתאחדו בכמה ענפי עבודה, אבל התנועה צריכה לעמוד בפני עצמה. הציונות החילונית לבדה לא תמצא מפתח לא לנשמת האומה ולא ללב האומות. מירושלים כותבים מכתב אחר מכתב שיבוא - הוועד הכללי, הרב צבי פסח פרנק, בית הדין של הפרושים, ור' נ"ג בראדער, שמבטיח פרנסה ואין התנגדות. הרב חרל"פ 'הולך בגדולות' ומציע לקחת 600 תלמידים לישיבה, אבל אין כעת אפילו מאה מוכשרים; צריך תחילה לקבץ כספים ולבנות בניין. מאמר שהתקבל לאסוף פסימי מדי, ויבקשו מהכותב לסיים במסקנה אופטימית. אין להקדים מעשים לפני ההתפשטות הרוחנית והמספרית - 'לא נוציא פרי בוסר'.

עיקרי הדברים

- צרות היהודים.
- אגודת ישראל - עצמאות התנועה.
- הזמנות מירושלים.
- הישיבה - בהדרגה.
- לא להקדים מעשים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], כ"ז טבת עטר"ת[2]. [כ"ז טבת תרע"ט (1919), בלונדון. האגרת לבנו, הרצי"ה, שישב אז בסנקט גאלן]

בני מחמדי שליט"א[3], עברו ימים מספר שהייתי צריך כבר לכתב לך, ונתעכבתי מפני הטרדות והמניעות. ת"ל[4] על החוה"ש[5] אשר עמנו, כן קבלנו מהתם מכתבים [משם – מארץ ישראל (ארמית)] מבשרים שלומם וטובם. צרות אחינו בארצות שונות [הפרעות ביהודי פולין ואוקראינה בסוף מלחמת העולם הראשונה ובמלחמת האזרחים ברוסיה] הרעישו את לבבנו, ובעוה"ר[6] אין לנו דורשים ומבקשים, המסורים באמת אל התביעות של הצדק, וממרום ומקודש ישלח עזרו להרגיע עם עני ודל המיחל לחסדו.

מאגודת ישראל דשווייץ הגיענו מכתב ע"ד[7] איחוד עמם. [סניף "אגודת ישראל" בשווייץ הציע להתאחד עם "דגל ירושלים"] מובן הדבר שבכמה ענפי עבודה נוכל להתאחד עמם, כי סוף סוף יש בינינו קרבה לבבית רבה, אבל מעמד תנועתנו היסודי מוכרח הוא להיות עומד בפני עצמו בצביונו וחופשו, והמזכירים את ד' אל יתנו דמי לו עד יכונן ועד ישים את ירושלים תהילה בארץ. [על פי ישעיהו סב, ו–ז]

הגדולות שאנו צריכים ללכת בהן, הנן לע"ע[8] גדלות רוח ושאיפה כבירה, שעתידה להתגשם במפעלים גדולים בעז"ה[9]. ויסוד הכל לרומם את תנועת התחיה לגובה הקודש שלה, כי הציוניות החילונית כשהיא לבדה לא תוכל למצוא את המפתח לא לנשמת האומה ולא אפילו ללב האומות, שיש בהן ניצוץ של הכרת הכבוד של שם ד' אלהי ישראל, ע"י[10] הארת אורו של ספר הספרים עליהם באיזו צורה עכ"פ[11]. ובשביל כך אנו צריכים לעבודתה של האידיאה הירושלמית, [רעיון "דגל ירושלים"] שלא תוכל

להתפרנס כי אם מקיבוץ עממי גדול של עם תורת ד' בלבם המכרעת את כל הויתם כלפי הקודש, שזהו העומק הטבעי של עם ד' השואף לארץ קודשו.

מירושלים כותבים מכתבים אחר מכתבים בזירוז לבא אצלם. [ההזמנה לכהן כרבה של ירושלים, שקיבל לאחר שובו לארץ בתרע"ט] עיקר העסקנים בזה הם אנשי הועה"כ[12], [ועד העיר הכללי ליהודי ירושלים] והם אומרים שהכל מסכימים. רבנים אחדים חתמו גם הם על המכתב האחרון, כמו הרצ"פ[13] פראנק [הרב צבי פסח פרנק] נ"י[14], וחותם בד"צ[15] דפרושים [בית הדין של עדת הפרושים (האשכנזים הלא-חסידים) בירושלים] הונח נוסף על באי כח ת"ת[16] ע"ח [תלמוד התורה "עץ חיים"] וב"ח ומאה שערים [תלמוד התורה וישיבת "עץ חיים", בית החולים "ביקור חולים" ושכונת מאה שערים] והרבנים השייכים לזה. ורנ"ג בראדער [הרב נחמן גדליה ברודר, מראשי הוועד הכללי "כנסת ישראל" בירושלים] כתב עוד מכתב מיוחד בהרחבה ומבטיח שאין לי מה לדאוג כלל, לא מצד מצב הפרנסה, שמוכנים לתקן בכבוד הראוי אי"ה[17], ולא מצד התנגדות, כי כולם עונים בחפץ טוב והסכמה. והדבר נחוץ לדבריהם להקדים. וגם מדברי כבוד אאמו"ר[18] שי'[19] [אביו של הרב קוק, ר' שלמה זלמן קוק, שגר בירושלים] במכתבו נראה שמסכים ע"ז[20]. רק ממכתבו של ישי"ר[21] נ"י נראה איזה בקורת ותנאים שאין בהם דבר ברור. בתי' תחי'[22] כתבה שש"ח שי' נוסע לירושת"ו[23] [בתו של הרב קוק כתבה שר' שאול חנא (ש"ח) קוק, אחיו של הרב קוק, נוסע לירושלים לברר את תנאי ההזמנה] לברר הדברים שמה במקומם, ומסתמא יכתב בקרוב, ודי ינחנו בדרך ישרה. הרב חרל"פ[24] [הרב יעקב משה חרל"פ] שליט"א [הרב יעקב משה חרל"פ, תלמידו של הרב קוק בירושלים] לא הזכיר מזה במכתבו האחרון, אע"פ[25] שאין די באר לגעגועיו, אבל הוא הולך בגדולות ביחש המעשים, יותר ממה שהמציאות מרשה כעת. למשל כתב שאסע לערים הגדולות ואקח עמדי לא פחות משש מאות תלמידים ליסוד הישיבה האידיאלית שלנו. [הישיבה המרכזית שתכנן הרב קוק לייסד בירושלים, לימים ישיבת "מרכז הרב"] השמעת כח מדמה נשגב מה, והיכן אפשר לקחת כעת אפילו מאה מוכשרים כהוגן, ואיך אפשר לארגנם להספיק צרכיהם לשעה עד שיתבסס איזה דבר.

מחשבתי ע"ד הישיבה היא שנסוב במעשים את האידיאל הזה, ליסד תחילה יסוד לקבץ כוחות כספיים, לבנות בנין הדור, להראות את החזות גם כלפי נטילי הזהב [העשירים – על פי איכה ד, ב] ולפתח את הענין במשך הזמן בעה"י[26] והוא שי' דורש מהפכה פתאומית. ונראה שזהו הדבר המעכב עליו שלא לגלות את דעתו ע"ד הענין של ירושלים. כי הדברים הרגילים קטנים הם בעיניו, וביחוד אחר שהורגל כבר לשמע פתגמים מפוצצים מצד אנשי החול שלנו, שאינם כ"כ[27] מצמצמים את דבריהם בגבולים של האמת, שלכה"פ[28] היה ראוי לעשות כן לשם הטנדנציה.

מב"ט[29] קבלתי מאמר ולצערי אינו ראוי כלל למטרתנו, הוא אמנם מאמר אומנותי, אבל פיסימי עד קצה האחרון. בכ"ז[30] חושב אני לשלח לו בעדו איזה סכום, ולבקש שיגמרהו ע"פ[31] כשרונו להאיר בו איזה מסקנא אופטימית שחושב אני שיש בידו לפי כשרונו לעשות כן. בכלל הנני נבוך ע"ד המאסף [קובץ מאמרים שתכנן הרב קוק להוציא לבירור רעיון "דגל ירושלים"] ע"פ החדשות של רעיון הנסיעה הקרובה בעה"י, והנה כבר כתבתי לך כמה פעמים שחושבים אנו שתשתדל לבא אלינו פה במוקדם היותר אפשרי. יתן ד' ונזכה לנסע ולבא שלם ביחד למחוז חפצנו הקדוש. תמיהני שלא הודעתני אם אתה משתדל כבר בהכנה הנדרשת לזה.

ע"י ההתרחבות של עבודת תנועתנו הירושלמית התעורר המזרחי, שהיה נרדם, [תנועת "המזרחי" באנגליה] לצאת לפעולה, בכ"ז אין זה דבר מעכב את מהלכנו כלל, ולדידי אפילו זה הצד של התעוררותם הבא מתוך קנאת סופרים ג"כ[32] לטובה הוא, אע"פ שאין בה בתנועה זו, שאינה מיוחדת לתחית הקודש ואינה כוללת את הכלל שמחוץ לגבולי הציוניות, ואינה בת חורין לעצמה כראוי, לפי מצבה בהווה, אותה האידיאליות המקפת הקדושה והבריאה, שאנו שואפים אליה ושנקוה בע"ה[33] להשיגה ע"י התנועה הירושלמית בהרמת דגלה, בכ"ז אי אפשר להתעלם מכל צדדיה החיוביים.

כבר הנני חושב ע"ד קונגרס ארצי פה, כשיסודרו קצת יותר קבוצות ויוארו הדברים מהמחשכים שאחרים מאפילים עליהם. הנורמה של הנחת הדעת הופרעה קצת על ידי ההתנפלות על בני ישובנו הישן, שבאמת סוף סוף הם נושאים בקרבם את היסוד היותר אמיץ בעדת ד'. מחאתי על זה לא היתה כ"כ פומבית, שלא רציתי זה כדי שלא להרחיב את הפרץ, בכ"ז היתה מפורסמת במקצת, ואחדים מצדדים שונים מצאו להם חפץ להגדילה. בכ"ז אין ענין זה כי אם אפיזודה במהלך הענין, אבל עיקר מגמתנו הלא הוא השלו'[34] האמיתי וההרמוניה השלמה של האומה, שאי אפשר להם לבא במילואם כי אם ע"י ההתרוממות העליונה של רוח חיי הקודש המפעם בתולדתה ואור חי העולמים השורה בקרבה ומעודד את רוחה לקראת עתידה הנאדר בקודש, ואם ירצו אנשי החול ללכת דוקא בקטנות לא יעלה בידם חפצם, כי ביד חזקה יתפרץ הרוח ונצדק קודש.

ע"ד ההצעה של ההתחברות בין האגודות הארציות שלנו, שיבא איזה ציר מפה לשווייץ, או להיפך, כעת עדיין השעה מוקדמת, לפי הנראה הענין צריך עדיין התפתחות וסדר מעשי. עיקר עבודתנו כעת הרי צריכה להיות מוקדשת להתרחבות הרעיון והתפשטות האגודות בארצות שונות, ואי אפשר להביא את עצמנו בחוג מעשי קודם התכשרות האמצעים. בעלי רעיון ומחשבה בהירה וחזקה יכירו, שאין ראוי לנו לפי מגמתנו הקדושה להיות נמהרים לדחוק את השעה במעשים דוקא כי אם להכשיר את ההסתדרות עד שתהי'[35] ראויה להשפעה רבה ומעשים כבירים. מראטערדאם הודיעני ד"ר[36] ריטער נ"י [הרב ד"ר ברנרד (דב) ריטר, רבה של רוטרדם שבהולנד] שיאחז דרכו להרחיב את עבודתנו. ואם כי בין הרבים העובדים עמנו נמצאות דעות שונות בסיבת ההכרח של ההסתדרות בכלל, אלה פונים לימין ואלה לשמאל, בכ"ז נקוה שהרעיון הכללי כל מה שיתברר יותר יהיה רוח החיה באופני התנועה. וישור הדבר אפשר להיות רק אם לא נוציא פרי בוסר לקפוץ מעשים לפני ההתפשטות הרוחנית והמספרית בקיבוצים.

הנני חותם בכל חותמי ברכות לך יקירי ולכל אהובינו ודו"ש[37], כנה"י[38] ונפש אביך מצפה אשרך כל הימים,

אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. ת"ל - תודה לא-ל
5. החוה"ש - החיים והשלום
6. ובעוה"ר - ובעוונותינו הרבים

7. ע"ד - על דבר
8. לע"ע - לעת עתה
9. בעז"ה - בעזרת השם
10. ע"י - על ידי
11. עכ"פ - על כל פנים
12. הועה"כ - הועד הכללי
13. הרצ"פ - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות צ, פ (למשל: צבי + פנחס) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
14. נ"י - נרו יאיר
15. בד"צ - בית דין צדק
16. ת"ת - תלמוד תורה
17. אי"ה - אם ירצה השם
18. אאמו"ר - אדוני אבי מורי ורבי
19. שי' - שיחיה
20. ע"ז - על זה
21. יש"ר - יישר (כח)
22. תחי' - תחיה
23. לירושת"ו - לירושלים תבנה ותכונן
24. חרל"פ - הרב יעקב משה חרל"פ (תלמידו של הרב קוק)
25. אע"פ - אף על פי
26. בעה"י - בעזרת השם יתברך
27. כ"כ - כל כך
28. שלכה"פ - שלכל הפחות
29. מב"ט - שם אדם - דורש פענוח
30. בכ"ז - בכל זאת
31. ע"פ - על פי
32. ג"כ - גם כן
33. בע"ה - בעזרת השם
34. השלו' - השלום
35. שתהי' - שתהיה
36. ד"ר - דוקטור
37. ודו"ש - ודורש שלום
38. כנה"י - כנפשו היקרה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקלד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ד שבט תרע"ט **נמען:** הוריו, בנותיו ובני המשפחה (ולאמו ביידיש)

מבנו הרצי"ה מגיעים מכתבים, אבל אין קשר דואר עם רוסיה. הרב קוק מחכה לדברים ברורים מאחיו שמואל ומחתנו ישראל, שהיו בירושלים. צעיר בשם עליאש, שנסע לעבוד במשרד ציוני, ימסור להם פרטים. אילו היה קשר עם אחיו הרב דב בער, היה מזמינו לאנגליה. התנועה הירושלמית היא שתגן מפני ההפרעות של הציונות החילונית: החול והקודש, כל אחד בגבולו, יבנו יחד את בית ישראל, ולא בשעבוד בני תורה 'בקרן זוית מזרחית' - 'להיות עבדי ה' ולא עבדים לעבדים'.

עיקרי הדברים

- אין קשר עם רוסיה.
- בירור המצב בירושלים.
- קודש וחול כל אחד בגבולו.
- 'עבדי ה' ולא עבדים לעבדים'.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], י"ד שבט עטר"ת[2]. [י"ד שבט תרע"ט (1919), בלונדון. האגרת להוריו ולבני משפחתו שבארץ ישראל]

הורי היקרים עט"ר[3], בנותי ואחי ואחיותי וגיסי וצאצאיהם היקרים שליט"א[4] ברב טוב לאוי"ט[5].

תל"י[6] על החוה"ש[7] אשר עמנו, ועם צב"י[8] שי'[9] [צבי יהודה – הרצי"ה, שישב אז בסנקט גאלן שבשווייץ] שהננו מקבלים ממנו ב"ה מכתבים כסדרם. אמנם מרוסיה אי אפשר עדיין לקבל מכתבים, [בעקבות המהפכה ומלחמת האזרחים ברוסיה נותק הקשר עם בני המשפחה שם, ובהם אחיו הרב דב בער קוק] כי אין שום קישור מכאן לשם, יזכנו השי"ת[10] בקרוב לבשר ולהתבשר מיקירינו השרויים שמה אך טוב וחסד לאוי"ט.

על דבר הסכמת המצב, [ההזמנה לרבנות ירושלים; ראו (כרך ג', אגרת תתקלב)] הננו מחכים על דברים ברורים משמואל וישראל שי', [ר' שמואל קוק, אחיו של הרב קוק, ור' ישראל – ככל הנראה מבני המשפחה בארץ] שכפי הנראה היו בירושת"ו[11] ומסתמא יכתבו את החלטתם איך שנראה להם הדבר שמה, מהמכתבים שקבלתי מכם עד כה עדיין אין הדברים ברורים אצלנו. יישר השי"ת את דרכו לפנינו ויזכנו בקרוב לבוא אל הקודש, [הרב קוק שב לארץ באלול תרע"ט] ויסעדנו בימין צדקו לעבוד עבודתו ועבודת עמו בהר צבי קודש [על פי דניאל יא, מה] בטוב לבב ובאורח ישרה. אקוה שתקבלו בעה"י[12] ד"ש[13] מצעיר אחד יקר ובר אוריין חשוב מר עליאש נ"י[14], [ככל הנראה ד"ר מרדכי עליאש, עורך דין ועסקן ציוני, שהיה ממקורבי הרב קוק בלונדון, ולימים ציר ישראל הראשון בבריטניה] שהי'[15] אחד מהמקורבים שלנו, ונסע לעבוד באחד ממשרדי הציונים. ודאי ישתדל אי"ה[16] להתראות עמכם ולמסור לכם פרטי דברים מאתנו. חוץ מהעיכוב שלנו מצד ידיעת בירור המצב המקומי כשיזכנו השי"ת בחסדו לשוב לאה"ק[17], הנני קצת ג"כ[18] מעוכב עדיין בשביל טיפול הענינים פה. לו הי'[19] אפשר לבוא בקשר מכתבים עם הרד"ב[20] [אחיו של הרב קוק, הרב דב בער קוק, שנותר ברוסיה] שליט"א [אחיו של הרב קוק, הרב דב בער קוק, אב בית דין ליסבטגרד, שנותר ברוסיה] הי' נכון שיבא הנה, והי'[21] אפשר להיות נמצא בעדו משרה הגונה בע"ה[22], אבל כעת

עדיין אין ע"ז[23] שום דרך, ירחם ד' על הארץ וישקטו כל המהומות בעולם ונוכל להחליף דברים במכתבים בתיקון המצב הכללי והפרטי. מקוים אנו שצב"י[24] שי' יבא בזמן קרוב אי"ה אלינו פה, ויחנינו השי"ת לנסע יחד ולעלות לציון ברנה, [על פי ישעיהו לה, י] ויראנו בישועתו בישע עמו ונחלתו וברוממות קרן ליראיו וחושבי שמו המושפלים עדי ארץ, [על פי ישעיהו כו, ה] ויתן בלבם להתאגד אגודה אחת לעבודת ד' ועמו ע"פ[25] דרכם הטובה דרך הקודש, מבלי שום עול חיצוני ושעבוד של כח זר.

וזהו מגמת פני בהתעוררות של התנועה הירושלמית, [תנועת "דגל ירושלים"] שאם נבין לאשורה את מגמת קודש שלה נדע שרק היא תוכל להגן בעדנו נגד כל אותן הפרעות, שהתנועה העומדת על יסוד החול, דמתקריא ציוניות, [שנקראת ציונות (ארמית)] מסבבת אותן בקרבנו, ואז יתישרו הדרכים, וכל המעקשים היו באים למישור, [על פי ישעיהו מב, טז] והחול והקודש בהיותם עומדים כל אחד בגבולו ועושים את תפקידם כראוי, יהיו שניהם בונים את בית ישראל, וסו"ס[26] ירומם הקודש גם את החול, ויסיר ממנו את סיגיו, אשר לא יצויר דבר זה ע"י[27] השעבוד של איזה חלק אנשים מבני תו"י[28] שמתלקטים תחת הדגל של חיי החול בהטפלם להם, בקרן זוית מזרחית, [רמז לתנועת "המזרחי"] ופועלים בזה להשפיל את ערך היסוד הקיים עדי עד בישועת ישראל, שהוא רוממות הקרן לקודש ד' בעזו וחפשיותו העליונה, להיות עבדי ד' ולא עבדים לעבדים. [על פי בבא מציעא י: "כי לי בני ישראל עבדים – ולא עבדים לעבדים"]

והשי"ת[29] יחננו ללכת בדרך ישרה, ועיני עורים תפקחנה [ישעיהו לה, ה] לראות אור חדש אור ד' על ציון ועל מקראיה, כאשר תצפה נפשנו הכמהה לתשועת ד' באמת על עמו ונחלתו, כנה"ר[30] ונפש בנם עבדם חותם ביראת הכבוד, אביהם ואחיהם דוש"ט[31] כה"י[32],

אברהם יצחק הכהן קוק

טהייערסטע אונד ליעבסטע מוטער לעבען [כאן פונה הרב קוק לאמו ביידיש-גרמנית: "אמא יקרה ואהובה מכול". תרגום עברי של הקטע מובא בסוף האגרת] לאוי"ט.

ב"ה פאר אונזער געזונדהייט היר [על בריאותנו פה] און די גוטע ידיעות וואס מיר באקומען [והידיעות הטובות שאנו מקבלים] פון צבי יהודהן לעבען, מיט די האפענונג השם יתברך ואל אונז מזכה זיין אין גיכען צו זעהן זיך אין פריידען אויף אונזער הייליגע לאנד, [להתראות בשמחה בארצנו הקדושה] און מיר זאלע זוכה זיין פון אלע אפזערע ליעבענדע לעבען גוטעס צו הערען. פארלויפיג איז נאך די פארבינדונג מיט רוסלאנד ניט געארדענט, [לעת עתה הקשר עם רוסיה עוד איננו מסודר] האפענטליך בקרוב צו ערפרייט צו ווערען מיט זייערע גוטע בריעף. פארבלייב געזונד אונד מונטער, [הישארי בריאה ועליזה] ליבע מוטער, נאך גרוס אונד וונש דיין זאהן, חותם בברכה ויראת הכבוד,

אברהם יצחק ה"ק

תרגום

אמא יקרה מאד ואהובה מאד לאוי"ט.

ב"ה על בריאותנו פה והידיעות הטובות שאנחנו מקבלים מצבי יהודה שיחי'[33], בתקוה כי השם יתברך יזכה אותנו במהרה להתראות בשמחה בארצנו הקדושה, ונזכה לשמוע טוב מכל אהובינו שיחיו. לעת עתה הקשר (הדואר) עם רוסיה עוד איננו מסודר. נקוה בקרוב להשמח במכתביהם הטובים.

היי בריאה ושמחה אמא יקרה, כברכת ודרישת בנך, חותם בברכה ויראת הכבוד.

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
3. עט"ר - עטרת ראשי
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
6. תל"י - תודה לא-ל יתברך
7. החוה"ש - החיים והשלום
8. צב"י - צבי יהודה (בנו של הרב קוק)
9. שי' - שיחיה
10. השי"ת - השם יתברך
11. בירושת"ו - בירושלים תבנה ותכונן
12. בעה"י - בעזרת השם יתברך
13. ד"ש - דרישת שלום
14. נ"י - נרו יאיר
15. שהי' - שהיה
16. אי"ה - אם ירצה השם
17. לאה"ק - לארץ הקודש
18. ג"כ - גם כן
19. הי' - היה
20. הרד"ב - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ד, ב (למשל: דוד + בנימין) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
21. והי' - והיה
22. בע"ה - בעזרת השם
23. ע"ז - על זה
24. שצב"י - שצבי יהודה (בנו של הרב קוק)
25. ע"פ - על פי
26. וסו"ס - וסוף סוף
27. ע"י - על ידי
28. תו"י - תורה ויראה
29. והשי"ת - והשם יתברך
30. כנה"ר - כנפשו הרמה
31. דושו"ט - דורש שלומו וטובו
32. כה"י - כנפשו היפה
33. שיחי' - שיחיו

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקמא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"א אדר שני תרע"ט **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

אין הרב קוק יכול להגיע לאסיפה בציריך, כי הרשיון יתעכב שבועות; הרב ריטר ישלח צירים בשם 'דגל ירושלים'. ועד יפו ביקש שישוב במוקדם, ובירושלים עומדים על דעתם; ליפו השיב שאינו יכול להכריע מרחוק. הנסיעה מתעכבת בעיקר בגלל הרצי"ה, ועליו להשתדל ברשיון כדי לבוא מהר; אולי יגיעו לארץ לפני פסח.

עיקרי הדברים

- אין נסיעה לציריך.
- יפו וירושלים.
- הרצי"ה יזדרז ברשיון.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] י"א אד"ר[2] עטר"ת[3].

בני יקירי שליט"א[4], תל"י[5] על החוה"ש[6] אשר עמנו פה, וב"ה[7] על מכתבי השלו'[8] אשר יגיעונו מא"י[9], משלומם וטובם. יחנינו השי"ת[10] לשוב בקרוב לאה"ק[11] ולחדות בנועמו בשמחת עמו ונחלתו.

הרבה השתדלתי להשיג רשיון לנסע לציריך, אבל הדברים יגעים ואי אפשר שיצא הרשיון אל הפועל כי אם בעוד איזה שבועות בערך, והזמן דחוק. ע"כ[12] א"א[13] שאהי'[14] נוכח בהאסיפה שמה. הרב ריטער [ראו (כרך ג', אגרת תתצד)] נ"י[15] כתב לי שמשמה ישלח צירים בשם דגלנו הקדוש, ד"י[16]. ע"י[17] הרעיון של הנסיעה דחיתי את כל עניני הכתיבה אליך ואל ידידינו העסקנים במדינה בענין הסתדרותנו הקדושה. אקוה שיודיעו לנו כל דבר שורש והחלטות עקריות שלהם.

מיפו קבלתי אמש מכתב מהועד שמה [ועד הקהילה ביפו, שביקש שישוב לכהן כרבה] בבקשה לשוב אליהם במוקדם. אמנם מירושלים המה המחזיקים ברעיון של קביעותנו שמה [ראו (כרך ג', אגרת תתקלב)] עומדים על דעתם. ונראה איך יפול דבר בעה"י[18]. ליפו כתבתי כי לא אוכל מרחוק להכריע הדבר, עד אשר יזכנו ד' לשוב ברחמיו ונראה מה שהוא יותר טוב בעד עניני כלל עמנו בעה"י. כמובן הננו מעוכבים כעת כמעט בעיקר הדבר בשבילך. כי אדיר חפצנו הוא שתבא במוקדם אלינו פה. ע"כ ראה נא להקדים להשתדל בעד הרשיון, כדי שתוכל לבא במוקדם. ותודיענו בדעפעשע אם יהי'[19] נחוץ לך בזה איזה מפעל מצדנו, כי הזמן נחוץ. ויה"ר[20] שיזכנו השי"ת לבא לאה"ק עוד על ימי חג הפסח הבעל"ט[21] בעה"י.

מפני חפצנו שיבא המכתב במוקדם היותר אפשרי לידך, הנני מקצר ואו"ש[22] וברכה כנה"י[23] ונפש אביך מצפה אשרך בתשועת ד' ואור טובו.

אברהם יצחק ה"ק

דר"ש[24] יקירנו הנכבד מהר"א[25] קמחי נ"י וכב"ב[26] שי'[27]. בקרוב אי"ה[28] אכתב לו. וכן ד"ש[29] כל אהובנו שמה, הר"מ[30] ויסבורד וביתו וכא"ל[31], ובית שטערנבוך שי', וכל דו"ש[32], כולם יתברכו בכט"ס[33].

הנ"ל

קבלנו את ד"ש ממר גודמן נ"י.

הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. אד"ר - אדר ראשון
3. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. תל"י - תודה לא-ל יתברך
6. החוה"ש - החיים והשלום
7. וב"ה - וברוך השם
8. השלו' - השלום
9. מא"י - מארץ ישראל
10. השי"ת - השם יתברך
11. לאה"ק - לארץ הקודש
12. ע"כ - על כן
13. א"א - אי אפשר
14. שאהי' - שאהיה
15. נ"י - נרו יאיר
16. ד"י - די ירחם
17. ע"י - על ידי
18. בעה"י - בעזרת השם יתברך
19. יהי' - יהיה
20. ויה"ר - ויהי רצון
21. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
22. וא"ש - ואומר שלום
23. כנה"י - כנפשו היקרה
24. דר"ש - דורש שלום
25. מהר"א - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
26. וכב"ב - וכל בני ביתו
27. שי' - שיחיה
28. אי"ה - אם ירצה השם
29. ד"ש - דרישת שלום
30. הר"מ - הרב רבי שם שמתחיל באות מ (כגון משה / מאיר / מרדכי / מנחם / מיכל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
31. וכא"ל - וכל אשר לו
32. דו"ש - דורש שלום
33. בכט"ס - בכל טוב סלה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקמג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ' אדר שני תרע"ט **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

על הרצי"ה להשיג רשיון מעבר דרך צרפת. רוב אנשי המעשה בתנועה מסתכלים על 'המצב המשטרי' (המדיני), ואילו הרב קוק מסתכל על התוכן הרוחני; 'אל תתאוה לשולחנם', וכתרך גדול מכתרם. עדיין לא הוחלט אם ירושלים או יפו; צעיר שביקר כתב שביפו המצב ברור, ובירושלים סתום מרוב הסיעות. בגלל תעמולת המזרחי עיכבו את הפעילות הפומבית, שלא ייראה כחטיפת אנשים. בעניין השבויים: יש לבקש מממשלת שווייץ להתיר את כניסתם. ירושלים כותבים שההסתדרות תופסת שם מקום גדול. ברכת מזל טוב לר' משה ויסבורד.

עיקרי הדברים

- רשיון דרך צרפת.
- התוכן הרוחני מעל המדיני.
- ירושלים או יפו.
- לא תחרות עם המזרחי.
- השבויים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], כ' אד"ר[2] עטר"ת[3]. [כ' באדר ראשון תרע"ט (1919). הרב קוק ישב אז בלונדון]

בני מחמדי [בנו, הרצי"ה, שנשאר בימי המלחמה בשווייץ] שליט"א[4], מכתבך היקר הגיענו היום, אחרי אשר חכינו הרבה לדעת מכל אשר אתך בפרטיות. ב"ה על החוה"ש[5] אשר עמנו. וע"ד[6] ענינך הפרטיים חשבתי שכבר כתבת להה"ש[7] לברר את הענין משם. איך שיהי'[8] תקותנו היא שתבא בעה"י[9] במוקדם האפשרי, כמדומה שאין אתה צריך רשיון מיוחד מפה, רק תשתדל אצל הקונסול הצרפתי בעד הרשיון לעבור דרך צרפת. [הדרך משווייץ ללונדון עברה דרך צרפת]

המניעה של נסיעתי אל האסיפה [ראו (כרך ג', אגרת תתקמב)] היתה ג"כ[10] מפני שע"פ[11] הקונסול הצרפתי הי'[12] עיכוב שהי'[13] צריך להתאחר עוד איזה שבועות. והנה כתבתי לד"ר[14] לעווענשטיין ולהרב הורוויץ, ולידידנו הר"ז[15] פינס שי'[16], [הרב ד"ר טוביה לבנשטיין, רב קהילת היראים בצירין; והרב שלמה זלמן פינס, ידידו של הרב קוק בצירין] והננו מחכים לדעת מה החליטו שמה. מה שאני פוגש כבדות הוא מה שרוב מן המתקרבים לתנועתנו כשהם אנשי מעשה נותנים עיניהם במצב המשטרי, [במצב הארגוני-המדיני] ואנכי עיני ולבי נשואות להתוכן הרוחני, ויסודו בקודש. וברור לי כי איך שילכו הדברים המשטריים כשיש כח רוחני קדוש איתן יכולים להשתמש בו לטובה. ומה הוא הערך של קנאת כבוד המדומה במעמדים מדיניים לגבי הגדולה הפנימית שבנשמה היודעת את שאיפתה. ואל תתאוה לשולחנם [אבות ו, ה] ש"מ ששולחנך גדול משולחנם וכתרך גדול מכתרם, תורה שלמה זו הולכת ומשתכחת גם מלב הסגולות. אדרבא שמחה היא לי שתהי'[17] הדעה של רוב אצילי האומה פנויה להסתכלות טהורה בחיי הדעות והמדות, בהאדרת התורה וטהרת הרוח, כשימצאו עסקנים מסוגלים לעניני המשטריה, ודוקא בהופעה עליונה של קדושה חפשית מזהרת נוכל

להאיר את כל הנתיבות המשטריות, והיא תוכל להמצא רק ע"י[18] תשוקה אל אור הקודש שיתגבר בלב הסגולות, החודרים לדעת את מהלך הרוח ואת בזקי האורה מתוך הערפלים של מסיבות הזמן.

אם יש לך צורך באיזה תעודה עבור בואך פה הודיע בדעפעשע. עוד לא הוחלט אצלנו פה וגם שם לא לגמרי אם קביעות הדירה שלנו תהי'[19] בירושת"ו[20] או ביפו. [ראו (כרך ג', אגרת תתקמא)] איך שתהי' נקוה לשמו יתי'[21] שתהי' בהצלחה לעבודת ד' ועמו. צעיר אחד ת"ח[22] וי"א[23] ומלומד נסע למשרד ציוני אחד לא"י[24], והגיעני מכתב ממנו שהי' בבית וראה ב"ה את כלם בחו"ש[25], וכותב ע"ד[26] המעמד שהענין ביפו הוא ברור כאגרת פתוחה, אבל בירושת"ו הוא מכוסה וסתום וא"א[27] לו להגיע לבירור הדברים, כמובן מפני רוב הסיעות ואי הסדר בעוה"ר[28]. להועד היפואי שכתבו לי הזמנה לבא במוקדם כתבתי שמצד הדרישה מירושת"ו[29] איני יכול להחליט ברור. ואקוה שכיון שכל תשוקתנו היא לטובה הכללית נתיישב אי"ה[30] בבואנו לאיזה מקום העבודה שלי יותר נחוצה ונכבדה לטובת הכלל, ודי' ינחנו באורח ישרה.

כעת ע"י התעמולה של המזרחים פה עכבנו קצת את עבודתנו בענינים הפומביים, שלא יהי'[31] נראה כאילו כל אחד רוצה לחטוף מחברו אנשים. כמובן שאע"פ[32] שהסברתי אני היא תמיד לשלו'[33] ולכבוד לכל, אין הדברים מובנים לכל, כל צרכם, גם נמצאים אחרים שע"פ הסברתם התעמולתית מקבל הענין לפעמים קצת צורה של תחרות, וע"ז[34] אני מצטער הרבה, כי הלא יסודי הפנימי הוא צדקת ד' עם ישראל בכל פינה שהם פונים, ומכל תנועה קרובה או גם רחוקה תצא תועלת וסופה לברכה, כי חסדי דוד הנאמנים ברית עולם הם על ישראל, [על פי ישעיהו נה, ג] ואור גאולה מתנוצץ מכל עבר ופינה, בגונים שונים, בעה"י.

באה"ר[35] הנני דור"ש[36] חביבנו היקר ר"א קמחי [ר' אברהם קמחי, סוחר בסנקט גאלן שבשווייץ, ידידו של הרב קוק] שי' וכא"ל[37]. לוטה בזה השובר על כספי כ"ץ. וע"ד השבויים, [ככל הנראה שבויי מלחמה יהודים, שביקשו להעבירם לשווייץ] אחרי יישוב הדעת עם הטשיף ראבי דפה [הרב הראשי (Chief Rabbi) של בריטניה, הרב יוסף צבי הרץ] הוחלט אצלנו שצריכים להשתדל שממשלת שוייץ תרשה את הכניסה, ומצד יהודי שוייץ תהי' ההשתדלות, ואז מפה אפשר לסייע הרבה בכל הפרטים, והודעתי זה בדעפעשע, ותמיהני שלא הגיעה לידי כל תשובה ע"ז[38].

מר ו' גראס מיפו שלח אלי מכתב ובו הצעה באנגלית ע"ד עניני א"י[39] ביחש להמעמד המשטרי המדיני. עדיין לא עניתי, ואקוה אי"ה להשיב לו בקרוב. בטח הי' ג"כ על האסיפה הכללית, וכפי מה שאני חושב תהי' ג"א[40] שמה. תודיעני פרטי דברים מה הוא חושב ע"ד הצעתו, ואם מצא לה ידים. כשתתראה עמו תד"ש[41] בשמי באהבה, כי יקר ותמים הוא האיש כאשר ידענוהו מאז.

מירושת"ו כותבים שההסתדרות תופשת שמה מקום גדול, [הסתדרות "ירושלים" ("דגל ירושלים") שייסד הרב קוק] והיא הולכת ורוכשת לבבות רבות. מובן הדבר שהעיקר הוא לזכך את הרעיון להבין את המטרה, וזה יוכל לצאת אל הפועל רק ע"י ספרויות, וע"י[42] קביעות שיעורים ללמוד את עומק הרעיון של יסוד תנועתנו הירושלמית, ושם העיר מיום ד' שמה,, [על פי יחזקאל מח, לה] ולכונן כוננויות של הסברות המוניות לכל חד וחד לפום דרגיה [לכל אחד ואחד לפי דרגתו (ארמית)] עד שתסולל המסילה להקלטת התוך האידיאלי שהוא מלא הוד קודש קדשים של מגמתנו הפנימית, ושתוכל עי"ז[43] להתגלם ג"כ יפה בצורות מעשיות,

ולהטביע את החותם המלא את אור שם ד' אמת על כל מהלכי החיים, חיי הפרט וחיי הכלל, חיי הלאום, וחיי העמים, כולם, שהוא סו"ס[44] אחד מגילויי העוז של ישראל סבא [ישראל הזקן – כנסת ישראל] בעצמיות הויתו. אל נבוז לקטנות, נקוה שמה-זרעונים הקטנים שאנו זורעים יצא צמח ד' לצבי ולגאון ולתפארת [על פי ישעיהו ד, ב] לבית ישראל.

הנני מקצר את דברי מפני טרדא, והי'[45] זה שלו'[46] וברכת ד' וטובו נועמו וזיוו עלינו ועל שאר עמו, כנפשך היפה ונפש אביך מצפה אשרך כה"י[47],

אברהם יצחק ה"ק

ברכת מז"ט[48] כפולה לידידנו היקר הר"מ[49] וייסבורד וביתו שי' על נשואי בתו (שלא ידענו מזה עד כה), ועל הולדת הבן והכנסתו בבריתו שא"א[50] לאוי"ט[51] וכט"ס[52], והי' ז"ש[53] כנה"י[54] ונפש ידידו.

הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. אד"ר - אדר ראשון
3. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. החוה"ש - החיים והשלום
6. וע"ד - ועל דבר
7. לה"ש - להשם
8. שיהי' - שיהיה
9. בעה"י - בעזרת השם יתברך
10. ג"כ - גם כן
11. שע"פ - שעל פי
12. הי' - היה
13. שהי' - שהיה
14. לד"ר - לדוקטור
15. הר"ז - הרב רבי שם שמתחיל באות ז (כגון זאב / זלמן / זכריה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
16. שי' - שיחיה
17. שתהי' - שתהיה
18. ע"י - על ידי
19. תהי' - תהיה
20. בירושת"ו - בירושלים תבנה ותכונן
21. ית' - יתברך
22. ת"ח - תלמידי חכמים
23. וירא"א - וירא אלקים
24. לא"י - לארץ ישראל
25. בחו"ש - בחיים ושלום
26. ע"ד - על דבר
27. וא"א - ואי אפשר
28. בעוה"ר - בעוונותינו הרבים
29. מירושת"ו - מירושלים תבנה ותכונן
30. אי"ה - אם ירצה השם

31. יהי' - יהיה
32. שאע"פ - שאף על פי
33. לשלו' - לשלום
34. וע"ז - ועל זה
35. באה"ר - באהבה רבה
36. דור"ש - דורש שלום
37. וכא"ל - וכל אשר לו
38. ע"ז - על זה
39. א"י - ארץ ישראל
40. ג"א - גם אני / גם אנו
41. תד"ש - תדרוש שלום
42. וע"י - ועל ידי
43. עי"ז - על ידי זה
44. סו"ס - סוף סוף
45. והי' - והיה
46. שלו' - שלום
47. כה"י - כנפשו היפה
48. מז"ט - מזל טוב
49. הר"מ - הרב רבי שם שמתחיל באות מ (כגון משה / מאיר / מרדכי / מנחם / מיכל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
50. שא"א - שאי אפשר
51. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
52. וכט"ס - וכל טוב סלה
53. ז"ש - זה שלום
54. כנה"י - כנפשו היקרה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקמו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' אדר שני תרע"ט **נמען:** הרב אברהם דובער כהנא שפירא, רב קובנה

הרב קוק שמח בחידוש הקשר מימי נעוריהם ובחיבה שהראה לבנו הרצי"ה. האסיפה הסכימה לא לעשות פירוד בפוליטיקה כלפי חוץ. אבל צריך להדגיש את תוכן הקודש שבשאיפה לארץ ישראל: זו האמת שבלב האומה; היא תעורר כבוד בלב העמים; והיא תחבב את הקודש על הנוער. 'הופעת הקודש בעוצם בהירותו' אפשרית רק בהתאגדות כללית שמטרתה לחשוף את מקור החיים של התנועה הלאומית. כל התנועות הן ענפים, גם הכופרים בכך - 'מאן דאמר לא בעינא דימלוך עלי מלכא, מכל מקום מלכא מליך עליה' (על פי הירושלמי בשבועות).

עיקרי הדברים

- חידוש קשר.
- אין פירוד בפוליטיקה.
- הדגשת תוכן הקודש.
- כל התנועות ענפים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] ח' אד"ש[2] עטר"ת[3].

שלו'[4] רב לכבוד רב חביבאי, דיתיב בתמנא דליבור, הגאון הגדול פאר הדור, אוצר חמודות לתורה ולתעודה מו"ה[5] אברהם דובער כהנא שפירא [הרב אברהם דובער כהנא שפירא, רבה של קובנה] שליט"א[6] הגאבד"ק[7] קאונא יצ"ו[8].

אחדשה"ט[9] באהבה נאמנה.

כיונק מארץ ציה הופיע נגד עיני מכתב קודש דמר הדר"ג[10] ידי"נ[11] שליט"א, ומשנה שמחה הי'[12] לי חיבת קודש אשר הראה לבני שי'[13]. אקוה לד' שפגישתנו כעת במכתבים, אחר הפסקה הארוכה מימי נעורנו, תשא פריה לברכה, לעבודת ד' ועם קדשו, הדורשת כעת ביותר איגוד הכחות וערות המחשבה, המוכשרה להתפתח ע"י[14] עצה ותושיה מאיש יחד פני רעהו בעה"י[15], שמחתי מאד על הודעתו דמר, שהסכימה האסיפה [כינוס "אגודת ישראל" בצירוף; ראו (כרך ג', אגרת תתקמב)] שלא לעשות שום פרוד בעניני הפוליטיקה שכלפי בר. אמנם מה שדרוש כעת, ע"פ[16] מה שנתברר לי ממצב הדברים בכלל, הוא להדגיש ביותר את תוכן הקודש שבשאיפתנו לא"י[17]. הדא מפני שזוהי האמת המוחלטת השרויה בלב האומה כולה. ועוד שרק ההכרה הזאת תוסיף עטרת כבוד ותעורר רגש הוד בלב העמים, ומזה תצא ג"כ[18] הפעולה היותר נמרצה כלפי פנים לחבב את הקודש, ואת כל מקורותיו, על בני הנעורים, הרואים את חזות הכל בהגורמים הפוליטיים. ואקוה שהתנועה הירושלמית תוכל לשאיפה זו כשתתפתח כראוי. ופתוחה תלוי הרבה יותר בהופעותיה הרוחניות, מההתגדרות במעשים, שבזה נוכל יפה להתאגד עם כל אגודה המיוסדת ביסודה מאנשים הקוראים בשם ד' ותוה"ק[19], באיזה תכונה וציור שיהי'[20].

אבל הופעת הקודש בעוצם בהירותו א"א[21] כי"א[22] ע"י התאגדות של אגודה כללית רק לשם החישוף של מקור החיים של כל התנועה הלאומית, אשר רואים אנו בה יד ד' לטובה על עמו ונחלתו. כל מה שההסתדרות "ירושלים" שואפת לעסוק במעשים גם בחוגה אין עקרם של דברים מכוונים כי"א להבליט על ידם את הרעיון היסודי, שתוכן הקודש המתגלה ע"י אור התורה, וחיי הכשרות של שלמי אמונים בישראל, זהו יסוד האומה כולה, וכל התנועות והמפלגות הנן ענפים לה, בין כשהם מודים ביחוסם אליה, או שהם כופרים בזה, דמאן דאמר לא בעינא דימלוך עלי מלכא מ"מ[23] מלכא מליך עלי[24], כטעם הירוש' על שיטתי' דרבי בשבועות בכפרת יוה"כ[25]. פתיחת פתח של הופעה זו תחזיר לנו את הדיבור הספרותי, ביסודו המקורי, וכח הביטוי שלנו ילך הלך וגדול, שזהו פתחון הפה למיחלים לך, שעליו אנחנו מתפללים.

אקוה שכ"ג שליט"א יבין הגיגי, וכעת אקצר, מרוב טרדא, ולדבריו במכתבים הבאים איחל.

והי'[26] זה שלו' כנה"ר[27] ונפש ידי"ע[28] אחוז באהנ"פ[29],

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. אד"ש - אדר שני
3. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
4. שלו' - שלום
5. מו"ה - מורנו הרב
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. הגאבד"ק - הגאון אב בית דין קהילת
8. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
9. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
10. הדר"ג - הדרת גאונו
11. ידי"נ - ידיד נפשי
12. הי' - היה
13. שי' - שיחיה
14. ע"י - על ידי
15. בעה"י - בעזרת השם יתברך
16. ע"פ - על פי
17. לא"י - לארץ ישראל
18. ג"כ - גם כן
19. ותוה"ק - ותורתנו הקדושה
20. שיהי' - שיהיה
21. א"א - אי אפשר
22. כי"א - כי אם
23. מ"מ - מכל מקום
24. עלי' - עליה
25. יוה"כ - יום הכפורים
26. והי' - והיה
27. כנה"ר - כנפשו הרמה
28. ידי"ע - ידידו עוז

29. באהנ"פ - באהבת נפש

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקנ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ב' ניסן תרע"ט **נמען:** הרבנים חברי הוועד הכללי של כנסת ישראל, ירושלים

הרב קוק מודה על מכתבם ועל צ'ק של 100 לירה. הרב קוק מקווה לנסוע בחודש אייר, ומבקש שיודיעו במברק אם יש עניין כללי שיוכל לפעול לטובתו.

עיקרי הדברים

- תודה על 100 לירה.
- נסיעה באייר.
- בקשה למברק.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ב' ניסן עטר"ת[2].

שלו'[3] רב וברכת ד' מקודש לכבוד ידידי הרבנים הגדולים בתו"י[4] רבי פעלים חברי ועה"כ[5] כנס"י[6] [הוועד הכללי "כנסת ישראל" בירושלים, שהזמין את הרב קוק לכהן כרב העיר] שליט"וה בתוככי ירושלים עיקו"ת[7] תובב"א[8].

אחדשה"ט[9] באהבה נאמנה.

הגיע לידי מכתבם הנכבד בצרוף הטשיק בן מאה לי"ש[10], תשואות חן חן למעכ"ת[11] על רגשי החבה אשר בדבריהם ובמפעלם, נקוה שמי ששכן שמו בעיר קדשו ב"ה, יחזקנו ויזכנו בקרוב לעלות אל הקדש ויאמץ את כוחותינו לעבוד שכם אחד עבודת עבודה ועבודת משא לרומם קרנות צדיקים יראי ד' וחושבי שמו בעיר עז לנו, ובמלוא רוחב ארצנו הקדושה למען תחזקנה ידי כל עושי טוב בעם ד' הגוי כלו, ושלו'[12] אמת וחן וכבוד יתן ד' לכל ההולכים בתמים. נקוה לעשות את נסיעתנו בחודש אייר [הרב קוק יצא מלונדון בקיץ תרע"ט והגיע לארץ באלול] הבעל"ט[13] בעזהשי"ת[14], ואם ישנם דברים הנוגעים למצב הכלל שיהי'[15] אפשר בידי לעשות לטובתם, לפי השערת כבוד מעל"ת[16] ייטיבו להודיע הדברים ע"י[17] דעפעשע, כי כמובן ע"י מרוץ מכתבים הזמן כבר קצר יותר מדי.

והנני חותם בכל חותמי ברכות בתקוה לתשועת ד' לחדות בשמחה וטוב לב את פני מחמדי לבבי סגולת עם קדוש בעיה"ק[18], וכל החיל אשר אור ד' ורוממות קדש תורתו הוא ישעם וחפצם לרומם קרן ישועה לכל פזורי ישראל ולכל אפסי ארץ בב"א[19], אוהבם הנאמן.

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
3. שלו' - שלום
4. בתו"י - בתורה ויראה
5. ועה"כ - ועל הכתוב
6. כנס"י - כנסת ישראל

7. עיקו"ת - עיר קודשנו ותפארתנו
8. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
9. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
10. לי"ש - לירות שטרלינג
11. למעכ"ת - למעלת כבוד תורתו
12. ושלו' - ושלום
13. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
14. בעזהשי"ת - בעזרת השם יתברך
15. שיהי' - שיהיה
16. מעל"ת - מעלת
17. ע"י - על ידי
18. בעיה"ק - בעיר הקודש
19. בב"א - במהרה בימינו אמן

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקנא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ב' ניסן תרע"ט **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

הטרדות רבות, ובעיקר הנפשיות: מצד אחד צריך לקדם את ההסתדרות, ומצד שני התומכים אינם תופסים את יהוד הנשמה שברעיון ושוקעים במעשיות. בארץ יוכל לעבוד טוב יותר. בני המשפחה נוטים לקביעות בירושלים. מירושלים שלחו 100 לירה, וכתבו שכל החוגים, גם הספרדים, שמחים על בואו. הם מחכים לבן מיד אחרי פסח, ואולי ייסעו דרך שווייץ.

עיקרי הדברים

- טרדות נפשיות.
- נטייה לירושלים.
- 100 לירה ושמחת כל החוגים.
- הרצי"ה אחרי פסח.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] ב' ניסן, עטר"ת[2]. [ב' בניסן תרע"ט (1919). הרב קוק ישב אז בלונדון]

בני יקירי [בנו, הרצי"ה, שנשאר בימי המלחמה בשווייץ] שליט"א[3], תה"ל[4] על החוה"ש[5] אשר עמנו כרגיל. נקוה שיחזקנו בחסדו למען שמו, ויביאנו בקרוב ברב רחמיו וחסדיו אל מחוז חפצנו על אדמת הקודש ויאמצנו לעבוד עבודתו ועבודת עם קדשו לאוי"ט[6] בכל טוב.

רבו הטרדות כעת, וביותר הנפשיות. מעבר מזה הי'[7] ראוי לי לעשות צעדים ניכרים בעניני ההסתדרות, ["דגל ירושלים", התנועה שייסד הרב קוק בלונדון] לעורר ביותר את זרם חיי הקודש שבתנועתנו הלאומית, המוארה בכלל באור אל מסתתר א"י[8] מושיע. [על פי ישעיהו מה, טו: "אכן אתה אל מסתתר, אלהי ישראל מושיע"] ומעבר מזה אין המסייעים והמחזיקים מקרוב ומרחוק את דגלנו הקדוש תופשים יפה את הוד הנשמה שברעיון, וצוללים בנבכי המעשיות המלאים מכשולות של קוצר רוח. תקותי לצור מעוזינו ב"ה שבהיותנו במקום בית חיינו על אדמת קדשנו נוכל יותר לעבוד בעד ההסתדרות הקדושה, והארת התנועה "ירושלים", מאשר פה בגולה בקירוב מקום להנשפעים. כפי הנראה ממכתבי בני משפחתנו שי'[9] הם כבר נוטים יותר להקביעות בירושת"ו[10] מאשר ביפו. [ראו (כרך ג', אגרת תתקמא), (כרך ג', אגרת תתקמג)] זה כשבועיים שאלוני בדעפעשע [במברק] על זמן בואנו, והודיעו ששלחו כבר כסף (להוצאות), והודעתים שהננו מקוים על הזמן היותר מוקדם לאחר חה"פ[11] הבעל"ט[12] אי"ה[13]. ותמול הגיעני מכתבם, וטשיק של מאה לי"ש[14], [המחאה (צ'ק) של מאה לירות שטרלינג] וכותבים שלא נקמץ, ואם יהי'[15] צורך ביותר נוכל להמחות עליהם. עכ"פ[16] אין זה כלום, כל מה ששייך לעניני כספים, רק ע"ד[17] מצב הרוח כותבים שכל החוגים, גם של הספרדים, הנם שמחים בע"ה[18] ע"ד בואנו כתקותנו אי"ה בחסדו הגדול. וכפי הנראה אפשר לצייר איזה דרך של עבודה לשם שלו'[19] והשתוות הדעות ע"י[20] הארה של הכרה ישרה ונטיה מיושרת חפשית מכל מעקשי לבב, שזוהי כל חפצי ללכת משרים בעה"י[21].

נקוה שיגבר עלינו חסדו ית'[22], וכאשר עד כה לא עזבונו רחמיו, ובמחשכי הנדודים האיר לנו באור ישעו וחמלתו, כן יגדיל עלינו לטובה ויעודדנו לעלות אל הקודש, ולעבוד שמה עבודתו עבודה תמה, ומכל רוכסי לב יצילנו. אם יהי' אפשר לך לבא על יו"ט[23] כפי הנראה כבר רחוק הדבר. ועכ"פ[24] תומ"י[25] אחר יו"ט הננו מחכים עליך בעה"י. ואם לא יהי' אפשרות אז אם הי' לנו אפשר לנסע דרך שויץ היינו חפצים בזה, אבל הלא יוכל להיות שגם ע"ז[26] יש מעצורים כפי הזמן, ינחנו ד' בעצה טובה, עכ"פ אם תוכל עכ"פ לבא במוקדם תשתדל בזה בעה"י.

איני יודע אם יעלו בידי בימים הללו לכתוב כל אותם המכתבים בעניני ההסתדרות. ואולי טוב לאחר קצת עד שיודע יותר בפרטיות עניני המצב הכללי של עמנו ביחש לאה"ק[27].

והנני בזה חותם בברכה ושמחת הרגל והכשרו בכט"ס[28] ובצפיית ישועת חומות וחיל, ואור ד' על עמו ונחלתו.

אביך המצפה אשרך כה"י[29],

אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. תה"ל - תהלה לא-ל
5. החוה"ש - החיים והשלום
6. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
7. הי' - היה
8. א"י - ארץ ישראל
9. שי' - שיחיה
10. בירושת"ו - בירושלים תבנה ותכונן
11. חה"פ - חג הפסח
12. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
13. אי"ה - אם ירצה השם
14. לי"ש - לירות שטרלינג
15. יהי' - יהיה
16. עכ"פ - על כל פנים
17. ע"ד - על דבר
18. בע"ה - בעזרת השם
19. שלו' - שלום
20. ע"י - על ידי
21. בעה"י - בעזרת השם יתברך
22. יתי' - יתברך
23. יו"ט - יום טוב
24. ועכ"פ - ועל כל פנים
25. תומ"י - תיכף ומיד
26. ע"ז - על זה
27. לאה"ק - לארץ הקודש
28. בכט"ס - בכל טוב סלה

29. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקנד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ג ניסן תרע"ט **נמען:** הוריו (ולאמו ביידיש)

ברכה להוריו שמלאו להם שבעים וחמש שנים באדר שני. אחרי חילופי מכתבים עם הוועד הכללי, והסכום ששלחו כסימן להסכמה, החליטו: 'שתהיה פינתנו ישרה לירושלים'. הרב קוק מקווה לפעול שם 'בדרכי נועם', גם ביחס לשאר הקבוצים בארץ. לאמו ביידיש: הרב קוק חוזר על הברכות לרגל יום היובל.

עיקרי הדברים

- ברכת שבעים וחמש.
- ההחלטה: ירושלים.
- דרכי נועם עם כל הקבוצים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] י"ג ניסן עטר"ת[2] [י"ג ניסן תרע"ט (1919), בלונדון]

שלו'[3] וברכה אורך ימים ושנות חיים טובים, דשנים ורעננים בבריות גופא ונהורא מעליא, [בבריאות הגוף ובאור מעולה – לשון ברכה ארמית (עבודה זרה סה)] לכבוד הורי היקרים עט"ר[4] וצפירת תפארתינו, אאמו"ר[5] הרב הגדול בתו"י[6] טהורה מוהר"ש[7] זלמן הכהן [ר' שלמה זלמן הכהן קוק, אביו של הרב קוק, שגר אז בירושלים] שליט"א[8]

ואמי מורתי הכבודה ויקרה אשה יראת ד' מרת פערא זלטה [פערל זלאטה קוק, אמו של הרב קוק] [פערל זלאטה, אמו של הרב קוק] תחי'[9] לאוי"ט[10], ויזכו לראות רב נחת מכל צאצאיהם, זרע ברך ד', לשם ולתהילה ולתפארת בכל טוב, בחדוה ושמחת עולם.

הורי היקרים, לבי ובשרי ירננו בשבח והודות לאל חי, שהחיינו וקיימנו ליום מלאת לכם שבעים וחמש שנים, בירח אדר שני העבר. [הוריו של הרב קוק נולדו שניהם בשנת תר"ד (1844)] והנני בזה מתכוין מרחוק כנגד המברכים כל יקירינו צאצאיכם היקרים אשר עמכם על אדמת הקודש, וכל יקירנו ואוהבנו מקרוב ומרחוק המשתתפים בשמחת לבבנו. ואני תפילה ימים רבים ושנות חיים של שיבה טובה יוסיף לכם המוסיף מחיה חיים ב"ה, ונזכה לתקופות ימים ושנים טובות הבעל"ט[11], לחוג עמכם יחד, הורים יקרים וחביבים, חגיגות של שמחה ברב נחת מפרטיותנו, בחוברת עם עונג, ונחת וחדוות לבב של שמחת כללות עם ה' הגוי כולו, אשר יעלז וישמח לפני ד' בחדות עז ישועות, וששון עליצות קודש. קבלו באהבה וברצון הורינו היקרים, את הברכות אשר ירחשו לבבינו, מפה מארץ מרחקים, [על פי ישעיהו לג, יז] ויהי נועם ד' עלינו, ויכונן את מצעדנו [על פי תהלים צ, יז; מ, ג] לטובה, ונזכה בקרוב ברב רחמיו להתראות עמכם בשובע שמחות על אדמת קודש צבי [על פי דניאל יא, מה] חמדת לבבינו עדי עד.

והנה מקוים אנו ומצפים לישועת ד' שיזכנו במוקדם האפשרי לעלות אל הקודש ולקבע מקום קביעות דירתנו בעיר קדשנו ותפארתנו ירושת"ו[12], ויחננו ברב טובו לעבוד עבודתו ועבודת עם קדשו בשובה ונחת, באהבה ואחוה ושלו'[13] וריעות, ויהי'[14] עם פינו בעת הטיפנו ועם ידינו במעבדנו, לחן ולכבוד, לטובה ולברכה.

ע"פ[15] חילוף המכתבים עם מו"מ[16] הועה"כ[17], [ועד העיר הכללי לכנסת ישראל האשכנזית בירושלים, שהזמין את הרב קוק לרבנות העיר] וע"פ[18] הסכום אשר שלחו, אע"פ[19] שאין זה מהעקרים בכ"ז[20] הלא הוא אות על הסכמת וחפץ אנשי לב, הסכמנו בע"ה[21] שתהי'[22] פינתנו ישרה לירושת"ו[23]. [הרב קוק נענה להזמנה לכהן כרב העיר ירושלים, ועלה אליה בסוף קיץ תרע"ט] ונקוה בעה"י[24] בכל האפשרות איך לכוין את הדברים באגודת אמת בדרכי נועם ועתרת שלו', גם ביחש לשארי הקבוצים של אחינו היקרים יושבי ארץ הצבי, [ארץ ישראל, על פי דניאל יא, טז] שכולם חקוקים בחותם קודש על לוח לבבי לאהבת עולם.

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות, בשמחת הרגל הקדוש הבעל"ט, וביתרון הכשרו, נועמו והדרת קדשו, כנפשכם היקרה ונפש בנם עבדם מוכן לשרתם בחרדת והדרת קודש באה"ר[25] בתשועת ד' והמון חסדיו,

אברהם יצחק ה"ק

ליעבסטע און טייערסטע מוטער לעבוואהל. [תרגום (מיידיש): הרב קוק חוזר בקיצור לאמו על הברכות שכתב בלשון הקודש לרגל יום ההולדת השבעים וחמישה] איך וויעדערהאל די גליקווינשונגען און דעם גראטוליערען, [אני חוזר על הברכות והאיחולים] וואס איך האב אין לשון-הקודש אויסגעשפראכען, צו אייך ליעבע עלטערען לעבען, צו דעם פארבייגעגאנגענען פינפאונזיעבציגיערי-גען יוביליאום-טאג, [ליום היובל השבעים וחמישה שעבר] אין דעם פאריגען מאנאט. געבע השם יתברך עס זאלען ערפיעלט ווערען אלע ברכות, וואס עס זיינען אויסגעשפראכען פון נאהענט און פון ווייטען, צו אייך ליעבענסווירדיגע און האכגעשעצטע עלטערען. [הורים אהובים ונערצים] זאל אונז דער אלמעכטיגער מיט זיין חסד מזכה זיין [יזכה אותנו הכול-יכול בחסדו] שן דעם צוקונפט נאך פיעלע פרידען צו האבען פון אייך, און איהר פון אונז אלעמען און פון כלל-ישראל, מיט אלעס גוטעס. פיעלע גוטע גליקליכע יאהרען, מיט געזונדהייט, מיט נחת און כבוד, און בעסטע צופרידענהייט [ושביעות רצון מרובה] זאל השם יתברך אייך שיינקען. נאך דעם גרוס און וואונש אייער גליקווינשענדער אייער זאהן, [בנכם המברך אתכם] חותם בברכה ויראת הכבוד.

תרגום

אמא אהובה ויקרה. מאד חיי בטוב. אני חוזר הברכות והאיחולים, שהבעתי בלשון הקודש, אליכם הורים יקרים שתחיו, אל יום חג היובל של שנת השבעים וחמש שהיה בחודש העבר. יתן השם יתברך שיתמלאו כל הברכות, שהובעו מקרוב ומרחוק, אליכם הורים אהובים מאד ונערצים מאד. הכל-יכול בחסדו יזכה אותנו בעתיד להיות לנו רב שמחות מאתכם ולכם מכולנו ומכלל ישראל, בכל טוב. שנים רבות טובות מאושרות, בבריאות, בנחת-רוח וכבוד, בשביעת-רצון מרובה, יעניק לכם השם יתברך. כדרישת וברכת בנכם מצפה טובכם.

1. ב"ה - ברוך השם
2. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
3. שלו' - שלום
4. עט"ר - עטרת ראשי

5. אאמו"ר - אדוני אבי מורי ורבי
6. בתו"י - בתורה ויראה
7. מוהר"ש - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ש (כגון שמואל / שלמה / שמעון / שמחה / שאול) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. תחי' - תחיה
10. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
11. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
12. ירושת"ו - ירושלים תבנה ותכונן
13. ושלו' - ושלום
14. ויהי' - ויהיה
15. ע"פ - על פי
16. מו"מ - משא ומתן
17. הועה"כ - הועד הכללי
18. וע"פ - ועל פי
19. אע"פ - אף על פי
20. בכ"ז - בכל זאת
21. בע"ה - בעזרת השם
22. שתהי' - שתהיה
23. לירושת"ו - לירושלים תבנה ותכונן
24. בעה"י - בעזרת השם יתברך
25. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקנז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט' אייר תרע"ט - לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

מירושלים מחכים מאוד לבואם וקשורים בקשר ידידות. הם מוכנים לנסיעה, אבל מחכים לבן, ועדיין לא השיגו את התעודה לשלוח לו. עליו לעשות כל האפשרי.

עיקרי הדברים

- ירושלים מחכים.
- המתנה לבן.
- התעודה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ט' אייר, עטר"ת[2], לונדון.

בני יקירי שליט"א[3], תל"י[4] על החוה"ש[5] אשר עמנו. כמו כן קבלנו מכתבים מהתם, מיקירנו שי'[6], וכן מכתבים ודעפעשים ע"ד[7] עניני המצב הפרטי. [ההזמנה לרבנות ירושלים; ראו (כרך ג', אגרת תתקנא)] הם מחכים מאד להקדמת בואנו בע"ה[8]. ביחוד מירושת"ו[9] הם קשורים בקשר ידידות אמיץ בעה"י[10]. יתן ד' ויכונן מעשנו לברכה, וכבר הננו מוכנים לקראת הנסיעה בעה"י. אבל מעוכבים אנו כעת מאיזה פרטים, וביניהם ג"כ[11] מה שאנו מחכים לבואך צלחה בעה"י, והתעודה לשלח לך עדיין לא עלתה בידינו. מצדך תעשה כל האפשרי בזה ולדי' הישועה. יזכנו ד' להתראות בשמחה, ויביאנו להר קדשו וחבל נחלתו בחדות לבב, ויחזקנו לעבודתו ועבודת עמו באמת ובצדקה. והי'[12] זה שלו'[13] כנה"י[14] ונפש אביך מצפה לתשועה,

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה – ברוך השם
2. עטר"ת – השנה תרע"ט (1918/1919) – כתובה במילה "עטרת"
3. שליט"א – שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. תל"י – תודה לא-ל יתברך
5. החוה"ש – החיים והשלום
6. שי' – שיחיה
7. ע"ד – על דבר
8. בע"ה – בעזרת השם
9. מירושת"ו – מירושלים תבנה ותכונן
10. בעה"י – בעזרת השם יתברך
11. ג"כ – גם כן
12. והי' – והיה
13. שלו' – שלום
14. כנה"י – כנפשו היקרה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקנח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ב לעומר תרע"ט **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

הם משיגים רשיון, ואז יוכלו לכתוב מכתב שיקל על נסיעת הרצי"ה; אבל אם הרצי"ה יכול לנסוע בלי לחכות - שלא יאחר. הוועד הכללי בירושלים שלח 100 לירה ומכין דירה ומשרד, ומוועד העיר ביפו הגיע מברק שגם הם מכינים דירה; ההחלטה תהיה בארץ. מכתב הרב פינס מראה 'קינטור' עם אנשי 'אגודת ישראל', והרב קוק מצטער: מטרת ההסתדרות היא 'לרומם את נס השלום'.

עיקרי הדברים

- הרשיון.
- ירושלים ויפו מכינות דירה.
- צער על קינטור עם אגודת ישראל.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] י"ב למב"י[2], עטר"ת[3].

בני מחמדי [הרצי"ה, שהיה אז בשווייץ] שליט"א[4], נשמחנו בכרטיסך מחוהמ"פ[5] העבר. נקוה לשמו יתי[6] שיהי[7] עם ידינו בעת מעבדנו, ויצליחנו ברחמיו להגיענו למחוז קודש חפצנו ברב טוב ושמחה בחסדו הגדול. והנה כבר אנו מתעסקים להשיג את הרשיון, ונקוה שיצא אל הפועל שבוע דנא, ואז נוכל לכתב מכתב מאושר בעדך, שיהי להועיל להקל את אישור נסיעתך בעה"י[8]. אך אם יהי[9] אפשר לך להוציא אל הפועל את נסיעתך צלחה שיהי בלא המתנה על המכתב אין כדאי לאחר. והנה כמדומה שהודעתיך שמהועה"כ[10] שלחו לנו מאה לי"ש[11] להוצאת הנסיעה, [הוועד הכללי "כנסת ישראל" בירושלים] וכותבים שאם נצטרך יותר אין עיכוב מצדם, ומזרזים לבא בעה"ה[12] במוקדם האפשרי, ושהם כבר עסוקים בהכנה של הדירה והמשרד הנחוץ. ולעומת זה הגיענו דעפעשע מועד העיר ביפו, [קהילת יפו ביקשה שהרב קוק ישוב לרבנותו שם] שהם דורשים לבא שמה, ושהם מכינים דירה. ואנחנו לא נדע איך להחליט דבר עד בואנו שמה בחסדי השי"ת[13] שיכונן מצעדנו לטובה.

מהר"ז[14] פינס שי'[15] הגיעני מכתב, שבו נראה איזה דברי קנטור שעוברים בינו ובין המתעסקים באגו"י[16], וע"ז[17] אני מצטער, כי הלא מגמת פנינו בהסתדרותנו הקדושה היא לרומם את נס השלו'[18] ולהופיע בהופעת אורה וברכה על כל מעשה שיעשה לטובת עם ד' בכל צורה וענין. נקוה לכתב לך בקרוב בפרטיות. וכעת אקצר ואו"ש[19] וברכה כנה"י[20] ונפש אביך מצפה אשרך וטובך כה"י[21] מיחל לאור ד' וזיו חסדיו לגוי קדוש על חבל נחלתו סלה.

אברהם יצחק ה"ק

דר"ש[22] באה"ר[23] לאהובנו הר"א[24] קמחי שי' ולכל אוהבנו ודו"ש[25].

הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. למב"י - למנין בני ישראל (בספירת העומר)
3. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. מחוהמ"פ - מחול המועד פסח
6. יתי' - יתברך
7. שיהי' - שיהיה
8. בעה"י - בעזרת השם יתברך
9. יהי' - יהיה
10. שמהועה"כ - שמהועד הכללי
11. לי"ש - לירות שטרלינג
12. בע"ה - בעזרת השם
13. השי"ת - השם יתברך
14. מהר"ז - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ז (כגון זאב / זלמן / זכריה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
15. שי' - שיחיה
16. באגו"י - באגודת ישראל
17. וע"ז - ועל זה
18. השלו' - השלום
19. ואו"ש - ואומר שלום
20. כנה"י - כנפשו היקרה
21. כה"י - כנפשו היפה
22. דר"ש - דורש שלום
23. באה"ר - באהבה רבה
24. הר"א - הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
25. ודו"ש - ודורש שלום

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקסו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ערב ראש חודש מנחם אב תרע"ט **נמען:** הרב זאב יעבץ

מקום הדירה עדיין לא הוחלט סופית, אבל נראה שיהיה בירושלים. הקינטור והמרירות שגברו בסיעות אחדות יהיו 'כצל עובר', ובמקום איבה ותחרות תצמח 'אהבת אחים', כי קשר אחדותנו 'מנצח... את כל חפץ הקרעים'.

עיקרי הדברים

- כנראה ירושלים.
- הקינטור יעבור.
- האחדות מנצחת.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ער"ח[2] מנ"א[3] עטר"ת[4].

בונה ירושלים, ומכונן ציון, יופיע אור שבעתים, כפלגי מים בציון, [על פי ישעיהו לב, ב] לכבוד רחימא נפשאי, [לאהוב נפשי (ארמית)] וחביבי, הרב המאור הגדול, מנהיר עיני חכמים, בונה מוסדות, בחקרי תולדות, מו"ה[5] זאב יעבץ שליט"א[6], וכא"ל[7] שלום וברכת עולמים.

אחדשה"ט[8] באהבה עזיזה.

נתאחרה תשובתי על מכתב הדרתו הנעלה, מפני מניעות שונות, אשר אקוה שיסלח ע"ז[9] רחים לבבי בטובו, ע"ד[10] הסכמת מקום קביעת דירתנו [הרב קוק התלבט אם לשוב לרבנות יפו או לקבל את רבנות ירושלים] בשובנו בעזה"י[11] לאה"ק[12], עוד לא החלטתי דבר ברור, אבל כפי הנראה הדברים מטים שתהיה קביעותנו בירושת"ו[13]. [בירושלים תבנה ותכונן] יחננו ד' בטובו לעזור לכל ישרי לב החפצים להגדיל ולהאדיר בנין עם ד' על ארץ חמדתו, באורח שלו'[14] ומישרים.

הנטיה של קנתוריא ומרירות נפש, שנתגברה בסיעות אחדות, הנני מקוה שתהיה כצל עובר. [תהלים קמד, ד] סוף כל סוף יתפשטו קמטי הלבבות הלך והתפשט, והדעה הטהורה של אור השלו'[15] שמו של הקב"ה[16], שאנחנו מקושרים עמה בקשר חיים של עומק נשמתנו לעולמי עד, היא תלך הלך ואור, עד שתחתיה ישחו כל מזעימי נפש, ובמקום איבה ותחרות צמח ד' יעלה לאהבת אחים לידידות נאמנה ועזרה משותפת, ומעין יצא מבית ד' [יואל ד, יח] להגלות לעיני כל העולם הפנימי והחיצוני, שקשר אחדותנו באור נועם צור ישראל וגואלו חי, מנצח הוא בעוז שלומו את כל חפץ הקרעים וההתפרדות שיכול לעלות על כל לב של כל יחיד וכל קבוצה.

אקוה בל"נ[17] עוד לכתוב לכת"ר[18] חביבי לפני נסיעתנו בע"ה[19], וכעת מוכרחני לקצר מפני הטרדא. והיה זה שלו' וברכה, אורך ושנות חיים טובים ארוכים ומתוקנים, שיבה טובה, ועבודה פוריה, וצהלת לבב בחדות עוז ישועת ד' ונחמתו על עמו ונחלתו, כנה"ר[20] ונפש אחוז באהבתו בכל לב ונפש,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. ער"ח - ערב ראש חודש
3. מנ"א - מנחם אב
4. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
5. מו"ה - מורנו הרב
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. וכא"ל - וכל אשר לו
8. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
9. ע"ז - על זה
10. ע"ד - על דבר
11. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
12. לאה"ק - לארץ הקודש
13. בירושת"ו - בירושלים תבנה ותכונן
14. שלו' - שלום
15. השלו' - השלום
16. הקב"ה - הקדוש ברוך הוא
17. בל"נ - בלי נדר
18. לכת"ר - לכבוד תורתו
19. בע"ה - בעזרת השם
20. כנה"ר - כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקעא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ז אלול תרע"ט **נמען:** ר' אלכסנדר הערמאן, לונדון

הרב קוק מצטער שלא נפרד ממנו כראוי. מאז ששב הקיפוהו אוהבים רבים. דירתו תיקבע בירושלים, אבל יישאר קשור ליפו ולמושבות, ויהיו לו גם שם דירה ומשרד.

עיקרי הדברים

- צער על הפרידה.
- ירושלים, וקשר עם יפו.
- ברכת השנה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ט"ז אלול תרע"ט[2].

ידידי היקר הנגיד הנדיב וירא"א[3] באמת חובב תורה בכל לבבו התורני הנכבד מו"ה[4] אלכסנדר הערמאן שליט"א[5] וכב"ב[6] משפחתו היקרה, שלו'[7] וברכה וכוח"ט[8] באה"ר[9]. אחדשה"ט[10] באהבה נאמנה.

ידידי היקר. מעת אשר נפרדתי מאוהבי ומיקירי האהובים בלונדון לא מש מלבי זכרון ידידי, מאד נצטערתי על אשר לא הספיקה לי השעה להפרד מידידי בברכת פרידה הראויה לאוהבים נכבדים ככבודו היקר וחביב, מאד שמחתי לראות כתב ידו היקר במכתבו אשר הגיעני. והנה מעת אשר זכני השי"ת[11] ברב חסדו לשוב אל אדמת הקודש, לנשק בפי את אבניה ולהתענג מהדרת קודש של הרריה ועמקיה ובהירות שמיה הטהורים, הקיפוני אוהבים רבים, יחידים וצבורים בהקפת ידידות ואהבה נאמנה. והנני מוכרח לעשות כמה דאפשר לי רצון כולם, ונקוה בעה"י[12] לקבע דירתנו בעה"ק[13] ירושלים [הרב קוק] נתמנה לרבה של ירושלים מיד לאחר שובו לארץ] ת"ו[14], ועם זה הנני גם כן מקושר עם יפו עיה"ק[15] והמושבות ת"ו כמקדם, וגם פה תהי'[16] לי דירה ומשרד בעה"י לעבוד עבודת הקודש, יצליחני ד' לטובת עם קדשו וחבל נחלתו. מרוב הטרדא אני מוכרח כעת לקצר ועוד אקוה לבא במכתבים עם כבודו ויתר אוהבי וידידי בכל העניינים הנוגעים לעבודת קדשנו של בנין אה"ק[17] ושל התחזקות אור התורה והקדושה על הררי קודש, כי בא מועד בעה"י וד' פקד את עמו. ונקוה שמהרה יצמיח לנו ישע ופדות כרב חסדו.

והנני בזה ידידו דושה"ט[18] באה"ר חותם בברכת השנים ובכט"ס[19],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה – ברוך השם
2. תרע"ט – השנה תרע"ט (1918/1919)
3. וירא"א – וירא אלקים
4. מו"ה – מורנו הרב
5. שליט"א – שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. וכב"ב – וכל בני ביתו
7. שלו' – שלום

8. וכוח"ט - וכתיבה וחתימה טובה
9. באה"ר - באהבה רבה
10. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
11. השי"ת - השם יתברך
12. בעה"י - בעזרת השם יתברך
13. בעה"ק - בעיר הקודש
14. ת"ו - תבנה ותכונן
15. עיה"ק - עיר הקודש
16. תהי' - תהיה
17. אה"ק - ארץ הקודש
18. דושה"ט - דורש שלומו הטוב
19. ובכט"ס - ובכל טוב סלה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת תתקעז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' תשרי תר"פ **נמען:** הרב זלמן פינס

אחרי טרדות רבות הם נכנסים כעת לדירה קבועה בירושלים. התעמולה ל'הסתדרות ירושלים' תימשך במרץ, ובקרוב יודיע על תוצאות מעשיות. הרב קוק שמח לשבת 'בתוך עמי', בהמון מכבד, ונס השלום והאחווה מוכן להתנוסס.

עיקרי הדברים

- דירה קבועה בירושלים.
- המשך התעמולה.
- שבת בתוך עמו.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] ה' תשרי פ'

ידידנו היקר הרב המאה"ג[2] הגביר המרומם מו"ה[3] זלמן פינס [ראו (כרך ג', אגרת תתקסב)] שלום וברכת השנים מציון ומקודש באה"ר[4] אחדשה"ט[5] באה"ר[6]

ידידי, ימים רבים עברו עלי בטרדות רבות ושונות מאז אשר זיכני השי"ת[7] לבא לעיה"ק[8], עד אשר כעת הננו כבר קבועים ביסוד מקום דירתנו פעה"ק[9] ת"ו[10] להכנס אליה באלה הימים, יתן ה' להצלחה ולברכה. את התעמולה ע"ד[11] הסתדרותנו הקדושה "ירושלים" [ראו (כרך ג', אגרת תתע)] נקוה בע"ה[12] להמשיך במרץ בעז ד' בישע אשר תאמצנו, ובקרוב נקוה להודיע מתוצאות המעשיות שהננו קרובים ועומדים בעה"י[13] להגשימם בחיים בעה"י, לרומם קרן ישראל לפאר כל קודש ד' על עמו וארץ חמדתו והעיר אשר נקרא שם קדשו עליה עדי עד. ת"ל[14] שחנני ד' לשבת בתוך עמי, בתוך המון חביב, מכבד [ומחבב] ונותן ערך להגיוני לבבנו ולכל מערכי רוחנו, לשם ד' עמו וארצו. ונס השלוה האחוה והידידות הכללית המקפת את כל עם ד' הגוי כולו [שהנ הנהו] תמיד מוכן הוא בע"ה להתנוסס לתהלה מהררי קודש, ועמו יחד רוממות דגל הקודש [בחופשה] ברוממות בתפארת וגדולת נפש, למען דעת כל עמי הארץ, החיצוניים והפנימיים, כי קודש ישראל שרבים משלמים מרבבות אחינו טהורי הלב הפזורים בקצוי הארץ יתאגדו עמנו שכם אחד לכונן את ירושלים לתהלה בארץ כעת הנני מוכרח לקצר ואו"ש[15] וברכת השנים באה"ר כנה"ר[16] ונפש ידי"ע[17] דוש"ת[18] מלונ"ח[19] מברכו בגמח"ט[20] וכט"ס[21].

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. המאה"ג - המאור הגדול
3. מו"ה - מורנו הרב
4. באה"ר - באהבה רבה
5. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
6. באה"ר - באהבה רבה

7. השי"ת - השם יתברך
8. לעיה"ק - לעיר הקודש
9. פעה"ק - פה עיר הקודש
10. ת"ו - תבנה ותכונן
11. ע"ד - על דבר
12. בע"ה - בעזרת השם
13. בעה"י - בעזרת השם יתברך
14. ת"ל - תודה לא-ל
15. ואו"ש - ואומר שלום
16. כנה"ר - כנפשו הרמה
17. ידי"ע - ידידו עוז
18. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
19. מלונ"ח - מצפה לנחמת ציון
20. בגמח"ט - בגמר חתימה טובה
21. וכט"ס - וכל טוב סלה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת תתקעט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (תר"פ) **נמען:** ועד הסיוע ביוהנסבורג ובקייפטאון

מוסדות הקודש בירושלים, אבני היסוד לבניין, נתונים 'בלחץ ובמצור'. הרב קוק קורא לוועד לחדש מיד את התרומות, שלא הגיעו זמן רב.

עיקרי הדברים

- מצוקת המוסדות.
- קריאה לחדש תרומות.

נוסח האגרת עם ביאור

[תר"פ[1]]

לכבוד ועד הסיוע ביאהניסבורג בקייפטאון. [ועד לסיוע למוסדות ארץ ישראל בדרום אפריקה] שלו'[2] וברכה מציון ומקודש. אלופי היקרים, כאשר חנני ד' ושבתי מנדידת גלותי אל אדמת הקודש, וריכוז עבודתי נקבעה פעה"ק[3] ירושלים תובב"א[4], ובשומי לב על כל תכנית העבודה הרבה אשר למוסדי הקודש אבני היסוד לכל העזרה והבניה שלנו בתחיית עמנו ובשכלול כבודו על אדמת קדשו, על גדולת ערכם לבנין עמנו וארצנו, ועל נחיצות עמדתם לשמירת קדושת היהדות על אדמת הקודש, ועל פעולותיהם הגדולות להחיות נפשות רבות, מעם ד' יושב ציון. ולעומת זה מצאתי כמה הם נתונים בלחץ ובמצור ועד כמה הם לוחמים את מלחמת קיומם הקדושה בעמלהם וביגיעת נפש, הכרתי לי לחובה קדושה לקום לעזרתם בקודש. ולכם אחינו היקרים חברי הועד הנכבד הנני קורא בצדק קומו נא לעזרת ד' בגבורים, [שופטים ה, כג] קומו לעזרת ציון וירושלים.

הנה זה כמה אשר מוסדינו הקדושים פה עה"ק[5] לא הגיעה להם מתרומת קופתכם הנכבדה. והמצב הלא הוא כ"כ[6] לחוץ. והחיזוק צריך לבא מיד בלא איחור. נפשי מלאה בטחון ועז בע"ה[7] שתשימו את לבכם הטהור לדברי אלה, ותחושו מהרה לעזרת ציון ומקראיה, ותעניקו להמוסדות המקודשים העומדים ברום עולם היהדות הנאמנה בהר הקודש בירושלים, את העזרה הנכבדה הראויה להם, לפי גודל ערכם, ולפי הכלכלה הרבה רבת הענפים והמקצעות אשר עליה לכלכל. וצור ישראל, מושיע ציון ובונה ירושלים יכונן מעשי ידיכם לטובה ולברכה. ומהרה נזכה להתראות בשמחת עולם על אדמת הקודש בשוב גאולים לציון ברינה וחדות עולמים. ותחזינה עינינו ארמון על משפטו, [על פי ירמיהו ל, יח] מלך ביפיו, [ישעיהו לג, יז] וכהן על כסאו, וישראל שוכן לבטח באור ד' וכבודו עליו יראה לעיני כל אפסי ארץ במהרה בימינו אמן. כנפשכם הרוממה, ונפש החותם בברכה מהר הקודש מירושלים.

1. תר"פ – השנה תר"פ (1919/1920)
2. שלו' – שלום
3. פעה"ק – פה עיר הקודש
4. תובב"א – תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
5. עה"ק – עיר הקודש

6. כ"כ - כל כך
7. בע"ה - בעזרת השם

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת תתקפט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט' כסלו תר"פ - ירושלים **נמען:** הרב יצחק ירוחם דיסקין

מצב העיר מבית ומחוץ מחייב פעולות לחיזוק התורה והיהדות. הרב קוק מזמין את הרבנים לאסיפה בביתו, ומבקש שהרב דיסקין, 'זקן הגאונים', יעמוד בראשה; גילוי הדעת צריך להיות מאוחד. אם אינו יכול לבוא, שישלח את דעתו בכתב.

עיקרי הדברים

- אסיפת רבנים.
- בקשה שהרב דיסקין יעמוד בראש.
- גילוי דעת מאוחד.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] ירושלם ת"ו[2]. יום ט' לחדש כסלו תר"פ[3]

להדרת כבוד מר רב רחימאי. הגאון הגדול. פאר הדור, סוע"ה[4], כקש"ת[5] מו"ה[6] יצחק ירוחם דיסקין [הרב יצחק ירוחם דיסקין; ראו (כרך ב', אגרת תרעא)] שליט"א[7].

ולכל המסתופפים כצל קדושת תורתו שלו'[8]. אחדש"ה[9] דהדר"ג[10] מר שליט"א. המצב של עיר הקודש מבית ומחוץ, מכריח אותנו כעת לגשת לאיזה סדר של פעולות וחזוקים לטובת קדושת התורה וחזוק הדת והיהדות. וכבוד ירושלים ובניה, בני תורה היקרים, וכבוד ישראל וארי"[11] בכלל, ושמירת צביון הקודש בתוכה בעצת אמת ושלו'[12]. בשביל המטרה הקדושה הזאת מצאתי לחובה ולמצוה לעצמי, לבקש חלק רשום ממעלת הרבנים העומדים על משמרת הקודש פעה"ק[13] ת"ו, לבוא לאסיפה היום בביתי. וכאשר כל הפעולות הרשומות בעניני התורה והיהדות פעה"ק, מצפה אני שיעשו בעז"ה[14] ע"י[15] עצת שלו' של הדר"ג[16] אדוני שליט"א. שיואיל בטובו לעמוד לימיני בכל מעשנו לטובת הקודש, לרומם קרן עיר עז לנו, וקרן תוה"ק[17] ולומדיה, ע"כ[18] ארהיב עז לחלות את פני הדר"ג, שיתיחש נא באהבתו הנאמנה מאד אל המחשבות הטובות שהננו מקוים בחסדי השי"ת[19] לגשת אל הוצאתן אל הפועל. תתקפטי שלום וברכה הדרת גאון רב רחימאי הגאון הגדול פאר הדור שלו' וברכה רב יצחק ירוחם דיסקין שליט"א המצב הנורא והאיום שאנו עומדים בו כעת. ד' ירחם, גורם לנו ודאי שכללות הרבנים שבא"י[20] ובעיה"ק[21] בירושלים חייבים הם לגלות את דעתם באופן גלוי.

ע"ד[22] אספת הרבנים המתוכננת כעת. [האספה שממנה צמחה הרבנות הראשית לארץ ישראל] וגילוי דעת זו מוכרח הוא לפי המצב [שלנו] שיהי'[23] בצורה מאוחדת בלי שום חלוקי דעות, וק"ו[24] שאי אפשר] שגולת הכותרת זקן הגאונים, הדר"ג, לא יופיע בראש האספה. בכל אופן יכבדנו בהבעת דעתו הגדולה בכת"י[25] קדשו, אם הדבר הוא אי אפשרי מאיזה טעם שהוד גאונו יופיע בעצמו בהאספה. אמנם מקוים אנחנו שהשי"ת[26] יחזק ויאמץ את חילו, שיוכל לבוא בכבודו להאספה המיוחדה והנחוצה הזאת, העומדת

עכשיו בודאי] ברומו חסר בכת"ק והושלם עפ"י[27] ההשערה. של עולם. והשי"ת[28] יחננו בדעה והשכל ויתקננו בעצה טובה מלפניו למען עמו ונחלתו.

והנני בזה ידי"ע[29] מתכבד באהבתו ודוש"ת[30] הקדושה באה"ר[31].

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
4. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
5. ככש"ת - כבוד קדושת שם תפארתו
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. שלו' - שלום
9. אחדש"ה - אחרי דרישת שלומו הטוב
10. דהדר"ג - דהדרת גאונו
11. וארי"י - ו + ארי"י: ארץ ישראל; "האר"י": רבי יצחק לוריא
12. ושלו' - ושלום
13. פעה"ק - פה עיר הקודש
14. בעז"ה - בעזרת השם
15. ע"י - על ידי
16. הדר"ג - הדרת גאונו
17. תוה"ק - תורתנו הקדושה
18. ע"כ - על כן
19. השי"ת - השם יתברך
20. שבא"י - שבארץ ישראל
21. ובעיה"ק - ובעיר הקודש
22. ע"ד - על דבר
23. שיהי' - שיהיה
24. וק"ו - וקל וחומר
25. בכת"י - בכתב יד
26. שהשי"ת - שהשם יתברך
27. עפ"י - על פי
28. והשי"ת - והשם יתברך
29. ידי"ע - ידידו עוז
30. ודוש"ת - ודורש שלומו ותורתו
31. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת תתקצב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"א כסלו תר"פ **נמען:** ד"ר ב' רבל, ראש ישיבת רבי יצחק אלחנן, ניו יורק

הנסיעה לאמריקה נמנעה, ובארץ התברר עד כמה דחופים העניינים: אי אפשר שירושלים תרכז רק את הצעירות החילונית דרך האוניברסיטה. יש להתחיל בבניין ובקרן לישיבה המרכזית, ואחר כך לקבוע תוכנית בהסכמת חכמי הדור. הרב קוק שואל על נדבת גיסיו של הרב לוינטל, ומספר על מגרש עם בניין שאפשר לקנות. הישיבה היא אחד מסעיפי התנועה, שתפעל 'בחופש מוחלט' וביחס ידידותי לחילונים. החלו צעדים לבית דין כללי.

עיקרי הדברים

- הישיבה מול האוניברסיטה.
- קרן ובניין תחילה.
- נדבת הגבירים.
- בית דין כללי.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה י"א כסליו תר"פ[1]

לכבוד הרב הגאון החכם הנעלה מר ד"ר[2] רעוול [הרב ד"ר דב רבל, ראש ישיבת "רבנו יצחק אלחנן" בניו יורק] שליט"א[3]

ר"מ[4] בישיבת הגאון רי"א ז"ל[5] בנוי-יארק יצ"ו[6] אחדשה"ט[7] באה"ר[8]. הנה מאת ד' היתה זאת, שנמנעה נסיעתי לאמריקא אשר עלתה לפנינו במחשבה, בשביל מחשבות רבות ערך לחיי עמנו על אדמת הקודש. וכאשר באתי ב"ה[9] אל מחוז חפצי, ונקבעה דירתי פעיה"ק[10] ת"ו[11], ראיתי עד כמה גדול הוא הערך של אותם הדברים אשר למענם חפצתי לנסוע לאמריקא, ועד כמה הדבר נוגע עד נפש עמנו, ושאי אפשר לדחותם כלל, כי ים הזמן הולך וסוער. וע"כ[12] אקוה שחליפות המכתבים שבינינו, סו"ס[13] יובילו אותנו בע"ה[14] לאותה המטרה הראויה, שהיתה לה שאיפתי במחשבת הנסיעה. והנה מה שעומד על הפרק כעת הוא ענין הישיבה המרכזית, [ראשית הקמתה של ישיבת "מרכז הרב"] המוכרחת עכשיו להתיסד בעיר קדשינו, אין שום אפשרות לצייר, שירושלים עיה"ק[15] תהיה מרכזת רק את הצעירות החילונית ע"י[16] האוניברסיטה, [האוניברסיטה העברית, שאבן הפינה שלה הונחה בתרע"ח] והצעירות הקדושה המקודשת לתלמוד תורה ויראת שמים, תשאר פזורה בלא רכוז ורוממות רוח.

והנה תחלת כל דבר, צריכים אנחנו לגשת אל הבנין ואל יסוד קרן לתחלת ההספקה של ההוצאה, עד אשר תעמוד הישיבה הכן על עמדתה. ואח"כ[17] נציע יפה, ע"פ[18] הסכמת חכמי דורנו שי'[19], את פרשת הפרוגרמה וסידור התכנית כולה. וכאשר הודיע לי ידידנו הרב לעווינטאל שי', ע"ד[20] נדבת גיסיו הגבירים, יודעני נא כעת כת"ר[21] את פרטי הדברים, את הסכום שהם מקדישים ליסוד הישיבה ואת תנאי הדרישה שלהם, ויואל נא לזרזם במוקדם היותר אפשרי. והנה יש לנו פה לקנות מגרש יפה, שיש

בו ג"כ[22] בנין, שאמנם איננו מתאים לפי תכונת הישיבה שבתקותינו, אבל בכ"ז[23] יש לו ערך בתחילת הצעד, יודעני נא כת"ר כמה הוא הסכום שירצו גיסיו הנדיבים שי' ליתן על הבנין.

והנה יסוד הישיבה הוא אחד מסעיפי התנועה "ירושלים" הכללית, ההולכת ומתעוררת ע"י הסתדרותינו הק'[24] "ירושלים". והננו עובדים פה בעוד סעיפים רבים מתכנית העבודה הכללית. יואיל נא כת"ר לתן ידו עמנו, להגדיל את חיי תנועת הקודש בחופש מוחלט, בלא שום שעבוד לאיזה כח חילוני, וביחש ידידותי לכל העובדים החילוניים בעבודתם, בכל אשר אינם פוגעים בקודש לחללו, כי עינינו רואות כי רק דרך זה, הוא עלול להביא עמו את המציאות היותר מבורכת לחיי עמנו והקמת ביתו על אדמת הקודש. ע"ד יסוד בי"ד[25] כללי לירושלים ולא"י[26] בכלל, [ככל הנראה ראשית הדרך להקמת הרבנות הראשית לארץ ישראל, בתרפ"א] אשר ממנו יש לקוות לתוצאות כח הרבנות בכל פזורי ישראל, כבר החילונו בע"ה לעשות איזה צעד שנקווה שיהי'[27] לברכה. פרטי הדברים אקוה להודיע לכת"ר[28] כאשר יתבססו הדברים יותר בעז"ה[29].

הנני מקוה שכת"ר[30] ישא ברמה את דגל קדשינו, דגל ירושלים, להאיר אור הקודש על תחיתנו הלאומית בצורה של חופש מוחלט ושחרור המלא של תוכן הקודש.

והנני בזה חותם כל חותמי ברכות באה"ר כנה"ר[31] ונפש דוש"ת[32] מהר הקודש מירושלים.

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

.

---

1. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
2. ד"ר - דוקטור
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. ר"מ - ראש מתיבתא
5. ז"ל - זכרונו לברכה
6. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
7. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
8. באה"ר - באהבה רבה
9. ב"ה - ברוך השם
10. פעיה"ק - פה עיר הקודש
11. ת"ו - תבנה ותכונן
12. וע"כ - ועל כן
13. סו"ס - סוף סוף
14. בע"ה - בעזרת השם
15. עיה"ק - עיר הקודש
16. ע"י - על ידי
17. ואח"כ - ואחר כך
18. ע"פ - על פי
19. שי' - שיחיה
20. ע"ד - על דבר
21. כת"ר - כבוד תורתו
22. ג"כ - גם כן

23. בכ״ז - בכל זאת
24. הק׳ - הקטן
25. בי״ד - בית דין
26. ולא״י - ולארץ ישראל
27. שיהי׳ - שיהיה
28. לכת״ר - לכבוד תורתו
29. בעז״ה - בעזרת השם
30. שכת״ר - שכבוד תורתו
31. כנה״ר - כנפשו הרמה
32. דוש״ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת תתקצג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ג כסלו תר"פ **נמען:** הרב דב לוינטל, רב פילדלפיה

אחרי שנפרדו בלונדון היה עליו להקדים את נסיעתו, ושם 'יסר יסרני ה' באסון נורא, בבתי הצעירה'. הרב קוק שואל על סכום נדבת הגבירים ומה יוקצה למגרש, כדי לקבוע ועד בניין. הם אינם מפריעים לעבודת החול, אלא מוסיפים לה הדרת קודש, וזה גם יחזק את המהלכים הפוליטיים. צריך תעמולה באמריקה ל'ירושלים': מהלך החול ילך במסילתו, ומהלך הקודש יקבע 'צביונו, שיטתו, רוחו, מפעליו ומשרדיו'.

עיקרי הדברים

- האסון בבתו.
- הישיבה - נדבה ומגרש.
- קודש לצד חול.
- תעמולה באמריקה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] י"ג כסליו תר"פ[2].

שלו'[3] וברכה לכ'[4] ידי"נ[5] הרב הגאון המפורסם רב פעלים כליל תפארה מו"ה[6] דוב לעווינטאהל [הרב דב לוינטל, רבה של פילדלפיה] שליט"א[7]

האבד"ק[8] פילאדעלפיא יצ"ו[9]. אחדשה"ט[10] באה"ר[11], ידידי ורב חביבי, מאז אשר התראינו בלונדון ובאהבה נפרדנו, אחר שלקחנו ביניינו חליפות דברים ע"ד[12] מחשבותינו, ע"ד רוממות הקודש בארץ חמדתנו ובעיר עז לנו, [תוכנית להקים בירושלים ישיבה מרכזית עולמית, כחלק מתנועת "דגל ירושלים"] רבות מחשבות היו עם לבי איך להחל לכונן את הדברים. וצמאתי מאד להודע מכת"ר[13] דברים ברורים ע"ד המצב, מצד תמימי הדעים [שעמנו] באמעריקא. אמנם אח"כ[14] מאת ד' היתה זאת שהייתי נדחק להקדים את נסיעתי לאה"ק[15] ולעקו"ת[16] ת"ו[17], ובעוה"ר[18] יסור יסרני ד' [תהלים קיח, יח] פה באסון נורא, בבתי הצעירה ע"ה[19] תנצב"ה[20], ונבהלה נפשנו מאד ד"י[21], כ"ז[22] גרמו עכובים למהלך העבודה שהיא חייבת כעת ללכת בזריזות גדולה, כי ים הזמן הולך וסוער ותופשי המשוט [יחזקאל כז, כט] להעוז הקודש צריכים להיות אמיצי לב ומזורזים לעבוה"ק[23], אמנם בדעתי להחל בעבודה והשי"ת[24] יעזרנו ע"ד כבוד שמו, עמו, ארצו, ונחלתו, נחלה זו ירושלים.

והנה ע"ד הישיבה [הישיבה המרכזית העולמית בירושלים, שנוסדה כעבור ארבע שנים (מרכז הרב)] צריכים אנו להחל את העבודה בהקדם האפשרי. יודעני נא כתר"ה[25] אם הנדיבים עומדים על עומדם, וכמה הוא סכום נדבתם, וכמה ירצו להקצות מזה על המגרש, ואז נקבע פה בע"ה[26] ועד הבנין מאנשים מוכשרים לכך ונחל בעבודה. יש תקוה שמעברים שונים יבואו לעזרתנו, כי פנינו הלא אל השלום מועדות, ואין אנחנו מפריעים את עבודת החול באיזה צורה שתהי'[27], כי אם הננו עורגים להוסיף לתחית עמנו המתנהלת בדרך חול כעת, פאר מקדושים והדרת קודש לתפארה, ותכן זה הלא עז ועצמה יתן גם למהלכים

הפוליטיים שלנו. התחלת המחשבות ע"ד הסעיפים שהותחל לראש פינה בעבודת התנועה הירושלמית שלנו, המתקדמת ע"י[28] הסתדרותינו הקדושה "ירושלים", יוצאות הן לאיטן אל הפועל, וחובה קדושה לנו להתאגד יחד מזה ומזה לבנות בקודש, ככל אשר תשיג ידינו, ויסוד הישיבה בע"ה תוכל להיות חטיבה נכרת ליתר המפעלים, וראוי להקדימה בראש, ועם זה כמה הדבר מחויב לעשות תעמולה באמעריקא לשם התנועה "ירושלים" בבירור שתנועת קדש ותחית קודש מוכרחת הפעם להופיע בעולם. ידע ישראל וידעו העמים שעם קדוש הוא ישראל, וע"פ[29] יסוד תכונת הקודש ברום מעלתה וצביונה, הוא נותן את דעתו לשוב אל מכונו ואל ארצו.

אמנם לפי מהלך החיים השורר בעולם בזמן הזה, מוכרח הוא מהלך החול ללכת במסילתו, אבל לעומת זה מוכרח באין ספק מהלך הקודש ג"כ[30] לקבוע את צביונו, שטתו, רוחו, מפעליו ומשרדיו, התאגדותו הכללית והרמת דגלו, ואז יהיה לאור חיים ולמרבה השלו'[31] בישראל ובעולם. אקוה שכתר"ה[32] רב רחימאי שליט"א, יודעני במוקדם מכל העומד להעשות אצלם. והנה להרב ד"ר[33] רעוול [הרב ד"ר דב רבל, ראש ישיבת "רבנו יצחק אלחנן" בניו יורק] נ"י[34] כתבתי ג"כ ע"ד הישיבה, ולידידנו ד"ר זיידל נ"י אקוה ג"כ לכתוב בקרוב, ובציפיתי אצפה שאיש את רעהו יעזרו לרומם בכבוד, דגל הקודש, דגל "ירושלים", ויסוד מוסד של הישיבה המרכזית הכללית, יופיע אור בתחלה ע"י הכרזת בנינה, ואח"כ[35] בסמוך בעז"ה[36] ע"י גדולת רוחה, אור תורתה, רוממות קדשה, בעז גבורת ישראל האזור בגבורה, מפלא יועץ אל גבור [ישעיהו ט, ה] צורו וגואלו ב"ה.

והי'[37] זה שלום וברכה מהר הקודש מירושלים, כנה"ר[38] ונפש ידי"ע[39] באה"ר דוש"ת[40] ומצפה לתשובתו הנכבדה

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

עבד לעם הקודש על אדמת הקודש עובד עבודת הקודש פעיה"ק[41] ירושלים תובב"א[42].

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
3. שלו' - שלום
4. לכ' - לכבוד
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. האבד"ק - האב בית דין קהילת
9. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
10. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
11. באה"ר - באהבה רבה
12. ע"ד - על דבר
13. מכת"ר - מכבוד תורתו
14. אח"כ - אחר כך
15. לאה"ק - לארץ הקודש
16. ולעקו"ת - ולעיר קודשנו ותפארתנו
17. ת"ו - תבנה ותכונן

18. ובעוה"ר - ובעוונותינו הרבים
19. ע"ה - עליו השלום
20. תנצב"ה - תהא נשמתו צרורה בצרור החיים
21. ד"י - די ירחם
22. כ"ז - כל זה
23. לעבוה"ק - לעבודת הקודש
24. והשי"ת - והשם יתברך
25. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
26. בע"ה - בעזרת השם
27. שתהי' - שתהיה
28. ע"י - על ידי
29. וע"פ - ועל פי
30. ג"כ - גם כן
31. השלו' - השלום
32. שכתר"ה - שכבוד תורתו רום הדרתו
33. ד"ר - דוקטור
34. נ"י - נרו יאיר
35. ואח"כ - ואחר כך
36. בעז"ה - בעזרת השם
37. והי' - והיה
38. כנה"ר - כנפשו הרמה
39. ידי"ע - ידידו עוז
40. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
41. פעיה"ק - פה עיר הקודש
42. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת תתקצד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ד כסלו תר"פ - ירושלים **נמען:** הרב חיים הירשנזון, רב הובוקן

תודה על ספרו 'מלכי בקודשי'. על הגדוד העברי: אין לחייב, אבל אין לזלזל במתנדבים. מינוי מלך: אין איסור בכל צורת ממשל שהיא לטובת ישראל. במקום המקדש הרב קוק חולק: אי אפשר להכריע בספק של מחלוקת הראשונים, ויש לפחות איסור לאו או דרבנן (הראב"ד, הלכות בית הבחירה פרק ו); כבוד האומה יבוא דרך רכישת החצרות ליד הכותל ובניית בית כנסת מפואר צמוד אליו, מונהג על פי רוב רבני ישראל. הקרבנות יחזרו עם הופעת רוח הקודש, ואין להתפעל מהתרבות האירופית. התנועה עד כה גילתה רק את צד החול; צריך ליצור את צד הקודש - 'ירושלים' - שילך עם 'ציון' בידידות ובחופש. כל יהודי צריך להיות ציוני לעבודת החול וירושלמי לעבודת הקודש. בתוספת: יש לכונן בית דין גדול לערעורים.

עיקרי הדברים

- הגדוד ומינוי מלך.
- איסור כניסה למקום המקדש.
- בית כנסת ליד הכותל.
- הקרבנות.
- ציוני וירושלמי.
- בית דין לערעורים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] ירושלים עה"ק[2] י"ד כסלו תר"פ[3]

לכבוד הרב הגאון החכם המפורסם מו"ה[4] חיים הרשענזאהן שליט"א[5],

רב בהובאקען. שלום וברכה ספרו היקר "מלכי בקודשי" [ספרו של הרב חיים הירשנזון, ובו שאלות על הלכות מדינה וממלכה בימינו] הגיעני, ות"ח[6] לכת"ר[7] על אשר כבדני בתשורה מכובדה זו. והנה בעקר הענין של שאלותיו, בענין הגדוד, [הגדוד העברי שלחם בצבא הבריטי במלחמת העולם הראשונה] דבר פשוט הוא שלחייב א"א[8] לו, [שאי אפשר לחייב להתנדב לגדוד] אבל להפריע או להתיחש במבט של אי כבוד על המתנדבים, זהו דבר שלא נתן להאמר. ובענין מינוי מלך, [השאלה אם מותר בימינו להעמיד הנהגה מדינית בישראל] ג"כ[9] אין שום איסור להנהיג כח ממשלתי באיזה צורה היותר נאותה, וכל מה שהוא יותר נראה לטובתן ולכבודן של ישראל ה"ז[10] משובח. אמנם בענין מקום המקדש [השאלה אם מותר להיכנס בימינו להר הבית] דעתי רחוקה מדעת כת"ר[11], לע"ד[12] אין בידינו להכריע זה הספק של מחלוקת הראשונים, [מחלוקת הרמב"ם והראב"ד אם קדושת המקדש קיימת גם בזמן החורבן] והדבר נשאר בספק של כרת. [בספק של איסור שעונשו כרת] וחיוב אשם תלוי [קרבן שמביאים על ספק עבירה שחייבים עליה כרת] נמי איכא, לפחות למי"ד דל"בי חתיכה אי מב"ח[13] ויותר מסתבר לומר שגם להראב"ד[14] איכא איסור תורה, אלא דכרת דאת מקדש ד' טמא לא שייך כשאין דלא בעינן. מב' חתיכות. הלכות בית הבחירה פ"ו הי"ד. מקדש, אבל לאו דלא יטמאו את מחניהם איכא למי"ד קדושה שני' קדשה לע"ל[15], ואפילו אם נאמר דהראב"ד[16] ס"ל[17] דלאו נמי ליכא, מ"מ[18] איסור דרבנן ודאי איכא, ולא נתן לחשוב, שבענין

תרומ"ע[19] ישאירו חיוב דרבנן, בדבר שהוא משום קדושה קלה. [ואין לחשוב שחכמים, שהחמירו בתרומות ומעשרות מדרבנן, שקדושתם קלה, יתירו לגמרי בקדושת המקדש]

ולענין קדושת המקדש יתירו [לגמרי], וטבל במיתה ומקדש בכרת דחמירא ממיתה [האוכל טבל חייב מיתה בידי שמים, והנכנס למקדש בטומאה חייב כרת, שחמור ממנה] וגם דאבון הלב גדול מאד, אם יכנסו בהמון טמאים, בכסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו. [ירמיהו יז, יב] וכמה פועל ההרגש וראוי לגדור כעין הגזירה של יום הנף מהרה יבנה המקדש [רבן יוחנן בן זכאי גזר שיהא יום הנף כולו אסור באכילת חדש, שמא ייבנה המקדש במהרה (ראש השנה ל)] וכה"ג[20]. ולענין כבוד האומה לעד, יותר יהיה כבוד הכלל ניכר, אם נשתדל שישמרו בידינו בדרך קנין, [בקנייה] החצרות הסמוכות להכותל הקדוש פעה"ק[21]. ועל מקומם נבנה סמוך ממש להכותל, בית הכנסת אחת גדולה ומפוארה מאד בכל פאר והידור, וכל אותן התיקונים שמציע כת"ר להיות ערוכים ושירה וזמרת קודש - יהא בה. והיא תהיה מונהגת ע"פ[22] הסכמת רוב רבני ישראל דרך מוסכם לכללות האומה, למעלה מכל חלוק של נוסח ומנהג מפלגתי. והבית הזה יהי'[23] לנו לעד, שאנו חזקים בצפיית ישועה עליונה שתבא, ושיבנה ביהמ"ק[24] ב"ב[25] ע"י[26] גלוי כבוד ד' ואור משיח צדקנו.

ובענין הקרבנות, ג"כ יותר נכון להאמין שהכל ישוב על מכונו, ונקיים בע"ה[27] כשתבא הישועה, ונבואה ורוה"ק[28] ישובו לישראל, כל האמור ביעודה כמאמרה. ולא נתפעל ביותר מהרעיונות של התרבות האירופית, כי דבר ד' אשר עמנו, הוא עתיד לרומם את יסודי התרבות כולם למדרגה יותר עליונה ממה שיוכל כל שיקול דעת אנושי לעשות. ואין ראוי לנו לחשוב שבקרבנות מונח הוא רק הרעיון הגס של העבודה המגושמה, אלא שיש בהם טבעיות קדושה פנימית שאי אפשר שתתגלה ביפעתה כ"א[29] בהגלות אור ד' על עמו, ותחיה מקודשת תשוב לישראל, - ואותה יכירו ג"כ כל העמים כולם.

אבל מסכים אני עם כת"ר, שא"א[30] לנו לגשת למעשה הקרבנות בלא הופעה של רוה"ק[31] גלויה בישראל. אמנם צפיה זו ג"כ לא נפלאת היא ולא רחוקה, ויוכל להיות שפתאום יבוא אל היכלו האדון אשר אנו מבקשים ומלאך הברית אשר אנו חפצים [מלאכי ג, א] ואז יבנה בהמ"ק[32] ב"ב. ובדבר תנועת התחיה הלאומית שלנו עצמה, חושב אני שמימות הרצל עד עכשו נתגלתה רק בצד החול שלה, שהוא ד"כ[33] דבר חביב ונכבד מאד, ועתיד החול להיות בסיס לקודש, שעליו תבנה כל חמדת ישראל. וכדי להשלים את תנועת התחיה ולהעלותם לרום מעלתה, שעליו תבנה כל חמדת ישראל. מוכרחים אנחנו ליצור את צד הקודש שבתנועה, שראוי לציין אותה בשם "ירושלים", כשם העיר אשר ד' שמה, [על פי יחזקאל מח, לה] כמו ששם "ציון" מציין את הרעיון החלוני של המדיניות, כן יציין שם "ירושלים" את הרעיון של המקדשיות, לכל האידיאלים הטהורים העומדים לצאת ממנו לישראל ולאדם, ושתי התנועות יחד ילכו במצב של ידידות ועזרה הדדית, אבל ג"כ במצב חפשי ובלתי משועבד. אז יאיר מכל צד אור מכובד להדר את הצד עיין פסחים ל"ב ב, ברש"י[34] ד"ה[35] ערפלי טהי י', איר נט' מלאכי ג, א. השני, ויהי'[36] לנו יפעת חול והדרת קודש גם יחד, יוצאים וזוהרים מ"ציון" ומ"ירושלים".

ולמטרה זו נוסדה ונתרכזה פה כעת התרכזותנו בשם "הסתדרות ירושלים", [הארגון שייסד הרב קוק, הידוע בשם "דגל ירושלים"] האומרת, שכל איש ישראל צריך להיות ציוני, כדי לעבוד עבודת החול של האומה, וצריך להיות ירושלמי, כדי לעבוד את עבודת הקודש שלה. וכל הסתדרות צריכה להיות מונהגת מכחות

המתאימים לה, הסתדרות הציונית החלונית - מאנשי חול מומחים לעניינם, והסתדרות הירושלמית הקדושה -מאנשי קודש מומחים לעניינם. פרטי דברי הדיעות שכתבתי בזה צריכים הם ביאור גדול, בין מצד ההלכה בענין המקדש, בין מצד ההגדה ויושר הדיעות, אשר אקוה בע"ה שאסדר הדברים בבירור לימים שיבואו על"ט[37]. ומאד אשמח אם יבא כת"ר עמנו בדברים תדיר, בעניני הכלל ועניני אה"ק[38] ועקו"ת[39], וכל פרט הצפיות של ישועת ד' שאנחנו מקוים שילכו הלוך ואור על עם ד' ונחלתו.

והי'[40] זה שלו'[41] וברכה באהבה נאמנה כנה"ר[42] ונפש ידי"ע[43] דוש"ת[44]

הק' אברהם יצחק ה"ק

עבד לעם קדוש על אדמת הקדש ועובד עבוה"ק[45] פעה"ק ירושלים תובב"א[46]. נ.ב. ובענין ב"ד[47] גדול לערעורים, [בית דין גדול לערעורים, שהרב קוק עסק אז בהקמתו] דעתי נוטה שחייבים אנו לכונן ב"ד גדול כזה פעה"ק ת"ו[48]. ויהי' זה בתוך הודעה ותקון כללי, ככל תקנות גדולי הדורות לצורך הזמן, כמו הגבי' ממטלטלי דיתמי [כמו תקנת הגאונים שגובים חוב גם ממיטלטלין שירשו היתומים] או מיעוט ירושת הבעל בתקנות שום [תקנות שו"ם, שתיקנו קהילות שפיירא, וורמייזא ומגנצא, להחזיר חלק מן הנדוניה למשפחת האישה אם נפטרה זמן קצר אחרי הנישואין] וכיו"ב[49]. וכבר החלונו בע"ה לעשות בזה צעדים, יכונן ד' מעשה ידינו [על פי תהלים צ, יז] לטובה למען עמו ונחלתו סלה. הנ"ל[50]

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
4. מו"ה - מורנו הרב
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. ות"ח - ותלמידי חכמים
7. לכת"ר - לכבוד תורתו
8. א"א - אי אפשר
9. ג"כ - גם כן
10. ה"ז - הרי זה
11. כת"ר - כבוד תורתו
12. לע"ד - לעניות דעתי
13. מב"ח - מבשר בחלב
14. להראב"ד - לרבי אברהם בן דוד
15. לע"ל - לעתיד לבוא
16. דהראב"ד - דרבי אברהם בן דוד
17. ס"ל - סבירא ליה
18. מ"מ - מכל מקום
19. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
20. וכה"ג - וכהאי גוונא
21. פעה"ק - פה עיר הקודש
22. ע"פ - על פי
23. יהי' - יהיה
24. ביהמ"ק - בית המקדש
25. ב"ב - בני ביתו

26. ע"י - על ידי
27. בע"ה - בעזרת השם
28. ורוה"ק - ורוח הקודש
29. כ"א - כי אם
30. שא"א - שאי אפשר
31. רוה"ק - רוח הקודש
32. בהמ"ק - בית המקדש
33. ד"כ - דבר כזה (או: דרך כלל)
34. ברש"י - ברבי שלמה יצחקי
35. ד"ה - דיבור המתחיל
36. ויהי' - ויהיה
37. על"ט - עלינו לטובה
38. אה"ק - ארץ הקודש
39. ועקו"ת - ועיר קודשנו ותפארתנו
40. והי' - והיה
41. שלו' - שלום
42. כנה"ר - כנפשו הרמה
43. ידי"ע - ידידו עוז
44. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
45. עבוה"ק - עבודת הקודש
46. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
47. ב"ד - בית דין
48. ת"ו - תבנה ותכונן
49. וכיו"ב - וכיוצא בזה
50. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת תתקצז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט כסלו תר"פ **נמען:** הרב שאול אלחנן יפה, ניו יורק

בעקבות מברק: יש להיזהר מאוד שלא לשנות כעת את סדרי כספי הצדקה למוסדות הקודש בירושלים, כי מצבם 'נורא מאוד', ואיחוד הגבייה שמבקשים עסקנים יביא לפחת בהכנסה ולמשבר. יש להגדיל את ההכנסה, כי החיים התייקרו. באופן כללי: אין תקנה אלא בתנועה כללית - 'תנועת ירושלים' - שמטרתה 'לשחרר את הקודש מכל עול זר'. הרב קוק מבקש שהרב יפה יעמוד בראש התומכים.

עיקרי הדברים

- לא לשנות את סדרי הצדקה.
- מצב המוסדות.
- תנועת ירושלים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] י"ט כסליו תר"פ[2] [1919, בירושלים]

שלו'[3] וברכה לכ'[4] מר ידידי הרב הגאון הגדול נודע למשגב בתו"י[5] רב פעלים מו"ה[6] שאול אלחנן יפה שליט"א[7] [הרב שלום (שאול) אלחנן הלוי יפה, רב בניו יורק, ממייסדי אגודת הרבנים דארצות הברית ו"עזרת תורה"]

אב"ד[8] דק' ניוארק יצ"ו[9], אחדשה"ט[10] באה"ר[11], בטח הגיע ליד כתר"ה[12] הט"ג[13] [הטלגרמה – המברק] ששלחתי לו ע"ד[14] מצב עניני הצדקה של מוסדות הקודש דפעה"ק[15] ת"ו[16], איך שראוי להזהר הרבה שלא לעשות שום שנוי כעת, עד אשר יתבררו יפה העניינים מצד ראשי המוסדות ומנהליהם פה, כי באמת המצב של מוסדי הקודש הוא נורא מאוד כעת, ביגיעה גדולה עולה להחזיק עכשיו את המעמד של החזקת התורה ולומדיה, וכל מה שנוסד ברוח של קדושת ישראל ואמונה טהורה, ואם עוד יוגרם פחת בהכנסה ע"י[17] איזה שנוי בסידור הכספים, שעפ"י[18] רוב מוכרח איזה פחת לבוא המניעה של התביעה הפרטית על כל מוסד, שתבא ע"י ההתאחדות, שחפצים בה כעת איזה עסקנים, [איחוד המגביות באמריקה לקופה אחת, במקום התרמה נפרדת לכל מוסד] יכול פחת זה להביא חלילה את מוסדי הקודש לידי משבר.

ע"כ[19] הנני מקוה להשמע מכ"ג כל פרטי הדברים, איך הדבר עומד, ובאיזה מובן יוכל הדבר להיות בטוח, שלא יהיה שום גרעון לכל מוסד ממוסדי הקודש, ע"י השנוי שחפצים לעשות, בעת שאנו חייבים להתאמץ כעת להגדיל את [...] ולהוסיף בהכנסה, כדי להעמיד את יסוד החיים המקודשים באי"י[20] ובעיקו"ת[21] בפרט, על מצב נכון, הראוי להתקיים לפי צרכי החיים שנתרבו ונתייקרו ע"י מצבנו החדש באה"ק[22] [אחרי הכיבוש הבריטי והצהרת בלפור, שהעלו את יוקר החיים ואת צורכי המוסדות] ת"ו. והנה כל מה שדברתי עד כה הוא מה שנוגע לעניני המוסדות הק'[23] בדרך פרט, אבל לבסס את תוכן הקודש באי"י בדרך כלל, אחרי העיון היותר חודר בפרטי המצב והיקף הכללי שלה, לא מצאנו תקנה אחרת, כי"א[24] ליסד תנועה כללית, המקפת את כל חיי הקדש באי"י, והיא תנועת ירושלים, שהיא מסתדרת על גבי הסתדרות "ירושלים" שנוסדה על ידי בלונדון, [תנועת "דגל ירושלים", שהרב קוק ייסד בלונדון בשנות המלחמה] ["תנועת "דגל ירושלים",

שהרב קוק ייסד בלונדון בתרע"ח והעביר את מרכזה לירושלים עם שובו לארץ] והיא עכשיו ממרכז חיי הקודש שלנו, ומטרתה לשחרר את הקודש מכל עול זר, ולהרים את כל התוכן של קדושת ישראל באי"י, למדרגה העליונה והרצויה הראויה לעם קדוש על אדמת הקודש. אקוה שכת"ר[25] יהי'[26] עומד בראש התומכים בתנועה הגדולה והנחוצה הזאת, שהיתה ראויה לבא לעולם זה מכבר, אבל עכשיו השעה דוחקת אותנו להיות מזורזים לעבודת הקודש הזאת, למען היות אחרית ותקוה לישראל [על פי ירמיהו כט, יא] על אדמת הקודש, ברוח ד' ואור תוה"ק[27].

והי'[28] זה שלו' כנה"ר[29] ונפש ידי"ע[30] דוש"ת[31] באה"ר מהר הקודש

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

עבד לעם קדוש על אדמת הקודש ועובד עבודת הקודש פה עיה-ק ירושלים תובב-א נ.ב.: תודתי נתונה לכ"ג על כל מפעלותיו לטובת מוסדי הקודש פעה"ק[32] ת"ו ובאה"ק[33] בכלל, ועל אשר שלח לנו את הט"ג הנ"ל[34] המתעניין בתקון ושמירת מצב הקודש. יהי ד' עמו, ומציון ומקודש יבורך בכל טוב לאוי"ט[35] ידי"ע הנ"ל.

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
3. שלו' - שלום
4. לכ' - לכבוד
5. בתו"י - בתורה ויראה
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. אב"ד - אב בית דין
9. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
10. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
11. באה"ר - באהבה רבה
12. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
13. הט"ג - הטלגרמה
14. ע"ד - על דבר
15. דפעה"ק - דפה עיר הקודש
16. ת"ו - תבנה ותכונן
17. ע"י - על ידי
18. שעפ"י - שעל פי
19. ע"כ - על כן
20. באי"י - בארץ ישראל
21. ובעיקו"ת - ובעיר קודשנו ותפארתנו
22. באה"ק - בארץ הקודש
23. הק' - הקטן
24. כי"א - כי אם
25. שכת"ר - שכבוד תורתו
26. יהי' - יהיה
27. תוה"ק - תורתנו הקדושה
28. והי' - והיה

29. כנה"ר - כנפשו הרמה
30. ידי"ע - ידידו עוז
31. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
32. פעה"ק - פה עיר הקודש
33. ובאה"ק - ובארץ הקודש
34. הנ"ל - הנזכר לעיל
35. לאוי"ט - לאורך ימים טובים

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת תתקצט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ה כסלו תר"פ **נמען:** הרב מ"ז מרגליות, ראש ועד הצדקות בניו יורק

בעקבות מברק הרב ש"א יפה: מוסדות הקודש בירושלים ובארץ במצב נורא, ושינוי בסדרים שיקטין את ההכנסה יסכן אותם. 'ירושלים' היא התנועה, ועליה בנויות 'הסתדרות ירושלים' - לכל יהודי המכיר בערך תחיית הקודש - ו'דגל ירושלים' - ליחידי הסגולה ושלומי האמונים. כמו ש'ציון' משמש לבוני החול, צריך שם מלא לצד הקודש. בתוספת: התנועה אינה מבטלת שום דבר, ומחזקת כל אגודה לחיזוק התורה.

עיקרי הדברים

- סכנה במוסדות.
- 'הסתדרות' ו'דגל'.
- שם 'ירושלים' מול 'ציון'.
- מחזקים כל אגודה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] כ"ה כסליו תר"פ[2] [כ"ה בכסלו תר"פ (1919)]

שלו'[3] רב לכ'[4] הרב הגאון הגדול רב פעלים אוצר תו"י[5] מוהרמ"ז[6] מרגליות [הרב משה זבולון מרגליות, רב בניו יורק וראש ועד הצדקות של ארץ ישראל שם] שליט"א[7],

ראש ועד הצדקות, מגדולי הרבנים בעי"ת[8] נויארק יצ"ו[9]. אחדשה"ט[10] באה"ר[11], הנה זה איזה זמן שהגיע לידנו ט"ג[12] מכ' הגרש"ט[13] יפה [טלגרמה (מברק) מהרב שלום אלחנן הלוי יפה, מראשי אגודת הרבנים בארצות הברית] נ"י[14], בענין חשש שינויים במעמד של מוסדי צדקת עה"ק[15] ואה"ק[16] ת"ו[17]. והשבנו בדעפעשע [במברק] ע"ד[18] הגרשא"י[19] הנ"ל[20], וע"ש[21] כ"ג[22] שליט"א, ואמלא את הדברים במכתב דנא, כאשר כתבתי בזה גם כן להגרשא"י[23] שליט"א, כי המצב הנלחץ של מוסדי הקודש כעת, פעה"ק[24] ביחוד ובאה"ק[25] בכלל, הוא נורא מאוד וצריך חיזוק מרובה ואם ח"ו[26] ע"י[27] איזה סירור [שינוי] בהסדרים תתמעט ההכנסה, אז סכנה גדולה נשקפת לכללות המעמד המקודש בקודש, ובטוחים אנחנו בעה"י[28] שלא יתן למוט רגלי חסידיו, [על פי תהלים נה, כג ושמואל א ב, ט] "וכבר הבטיחנו שלא ימחה אות מאותות האומה" (כלי הר"מ[29] בסהמ"צ[30]) [רמב"ם, ספר המצוות, מצוות עשה קנג] ומאופל וממחשך יאיר אור [על פי ישעיהו כט, יח] על עמו ועל יראיו, על אדמת קדשו ועל עיר קדשו מכון בית חיינו עדי עד.

אבל אנו מצדנו צריכים אנו לעשות את שלנו, ולהתחזק בעד ד', לאמץ את כל מעמדות הקודש, לרומם קרן יראי ד' ועוסקי תוה"ק[31] בארץ חמדה. ואקוה שהדר"ג[32] יחד עם יתר גדולי הרבנים וטובי הכוחות שלנו המאוגדים לאה"ק[33] ולע"ק[34] ותפארתנו ולכל מקראיה, בעז הדרת קודש ד', יתאמצו ויתאמצו להרבות פעלים לעת כזאת, ולהתקשר יחד עמנו העומדים פה בקודש, ומינייהו ומינן יתקלס עילאה, [על פי סוטה מ: "מינייהו ומינן יתקלס עילאה" – מהם ומאיתנו יתפאר ה'] ויתקדש שם שמים ושם ישראל ותוה"ק[35] ברוממות

קרן בעה"י. והנה פה הננו עוסקים בהתרחבותה של תנועת הקודש "ירושלים", שעל פיה בנויים הם המוסדות "הסתדרות ירושלים" ו', דגל ירושלים", [ראו (כרך ג', אגרת תתע)] שהנם הולכים ומתקדמים בעולם בעזה"י[36]. הראשונה כללית לכל בר ישראל המכיר שיש ערך לתחית הקודש בישראל, ושהיא היסוד האמיץ לצמיחת קרן ישועתינו והתחלת התגלות קרן גאולים, והשניה ליחסי הסגולה [לבעלי הסגולה המיוחדת] וכללות שלומי אמוני עם ד' הדוגלים עשה קנ"ג. בכל עז חייהם בשם ד' ותוה"ק, שהם מוכרחים להיות הפועלים והבונים העיקריים בתחית הקודש, ותחית קודש זו צריכה להתפשט על כל עניני החיים באה"ק[37], [וקווים] מידה בכל ארצות הגולה. ומוכרחים אנו שיהי'[38] תוכן ורוח שלם למהלך [הרוחני] שלנו, ושם מלא ומצויין יהי'[39] עליו, שיש בכוחו לשקול את איכותו, כמו השם "ציון" שנושאים אותו אותם הבונים את בנין שלנו, וזה אין בנמצא כי אם בשם "ירושלים", ומגמת פעולתינו צריכה להיות, לאגד את כל כוחות הקודש שלנו בא"י[40] בעה"ק[41] ביחוד, לרומם את כל מה שצריכים אנו להחזיק לטובת היהדות, וליצור את היצירות החדשות שהזמן מכריח אותנו ליצור אותם בשביל הרמת קרן ישראל ותורתו, וכל המערכות המתיחשות להגדיל ולהאדיר כבוד הקודש והשפעתו בעולם.

אקוה שכת"ר[42] ישכיל בשכלו המרומם עד כמה הדברים נוגעים, וישים עמנו את ידו הגדולה להפיץ את הרעיון ה"ירושלמי" בארצות הברית, ולהרבות חברים להסתדרותינו הקדושה, ולדגלנו הקדוש "ירושלים", וצור ישראל עזרו ומגינו ב"ה יהי' עמנו, לחזק ולאמץ את כוחנו למען שמו הגדול ולמען עמו ונחלתו.

והי'[43] זה שלו' וברכה באה"ר, כנה"י[44] ונפש ידידו דוש"ת[45] מהר הקודש מירושלים

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

נ.ב.: זהו דבר פשוט ביסוד הרעיון של התנועה ירושלים שאין אנו עוסקים, ולהיפך אנו מחזקים את כל מה שהולך ונבנה לטובת ישראל וא"י[46] בכל אופן, וק"ו[47] שאנו מחזקים ומאמצים את כל אגודה וחבורה ששמה פניה לחיזוק התורה והיהדות. אבל עיקר החידוש שאנו מבליטים הוא, שאנו צריכים לתנועה של תחיה לאומית ברוח קודש ברוח ד' אשר על עמו, ועבודותיה יהיו פונים ביותר לשכלל את כל עניני הקודש באה"ק לפארם ולרוממם, ועם זה לתן הדרת קודש גם על כל עבודות החול שהתנועה הציונית עסוקה בהן הנ"ל.

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
3. שלו' - שלום
4. לכ' - לכבוד
5. תו"י - תורה ויראה
6. מוהררמ"ז - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות מ, ז (למשל: משה + זאב) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. בעי"ת - בעיר תהילה
9. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
10. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
11. באה"ר - באהבה רבה

12. ט"ג - טלגרמה
13. הגרש"ט - הגאון רבי שמות שמתחילים באותיות ש, ט (למשל: שמואל + טוביה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
14. נ"י - נרו יאיר
15. עה"ק - עיר הקודש
16. ואה"ק - וארץ הקודש
17. ת"ו - תבנה ותכונן
18. ע"ד - על דבר
19. הגרשא"י - הגאון רבי שמות שמתחילים באותיות ש, א, י (למשל: שמואל + אברהם + יעקב) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
20. הנ"ל - הנזכר לעיל
21. וע"ש - ועיין שם
22. כ"ג - כבוד גאונו
23. להגרשא"י - להגאון רבי שמות שמתחילים באותיות ש, א, י (למשל: שמואל + אברהם + יעקב) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
24. פעה"ק - פה עיר הקודש
25. ובאה"ק - ובארץ הקודש
26. ח"ו - חס ושלום
27. ע"י - על ידי
28. בעה"י - בעזרת השם יתברך
29. הר"מ - הרב רבי שם שמתחיל באות מ (כגון משה / מאיר / מרדכי / מנחם / מיכל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
30. בסהמ"צ - בספר המצוות
31. תוה"ק - תורתנו הקדושה
32. שהדר"ג - שהדרת גאונו
33. לאה"ק - לארץ הקודש
34. ולע"ק - ולעיר קודשנו
35. ותוה"ק - ותורתנו הקדושה
36. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
37. באה"ק - בארץ הקודש
38. שיהי' - שיהיה
39. יהי' - יהיה
40. באי"י - בארץ ישראל
41. בעה"ק - בעיר הקודש
42. שכת"ר - שכבוד תורתו
43. והי' - והיה
44. כנה"י - כנפשו היקרה
45. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
46. וא"י - וארץ ישראל
47. וק"ו - וקל וחומר

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: טבת תר"פ **נמען:** רבני ירושלים (שהביאו כתב רבנות לביתו בח' טבת)

בתחנת לוד סירב הרב קוק לקבל את כתב הרבנות, כי 'אישיות גדולה' צריכה לשאת משא זה והרב קוק 'ננס וזעיר', אבל הצהיר על מסירותו לעבודה. השם עצמו 'לא מעלה ולא מוריד'. אבל כיון שהם גוזרים שלטובת ירושלים עליו לקבל, הרב קוק מבטל את דעתו. קביעותו בירושלים אינה משנה את קשריו ליפו, למושבות ולשאר ערי הארץ.

עיקרי הדברים

- הסירוב בלוד.
- קבלת כתב הרבנות.
- קשר ליפו ולמושבות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] טבת תר"פ[2]

לכבוד רבותי הגדולים והנכבדים שליט"א[3]

בתשובה על מכתב קדשם אשר הגישו אלי, בהופיעם בביתי בכינוס של צדיקים ["כינוס לצדיקים" (סנהדרין עא)] יום ח' טבת דנא, הנני מוצא לנכון, לבאר את דברי אשר דברתי לפני אותו הקהל הקדוש והנכבד אשר פגשנו בתחנת לוד, בהביאם אלי את כתב הרבנות [עם שובו לארץ באלול תרע"ט, קיבלה אותו משלחת מירושלים בתחנת לוד ובידה כתב רבנות של ירושלים] בראשית צעדי על אדמת הקודש, בסירובי אז לקבל את הכתב, הבעתי בזה את הכרתי כי אישיות גדולה צריכה עכשו לשאת עליה את המשא הכבר של הרבנות בירושלם ושאני מכיר את עצמי לננס וזעיר, מול עבודת הקודש הזאת רבת העליליה, בימים הגדולים הללו, בהמנעי לקבל אז את הכתב, אמרתי בכל זאת מפורש שהנני בכל לשון של חבה ושל זירוז מוכן ומסור בעזה"י[4], לאותה העבודה הקדושה, שצריכה היא להעשות על ידי כח של רבנות בירושלם והנני מקוה לעבוד בה כפי כחי הדל יחד עם כל הכחות הגדולים והחשובים שיש לנו באה"ק[5] בכלל ובירושלם עיה"ק[6] בפרט, מצדי חושב אני שהדברים צריכים להיות מספיקים להניח את דעתם הטהורה בעקר המבוקש, והנוגע לשמא בעלמא [והנוגע לשם בלבד] אין זה לפי דעתי לא מעלה ולא מוריד, [אינו משנה דבר] אמנם הנני רואה שאתם מורי ורבותי הנכם גוזרים עלי על פי חכמת לבבכם שלטובת ארצנו הקדושה, לטובת ירושלם, לטובת הרמת קרן התורה והיהדות, צריך אני לקבל את הכתב, הנני מוכרח לבטל את דעתי מפני דעתכם.

והנני בזה כופל את הערתי כי קביעות מקום תחנותי בעיר קדשנו ירושלם ת"ו[7] אינה משנה במאומה, את יחושי [את יחסי] עבודתי ליפו עה"ק[8] והמושבות ת"ו שהיתה עבודתי קבועה שמה מאז באתי אל הקודש עד ימי המלחמה, ולכללות ישובנו החדש, ויתר ערי הקודש באה"ק, שהנני קשור עמהם בקשרי חבת נשמה, מקוה אנכי שמההשפעה הכללית ההולכת וחוזרת מכל הכחות העובדים לשם בנין אה"ק[9]

לכל צדדיו יופיע אור ד' אור גאולה וישועה לעם ד' הגוי כולו, ובהר ציון פלטה תהיה והיה קודש, [עובדיה א, יז] בשוב ד' שבות עמו במהרה בימינו בקרוב.

כנה"ר[10] ונפש עבדכם ואחיכם הנאמן

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
5. באה"ק - בארץ הקודש
6. עיה"ק - עיר הקודש
7. ת"ו - תבנה ותכונן
8. עה"ק - עיר הקודש
9. אה"ק - ארץ הקודש
10. כנה"ר - כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אכב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' ניסן תר"פ - ירושלים **נמען:** הרב זלמן פינס

הרב קוק מתנצל: 'האסון הנורא והאיום' - בת 'ילדה נחמדה וחביבה' נלקחה פתאום, והפצע עמוק. 'הסתדרות ירושלים' מתאמצת: יש להחיות את צד הקודש של התחייה, וזה ירים את כבוד התורה יותר מכל קינטור. הפוליטיקה בארץ צריכה להיות מבוססת על הקודש, אחרת האומות לא יבינו; הרב קוק דיבר על כך עם הרברט סמואל, שמסר בשם לויד ג'ורג' שהוא מבין את התחייה רק על יסוד התנ"ך. ארבע מטרות: ישיבה עולמית בירושלים; בית דין גדול כללי; קרן דתית; רכישת החצרות ליד הכותל ובניית בית כנסת מפואר.

עיקרי הדברים

- האסון בבתו.
- פוליטיקה על יסוד הקודש.
- שיחה עם הרברט סמואל.
- ארבע המטרות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] ירושלים יום ה' לחודש ניסן תר"פ[2]

שלום וברכה מקודש לכבוד חביבי וידיי"נ[3] הרב המאוה"ג[4] סוע"ה[5] אוצר תו"י[6] חכמה ודעה טהורה מוהר"ר[7] זלמן פינס [הרב זלמן פינס, מראשי "דגל ירושלים" בלונדון] שליט"א[8] וכא"ל[9],

ברכת ה' אתם עדי עד. אחדשה"ט[10] באה"ר[11] ונאמנה, ידידי הנעלה, הרבה מאד אני צריך להתנצל קדם כתר"ה[12] על עיכוב כתיבתי עד כה. ואמנם יש לי במה להתנצל, ראשית יודע כ"ת[13] את האסון הנורא והאיום אשר הלמנו בראשית זמן באנו אל הקודש. בהלקח מאתנו באופן מבהיל ופתאומי, בת יקרה ילדה נחמדה וחביבה, אשר עמוק עמוק מאד נשאר הפצע הזה בנפשנו. ירחם ד' ויגדור את פרצותנו ופרצות עמו ברחמיו. ובענינים הכלליים כ"כ[14] הטרדות והדרישות לפעולות תכופות, וחובות מעשיות ועיוניות בכל עת, עד אשר כמעט מהנמנע היה לי לקחת מועד לכתב לכת"ר[15] מכתב ערוך ומפורט כחפץ לבבי, וע"כ[16] נדחה הדבר מיום ליום ואתו הסליחה. ב"ה על המצב המאושר של חתנו היקר חביבינו. ובתו היקרה תחי'[17], כפי אשר שמענו ממכרנו שבאו מלונדון. יפרש ד' עליהם סוכת שלומו, ויראה כת"ר[18] מהם ומכל צאצאיו רב טוב ונחת לאוי"ט[19].

כעת ע"ד[20] הסתדרות ירושלים. ["דגל ירושלים", התנועה שהרב קוק ייסד בלונדון להבליט את צד הקודש בתחייה הלאומית] עצם הענין ב"ה הולך הוא ומתאמץ. ובכל חידוש של הזמן השוטף מתגלה תמיד יותר ויותר הנחיצות הגדולה של הופעת רעיוננו בצורה מוגלמת בתכנית מעשית ועיונית אנחנו חייבים להחיות את הצד הקודש שבתחיה הלאומית, ובזה נחזק גם את צדה החולני ונשפיע עליו הוד קודש, שיגרום להרים את כבוד התורה והיהדות הנאמנה יותר מכל מיני אמצעיים של קינטוריות ומעמדים נגדיים. [מכל מיני אמצעים של קנטרנות ועמדות של התנגדות] הפוליטיקא שלנו באי"י[21] מוכרחת היא להיות נסעדת [נשענת] על יסוד התוכן

הקדוש. באופן אחר לא יבינו אותנו האומות ומנהיגיהן, וא"א[22] להיות יסוד תחיה לאומי מבוסס מקודש מרושם בעולם, אם לא תהיה לו הסתדרות פועלת לזה מסומנת בשמה וצביונה. היום דברתי אודות זה ארוכות עם הרברט סמואל [הרברט סמואל, שמונה באותה שנה לנציב העליון הבריטי הראשון בארץ ישראל] מלונדון, וכמה אדם מדינאי גדול כזה מקשיב לשיח-צדק זה, וכמהו הנם כל המדינאים הגדולים שבאוה"ע[23], ככה הבליטה תשובתו של המלך אלי, [תשובת מלך בריטניה, ג'ורג' החמישי, לברכה ששלח לו הרב קוק] על ברכתי אשר שלחתי לו. וככה אמר לי מר סמאל בשם לויד ג'ורג', [דייוויד לויד ג'ורג', ראש ממשלת בריטניה בזמן הצהרת בלפור] שהוא מבין את הצדק בנ"א[24]: מוריהם של תנועת התחיה הלאומית רק ע"פ[25] היסוד של קדושת התנ"ך[26], ואנשי החול שלנו הם טרודים בפוליטיקה חלונית, ואין בידם להבליט את הערך של קדושתה של התחיה הלאומית וזאת היא חובתנו הנאמנה.

מקוים אנו שבגליוני דגלנו ירושלים יתבטאו המחשבות הללו בצורות שונות בע"ה[27], והעולם יקשיב מזה קשב רב. ע"כ[28] קורא אני לכת"ר ולכל אותם אנשי המעשה, אשר פתחה אזנן להקשיב את שיחה של תנועתנו הקדושה, כמו ידידינו הד"ר[29] אשר ושאר אנשי השם שהתחילו בעבודת הקודש העדינה והעליונה הזאת, הרימו נא את קולכם ברמה הודיעו נא לכל מפלגות אחינו בכלל, שאת טובת כולם אנו דורשים, את הטוב שבכל סיעה אנו מחזקים ועם כלם אנו עובדים. לשם אותה המטרה העליונה שבעליונות, שהיא תחית התחיה הלאומית ע"י[30] אור הקודש, ע"י דבר ד' אשר יצא מירושלים. מגמותינו התיאוריות ארוכות ורחבות הן, ספריות גדולות מוכרחות לנבע מהשפעתן ושאיפותינו המעשיות גם הן רבות הגונים הן, ומהן אנו צריכים לפרש:

א) את יסוד הישיבה העליונה העולמית בעיר קדשנו.

ב) יסוד בית דין גדול כללי בירושלים בעד כל א"י[31], וביחושים שונים ורבים אנו מוכרחים להרחיבו בצורה מאוגדת עם כח התורה והרבנות של כל קהל הגולה, ג) יסוד פונד רליגאזי [קרן דתית] לכל בנין וצביון שנוגע לאימוץ הקודש, בצורה עשירה שתשפיע גם בהדרה החצון לטובה ולכבוד.

ו) רכישת החצרות שסמוך למקום הר הבית לפני כותל המערבי [רכישת השטחים הסמוכים לכותל המערבי, שהיו אז בבעלות ההקדש המוסלמי] ולבנות שמה בית הכנסת, גדולה ומפוארה בהוד קודש גדול, שיהי'[32] לעד לישראל שהוא הולך וצועד לקראת גאולתו השלמה. ושופך שיחו ומצפה לבנין בית מקדשו. אלה ארבעה הפרטים, כל אחד מהם צריך פירוש ופירוט גדול מאד. ועם כולם התבלט ההשפעה הפוליטית ממקור הקודש שתשלים את עבודת החול. ותתן לה יפעת כבוד. וכמה כדאים הם דברים גדולי ערך כאלה שיקדישו יחידי סגולתנו להם כחות רבים. הנני מקצר חביבי ומצפה לדבריו היקרים ולפעולותיו הנכבדות. וצור ישראל יעזרנו ע"ד כבוד שמו.

והיה זה שלום כנה"ר[33] ונפש ידידו עוז דוש"ת[34] מהר הקודש מירושלת"ו[35], ה"ק[36]

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)

3. וידי"נ - וידיד נפשי
4. המאוה"ג - המאור הגדול
5. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
6. תו"י - תורה ויראה
7. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. וכא"ל - וכל אשר לו
10. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
11. באה"ר - באהבה רבה
12. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
13. כ"ת - כבוד תורתו
14. כ"כ - כל כך
15. לכת"ר - לכבוד תורתו
16. וע"כ - ועל כן
17. תחי' - תחיה
18. כת"ר - כבוד תורתו
19. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
20. ע"ד - על דבר
21. באי"י - בארץ ישראל
22. וא"א - ואי אפשר
23. שבאוה"ע - שבאומות העולם
24. בנ"א - בני אדם
25. ע"פ - על פי
26. התנ"ך - התורה נביאים וכתובים
27. בע"ה - בעזרת השם
28. ע"כ - על כן
29. הד"ר - הדוקטור
30. ע"י - על ידי
31. א"י - ארץ ישראל
32. שיהי' - שיהיה
33. כנה"ר - כנפשו הרמה
34. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
35. מירושלת"ו - מירושלים תבנה ותכונן
36. ה"ק - הכהן קוק

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אלו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ט אייר תר"פ - ירושלים **נמען:** המנהל הראשי, מייג'ור גנרל ל"י בולס

צער היהדות על שזרים נגעו בכותל המערבי בלי ידיעתה. אם יש צורך בתיקון, שתודיע הממשלה לאחד הרבנים הראשיים או לגוף ציבורי יהודי, והם ידאגו שלא יהיה סכנה מהאבנים; אבל שום יד, ובפרט יד זר, לא תיגע בכותל בלי רשותם.

עיקרי הדברים

- נגיעה בכותל.
- תיקון רק בהסכמה יהודית.
- עלבון לרגשות הקודש.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה. ירושלים ת"ו[1]. יום כ"ט לחדש אייר תר"פ[2]

כבוד המנהל הראשי, מיור גנרל, ל.י. בולס [לואי בולס, המושל הצבאי הבריטי בארץ ישראל לפני מינוי הנציב העליון] פה, שלום. שר גדול. הנני בזה מביע להדרת כבודו, את הצער הגדול של היהדות הארץ-ישראלית ושל היהדות הכללית של כל העולם כלו, שכלנו מרגישים אותה בנפשנו. על אשר הרשו לעצמם אנשים זרים שאינם מבני דתינו, לנגע באותה הנחלה [בשנת תר"פ החלו אנשי הווקף המוסלמי בתיקונים בכותל המערבי ללא תיאום עם היהודים] הקדושה לנו קדש קדשים, זכרונינו העתיק והקדוש קדושת עולמים. זהו הכותל המערבי של מקום בית מקדשנו (מקדש ה' אל עולם, שהוא עתיד להיות בית תפלה לכל העמים [ישעיהו נו, ז]). שום אמתלא של תקון ושל יפוי לא תוכל להיות מועלת לעשות בהכותל הקדוש הזה שנויים בלא ידיעתנו, ובלא המלכתם [ובלי התייעצות עם] של באי-כח היהדות.

ע"כ[3] הנני מבקש מכבודך, אדון נעלה, שתשתדל בכל כח השפעתך הכבירה, שאותו הזכות העתיק השומר על מורשתינו לא יפגע משום אדם שבעולם. אם ימצא איזה צורך של תקון בהכותל הקדוש הזה, תואיל נא הממשלה להודיע את הדבר, לבאי-כח היהדות לאחד הרבנים הראשיים של העדה, או לאיזה כח צבורי יהודי בטוח. ואנחנו הננו תמיד נכונים למלא את הדרישה, באופן שלא יהיה בשום אופן חשש נזק ע"י[4] אבני הכותל לשום אדם בעולם. אבל חלילה לשום יד, ובפרט יד של זר, לנגע בכל הוד השיבה של הכותל הקדוש הזה, מבלי הרשאתינו, שזהו לנו עלבון דוקר עד הנפש בכל רגשות הקדש שלנו. בטוח אני בעדינות-רוחו, שדברי אלה יהיו לו לרצון, וימלא את דרישתנו הצודקת. ברגשי כבוד נעלים.

1. ת"ו - תבנה ותכונן
2. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
3. ע"כ - על כן
4. ע"י - על ידי

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אס

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (תר"פ) - ירושלים **נמען:** מנחם אוסישקין

אחרי שיחה עם סטורס ועם מומחה העתיקות, יש לשלוח מברק להסתדרות הציונית בלונדון שתתבע ישמור כח זר לא יגע בכותל המערבי.

עיקרי הדברים

- מברק בעניין הכותל.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ירושלים ת"ו[2]. יום לחדש תר"פ[3]

אדון נעלה מר מ. אושיסקין. ע"פ[4] הרושם שעשה עלי הדבור עם שטורס [רונלד סטורס, המושל הצבאי הבריטי של ירושלים] ועם המומחה הפקיד על העתיקות הנני רואה שחובתנו הקדושה היא לטלגרף להסתדרות הציונית בלונדון שהם יתבעו שמה את משפטנו ע"ד[5] הכותל המערבי. [על דבר התיקונים שעשו המוסלמים בכותל המערבי ללא תיאום] אם תהיה הדעפעשע [המברק] בשם כבודו, אם בשמי, או בשם שנינו, או בשם איזה אישיות הרצויה לכבודו באיזה אופן, הכל אחד. אבל כמדומה שאין אנחנו רשאים לדחות את הדרישה ששום כח זר לא יגע בכל הכותל הקדוש, והנני בזה מחכה תשובתך

1. ב"ה - ברוך השם
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
4. ע"פ - על פי
5. ע"ד - על דבר

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אסו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (תרפ"א) - ירושלים **נמען:** הרב נ"ש גרינשפאן, לידס

כתב הפלסתר נגדו ונגד הרב חרל"פ בא מקנאה: הרב דיסקין רצה ברבנות ירושלים, ומשרתיו פעלו לכך אך הציבור סירב. הרב קוק עיכב חודשים את קבלת כתב הרבנות מכבוד לזקנתו ולאביו מבריסק, אבל משהמשיכו בקנאה קיבל. הם צירפו את הרב זוננפלד, הקימו בית דין נפרד וקוראים לו 'בשקר' 'בית דין לכל מקהלות אשכנזים'. 'אני ב"ה מהנעלבים ואינם עולבים'; את המחאה שפרסמו הרבנים נגדם פרסמו נגד רצונו. צערו הוא רק על כבוד ירושלים והתורה.

עיקרי הדברים

- רקע הפלסתר.
- קבלת הרבנות.
- בית דין נפרד.
- 'נעלבים ואינם עולבים'.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה. ירושלים ת"ו[1], תרפ"א[2]

לכבוד ידי"נ[3] הרב הגאון אוצר תו"י[4] וחכמה, מוהרנ"ש[5] גרינשפאן [הרב נחום שמריהו גרינשפן, רב בלידס שבאנגליה] שליט"א[6]

ר"מ[7] בקי' לידז יצ"ו[8] וכא"ל[9] שוי"ר[10] אחרי אשר באחור זמן כתבתי לכת"ר[11] את מכתבי יום אמש, הגיעני מכתבו היקר, ע"ד[12] כתב הפלסתר [על דבר כרוז השמצה שפרסמו נגד הרב קוק ונגד הרב יעקב משה חרל"פ] אשר הוציאו נגדי ונגד ידי"נ הרב הגאון הצדיק, ר"י משה חרל"פ[13] שליט"א שהוא אחד השרידים אשר ה' קורא בדורנו. והנה כל הענין הוא בא מתוך קנאה בכבוד והשפעה אשר חנני ה', כי הרב דיסקין [הרב יצחק ירוחם דיסקין, בנו של המהרי"ל דיסקין "הגאון מבריסק", שנבחר לרב העדה האשכנזית החרדית בירושלים] רצה בהתמנת של הרבנות פעה"ק[14], ומשרתיו ועושי רצונו עסקו בזה, ולא עלתה בידם מפני המיאון של הצבור בכללו!. ואנכי מפני כך עכבתי כמה חדשים ולא קבלתי את הכת"ר[15] [את כתב הרבנות של ירושלים] שחששתי לכבודו, ביחוד מפני זקנותו המופלגה, וכבוד אביו הגאון מבריסק זצ"ל[16].

אבל כאשר גם אחרי שלא קבלתי את הכתב הוסיף להתעבר בקנאה, כי יודע הוא שאין מעלה ומוריד כלל ענין קבלת הכת"ר, כי עקר הדבר הוא פה האמון וההשפעה על הקהל, ע"כ[17] יחפשו תואנות, נעתרתי לקבל, ונתחברו קצת אנשים להתפלג בפי"ע[18], וספח עמו את הרב זוננפלד, [הרב יוסף חיים זוננפלד, ממנהיגי היישוב הישן בירושלים] שהיו בתחילה במחלוקת זע"ז[19], ויסדו להם ב"ד[20] מיוחד, וקורין אותו בשקר "ב"ד לכל מקהלות אשכנזים", [בית הדין של העדה החרדית, שנוסד אז] ואין לו השפעה וערך כלל באופן כללי, ואנכי הנני ב"ה[21] מהנעלבים ואינם עולבים, ["הנעלבים ואינם עולבים, שומעים חרפתם ואינם משיבים" (שבת פח)] ואין דבריהם עושים עלי שום רושם ולא ע"ד הקהל ות"ח[22] ויראים אמתיים. ומשהדפיסו על חושן משפט

עיין אגרות הראיה ח"ג[23] עמ' ש"ו. כתב רבנות. פה הרבנים ובתי הדינים וראשי המוסדות מחאה ע"ז[24] הוא ג"כ[25] נגד רצוני, רק לא אוכל לעצור את חפץ הציבור החושבים שכבודי הוא כבודם, והם בעצמם פה מתכחשים ואומרים שאינם יודעים מכל זה, ובטעות בא הדבר מצדם. ובכ"ז[26] הנם עושים את מעשיהם במחשכים.

אבל כל מה שאני מצטער מזה הוא רק מפני כבוד ירושלים וכבוד התורה שמתחלל ע"י[27] מעשיהם, אבל בעצם הענין, לא בפנים ולא בחוץ, נכרת השפעתם.

ואדרבא חזותם מוכיח כי על כזב ומרמה מיסדים הם את התנגדותם, הבאה מתוך קנאה של תחרות של כבוד המדומה, וה' יטהר לבנו להעשות אגודה אחת, לעבדו באמת בהר קדשו סלה, כל ישראל חברים, ונזכה לראות בויעוד בית מקדשנו וברוממות קרן עם ה' גוי קדוש על אדמת קדשו בב"א[28], כנה"ר[29] וכו

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ת"ו - תבנה ותכונן
2. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
3. ידי"נ - ידיד נפשי
4. תו"י - תורה ויראה
5. מוהרנ"ש - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות נ, ש (למשל: נתן + שמואל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. ר"מ - ראש מתיבתא
8. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
9. וכא"ל - וכל אשר לו
10. שוי"ר - שלום וישע רב
11. לכת"ר - לכבוד תורתו
12. ע"ד - על דבר
13. חרל"פ - הרב יעקב משה חרל"פ (תלמידו של הרב קוק)
14. פעה"ק - פה עיר הקודש
15. הכת"ר - הכבוד תורתו
16. זצ"ל - זכר צדיק לברכה
17. ע"כ - על כן
18. בפ"ע - בפני עצמו
19. זע"ז - זה על זה
20. ב"ד - בית דין
21. ב"ה - ברוך השם
22. ות"ח - ותלמידי חכמים
23. ח"ג - חלק ג'
24. ע"ז - על זה
25. ג"כ - גם כן
26. ובכ"ז - ובכל זאת
27. ע"י - על ידי
28. בב"א - במהרה בימינו אמן
29. כנה"ר - כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אסח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: א' מרחשון תרפ"א **נמען:** הרב שמואל יצחק הילמאן

הם עוסקים עם גדולי הארץ בהקמת בית דין גדול בירושלים, אבל רחוקים מלקרוא לו 'סנהדרין', 'מסאנא דרב מכרעא בדור היתום שלנו'.

עיקרי הדברים

- בית דין גדול.
- לא 'סנהדרין'.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. יום א' לחדש חשון תרפ"א[2]

לכבוד, הרב הגאון המפורסם לתהלה, עוסק בצרכי קדש באמונה, כש"ת[3] מוה"ר[4] שמואל יצחק הילמאן [הרב שמואל יצחק הילמן, דיין בלונדון] שליט"א[5] שלו'[6] וברכה מקדש,

לו ולכל אשר לו. אחדשה"ט[7] בהדרת-כבוד מרב הטרדא הנני מוכרח לעשות מלאכתיו ע"י[8] אחרים, הרב המזכיר נ"י[9], ואת כ"ג[10] רב חביבי שליט"א הסליחה, וע"ד[11] בי"ד[12] גדול בירושת"ו[13], [הקמת בית הדין הגדול] [לערעורים של הרבנות הראשית] הננו עסוקים בזה בע"ה[14] יחד עם גאוני וגדולי אה"ק[15], ויש תקוה שיצמח מזה דבר גדול לטובת הדת והיהדות בע"ה. אבל רחוקים אנו מליחס למפעלנו שם של סנהדרין, דהוא מסאנא דרב מכרעא [שהוא נעל הגדולה מן הרגל (ארמית, על פי יבמות קב)] בדור היתום שלנו בעוה"ר[16].

עד ישקיף ויראה ד' משמים [איכה ג, נ] וישלח לנו מורה צדק במהרה בימינו, והי'[17] זה שלו' וברכה נאמנה באה"ר[18], כנה"ר[19] ונפש ידי"ע[20], דוש"ת[21] שלו' כל משפחתו היקרה באהבת אמת, מצפה לתשועת ד' על עמו ועל נחלתו בקרוב

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
3. כש"ת - כבוד שם תפארתו
4. מוה"ר - מורנו הרב רבי
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. שלו' - שלום
7. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
8. ע"י - על ידי
9. נ"י - נרו יאיר
10. כ"ג - כבוד גאונו
11. וע"ד - ועל דבר
12. בי"ד - בית דין
13. בירושת"ו - בירושלים תבנה ותכונן

14. בע"ה - בעזרת השם
15. אה"ק - ארץ הקודש
16. בעוה"ר - בעוונותינו הרבים
17. והי' - והיה
18. באה"ר - באהבה רבה
19. כנה"ר - כנפשו הרמה
20. ידי"ע - ידידו עוז
21. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אעג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו מרחשון תרפ"א - ירושלים **נמען:** הרב צבי חנוך הכהן מבנדין

תודה על ברכותיו. הרב קוק כתב גם לגיסו של הרב (האדמו"ר מגור). חובה עתה לרומם את שם ירושלים ולהודיע שעיקר מטרת השיבה לארץ היא קדושתה, ושתשועת ישראל תתגלה רק על ידי יראי ה'.

עיקרי הדברים

- תודה.
- מכתב לאדמו"ר מגור.
- קדושת ירושלים כמטרה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה. יום כ"ו חשון תרפ"א[1] ירושלים

לכבוד הרב המאוה"ג[2] החסיד המפורסם בנש"ק[3] מו"ה[4] צבי הען שליט"א[5]

שלו' וברכה באה"ר[6] אחדשה"ט[7] בכת"ר[8] באהבה נאמנה, הנני בזה מגיש את תודתי הרבה לכתר"ה[9] על דבריו היקרים, וברכותיו ברכות צדיק, אשר הביע בטוב לבבו הטהור אלי במכתבו היקר לידידינו הרבנים החסידים מו"ה צבי דוד, ומו"ה[10] דוד ליב כהן, ומו"ה משה שליט"א שלשה מטיבי צעד, ד' עליהם יחיו. והנני בזה להתכוין כנגד המברך כת"ר[11] שליט"א, יברכהו ה' מציון ר'[12] צבי חנוך הכהן מבנדין. [הרב צבי חנוך הכהן לוין, רבה של בנדין] וממקור הברכות יתברך בכט"ס[13]. ומה יקרו לי אמרי קודש דכ"ק[14] גיסו הרה"ק[15] [ככל הנראה האדמו"ר מגור, בעל "אמרי אמת"] שליט"א, וכתבתי ג"כ[16] להוד קדשו דברים אחדים. אף כי הרבה מאד היה לי להרצות לפניו שי'[17], ע"ד[18] היחש של חבת קודש הראויה עכשיו להתגלות ביתר שאת וביתר עז מכל יראי ד' וחושבי שמו, לאהבת ארצנו הקדושה וישובה. בקודש ובקדושה וטהרה, אבל חששתי להטריחו בקריאת דברים ארוכים. ואקוה שעוד יופיעו ברוח קדשם במכתבים הבאים, ואז נבא בעז"ה[19] בפרטן של דברים, לבאר ע"פ[20] הידיעה הברורה שיש לנו ע"פ תהלוכות החיים ממקום המעשה, את כל מה שאנו צריכים להתאמץ בהם בנוגע לעבודת הקודש ביחש אה"ק[21] ובנינה.

וביחוד חובה אדירה היא לנו עתה לרומם ולקדש את שם עיה"ק[22] ירושלים תובב"א[23] - ולשאת את דגל קדשה ברוממות קרן לצדיקים, להודיע לכל באי עולם, שעקר מטרת שבותינו לאה"ק[24], וכל צפייתנו לה היא רק בשביל קדושתה הגדולה וזה יתן חן וכבוד לכל יראי ד', והוד והדר לישראל לעיני כל יושבי תבל, אקוה שמעכ"ת[25] שי' יתבונן על דברי אלה היוצאים מקרב לב ונפש המצפה לרחמי השי"ת[26] וחסדיו, על עמו הנגש ונענה, ועל פליטת סופריו יראיו וחושבי שמו, שרק מהם ועל ידם מוכרחת היא תשועת ישראל להתגלות בארץ חמדה בעזהשי"ת[27].

והנני בזה חותם בברכת אהבה רבה ואהבת עולם, כנה"ר[28] ונפש ידידו דוש"ת[29] בחבת קודש מלונ"ח[30]

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
2. המאוה"ג - המאור הגדול
3. בנש"ק - בנן של קדושים
4. מו"ה - מורנו הרב
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. באה"ר - באהבה רבה
7. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
8. בכת"ר - בכבוד תורתו
9. לכתר"ה - לכבוד תורתו רום הדרתו
10. ומו"ה - ומורנו הרב
11. כת"ר - כבוד תורתו
12. ר' - רבי
13. בכט"ס - בכל טוב סלה
14. דכ"ק - דכבוד קדושת
15. הרה"ק - הרב שם שמתחיל באות ק (כגון קלונימוס) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
16. ג"כ - גם כן
17. שי' - שיחיה
18. ע"ד - על דבר
19. בעז"ה - בעזרת השם
20. ע"פ - על פי
21. אה"ק - ארץ הקודש
22. עיה"ק - עיר הקודש
23. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
24. לאה"ק - לארץ הקודש
25. שמעכ"ת - שמעלת כבוד תורתו
26. השי"ת - השם יתברך
27. בעזהשי"ת - בעזרת השם יתברך
28. כנה"ר - כנפשו הרמה
29. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
30. מלונ"ח - מצפה לנחמת ציון

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אפ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ו טבת תרפ"א - ירושלים **נמען:** הודעה בעניין כוללות ליובאוויטש ובאברויסק

המעכב באיחוד הכוללים: כולל ליובאוויטש דורש ביקורת על פנקסיו, שעוררו עליהם ערעורים, ופרסום התוצאות על ידי הצד השני. כולל באברויסק טוען שגם הוא רוצה באחדות, אבל זקוק להסכמת מייסדיו בחוץ לארץ. לכן הם נפרדים לעת עתה.

עיקרי הדברים

- סכסוך הכוללים.
- ביקורת הפנקסים.
- פרידה זמנית.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. יום ט"ו לחדש טבת שנת תרפ"א[2]

הנני בזה להודיע, כי בדבר הסכסוך שבין כוללות לובאויץ ובברויסק, [כוללי חב"ד בירושלים: כולל ליובאוויטש וכולל בוברויסק, שהיו ביניהם מחלוקות על חלוקת הכספים] הדבר המעכב בעד התאחדות הכוללים, הוא: שכולל לובביץ תובע את בקור הפנקסאות [בדיקת ספרי החשבונות] שלהם, שהוצאו עליהם ערעורים מצד הכולל השני, ודורש שלאחרי שיבוקרו הפנקסים, כל מה שיתברר יתפרסם ע"י[3] הצד השני ג"כ[4], ובזה יוכלו הכוללים השנים להתאחד לכולל אחד, והאחוד יהי'[5] דבר של קיימא. והכולל השני טוען שגם הוא רוצה באחדות הכוללים.

ובדבר בקור הפנקסאות, זקוק הוא להסכמת מיסדי הכולל אשר בחו"ל[6], ומבלעדי זה אין להם היכולת לעשות הדבר הזה, ומצד חלופי הדעות כנ"ל[7] נפרשים הם לע"ע[8] שני הכוללות, לובביץ ובברויסק, ולראי'[9] ח"ש[10] [ולראיה חתמתי שמי] יום הנ"ל[11] פעה"ק[12] תובב"א[13].

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
3. ע"י - על ידי
4. ג"כ - גם כן
5. יהי' - יהיה
6. בחו"ל - בחוץ לארץ
7. כנ"ל - כנזכר לעיל
8. לע"ע - לעת עתה
9. ולראי' - ולראיה
10. ח"ש - חתמתי שמי
11. הנ"ל - הנזכר לעיל
12. פעה"ק - פה עיר הקודש
13. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקיז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ראה כרך ד', אגרת אלו **נמען:** –

אגרת כפולה - ראה כרך ד', אגרת אלו.

נוסח האגרת

אגרת זו מופיעה בספר פעמיים. הנוסח שלה מובא בכרך ד', אגרת אלו: לאגרת אלו.

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקלח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"א תמוז תרפ"ב - ירושלים **נמען:** הרב א"י באקשט, רב סובלק

הרב קוק מבקש מרבני סובלק ולומז'ה לחזק את הכולל של מחוזם בירושלים, שבראשו הרב יעקב משה חרל"פ, ולעורר נדבות לפי תקנות הקדמונים. דווקא עתה, כשאור הישועה מתחיל להתראות, יש לחזק את קופות רבי מאיר בעל הנס, שעליהן נבנה הישוב.

עיקרי הדברים

- חיזוק כולל סובלק.
- הרב חרל"פ.
- קופות רמבעה"נ.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ירושלם י"א תמוז תרפ"ב[2]

לכבוד הרב הגאון הג'[3] המפורסם סוע"ה[4] כקש"ת[5] מוהרא"י[6] באקשט שליט"א[7]

הגאבד"ק[8] סובלק [רבה של סובלק (סובאלקי) שבפולין] יצ"ו[9] אחדשה"ט[10] באה"ר[11] אבקש בזה מכתר"ה[12] שליט"א, ומכל אהובינו הרבנים הגאונים יושבי על מדין בגלילות סובלק ולאמזא, במדינת פולין יברכם ד' וכל יחידי הסגולה אוהבי ציון וירושלים, החפצים בכל לב בחזוק ישובנו בקודש, בארצות החיים, ובראשם בעיר עז לנו, ירושלים עה"ק[14] יכוננה עליון, ותובב"א[15], יעוררו נא את האהבה הקדושה לארץ חמדה ומקראיה, לחזק בכל האפשרות את עמודי הכולל, של מדינתם ומחוזם, [כולל סובלק ולומז'ה בירושלים; ראו (כרך ב', אגרת תרמ)] ויאמצו בזה את ידי הרבנים גדולי המעשים, מנהלי וממוני הכולל, אשר פה עה"ק ת"ו[16] אבותיהם של יתומים ואלמנות, ות"ח[17] הלומדים המופלגים העוסקים בתורה מתוך הדחק על אדמת הקודש, ובראשם כבוד רב רחימאי הגאון הצדיק המפורסם כקש"ת מו"ה[18] יעקב משה חרל"פ[19] [הרב יעקב משה חרל"פ] שליט"א האב"ד[20] דקה"ק[21] שערי חסד, אשר בעיר קדשנו ת"ו. חזקו נא גדולי עם ד' ואמצו את ישוב הקודש. וכימי עולם הוסיפו אומץ לקרא נדבות ולעורר את הלבבות לעשות כל אשר ביכולתם לחזק את עמודי הישוב הקדוש, ע"פ[22] יסוד תקנותיהם של גאוני קמאי ז"ל[23] קדושי עליון, נוחי נפש זכותם יגן עלינו ועל כל ישראל, וביתר שאת וביתר עז חייבים אנחנו להתאמץ בבנין ציון וירושלים, וכל ארץ הצבי, בעת אשר אנו רואים עין בעין כי עת לחננה הגיע, ואור ישועה וראשית צמיחת רוממות קרן לבית ישראל בארץ משוש לבנו, החלה להתראות במפלאות תמים דעים פועל ישועות ב"ה, כמה מדה טובה כפולה ומכופלת עלינו, לחזק את יסודות הקודש העתיקים של ישוביו באה"ק[24], ע"י[25] חזוק קופות הרמבעה"נ[26], [קופות "רבי מאיר בעל הנס", שבהן נאספו כספי החלוקה לעניי הארץ] שהן הן יסדו את כל יסוד הבנין ובסוסו מני אז, חזקה היא תקותי שקולי הקורא לעזרת אחיכם בני מדינתכם, תופשי התורה ומחזיקיה, על אדמת הקודש יפעל את פעולתו בלבבכם הטהור, והי'[27] מעשה הצדקה

שלו'[28] וברכת ד' עליכם תופיע ממכון בית חיינו, כנפשכם היקרה, ונפש אחיכם השולח לכם את ברכתו הנאמנה מהר הקודש מירושלים.

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ב - השנה תרפ"ב (1921/1922)
3. הג' - הגאון
4. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
5. כקש"ת - כבוד קדושת שם תפארתו
6. מוהרא"י - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות א, י (למשל: אברהם + יעקב) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. הגאבד"ק - הגאון אב בית דין קהילת
9. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
10. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
11. באה"ר - באהבה רבה
12. מכתר"ה - מכבוד תורתו רום הדרתו
13. עה"ק - עיר הקודש
14. ותובב"א - ותבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
15. ת"ו - תבנה ותכונן
16. ות"ח - ותלמידי חכמים
17. מו"ה - מורנו הרב
18. חרל"פ - הרב יעקב משה חרל"פ (תלמידו של הרב קוק)
19. האב"ד - האב בית דין
20. דקה"ק - דקהילה קדושה
21. ע"פ - על פי
22. ז"ל - זכרונו לברכה
23. באה"ק - בארץ הקודש
24. ע"י - על ידי
25. הרמבעה"נ - הרבי מאיר בעל הנס
26. והי' - והיה
27. שלו' - שלום

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקמא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ד' אלול תרפ"ב - ירושלים **נמען:** ד"ר ב"מ לוין (בעל 'אוצר הגאונים')

עם נסיעתו לארצות הברית לקידום 'אוצר הגאונים', הרב קוק מסמיך אותו לפעול גם למען 'הסתדרות ירושלים' והישיבה המרכזית, ובמיוחד לעורר את יהודי אמריקה לגמור את בניין בית החולים הכללי בירושלים.

עיקרי הדברים

- שליחות לאמריקה.
- אוצר הגאונים.
- בניין בית החולים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ירושלם ד' אלול תרפ"ב[2] ידיד לבבי הרב הגדול, לתורה ולתעודה, צפנת פענח, מוהר"ב[3] מנשה ד"ר[4] לוין [הרב ד"ר בנימין מנשה לוין, חוקר ספרות הגאונים] שליט"א[5]

שלו'[6] רב לך יקירי, לתורתך ולחכמתך, ולשאיפותיך הגדולות. אהובי, עם מטרת מסעך לארצות הברית, בשביל הגשמת תכלית מפעלך הענקי, לתורת הגאונים, אשר באוצרך הגדול, ["אוצר הגאונים", מפעלו של לוין] בחבור יחד עם שאיפותינו הגדולות, להסתדרותינו הקדושה, ירושלים, לתנועת תחיית הקודש באה"ק[7], וליסוד הישיבה המרכזית, לעולם היהדות כולו בעיר חמדתינו, ככל הדברים והאמת, אשר נמסרו ממני ללבך הנאמן. הנני בזה למלא את ידיך חביבי, ולבקשך למען אהבת ציון וירושלים, שתשים את לבך מדי דברך עם גדולי אחינו שמה, בארץ אשר חנן ד' את אחינו את היכולת, ואת החפץ הטוב להיות ראשונים במעלה להצלת חיי אחינו שבגולה, ולבנין נשמות ארץ חמדה, שיתעוררו ברב עז לעשות גמר לבנין הנכבד, שכבודן של ישראל ושל א"י[8] תלוי בו, הוא הבנין החדש אשר לביה"ח[9] האספיטאל הכללי. [ככל הנראה בית החולים "ביקור חולים" בירושלים] פרטי הדברים בארתי במכתב הנדפס, לשם דרישת שבת של בנין, מאחינו היקרים הללו, ותקותי חזקה כי בכח לבך, ברוחך הטובה, ובאהבתך הרבה לציון ומקראיה, יעלה בידך להוציא מן הכח אל הפועל את השכלול של הבנין הנקדש והנערץ הזה, וקורא לך גודר פרץ משובב נתיבות עם ד' ועיר חמדתו.

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות כנפשך היקרה ונפש אוהבך הנאמן דוש"ת[10] באה"ר[11]

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ב - השנה תרפ"ב (1921/1922)
3. מוהר"ב - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ב (כגון בנימין / ברוך / בצלאל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
4. ד"ר - דוקטור
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. שלו' - שלום

7. באה"ק - בארץ הקודש
8. א"י - ארץ ישראל
9. לביה"ח - לבית החולים
10. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
11. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקפ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י' אייר תרפ"ג **נמען:** הרב ישראל לוי, רב צרפת

הרב קוק מבקש שישכנע את הברון אדמונד רוטשילד לחתום על ייפוי כוח למכירת קרקעותיו לשמיטה, כנהוג; בשמיטת תר"ע חתמו. הרב קוק גם מציע לברון לרכוש את החצרות הסמוכות להר הבית - כ-170 אלף לירה - ולבנות שם בית כנסת כללי מפואר.

עיקרי הדברים

- חתימת הברון למכירת שמיטה.
- רכישת החצרות ליד הר הבית.
- בית כנסת כללי.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], י' אייר פ"ג

שלו'[2] לכבוד עמיתי הרב הגדול בישראל ובאדם פרופי' ישראל לוי [הרב ישראל לוי, הרב הראשי של צרפת] שליט"א[3] רבה הכולל למדינות צרפת יצ"ו[4]

אחדשה"ט[5]

אבקש בזה את כבודו הנעלה להיות מסייע לדבר מצוה לבקש מאת כבוד הברון הנדיב מר עדמונד רוטשילד נ"י[6], שיבא על החתום בטובו על ההרשאה הנדפסה [ייפוי כוח למכירת קרקעותיו של הברון לנכרי לשנת השמיטה ("היתר המכירה")] הלוטה במכתב דנא, לצורך המכירה הדרושה להעשות בשביל תקנת היתר העבודה בקרקעות השייכים לו באה"ק[7], כמו שהדבר נהוג בכל שנות השביעית מאז הוסד הישוב באי"י[8] ע"פ[9] הוראתם של הגאונים נוחי נפש בדור שלפנינו ז"ל[10].

בשמיטה שעברה לא הייתי אנכי באי"י, [בשמיטת תרע"ז שהה הרב קוק בלונדון] אבל בשמיטה שלפניה בשנת תר"ע[11] היה אדוני המסייע לדבר הקדוש הזה, כאשר בטח יזכר עוד. כמדומה שאז חתמה גם מעלת כבודה הברונית תחי'[12], וגם ממשפחת ברוין וממשפחת כבוד חותנו הרב הכולל המנוח ז"ל. אמנם אנכי לא ידעתי את הסבות שהכריחו להחתימות הנ"ל[13]. מה שידוע לי היא חתימתו של כבוד הברון שי'[14]. אמנם כת"ר[15] יעשה כידיעתו הרחבה בטוב הענין ויחס הבעלות הרשמית של הקרקעות הנ"ל, שעליהן באה הרשאה זו. והנני בזה חותם ברגשי כבוד ובתודה למפרע.

ידידו הנאמן

אברהם יצחק ה"ק

יחד עם מכתבי זה, מצאתי לנכון להציע לפני כבוד אדוני, אולי ימצא ישר לפניו לדבר עם כבוד הברון שליט"א ע"ד[16] הצעה אחת יקרה לכל בני ישראל, אשר כבר עבדו בה גדולי עולמנו, וכמדומה שגם כבוד הברון שי' עסק בזה, אלא שנדחו הדברים מסבות שונות, ועתה נודע לי שקרוב הדבר שסרו המניעות,

והדבר יוכל לצאת אל הפועל אם רק ימצאו האמצעים הדרושים. תוכן הדבר הוא ענין העברת החצרות הסמוכות למקום המקדש והר הבית לרשות ישראל. [רכישת הבתים שליד הכותל המערבי] בטח יודע כבודו כמה עלבונות אנחנו סובלים מזה, שמקום קדשנו העליון מוקף הוא בסמטאות צרות וגרועות מיושבות מערבים גסים ופראים. ועתה נודע שיש אפשרות לקנות בקנין חוקי את כל החצרות הנ"ל. מעריכים את המחיר כמדומה לערך מאת אלף ושבעים אלף לירא. [לירות] כמובן שאין לחשוב כלל את ערך הכסף לעומת המטרה הקדושה הזאת והענינים הגדולים הקשורים בה, כמו לבנות עי"ז[17] בית-הכנסת אחת כללית ומפוארה בעד כלל האומה סמוך למקום מקדשנו להיות לכח מרכזי של קדש ד' לישראל ולעד לבנין בית מקדשנו במהרה בימינו, בבא לציון גואל, כדבר ד' אשר נאמן, ע"פ יסוד אמונתנו הקדושה. אם ימצא הדרת כת"ר לנכון לדבר אודות זה עם כבוד הנדיב שליט"א, והדברים יעשו רושם בלבבו, אקוה שיכבדני בתשובתו הברורה ע"ד הענין הקדוש הזה, ואז נבא ג"כ[18] בדברים בפירוט גמור ובצורה רשמית בע"ה[19]. והנני בזה ידי"ע[20] הנ"ל, (החותם) לוטה: טופסי הרשאות.

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. שלו' - שלום
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
5. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
6. נ"י - נרו יאיר
7. באה"ק - בארץ הקודש
8. בא"י - בארץ ישראל
9. ע"פ - על פי
10. ז"ל - זכרונו לברכה
11. תר"ע - השנה תר"ע (1909/1910)
12. תחי' - תחיה
13. הנ"ל - הנזכר לעיל
14. שי' - שיחיה
15. כת"ר - כבוד תורתו
16. ע"ד - על דבר
17. עי"ז - על ידי זה
18. ג"כ - גם כן
19. בע"ה - בעזרת השם
20. ידי"ע - ידידו עוז

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארסט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ז טבת תרפ"ה - ירושלים **נמען:** יהודי אמריקה, אוהבי ציון

נוסדה 'קרן בנין ירושלים', של סוחרים, עובדים וגדולי תורה, לקנות בתים ושכונות בירושלים ובכל הארץ. בזה 'דגל ירושלים' מתנוסס גם על בניין מעשי, והרב קוק קורא להצטרף.

עיקרי הדברים

- קרן בנין ירושלים.
- דגל ירושלים במעשה.
- קריאה להצטרף.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ירושלים ט"ז טבת תרפ"ה[2]

אחינו ב"י[3] אוהבי ציון וירושלים הצמאים לחצרות ד', ושואפים לבנין הקודש של עם ד' על אדמת קדשו, שלום וברכה מקודש. אחים יקרים - מאז אשר בדרך נחני ד' להתודע עמכם בקירוב מקום, ודיבור של חבה היה מצוי ביניכו לרומם את דגל הקודש דגל ירושלים, להשלים על ידו בקדושה ובטהרה את כל תנועת החיים, אשר מאת ה' היתה זאת בימינו לרומם קרן ישראל, ולהרחיב את גבולו על אדמת הקודש, מהעת ההיא כאשר עזרנו ד' לשוב אל הקודש, הנני עסוק בע"ה[4], למצא מפעלי קודש, אשר יעזרו להגשים בחיים יותר ויותר את עומק המהלך אשר לתחיית הקודש, ולהרים נס ודגל לבנין ארצנו ועיר קדשינו, ברוח אמונים, וברעיון קדוש מלא אמונת אומן. ועם זה חמוש ואזור בכח מפעל ובנין ממשי.

והנה מצאתי את שאהבה נפשי, אשר נוסדו יחד יחידי סגולה אנשי שם, אנשי מעשה ואנשי רוח, סוחרים מצויינים ועובדים חרוצים ועליהם גדולי תורה וגאוני עה"ק[5] ואה"ק[6] ת"ו[7], לכונן "קרן בנין ירושלים" [חברה לבניית שכונות ובתים בירושלים ובארץ ברוח התורה] להחל בעיר הקודש לבנית בתים רבים ושכונות קטנות עם גדולות, ולהרחיב את המפעל הקדוש על כל מלא רוחב ארצנו הקדושה, שמח לבי כי התנוצץ האור, ודגל ירושלים [ראו (כרך ג', אגרת תתע)] שכבר הוא מתנוסס בכמה מקצעות רוחניים לחידוש החיים והמפעל הבונה בתחיית האומה והארץ, הנה הוא כעת מתנוסס גם כן על היסוד המעשי של בנין חרבות עיר אבותינו, ונשמות אה"ק[8] ע"פ[9] התקנות המבוארות בחוברות קרן בנין ירושלים הנ"ל[10]. בטוח אני בלב הטהור המלא רגש קודש וצפיית ישועה, שתכנסו כולכם לאגודת קודש הזאת.

לרומם את דגל ירושלים ואת תחיית הקודש אשר לעם ה בכל מלא הדרם, ומהרה יראו עינינו וישמח לבנו בבנין שלם כנה"י[11] ונפש אחיכם הנאמן המצפה לתשועת חומות וחיל במהרה בימינו אמן

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם

2. תרפ"ה - השנה תרפ"ה (1924/1925)
3. ב"י - בני ישראל
4. בע"ה - בעזרת השם
5. עה"ק - עיר הקודש
6. ואה"ק - וארץ הקודש
7. ת"ו - תבנה ותכונן
8. אה"ק - ארץ הקודש
9. ע"פ - על פי
10. הנ"ל - הנזכר לעיל
11. כנה"י - כנפשו היקרה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אער

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ז טבת תרפ"ה - ירושלים **נמען:** קריאה ליהודי הגולה

תמיכה בשני עמודי הקודש: תלמוד התורה וישיבת עץ חיים, ובית החולים ביקור חולים. ההוצאות גדלות - תלמידים, מורים, בניינים לתלמוד התורה, טיפול בחולים, וגמר הבניין החדש של בית החולים והעברתו.

עיקרי הדברים

- עץ חיים.
- ביקור חולים.
- הוצאות גדלות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ירושלם י"ז טבת תרפ"ה[2]

אחינו היקרים דורשי שלו'[3] ציון וירושלים בכל לבם ונפשם. שלו' וברכה עד העולם. אחים חביבים, אחרי אשר עצת ד היתה זאת אשר הוכרחתי לעבור ארחות ימים, ולבא אל אחינו יושבי אמעריקא, [מסע "משלחת הרבנים" לאמריקה בתרפ"ד] לטובת מוסדי תוה"ק[4] באר"י[5] ובארצות הגולה, ודי עזרני ברחמיו לשוב אל הקודש, לעבודת משא לעם ד' אלה יושב ציון וכל מוסדותיה הקדושים והנאדרים שהם הם עמודי ישובנו בארץ הצבי, והנה פחד ורחב לבבי לראות את מפעלנו הגדולים בעיר הקודש מכון בית חיינו הולכים ומתפתחים, ופועלי צדק מנהליהם הנאמנים עומדים על משמרתם באמונה, להגדיל תורה ולהאדירה ולהרבות חסד וצדקת ד' בתוככי ירושלים. ועל כולם שמח לבבי לקראת עמודי הקודש, שני אלה בני היצהר, [זכריה ד, יד] עמוד התורה ועמוד החסד המשולבים יחד, במוסדי הקודש העתיקים והמופלאים, ת"ת[6] וישיבת עץ חיים. [תלמוד התורה וישיבת "עץ חיים" בירושלים] ובקור חולים הכללי האספיטאל, [ובית החולים "ביקור חולים" בירושלים] שניהם נודעים ברבת בני עמנו, בפעולתם הנפלאה, לקדושת תוה"ק, ולרחמים וחמלה על אחינו הנדכאים היושבים בחצרות הקודש.

אמנם אחינו האהובים רבה התכונה מאד. ההוצאה הגדולה של שני המפעלים האדירים הולכת ומתגדלת, ההכרח להגדיל ולהרחיב את גבולי תורה, בתלמידים המתרבים ב"ה, ובהחזקת המון המורים והמלמדים, וראשי הישיבה, וחזוק ידי תלמידי החכמים גדולי התורה והוראה המסתופפים בצלה הקדוש של הישיבה הגדולה, והצורך הדוחק לבנות עוד בתים מרווחים לתלמוד תורה של תשב"ר[7], הולך וסוער, והטיפול הגדול של המון החולים מעיה"ק[8] והמחוזות, רפואתם וכלכלתם וכל משק הבית הגדול הזה, מקדש החמלה והרחמים. ומה גם עתה אחרי אשר ביד חרוצים וברוח כביר, כבר עלה בידי העמלים עם הציבור גבאי הקודש, לבנות כמו רמים את הבנין החדש [הבניין החדש של בית החולים "ביקור חולים" ברחוב הנביאים, שנחנך בתרפ"ה; "ויבן כמו רמים" (תהלים עח, סט)] המתנוסס ביקר תפארתו, בעיר קדשינו

ת"ו[9]. והתכונה של גמר הבנין ושכלולו, והעברת כל עסקי המפעל לנוה היפה, גדולה ואדירה מאד ומסובלת בהוצאה רבה.

על כן קולי אליכם אחינו אוהבי חסד וצדקה, הקשורים לאהבת ארץ חמדה, וחבת ציון וירושלים. שאו ידיכם קודש לחזק ולאמץ ביתר שאת ויתר עז, את עמודי התוך [העמודים המרכזיים, שעליהם הבניין נשען (על פי שופטים טז, כט)] הללו, מסעדי תוה"ק, וחסדים הנאמנים עם כל המון החולים, שבורי הלב, המצפים לתשועת ד' אשר תבא ע"י[10] עזרתכם מקודש. חזקו ואמצו בתוספות רוח נדיבה, להגדיל ולהאדיר מפעלינו הקדושים, וד' יצוה עליכם את ברכתו סלה, מציון ומקודש.

כנפשכם היקרה, ונפש אחיכם הנאמן השולח לכם את ברכתו, ברכת אהבת עולם מהר הקודש מירושלים.

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תרעא

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ה - השנה תרפ"ה (1924/1925)
3. שלו' - שלום
4. תוה"ק - תורתנו הקדושה
5. בארי"י - בהארי"י - רבי יצחק לוריא
6. ת"ת - תלמוד תורה
7. תשב"ר - תינוקות של בית רבן
8. מעיה"ק - מעיר הקודש
9. ת"ו - תבנה ותכונן
10. ע"י - על ידי

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארעז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג טבת תרפ"ה **נמען:** הרב שמריה מנשה אדלר

על הערתו שציון פנימית מירושלים: נכון לפי הקבלה, אבל דווקא משום כך הקדושה הפנימית אינה ניכרת בעולם, כמו שקדושת שבת, שהיא מדת מלכות, מתגלה יותר; לכן ציון מקום המלכות, וירושלים מקום המקדש. במצבה: העיקר אם נבנתה מלכתחילה כדי שהעבודה תקובץ סביבה (רמב"ן). בתוספת: שליחות לגוי באיסור חסימה - לפי הרמב"ן עניין צער בעלי חיים הוא שהאדם לא יתרגל באכזריות, ולכן אין בו מדת שליחות.

עיקרי הדברים

- ציון וירושלים.
- המצבה.
- הלכה: חסימה ושליחות.

נוסח האגרת עם ביאור

כ"ג טבת ה'

שלו'[1] וברכה לכ'[2] ידי"ע[3] הרב הגאון החו"ב[4] סוע"ה[5] מו"ה[6] שמרי' מנשה אדלר [הרב שמריה מנשה אדלר, מחבר שו"ת "מראה כהן"] שליט"א[7] אחדשה"ט[8] באה"ר[9]

הגיעני יקרתו, ובאה לידי אחר זמן הגון וטרם נחתי מעמל דרכי עדיין ולא אוכל להאריך. ועד"ת[10] שהעיר שציון היא מדה יותר פנימית מירושלים, זהו דבר פשוט וכל מתחיל בקבלה יודע, שציון מדת צדיק יס"ע[11] וירושלים היא במלכות, [בקבלה, ציון כנגד ספירת יסוד ("צדיק יסוד עולם"), וירושלים כנגד ספירת מלכות] אבל יש גם בחי' ירושלים עליונה בבינה, [ירושלים של מעלה, כנגד ספירת בינה] אלא שא"ז[12] מענייננו, שלעומת זה יש ג"כ[13] בחי' ציון שם, שהוא עוד יותר פנימית. אבל עיקר הדבר הוא: כמו שימות החול הם לעומת המדות כולן ו"ק, [ששת ימי החול כנגד שש הספירות ("ו' קצוות"), והשבת כנגד המלכות] והשבת בחי' מלכות שהיא אחרונה, ומ"מ[14] מטעם זה עצמו קדושת ש"ק[15] יותר מתגלה בעולם, מפני שגובהן של המדות העליונות אינו מניח להן לגלות קדושתן בעולם רק מדת מלכות ראוי' לכך, ובשביל כך קדושת שבת היא כ"כ[16] חמורה. כמ"כ[17] מתוך שמדת ציון היא פנימית, אינה בעוה"ז[18] ניכרת בקדושתה, ע"כ[19] היא כאן מקום הממלכה, ולא מקום המקדש כמפורסם לעומדים בעה"ק[20], ובודאי הקדושה היותר פנימית מקדשת גם המלכות הארצית, אבל מדת ירושלים מפני שהיא חיצונה לגבי ציון בשורש שלה, היא למטה מתגלה בכח הקדושה, וע"כ[21] אנו אומרים: לציון עירך ולירושלים בית מקדשך, [מתוך תפילת מוסף לשלוש רגלים] ואע"פ[22] שיש דבר ד' שהוא בחי' נבואה מנו"ה[23] [מנצח והוד, הספירות שמהן הנבואה] למטה מתורה שבכ' שהיא מדת ת"ת[24], [מידת תפארת] מ"מ[25] יש ג"כ בחי' דבר ד' שהוא שורש הבריאה ומקור התורה מן השמים, ובדבר ד' שמים נעשו, [תהלים לג, ו] שכולל ג"כ השמים העליונים, והדברים עתיקים.

וענין מצבה, עיקרה היא לדי הרמב"ם[26] לקבץ סביבותי', [ענין המצבה, שהתורה אסרה: לדעת הרמב"ם, עיקר האיסור הוא בבניין שנועד שיתקבצו סביבו לעבודה] ואין מדברים על מקרים אם הוא עושה שנוי וגודר המקום, אבל עיקר הדבר תלוי אם לכתחלה כשבנה הלכות ע"ז[27] פ"ו ה"ו[28] [רמב"ם, הלכות עבודה זרה ו, ו] המצבה בנה שיהי'[29] הקבוץ של העבודה סביב לה, וכידוע בטעמי המצות להרמב"ם[30] במו"נ[31] שהתורה דברה על הרוב והעיקר ולא על דברים זרים יוצאים מן הרגילות.

והנני בזה חותם בברכה ישלח השי"ת[32] רפו"ש[33] לבתו החולה, בבריות גופא ונהורא מעליא [בבריאות הגוף ובאור עליון (ארמית)] בתושח"י[34] לאוי"ט[35], וכת"ר[36] ירומם אף ינשא וישכח עמלו ועניו, ויזכה לעסוק בתורה מתוך הרחבה כנה"י[37] ונפש ידי"ע דוש"ת[38] באה"ר

אברהם יצחק ה"ק

לחבת הקודש אעיר במש"כ[39] מר בח"ב[40] סי'[41] ט"ז סק"י[42]. בחילוק דשליחות, דל"ש[43] [שלא שייך בחילול שבת גם בלא טעמא דאין שלד"ע[44], [אין שליח לדבר עבירה] משום דעיקר כונת התורה היא שלא יעשה, ולא שלא יעשה, ג"א[45] דברתי בזה בקושי' תשו' פנ"י[46], [תשובת "פני יהושע"] בהא דב"מ[47] צי' מהו שיאמר אדם לנכרי חסום פרתך ודוש בה, [בבא מציעא צ, על איסור "לא תחסום שור בדישו"] דנקטי' התם משום הספק אי איכא במידי דלאו בעלמא, והערת פנ"י הנ"ל[48] היא לפי"ד[49] ר"ת[50] באיזהו נש רשליחות לחומרא אי' בעכום, א"כ[51] תיפ"ל[52] מטעם שליחות, ובמידי דחומרא גם שליחות לד"ע[53] לא מהני כהא דריבית שם, ולפי"ד[54] הנ"ל י"ל[55] דאם היינו אומרים שתורה מקפדת על עצם צער הבע"ח[56], במצות ששייך לזכותם, כמו חסימה וכיו"ב[57], אז היתה הקפידא שלא יעשה, והי'[58] שייך בזה שליחות זולת החסרון דדב"ע[59], וממילא הי'[60] מקום לומר שיש שליחות לנכרי לחומרא, אבל כבר כתב הרמב"ן[61] בנימוקי תורה, [הרמב"ן בפירושו לתורה (דברים כב, ו), על שילוח הקן] דאין הטעם באיסורים השייכים לזכות בע"ח משום הבע"ח מצד עצמם, מאחר שהתירה תורה גם נטילת נפשם לצורך האדם, אלא שהתורה רצתה שהאדם לא ילמד מדת האכזריות וכיו"ב, א"כ אין קפידת התורה שלא יעשה דבר זה, דבכה"ג[62] הי' שייך שליחות זולת העיכוב של שלד"ע, אלא הקפידא היא שהאיש לא יעשה זה ולא יתרגל באכזריות, א"כ אין מדת השליחות נוהגת בכה"ג[63] ג"כ אם הי' הדבר רשות, או אפילו מצוה, כמו מצות שבגוף וכיו"ב, ע"כ לא נשאר לנו טעם אחר לאיסור רק אם נאמר דאיכא איסור שבות, לאו דוקא בשבת דסקילה, אלא ג"כ במידי דאיסור לאו כמו חסימה. ידי"ע הנ"ל ראוי הוא ספרו המפואר להרחיב משכיותיו ולהאריך אדותו הרבה, אבל טרדותי המרובות מעכבות עלי הנ"ל

1. שלו' - שלום
2. לכ' - לכבוד
3. ידי"ע - ידידו עוז
4. החו"ב - החריף ובקי
5. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
9. באה"ר - באהבה רבה

10. ועד"ת - ועל דבר תורה
11. יס"ע - יסוד עולם
12. שא"ז - שאין זה
13. ג"כ - גם כן
14. ומ"מ - ומכל מקום
15. ש"ק - שבת קודש
16. כ"כ - כל כך
17. כמ"כ - כמו כן
18. בעוה"ז - בעולם הזה
19. ע"כ - על כן
20. בעה"ק - בעיר הקודש
21. וע"כ - ועל כן
22. ואע"פ - ואף על פי
23. מנו"ה - מנצח והוד
24. ת"ת - תלמוד תורה
25. מ"מ - מכל מקום
26. הרמב"ם - רבי משה בן מימון
27. ע"ז - עבודה זרה
28. ה"ו - הלכה ו' (בציון מקור); אחרי שם מקום או אדם: השם ישמרהו
29. שיהי' - שיהיה
30. להרמב"ם - לרבי משה בן מימון
31. במו"נ - במורה נבוכים
32. השי"ת - השם יתברך
33. רפו"ש - רפואה שלמה
34. בתושח"י - בתוך שאר חולי ישראל
35. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
36. וכת"ר - וכבוד תורתו
37. כנה"י - כנפשו היקרה
38. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
39. במש"כ - במה שכתב
40. בח"ב - בחלק ב'
41. סי' - סימן
42. סק"י - סעיף קטן י
43. דל"ש - דלא שייך
44. שלד"ע - שלדעתי
45. ג"א - גם אני / גם אנו
46. פנ"י - פני יהושע (שם ספר)
47. דב"מ - דבבא מציעא
48. הנ"ל - הנזכר לעיל
49. לפ"ד - לפי דעתי
50. ר"ת - ראשי תיבות (בציון מקור: רבנו תם)
51. א"כ - אם כן
52. תיפ"ל - תיפוק ליה (נלמד ממילא)
53. לד"ע - לדבר עבירה
54. ולפ"ד - ולפי דעתי
55. י"ל - יש לומר
56. הבע"ח - הבעלי חיים

57. וכיו"ב - וכיוצא בזה
58. והי' - והיה
59. דדב"ע - דדבר עבירה
60. הי' - היה
61. הרמב"ן - רבי משה בן נחמן
62. דבכה"ג - דבכהאי גוונא
63. בכה"ג - בכהאי גוונא

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארפב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' שבט תרפ"ה - ירושלים **נמען:** קריאה בעניין 'אוצר ארץ ישראל ושכנותיה'

חקר ארץ ישראל נעשה בעיקר בידי חכמי אומות אחרות, ומדתנו 'מדת רזון זעומה'. אבל בנו של הרב ישראל זאב הלוי הורוביץ הביא לו את 'אוצר ארץ ישראל ושכנותיה' של אביו, ובמיוחד החלק 'ירושלים', פרי שקידה וחיבת הקודש. הרב קוק קורא לכל העם להוציאו לאור כולו, ולהשלים את החומר שלא עובד.

עיקרי הדברים

- חקר הארץ בידי זרים.
- 'אוצר ארץ ישראל'.
- החלק 'ירושלים'.
- קריאה להוציאו.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ירושלם ת'.ו. יום ה. לחדש שבט תר"פ[2] עת כנוס היא לנו ["עת כנוס אבנים" (קהלת ג, ה)] העת הזאת, לכנס ולאסוף את כל כחותינו אנחנו חייבים, להעבידם בעבודת הקודש הכללית, של תחית עם ד' על אדמת קדשו. כשאנו עולים במעלות של הכנוס הזה, וחודרים אל צדדיו הרוחניים. אנו מוצאים פנה יקרה אחת, הראויה להיות משוכללת ומפוארת בכל הדרה, מעובדת בכל צדדיה, ומבוררת בכל מקצעותיה - הפנה הזאת היא פנת המחקר של ארץ ישראל. חכמים גדולים, מגזעים ומאומות שונות, עבדו בו, מפני החטיבה המיוחדת של ארץ ישראל, שמעולם ועדי עד היא חמדת צבי צבאות גויים, [ירמיהו ג, יט] אבל כמה עלבון נשא ונסבול, וכמה צער המגיע עד הנשמה אנו מרגישים, כשאנו מעמידים את הערך של העבודה הזאת, של חקר ארץ קדשנו משלנו, אותה שנעשתה ע"י[3] חכמינו, ע"י בניה וילדי שעשועיה של ארץ הצבי, מול מה שנעשה מידי זולתנו - מדתנו נראית אז מדת-רזון-זעומה, ["איפת רזון זעומה" (מיכה ו, י), מידה מצומצמת] וחרפה תשבר לבנו.

והנה בעת כזאת אשר באו בנים עד משבר, [ישעיהו לז, ג] צפיתנו גדולה היא כי יעמדו לנו עובדים חשובים על הככר המדעי הזה, החביב, המקודש והנחוץ לנו כאחת, והנה אנכי אחוז הנני בסבך הרעיון הזה הממלא דאגה וצער, והנה חזיון גדול הופיע מול עיני. חזיון אשר אמנם יחד עם הממרורים אשר השביעני, הניח את רוחי ושמח גם כן את לבבי. בפתע פתאום נגלה לפני אוצר גדול ויקר, אוצר מלא עושר במדה גדושה לחקרי ארץ אבותינו, מעשי ידי אמן, תייר גדול בתורה ובחכמה, עתיר נכסין, ועתיר פומבי, [עשיר בנכסים ועשיר בכוח הדיבור (ארמית)] הרב הגדול מו"ה[4] ישראל זאב הלוי איש הורוביץ [הרב ישראל זאב הורוויץ, חוקר ארץ ישראל, שנפטר בתרפ"א] ז"ל[5], אשר בהיותו חי עמנו, רק מעטים מאד. לפי הערך, ידעו יקרת ערכו. גדולת רוחו, טהרת לבבו, ועצמת שקידתו, ועל כולם מסירתו העמוקה והנלהבה לאהבת ארצנו הקדושה וחקר מדעה.

והנה הביא לי בנו הצעיר הנעלה - אוצרות קודש מלאים יפעת נהורים: "אוצר ארץ ישראל ושכנותיה". [ספרו של הרב הורוויץ, שיצא לאור לאחר מותו בשם "ארץ ישראל ושכנותיה"] עמדתי מרעיד על המראה, על רוב העבודה. על עוצם השקידה ועל הכשרון הגאוני המזהיר מכל הגליונות הללו, וגולת הכותרת של האוצר הנפלא הזה, הוא החלק "ירושלים"; פה אנו רואים נשמת הרב המחבר ז"ל, דואה על כנפי נשרים, חבת הקודש העליונה לאהבת עיר האלהים סלה, היא מקשקשת לפניו כזוג. [היא מצלצלת לפניו כפעמון (על פי סוטה ט)] והוא נאזר בגבורה ונעטר בפארה, חודר ומעמיק, מקיף ומרחיב את מרבית צדדי הידיעות, רבות הערך וגדלות התבונה אשר לעיר הקודש ולהר הבית ולמקדש, ואת הכל יפה עשה, בסדור נכון ונפלא, באסיפה רבת הגונים, מאוצרות התורה שבכתב ושבע"פ[6] ומהספרים המתיחשים למחקרי קודש אלה, מכל עבר ופנה אשר השיגה ידו הגדולה, רבת המפעל והכשרון. מעי מעי אוחילה [ירמיהו ד, יט] על גפן אדרת זה, אשר בלא עתו נקטף ממנו, ורוחי סוערת בקרבי על האבדה הגדולה אשר אבדנו לתורה ולתעודה, וביחוד לחקר ארץ אבותינו ומדעיה, לדרישת עיר הקודש, וכסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו, [ירמיהו יז, יב] המקדש וההראל, ["הראל" כינוי למזבח (יחזקאל מג, טו)] ומתנחם אנכי בהשריד אשר השאיר אחריו ברכה, להיות למחיה למדע אה"ק[7], ולהיות ראשית למעשנו בעת החיה הזאת, בעת אשר אורות תחית עם ד' על אדמת קדשו החלו להופיע.

לגול את חרפת אי-המחקר במדע המקודש והחביב הזה מעל ישראל, ולהעיר ולעורר דרישת ציון ומקראיה בלב בעלי כשרון וחכמי לב מהשרידים, אשר ימלאו קנאת סופרים, מלאה אש קודש למדע ארצנו הקדושה, קדוש משכני עליון. והנני בזה קורא בחיל, לכל עם ד', הגוי כולו, לכל ראשי עם, לכל הדוגלים באהבת ציון וירושלם בכל לבם, לכל החרדים לדבר ד' ונאמנים לכבוד עמנו ואה"ק[8], אל נא תחשו ולא תשקטו מלהביא לעמנו ברכה, הוציאו נא לאור עולם כליל בהדרו את האוצר היקר הזה, אוצר הקודש, אשר הניח לנו הרב המחבר ז"ל, את כל מעשה ידיו להתפאר חייבים להוציא לאור עולם, החל מהחלק המרכזי "ירושלים" עד כל חלקי האוצר כולם. והחומר הרב אשר נשאר עדנה בלתי מעובד, יקומו נא אנשי חיל לגמור את המלאכה הגדולה הזאת למען יהיה לנו אוצר למדע אה"ק כלול בהדרו. תקותי חזקה היא שטהורי לב בעם ד' יתעוררו באהבה לגשר; אל המלאכה הגדולה הזאת, ויחזקו ברב כבוד וחבה בידי הבן היקר, הקם על נחלת אביו, להוציא לאור חמדה גנוזה זאת. וצור ישראל וגואלו מהרה יקים דברו הטוב אשר דבר על עמו ונחלתו, ויראינו בישועת חומות וחיל, בתקומת ארץ חמדה, העיר הקודש והמחוזות, והדר הכרמל והשרון, והארץ הנשמה כגן עדן תהיה לעם ד' אשר ישוב אל נחלתו, ובהר ציון תהיה פלטה, והיה קודש, וארמון על משפטו ישב, ומלך ביפיו תחזינה עינינו בתתו מציון תשועה לישראל תפארתו במהרה בימינו אמן.

בתקות אסיר התקוה המצפה לתשועה וגאולה קרובה

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

עבד לעם קדוש על אדמת הקודש החונה פה עיה"ק[9] ירושלים תובב.א

1. ב"ה - ברוך השם

2. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
3. ע"י - על ידי
4. מו"ה - מורנו הרב
5. ז"ל - זכרונו לברכה
6. ושבע"פ - ושבעל פה
7. אה"ק - ארץ הקודש
8. ואה"ק - וארץ הקודש
9. עיה"ק - עיר הקודש

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארפג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' שבט תרפ"ה - ירושלים **נמען:** יהודי ארצות הברית וקנדה

אחד מסעיפי 'דגל ירושלים' הוא בניין העיר והרחבתה בבתים ושכונות. לשם כך נוסדה 'קרן בנין ירושלים', והשד"ר הרב מרדכי דוד סגל לוי נוסע אליהם; הרב קוק מבקש לתמוך.

עיקרי הדברים

- קרן בנין ירושלים.
- השד"ר.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ירושלם ה' שבט תרפ"ה[2]

אחינו היקרים, פארי גולת אריאל, [ישעיהו כט, א] בארצות הברית וקנדה יראו מהרה באורן ישועה לעם ד' הגוי כלו על אדמת קדשו. אחים חביבים, זה לי שנות מספר אשר הרימותי בעה"י[3] את דגל הקודש "דגל ירושלים", [התנועה שייסד הרב קוק בלונדון בתרע"ח] להאיר את קודש על דרכי התחיה הלאומית ובנין הארץ, כדי לרומם על ידו את כל הערך כולו של מפעלות ישובנו בארץ ישראל, לעיני כל ישראל ולעיני כל העמים, שטוביהם מביטים בהדרת קודש והתפלאות אמונים על הצעדים של ראשית צמיחת קרן ישועה לבית ישראל, ההולכת ומורגשת לעינינו על אדמת הקודש. ובתור אחד מהסעיפים הרבים אשר לרעיון הגדול של תחיית הקודש. האוצר בתוכן של התנועה הירושלמית, אשר דגל ירושלים מכריז עליה, הוא יסוד בנין עיר הקודש והרחבת פרבריה, ע"י[4] הוספת בתים רבים ושכונות חדשות, והסתעפות בנין פרברים במקומות שונים באה"ק[5], ע"י כחות נאמנים לקדושת ישראל במילואה. ולשם כך נוסד המוסד קרן בנין ירושלים [קרן שנוסדה לבניית שכונות חדשות בירושלים לשומרי מצוות] והשד"ר[6] [השליח דרבנן] הרב ר'[7] מרדכי דוד סגל לוי נסע בשביל מטרה קדושה זו למחניכם קודש, הבו נא אחים טהורי לב, שאו ידיכם קודש, לקחת חלק ממשי בבנין עיר הקודש והמחוזות לשם ד' וקדושת תוה"ק[8], ומהר יגלה ויראה אור חדש על ציון ונזכה כולנו מהרה לאורו, כנה"י[9] ונפש יקירכם מקודש.

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ה - השנה תרפ"ה (1924/1925)
3. בעה"י - בעזרת השם יתברך
4. ע"י - על ידי
5. באה"ק - בארץ הקודש
6. והשד"ר - ו + השד"ר: השד"ר - שלוחא דרבנן (שליח לאסוף כספים)
7. ר' - רבי
8. תוה"ק - תורתנו הקדושה
9. כנה"י - כנפשו היקרה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארצג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: שבט תרפ"ה **נמען:** קריאה לגדולי ישראל

הישיבה המרכזית מתרחבת בתלמידים מצויינים מהישיבות שבחוץ לארץ. הרב קוק קורא לתמוך בכלכלה, בהתרחבות ובבניין ההיכל על המגרש שנקנה 'במעלה עיר הקודש', כדי שתוציא רבנים ומדריכים לכל הקהילות.

עיקרי הדברים

- התרחבות הישיבה.
- בניין ההיכל.
- רבנים לכל הקהילות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. שבט תרפ"ה[2].

אחים אהובים, בכל מקומות מושבותיכם שלו'[3] וברכה מקודש. הנני שמח לבשר אתכם על דבר התרחבותה של הישיבה המרכזית, [ישיבת "מרכז הרב" בירושלים, שהרב קוק ייסד בתרפ"ד] ההולכת ומתגדלת ב"ה בכחות רבים משפיעים ומושפעים. בבירתנו הקדושה עיר הקודש תובב"א[4], ואבקש בזה מכל גדולי ישראל, מגאונינו נדיבנו ואדירינו, שישאו ידיהם קודש, לתמוך במפעל הקדוש הזה, למען יבא בע"ה[5] בקרוב, לתפקידו הנשגב והמרומם, להיות למכון ולמגדל עז [משלי יח, י] לתורתנו הקדושה ברב הוד ותפארת. בעיר עז לנו, [ישעיהו כו, א] ירושלים עה"ק[6] ת"ו[7]. כבר התחילה האורה להופיע, ע"י[8] אותם הכחות הטובים אשר נקבצו באו אלינו, מהמצויינים שבישיבות, בחו"ל[9]. אותם הכחות הרוחניים, המרוים את חיי הנשמה, בגדולתה של תורה לכל מקצועותיה שהם כבר עובדים את עבודתם בקודש בישיבה הקדושה, הם יכולים כבר לתן בע"ה ערובה טובה על הצמיחה, אשר תבא בע"ה, בעת אשר יפותח הדבר, והמפעל יבא לידי מצב של שכלול. וכאשר אין דבר גדול שלם ומשוכלל, יוצא אל הפועל כי אם ע"י ההדרגה, של התחלה, ההולכת צעד אחר צעד הלך ועלה על כן הנני בזה מעורר את רוח כל גדולי ישראל, גאוניו רבניו צדיקיו חכמיו ונדיביו.

ועתה קומו כולכם כאיש אחד חברים לתן כבוד לתורה, ולעיר עז לנו, ירושלים עיר הקודש, אשר היא. ורק היא תהיה גם בעתיד מכון אור נשמתה של כל בית ישראל הגוי כולו. הבו לנו כח ואומץ. להרחיב את המפעל הקדוש, להוסיף בו המון רב, של מאות רבות תלמידים מצויינים וחשובים העומדים הכן בכל תפוצות הגולה. לעלות אל הר ד' בירושלים ליהנות מאורה של תורה, אשר יאיר מציון וירושלים. עזרונו, על ההוצאה הגדולה. של הכלכלה הזמנית, על ההתרחבות התדירית, שהיא הולכת ומתרחבת על ידי קיבוץ תלמידים חשובים ומצויינים ב"ה, על הגדלת התורה בהרחבה וגדולה, ההולכת ומתגדלת ב"ה במהלך גידולה, של ישיבתנו הקדושה. ועל הבנין הגדול של היכל הישיבה על המגרש הנחמד אשר נקנה בעדו במעלה עה"ק, ועל השכלול הגדול, של כל ההופעות האדירות והקדושות העומדות לצאת

מהבית הגדול הזה, העתיד להיות בע"ה לאור בית ישראל, מהר הקודש מירושלים והנה לכונן את המפעל הקדוש הזה אנו חייבים כולנו, וחובתנו היא גדולה לעטרו בכל פאר עז והדר. תנו לנו עזרתכם המהירה למען נוכל לכלכל את ההוצאה הגדולה הדרושה גם כעת, למעמד ההוה, וההולכת ומתוספת ידי חודש בחדשו ועל ידי תוספת ברכה של תלמידים בחירים הנוהרים אלינו מעברים. [מעבר לים]

תנו לנו עז ואומץ להרחיב את המכון הקדוש הזה בכל יפעת הדרו, ובכל חכמותיו. החיצוניות והפנימיות. הבו לנו עזר להחל בבנין ההיכל של הישיבה העולמית הקדושה, על המגרש אשר קנינו עבורו, במעלה עיר הקודש. עזרו לנו, שיהיה הבנין המקודש הזה בנוי בשכלולו והדרת כבודו, לאות ולמופת על כבודה של תורה וכבודן של ישראל, בבירת קדשנו, במקדש מלך, עיר מלוכה. [מן הפיוט "לכה דודי"] תנו לנו עזרה, להוציא אל הפועל את כל הגות רוחנו, בתוכיותה של הישיבה העולמית הקדושה, בתכונתה הפנימית המקושרת עם הרבה מחשבות אציליות עבודות תורניות רבות וגדולות, לכבוד ולתפארת עם ד' וקדושת תורתו. עזרו לנו, שיוסד בציון וירושלים אבן בוחן פנת יקרת [ישעיהו כח, טז] זאת, לשאת ממנה ברית עולמים, לכל פלטת ישראל [לכל שארית ישראל] בכל מקום שהם, לפאר בפאר הלולים, מגדולי הקודש אשר בישיבה העולמית המרכזית. את קהילותינו ועדותינו גם ממרחק, ברועים נאמנים ברבנים גדולים חשובים ומכובדים, עמוסים בתורה ביראת ד' טהורה, במדות מפוארות, בחכמה ובדעת, בהלכי נפש קדושה ואצילה, לשגב ולפאר את כל קודש ד' בישראל. ולהחיות בטללי קודש את כל המחשבה וכל המפעל, לשיבת ישראל אל ארץ חמדתו. בהדרת קודש, בגאון שם ד' ואור תורת אמת.

אחים, חושב אני שדברי היוצאים מקרב לבבי בצורה כללית, על דבר שאיפת הקודש הזאת של מכון הישיבה הקדושה המרכזית העולמית, בעיר קדשנו ותפארתנו ירושלים עיר הקודש תובב"א, יספיקו לעורר רוחכם הטהור, ולהבין מתוך הכללים, את הפרטים הרבים, של אורה וישועה של קודש קדשים, של כבוד שם ד' ועם קדשו, של פאר ארץ חמדה, והדרת ציון וירושלים, חותם לב כל עם ד' הגוי כולו, הכלולים במפעל הקודש הנהדר הזה. ולפי רוממות ערכו ושיא קדשו, ולפי גדולת התכונה והרחבת העליליה הדרושה למעוז קודש כזה, מבצר התורה ועופל ובחן לרוח עמנו על אדמת הקודש, במכון עזה ופארה ככה יגדלו פעולותיכם לטובה, וככה יתרחבו נדבותיכם המעשיות והלבביות ביד פתוחה ובלב מתנה, [בלב נדיב] לבנות כולנו יחד את היכלה של תורה, בעיר אשר היכל ד' בה יבנה במהרה בימינו ברב עז והדר.

אחיכם המצפה לישועה קרובה, המברככם מקודש באהבת עולם.

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

ישעיה לב יד.

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ה - השנה תרפ"ה (1924/1925)
3. שלו' - שלום
4. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
5. בע"ה - בעזרת השם

6. עה"ק - עיר הקודש
7. ת"ו - תבנה ותכונן
8. ע"י - על ידי
9. בחו"ל - בחוץ לארץ

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארצד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: שבט תרפ"ה - ירושלים **נמען:** פרוספקט הישיבה המרכזית העולמית

המטרות: שירושלים תהיה 'האכסניה של תורה היותר גדולה' לכל ישראל; 'מרכז הרב' כגרעין; כלכלת התלמידים בכבוד. לא רק גימנסיות ואוניברסיטאות, אלא אור התורה ממקורו. התלמידים יהיו גדולים בתורה, ביראה, במידות, בחכמת ישראל, ברוח לאומי ובאהבת הארץ, בכשרון הטפה ובנימוס, כדי להיות מחנכים בקהילות. חברים שנתיים ממאה דולר, חברי בניין מאלף דולר; מחלקה ליצירה ספרותית תורנית; וקשר עם כל הישיבות בעולם.

עיקרי הדברים

- מטרת הישיבה.
- דמות התלמיד.
- דמי חברות.
- קשר עם הישיבות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. שבט ירושלם תרפ"ה[2]

אחינו היקרים. הנני חפץ לדבר עמכם דברים ברורים על דברי שאיפתנו הקדושה ביסודה של "הישיבה המרכזית העולמית, לישראל, בירושלים". ובדברים קצרים הסכמתי להגיד לכם בהתגלות לב מה היא המטרה של ישיבה זו, ואפרט בזה את דברי, אחת לאחת. א.אנחנו חפצים, שבירתנו הקדושה, קדושת עולמים ירושלים עיר הקודש, תעשה האכסניה של תורה ["אכסניה של תורה": מקום שהתורה שורה בו (על פי ברכות סג)] היותר גדולה, שבכל העולם כולו בעד כל ישראל, בכל ארצות הגולה. ב.בשביל כך יסדנו בתחילה בתור התחלה זעירה את מרכזנו. הנקרא בשם "מרכז הרב" [ישיבת "מרכז הרב", שנוסדה בתרפ"ד] כדי שיהיה גרעין לאותה הצמיחה הגדולה של יסוד הישיבה המרכזית בירושלים. ג.עכשיו הדבר מתפתח, וצעירים מצויינים התחילו להיות נוהרים לישיבה המרכזית ועלינו החובה לדאוג לכלכלתם, בכבוד, ולהתפתחותם הרוחנית, באופן מצויין. ד.אי אפשר שיתפתחו המפעלים, הבאים מצד התנועה של תחיית האומה והארץ, רק בצורות חילוניות, כגימנזיות ואוניברסיטות, כי אם בעיקר אנחנו צריכים שאורה של תורה במקור הקודש שלה יאיר מירושלים בעד כל הגולה. ה.הפרוגרמה, [התוכנית (פרוגרמה)] של הישיבה, היא מיוסדת בתכונה כזאת שחניכיה יצאו תלמידי חכמים גדולים בתורה, ביראת שמים, במדות טובות, מצויינים בחכמת ישראל, בדעת ד', ברוח לאומי ואהבת ארץ ישראל ובנינה, בכשרון הטפה והשפעה אישית, בהסתגלות לארחות החיים, בנימוס, ורוח כביר, באופן שיהיו ראוים להיות מחנכים ומדריכים ציבוריים בישראל, בכל מקומות מושבותיהם, להרים קרן התורה והיראה הטהורה, ולהשיב לב בנים על אבות, [מלאכי ג, כד] ולב הדור בכללו לאביהם שבשמים.

ו.הננו מוכרחים לנהל את החזקת התלמידים באופן מכובד. ובתנאים מספיקים. להתפתחות הגופנית והמוסרית שלהם, בצורה כזאת שתתן כבוד לתורה ולישראל, ולארץ ישראל. ז.אנו דורשים חברים

תדיריים, משלמים שנתיים לכלכלה, ממאה דולר והלאה לשנה, וחברים לבנין, שהוא מוכרח להיות היכל נהדר ורחב ידים בשביל כל המחלקות הדרושות לישיבה עליונה, ורבת התוצאות לחיי עמנו, שכמותה, כל חבר לבנין יתנדב לא פחות מאלף דולר. נדבות פחותות מהסכום האמור מתקבלות, בתור מתנדבים פרטיים. ח.הישיבה שואפת שתהיה לה גם מחלקה עליונה, של יצירה תורנית בספרות גדולה ומקיפה, שהפרטים יתבארו בפרוספקטים מיוחדים. ט.מקוים אנו, לקשר קשר יחושי, [קשר יחסי] מישיבה מרכזית שבירושלים לכל הישיבות הגדולות המפוזרות בכל תפוצות ישראל, כדי שתהיה לנו שלשלת של קודש שתרתק את כל בחירי בנינו, [שתקשור את כל בחירי בנינו] באחדותה של קדושת התורה וקדושת ארץ ישראל. הננו אומרים מפורש, שכל נדיב לב בישראל, כל נפש המצפה לתשועת ד' שתבא מציון ומירושלים לכל עם ד' בכל ארצות פזוריו, כל לב העורג לאור הקודש שיופיע מהר הקודש על כל יושבי תבל, צריך הוא שיהיה בעצמו חבר ליסודה של הישיבה העולמית המרכזית לישראל בירושלים ולהחזקתה והרחבתה, ולהיות גם מעשה ופועל בהשפעתו על כל חוג מכיריו, להוסיף עז ואומץ לעזרת ד' בגבורים, [שופטים ה, כג] לרומם קרן ישועה לבית ישראל, ולפאר בכבוד והדרת קודש את כל ערכי תחייתנו הלאומית על אדמת הקודש, על ידי תפארתה ופארה של הישיבה הקדושה, המרכזית העולמית לישראל בירושלים.

אחים יקרים שאו ידיכם קודש. וד' יצוה עליכם את ברכתו, מציון וירושלים סלה.

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ה - השנה תרפ"ה (1924/1925)

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אשמא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג מנחם אב תרפ"ה - ירושלים **נמען:** הנדיב נתן שטראוס

שטראוס קנה מד"ר לוי את המגרש ליד קבר רחל, שרבנים, ובראשם הרב צבי הירש קלישר, השתדלו לקנותו למוסד דתי של תורה ותפילה; גם ועד בית רחל' פעל לכך. הרב קוק מבקש שיקדיש את המגרש למוסד דתי, באישור הרבנות הראשית.

עיקרי הדברים

- המגרש ליד קבר רחל.
- השתדלות הרב קלישר.
- בקשה להקדשה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ירושלם כ"ג מנ"א[2] תרפ"ה[3]

הדרת כבוד הנדיב הגדול בישראל ובאדם מר נתן שטראוס, [נתן שטראוס, נדבן יהודי-אמריקני; העיר נתניה נקראה על שמו] יאריך ד' ימיו ושנותיו יחד עם הנדיבה הגבירה רעיתו הכבודה תחי'[4] וכל משפחתו הרוממה. שלו'[5] וברכה מציון וירושלים.

אדוני החביב. הנני מוצא לי חובה קדושה להעיר את לב הוד כבודו, בדבר המגרש אשר קנה מידי הד"ר[6] לוי אצל מקום קבורת רחל אמנו ע"ה[7]. אשר זה כמה תקופות שנים, שרבנים גדולי ישראל עסקו בדבר הגדול הזה לקנות את המגרש הסמוך להקבר הקדוש הזה על מנת ליסד בו מוסד דתי חשוב, לתורה ולתפילה לאחינו בני ישראל, בדרך קביעות וסדר הגון ומכובד. מראשונים במשתדלים בשביל המטרה הקדושה הזאת הי'[8] הגאון הידוע בכל העולם ר'[9] צבי הירש קאלישער מטהארן [הרב צבי הירש קלישר מטורון, ממבשרי שיבת ציון במאה ה-19] בגרמניה זצ"ל[10], שהוא הי' ג"כ[11] הראשון אשר הקים את התנועה של חבת ציון המעשית, שממנה יצאה כל התעמולה הציונית המלאה עתה את כל העולם היהודי והאנושי, רק ע"י[12] סבות שונות לא עלה הדבר בידי המשתדלים כל ימי משך ממשלת תורקיה בארץ ישראל. גם בזמנים האחרונים נוסד ועד בית רחל ע"י רבנים חשובים לשם המטרה הזאת, וכבר התחיל הועד באמצעות ד"ר[13] לוי הנזכר בעצמו, שהונח תחת ידו סכום כסף בהבנק לשם קניית החבל לשם מכון דתי.

אמנם על ידי סבות של חסרון ביאור בעצם הענין נסתבך הדבר, והמכון הדתי לא יצא אל הפועל במקום המקודש הזה, שהוא ראוי מאד, מצד התכונה הדתית וההסתורית להיות נוסד שמה. אמנם, שמחתי לשמע שסוף כל סוף נכנס המגרש הזה תחת רשות כבוד מעלתו בחיר נדיבי עמנו הממולא גם כן ברגשי קודש, והגיוני אמונה טהורה, אשר אקוה ששמח מאד להיות הציר הנאמן ממרומים, להוציא אל הפועל את המבוקש הקדוש והנאצל הזה, ליסד בחבל קדוש הזה אשר על ידי הציון הקדוש לכל וגם לכל האנושיות התרבותית מכון דתי קדוש לישראל, בזה שיואיל נא כבוד הדרתו להקדיש את המגרש הזה לשם מוסד דתי קדוש לתורה ולתפילה לישראל. על ידי האישור של הרבנות הראשית לארץ ישראל שיש

לה יפוי הכח מיד הממשלה הבריטית ע"י הנציב העליון אחינו העליון סיר הרברט סמואל שכהן עד כה [הנציב העליון הראשון לארץ ישראל, שסיים את כהונתו בקיץ תרפ"ה] במשרה הגדולה הזאת בחקה קבועה לדורות, לאשר הקדשות וצדקות של היהודים בארץ ישראל בכל כח ועז. ובזה ישאר שמו הגדול של הוד כבודו לזכר עולם, גם על הדבר הגדול הזה שיתן כבוד לעם ישראל, והדרת קודש לדתינו הקדושה בזכרון קודש של האם הקדושה אמן של ישראל, המסמלת את האהבה הלאומית, ואת אמונת הגאולה והתחיה לעמנו על אדמת קדשו לעד.

הנני מלא בטחון בע"ה[14] שדברי המעטים, היוצאים מן הלב יכנסו ללבו הנדיב והרחב לעשות חסד משפט וצדקה. והרעיון הקדוש שהגו גדולי ישראל, להציג זכרון נצח ומכון דתי חשוב וקדוש על יד קברה של רחל אמנו, יצא בקרוב מן הכח אל הפועל בכל הכבוד וההדר על ידי נדבת רוחו הטהור. והנני מתכבד לברכו ברב שלו' מהר הקודש מירושלים.

ידידו הנאמן המעריצו כיפעת ערכו

אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. תרפ"ה - השנה תרפ"ה (1924/1925)
4. תחי' - תחיה
5. שלו' - שלום
6. הד"ר - הדוקטור
7. ע"ה - עליו השלום
8. הי' - היה
9. ר' - רבי
10. זצ"ל - זכר צדיק לברכה
11. ג"כ - גם כן
12. ע"י - על ידי
13. ד"ר - דוקטור
14. בע"ה - בעזרת השם